

การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการ
จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนครสวรรค์
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนครสวรรค์

การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการ
จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาสังคมศึกษา
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรม
การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น"

ของ เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ดร.ประจวบ ทองศรี)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัญญา ศรีพันธ์)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวุธตระกูล)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรรองกาญจน์ ชูทิพย์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่าน ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถาน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
ผู้วิจัย	เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ กศ.ม. สังคมศึกษา, มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565
คำสำคัญ	ชุดกิจกรรมการเรียนรู้, การคิดทางประวัติศาสตร์, การจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์, การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน, การรู้เท่า ทันสังคม

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) พัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยเก็บข้อมูลดังนี้ คือ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ กลุ่มครูผู้มีประสบการณ์ กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย และภัณฑารักษ์ ด้วยการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ จำนวน 7 คน เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น 2) การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลหลังการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ด้วยการประเมินผลทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จำนวน 23 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ 2) แบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม 3) แบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ 4) แนวคำถามเชิงลึก ค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที่แบบไม่เป็นอิสระ และวิเคราะห์แบบอุปนัย ผลการวิจัย พบว่า

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ พบว่า ด้านหลักการจัดการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ วิธีการจัดการเรียนรู้มีการใช้การบรรยาย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ และใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน ด้านบทบาทผู้สอน พบว่า ครูมีการเตรียมตัวก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และมีทัศนคติที่ดี ใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้เรียน ด้านผู้เรียน ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังคงเป็นผู้ฟัง มีการตอบคำถามในชั้นเรียนบ้างบางส่วน และมองว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียน

ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า 1) กระบวนการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ คำแนะนำของผู้ให้ข้อมูล และแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมและแหล่งเรียนรู้ มาใช้ในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบของชุดกิจกรรมประกอบด้วย 1.1) คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ 1.2) คำชี้แจงหรือคำแนะนำ 1.3) เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้ 1.4) การวัดผลประเมินผล ส่งผลให้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีผลการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุดกิจกรรมทั้ง 4 ชุด โดยภาพรวมมีความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในระดับมาก 2) การนำชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1) ขั้นการทดสอบก่อนเรียน 2.2) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2.3) ขั้นดำเนินกิจกรรม 2.4) ขั้นสรุปบทเรียน 2.5) ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ 3) ผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้พบว่า ผู้เรียนมีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้เรียนสามารถลำดับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ เข้าใจและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน วิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ นำไปสู่การเรียนรู้เท่าทันสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Title	THE DEVELOPMENT OF HISTORICAL THINKING FOR SOCIAL LITERACY THROUGH HISTORICAL LEARNING ACTIVITY PACKAGE BY USING MUSEUM-BASED LEARNING FOR SECONDARY STUDENTS
Author	Kiattisak Wongliang
Advisor	Assistant Professor Atchara Sriphan, Ph.D.
Academic Paper	M.Ed. Thesis in Social Studies - (Type A 2), Naresuan University, 2022
Keywords	learning activity package, Historical Thinking, Historical learning management, Museum-based learning, Social literacy

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) study current situation of learning management for promoting historical thinking of secondary students and 2) develop historical learning activity package by using museum-based learning in promoting historical thinking for social literacy of secondary students. This mixed methods research was 1) the qualitative research by interviewing 7 informants in order to study current situation of learning management for promoting historical thinking of secondary students. The key informants were experimental teachers, university lecturers, and curator. They were selected by purposive sampling, according to the criteria. 2) The quantitative research was to collect information after using historical learning activity package with 23 students in Mathayomsuksa 3 at Banyangmuang School.

The research instruments were 1) historical learning activity package 2) historical thinking for social literacy test 3) historical thinking assessment form 4) in-depth interviews. The statistics used in the research were percentage, mean, standard deviation, t-test for dependent and analytic induction.

The research results was as follows:

The results of current situation of learning management for promoting historical thinking found that learning management was followed basic education core curriculum. The teaching methods were lecture, using historical method and media instruction for learning activity. Teacher's roles were that teachers prepared for teaching, were good attitude open minded and approved the student's opinions. Student's roles were listeners and sometimes responding the questions in the classroom. The students saw that history was far away from themselves which resulted boredom and lack of learning incentive.

The result of development historical learning activity package by using museum-based learning in promoting historical thinking for social literacy of secondary students found that 1) the process of development learning activity package was that the researcher studied current situation of learning management, informants' advices, constructivist theory of learning, and learning management by using activity package and learning resources for creating learning activity package. The theoretical elements in creating learning activity package included 1.1) manual and learning plan 1.2) explanation 1.3) content and instruction media 1.4) measurement and evaluation. Learning activity package was appropriate recommended as follow experts at high level. 2) The implementation of learning activity package was 5 steps; 2.1) Pretest 2.2) Introduction 2.3) learning activities process 2.4) conclusion of learning process 2.5) evaluation process. 3) The result of using learning activity package was that the students had historical thinking for social literacy higher than the pre-test with the statistical significance level of 0.05. The students were able to be chronological, understand and evaluate historical evidences, historical analysis and interpretation lead to social literacy effectively.

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกล่วงได้ด้วยดีจากความอนุเคราะห์จาก ดร.ประจวบ ทองศรี ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาเติมเต็มและให้แนวทางใ้งานวิจัยสมบูรณ์ ทั้งนี้ ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ศรีพันธ์ ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาถ่ายทอดความรู้ให้คำปรึกษา กำลังใจ และหลักคิดในการดำเนินการ ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเมตตา เอาใจใส่ และความเสียสละเวลาอันมีค่าให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาวสุตระกูล และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน ที่ได้กรุณาให้แนวคิดและคำแนะนำเพิ่มเติมจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ และให้ข้อเสนอต่าง ๆ เป็นอย่างดีในการสร้างเครื่องมือวิจัยที่มีความถูกต้องสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาในการเก็บข้อมูลจนทำให้การศึกษาครั้งนี้สมบูรณ์และมีคุณค่า ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนบ้านยางเมือง ตลอดจนครูอาจารย์ทุกท่าน และนักเรียนทุกคน รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเก็บข้อมูลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ที่ดูแลการทำวิจัยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ขอขอบคุณอาจารย์ประจำหลักสูตร ครอบครัวยังคงศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อนและพี่น้องทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ เป็นกำลังใจและสนับสนุนผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้ง และระลึกถึงความกรุณาของทุก ๆ ท่าน เป็นอย่างสูง ทั้งนี้ขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยมีสมารถจะกล่าวนามได้ทั้งหมด ณ ที่นี้

เหนือสิ่งอื่นใด คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อตอบแทน พระคุณบิดา มารดา และป้าผู้มีพระคุณของข้าพเจ้า คุณสมหมาย วงษ์เลี้ยง คุณระมัด นาคแทน ตลอดจน ครู อาจารย์ ผู้ซึ่งประสิทธิ์ประสาทวิชา และมอบความรัก ความเมตตาแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุุณุปการ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
คำถามการวิจัย.....	6
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	7
ประโยชน์ของงานวิจัย.....	7
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้การ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระ ประวัติศาสตร์.....	13
ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์.....	15
แนวทางการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์.....	28
ชุดกิจกรรมการเรียนรู้.....	36

แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น	43
รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน	53
แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง.....	68
ความหมายของการรู้เท่าทัน (Literacy).....	78
การรู้เท่าทันสังคม (Social Literacy)	79
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	81
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	85
การศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทาง ประวัติศาสตร์.....	85
การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะ การคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	90
บทที่ 4 ผลการวิจัย	103
สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์	103
ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริม ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น.....	147
บทที่ 5 บทสรุป.....	212
สรุปผลการวิจัย.....	213
อภิปรายผลการวิจัย.....	219
ข้อเสนอแนะ	230
บรรณานุกรม	233
ภาคผนวก.....	244

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	9
ตาราง 2 ตัวชี้วัดตามมาตรฐาน ส 4.1 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	14
ตาราง 3 ตัวชี้วัดตามมาตรฐาน ส 4.2 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	14
ตาราง 4 ตัวชี้วัดตามมาตรฐาน ส 4.3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	15
ตาราง 5 ผลการสังเคราะห์ตัวชี้วัดของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จากมาตรฐานของ ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.....	25
ตาราง 6 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม.....	39
ตาราง 7 ขั้นตอนของพัฒนาการด้านสติปัญญา	65
ตาราง 8 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์	105
ตาราง 9 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์	143
ตาราง 10 ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑน์เป็น ฐาน ในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียน ชั้น มัธยมศึกษาตอนต้น	175
ตาราง 11 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนหลังเรียนของคะแนนทักษะการคิดทาง ประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑน์ เป็นฐาน (n=23).....	205

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย	84
ภาพ 2 สรุปขั้นตอนและแผนการดำเนินการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 1	101
ภาพ 3 สรุปขั้นตอนและแผนการดำเนินการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 2	102
ภาพ 4 การเขียนเส้นแสดงเวลา (Timeline) ของนักเรียน.....	110
ภาพ 5 การเขียนเส้นแสดงเวลา (Timeline) ของนักเรียน.....	111
ภาพ 6 การสรุปความคิดรวบยอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน	111
ภาพ 7 การสรุปความคิดรวบยอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน	112
ภาพ 8 การสรุปความคิดรวบยอดโดยใช้แผนผังก้างปลา.....	112
ภาพ 9 การสรุปความคิดรวบยอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน	112
ภาพ 10 การสรุปความคิดรวบยอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน	113
ภาพ 11 ใบกิจกรรมรายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียน.....	113
ภาพ 12 การใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์.....	116
ภาพ 13 การใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์.....	116
ภาพ 14 ผลงานการค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียน	125
ภาพ 15 ผลงานการค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียน	125
ภาพ 16 ผลงานการค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียน	126
ภาพ 17 บริเวณด้านหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย.....	151
ภาพ 18 อาคารอาคารอนุรักษ์ลายสี่อไท.....	152
ภาพ 19 ภายในนิทรรศการภาพเรื่อง “สุโขไท-สุโขทัย อดีตและปัจจุบัน”	152

ภาพ 20 บริเวณทางเข้าหน้าอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง.....	153
ภาพ 21 อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง	153
ภาพ 22 ส่วนจัดแสดงโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุชิ้นเยี่ยมของพิพิธภัณฑ	153
ภาพ 23 ส่วนจัดแสดงจากชุมชนป่ามาสู่การตั้งถิ่นฐานบ้านเมือง (โบราณวัตถุจากแหล่ง โบราณคดี.....	154
ภาพ 24 ส่วนจัดแสดงอักษรและภาษา.....	154
ภาพ 25 ส่วนจัดแสดงอุโมงค์นิมิตในมณฑลปวัตศรีชุม.....	154
ภาพ 26 ห้องพระธาตุ.....	155
ภาพ 27 ส่วนจัดแสดงพระพิมพ์.....	155
ภาพ 28 อาคารปูนปั้นประติมาการ.....	156
ภาพ 29 ประติมากรรมปูนปั้นภายในอาคารปูนปั้นประติมาการ.....	156
ภาพ 30 อาคารไม้ไถง.....	156
ภาพ 31 การจัดแสดงการแจ้ของพิพิธภัณฑ	157
ภาพ 32 การจัดแสดงการแจ้ของพิพิธภัณฑ	157
ภาพ 33 แผนการจัดการเรียนรู้.....	159
ภาพ 34 ตัวอย่างคำชี้แจงสำหรับนักเรียนของชุดกิจกรรมการเรียนรู้.....	160
ภาพ 35 คำชี้แจงการใช้แหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน	161
ภาพ 36 แผนที่จำลองเมืองสุโขทัยโบราณ	162
ภาพ 37 ตัวอย่างศิลปวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง.....	163
ภาพ 38 การจัดแสดงในหัวข้ออินดูปฏิมานในสุโขไท.....	163
ภาพ 39 การจัดแสดงประติมากรรมปูนปั้นสมัยสุโขทัย.....	163
ภาพ 40 การจัดแสดงวิถีสุโขไท สืบสานสู่วิถีไท.....	164

ภาพ 41 การจัดแสดงเครื่องสังคโลกภายในพิพิธภัณฑ์	165
ภาพ 42 ตัวอย่างนิทรรศการภาพเกี่ยวกับสังคโลกภายในพิพิธภัณฑ์.....	165
ภาพ 43 ท่อน้ำสังคโลก จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์	166
ภาพ 44 นิทรรศการภาพและโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์.....	166
ภาพ 45 ตัวอย่างโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์.....	167
ภาพ 46 ตัวอย่างนิทรรศการภาพภายในพิพิธภัณฑ์	167
ภาพ 47 ตัวอย่างใบความรู้ภายในชุดกิจกรรมการเรียนรู้	168
ภาพ 48 ตัวอย่างเอกสารประกอบกิจกรรมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้.....	168
ภาพ 49 ตัวอย่างแผนที่ภายในชุดกิจกรรมการเรียนรู้.....	169
ภาพ 50 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะของนักเรียนภายในชุดกิจกรรมการเรียนรู้.....	170
ภาพ 51 ตัวอย่างวีดิทัศน์ประกอบการสอน	170
ภาพ 52 ตัวอย่างเกณฑ์การให้คะแนนแบบฝึกทักษะกิจกรรม	171
ภาพ 53 ตัวอย่างแบบประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน	172
ภาพ 54 ตัวอย่างแบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์.....	173
ภาพ 55 คู่มือครูชุดกิจกรรมการเรียนรู้	177
ภาพ 56 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน	178
ภาพ 57 ครุณาเข้าสู่บทเรียนและชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	180
ภาพ 58 ครูชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	180
ภาพ 59 ครูแนะนำเกี่ยวกับชุดกิจกรรมให้ผู้เรียน	181
ภาพ 60 คำแนะนำชุดกิจกรรมห้องอารยธรรมสุโขทัย	182
ภาพ 61 แผ่นผังจัดแสดงในอาคารอนุสรณ์ลายสีโตะ.....	183
ภาพ 62 นิทรรศการภาพเล่าเรื่อง “สุโขทัย-สุโขทัย อดีตและปัจจุบัน	183

ภาพ 63 ผู้เรียนเข้าชมอาคารอนุสรณ์ลายสีไท.....	183
ภาพ 64 เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับเมืองสุโขทัย	184
ภาพ 65 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 1 ข้อที่ 1.....	185
ภาพ 66 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 1 ข้อที่ 2 และ 3.....	186
ภาพ 67 ตัวอย่างโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ (พระพุทธรูปประทับยืนเหนือพนัสนิคม)	187
ภาพ 68 ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ณ ห้องอักษรและภาษา.....	187
ภาพ 69 ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ณ ห้องฮินดูปฎิมาในสุโขทัย	188
ภาพ 70 ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ณ ส่วนจัดแสดงกลองมโหระทึก	188
ภาพ 71 ผู้เรียนเข้าชม ณ ส่วนจัดแสดงประติมากรรมปูนปั้น	189
ภาพ 72 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 2 (กลองมโหระทึกสำริด).....	190
ภาพ 73 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 2 (ประติมากรรมพระเจ้าชัยวรมันที่ 7)	191
ภาพ 74 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 2 (จารึกวัดสรศักดิ์).....	192
ภาพ 75 เครื่องถ้วยจีนลายคราม ณ ส่วนจัดแสดงสังคโลกและเครื่องถ้วย	193
ภาพ 76 ผู้เรียนเข้าชมส่วนจัดแสดงประติมากรรมและเครื่องตกแต่งสถาปัตยกรรม.....	194
ภาพ 77 ผู้เรียนเข้าชมโบราณวัตถุเครื่องถ้วยจากแหล่งเรืออัปปาง	194
ภาพ 78 นิทรรศการภาพให้ข้อมูลผู้เรียนภายในพิพิธภัณฑ์.....	194
ภาพ 79 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 3 ข้อที่ 1	196
ภาพ 80 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 3 ข้อที่ 2 และ 3	197
ภาพ 81 ผู้เรียนศึกษากรรมวิธีการผลิตและส่งออกสังคโลกสุโขทัย.....	198
ภาพ 82 ส่วนจัดแสดงสังคโลกและเครื่องถ้วย.....	198
ภาพ 83 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 4 ข้อที่ 1	200
ภาพ 84 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 4 ข้อที่ 4 และ 5	201

ภาพ 85 ผู้เรียนทำแบบฝึกทักษะ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง	202
ภาพ 86 ผู้เรียนทำแบบวัดหลังเรียนด้านทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม.....	204
ภาพ 87 ชั้นประเมินผลการเรียนรู้ของผู้สอน	204
ภาพ 88 แผนภาพสรุปผลการวิจัย	211

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

คำว่าประวัติศาสตร์ คือการศึกษาเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต โดยมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อก่อให้เกิดการศึกษาและวิเคราะห์ผลกระทบที่ส่งผลมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องที่ควรตระหนักและความสำคัญ เพราะจะทำให้เกิดความเข้าใจความเป็นมาของตนเองและอยู่ในสังคมได้ด้วยความเข้าใจ อาร์ จี. คอลลิงวูด (Collingwood, 1982) อธิบายว่า ประวัติศาสตร์ คือ วิธีการวิจัยหรือการไต่สวน โดยมีจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในอดีต ซึ่งสอดคล้องกับ ธงชัย วินิจจะกุล (2562) นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวว่า การเข้าใจอดีตนั้นคือประวัติศาสตร์ เราต้องเข้าใจว่าความรู้เกี่ยวกับอดีตนั้น สร้างใหม่ได้เรื่อย ๆ เพราะทัศนคติและมุมมองของสมัยที่เขียนประวัติศาสตร์นั้นเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จะเห็นได้จากการนิยามของคำว่าประวัติศาสตร์จะพบว่า การศึกษาประวัติศาสตร์จึงมีความสำคัญในทุก ๆ สังคม เพราะจะช่วยสร้างคุณค่าของสังคมและวัฒนธรรม อีกทั้งยังช่วยอธิบายความเป็นมาของสังคมในอดีต ดังที่ โรเบิร์ต วี แดเนียลล์ (Daniels, 1996) กล่าวว่า เมื่อประวัติศาสตร์ก็คือ ภาพรวมของอดีตอันมีค่าของมนุษย์ เมื่อขาดประวัติศาสตร์ เราก็ไม่อาจวัดคุณค่าของมนุษย์ได้ เพราะประวัติศาสตร์จะให้คำตอบที่ว่าเราเป็นใคร มาจากที่ใด ได้ดีกว่างานชิ้นอื่น ๆ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, และอาคม พัทธินะ, 2525, น. 24-26) กล่าวถึง คุณค่าของวิชาประวัติศาสตร์ว่า 1) เพื่อให้มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ดำเนินการเพื่อประโยชน์ของตนเองและสังคมได้ วิชาประวัติศาสตร์จึงมีคุณค่าที่สอนให้รู้วิธีการที่จะเข้าใจสิ่งแวดล้อมทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ 2) รู้ว่ามนุษย์สามารถทำอะไรได้ และไม่สามารถทำอะไรได้ รู้ว่าภายใต้เงื่อนไขอะไรที่ทำให้มนุษย์ทำอะไรได้ และภายใต้เงื่อนไขที่มนุษย์ไม่สามารถทำอะไรได้ 3) สอนให้รู้ถึงอดีต และทำให้คนมีความรู้ทางประวัติศาสตร์เข้าใจความคิดของคนอื่น ๆ ในสังคมนั้น ๆ ให้กระจ่างขึ้น 4) วิชาประวัติศาสตร์ เน้นความสำคัญของการขจัดอคติ ไม่มีความเป็นพวกพ้องในการศึกษา จึงวางกลวิธีศึกษาให้ยึดในเหตุผลเป็นใหญ่ ให้รู้จักตรวจสอบและวัดน้ำหนักความน่าเชื่อถือของหลักฐานการคิดอย่างเที่ยงธรรมและเป็นกลางอย่างแท้จริง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการศึกษาวิชาการทุกแขนง

สำหรับประเทศไทย คำว่าประวัติศาสตร์ในภาษาไทยเป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต มารวมกันเป็นคำผสม ในอดีตประวัติศาสตร์ถูกจัดไว้ในเรื่องของ “ตำนานและพงศาวดาร” ดังนั้น สภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนต่าง ๆ ก่อน พ.ศ. 2494 จึงมีการรวมอยู่ในวิชา “ความรู้เรื่อง

เมืองไทย” หลักวิชาภาษาไทย พ.ศ. 2503 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรครั้งใหญ่ วิชาประวัติศาสตร์จึงถูกจัดในวิชาสังคมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการและนักวิชาการได้หันมาให้ความสนใจการสอนประวัติศาสตร์มากขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการได้เร่งให้ปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ จัดให้มีการจัดการเรียนการสอนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง อีกทั้งยังมีการพัฒนาครูและผลิตสื่อการสอนประวัติศาสตร์ เช่น พานักเรียนไปทัศนศึกษาในแหล่งประวัติศาสตร์ การประกวดการแสดงละครประวัติศาสตร์ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการศึกษาประวัติศาสตร์นั้นต้องมุ่งให้เกิดการคิดและการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ส.4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยเป็นการฝึกทักษะให้นักเรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ การสังเกต การรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านขั้นตอนอย่างเป็นระบบ และมาตรฐาน ส.4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย โดยผู้เรียนจะต้องสามารถวิเคราะห์และเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ผู้เรียนจะต้องเข้าใจสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและส่งผลถึงปัจจุบันอย่างไร ซึ่งมีความสอดคล้องกับ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) ในข้อที่ 4 คือ ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยลักษณะผู้ที่ใฝ่เรียนรู้ คือ ผู้ที่มีลักษณะซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอด เผยแพร่ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อาจกล่าวได้ว่าสำหรับเด็ก ประวัติศาสตร์มีคุณค่าที่ตืออย่างแท้จริง และให้ประโยชน์แก่นักเรียนแต่ละคนมาก ประวัติศาสตร์ช่วยทำให้เด็กกำลังเติบโตคลายความสงสัยและอยากรู้อยากเห็น สามารถส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผู้อื่น ด้านการดำเนินชีวิต บุคลิกลักษณะ การกระทำ และความคิดต่าง ๆ นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์ยังทำให้มีความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมซึ่งเป็นมรดกของมนุษยชาติอันได้แก่ ภาษา วรรณคดี ศิลปะ และการดำเนินชีวิต

การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ จึงควรทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงอดีต โดยต้องทำให้ผู้เรียนสามารถอธิบายเหตุและผลของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตที่ส่งผลกระทบต่อมาปัจจุบัน การศึกษาประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่การท่องจำวัน เดือน ปีและชื่อบุคคลสำคัญ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเบื่อหน่ายในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ หากแต่การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ จะต้องมุ่งพัฒนาการคิดของผู้เรียน จากการกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้ความสำคัญกับการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูล

ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นด้วยตนเองจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อพัฒนาการคิด อีกทั้งยังสามารถสร้างแรงบันดาลใจและความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เกิดประเด็นคำถาม ช่วยให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ฝึกให้คิดไตร่ตรอง นอกจากนี้ครูยังควรชี้แนะ จัดบรรยากาศ และกิจกรรมที่เอื้อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองโดยใช้วิธีการต่าง ๆ โดยให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงไร ดังนั้น พิพิธภัณฑ์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่ช่วยสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนค้นหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ได้ด้วยตนเอง

พิพิธภัณฑ์โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อเก็บรักษา อนุรักษ์ โบราณวัตถุให้คงอยู่สืบไป และมีประเด็นเรื่องการจัดแสดงเพื่อเผยแพร่ความรู้ เพื่อการศึกษา บริการผู้ชมเป็นวัตถุประสงค์รอง นอกจากนี้พิพิธภัณฑ์ยังเป็นแหล่งเรียนรู้อีกแหล่งที่ไม่เพียงแต่ปลูกฝังให้เราซึมซับถึงมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมยังเชื่อมโยงผู้คนในสังคม แต่ยังสะท้อนพัฒนาการในอดีตถึงปัจจุบันของอัตลักษณ์แห่งชาติพันธุ์ พิพิธภัณฑ์จึงมิใช่เป็นเพียงสถานที่รวบรวมจัดหมวดหมู่ และแสดงของเก่าอย่างที่เรารับรู้และเข้าใจ แต่ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่เชิญให้ศึกษาเรียนรู้อย่างไม่มีความสิ้นสุด และให้ผู้ชมเกิดความใฝ่รู้และจินตนาการด้วยความสร้างสรรค์ของบรรพบุรุษในอดีตที่สร้างวัตถุแต่ละสิ่งได้อย่างสร้างสรรค์ อีกทั้งเป็นฐานความรู้ของการเกิดความคิดใหม่ ๆ อย่างหลากหลายทางวิชาการ ดังนั้นพิพิธภัณฑ์จึงเป็นชุมทรัพย์ที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคมที่เป็นอยู่สู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2561)

การจัดการเรียนรู้แบบใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน (Museum-based Learning) จึงเป็นอีกหนี่งทางเลือกที่สามารถสร้างประสบการณ์ให้กับผู้เรียนได้โดยตรง เปิดโอกาสให้ใช้ความคิดและจินตนาการ ผู้เรียนมีความสามารถเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เกิดความเข้าใจจากการสัมผัสประสบการณ์ ซึ่งทำให้เกิดความรู้ที่ยั่งยืน สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สามารถให้ผู้เรียนมีทักษะสำคัญ 4 ด้าน (4C) ได้แก่ การร่วมมือร่วมใจ (Collaboration) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) การติดต่อสื่อสาร (Communication) และการคิดวิเคราะห์ (Critical thinking) พิพิธภัณฑ์จึงมีบทบาทสำคัญในการให้บริการด้านการเรียนรู้ พัฒนารูปแบบการนำเสนอ (Hsu, Ke, & Yang, 2006) โดยเฉพาะการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงวิพากษ์ (Critical learning experiences) ให้กับผู้ชมเพื่อให้สามารถเข้าถึงและพัฒนาขีดความสามารถที่ซ่อนอยู่ในตนเองได้มากขึ้น การสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เชื่อมโยงกับความต้องการของชุมชนในศตวรรษที่ 21 สอดแทรกทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การสังเคราะห์ข้อมูล ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ ภาวะผู้นำ และการทำงานเป็นทีม (The Institute of Museum and Library Services, 2009; Scott, & Merritt, 2011, pp. 188-195; บริษัท การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย จำกัด (มหาชน), 2557, น. 40-47) พิพิธภัณฑ์จึงเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ดั่งที่ รักชนก โคจรานนท์ (2548, น. 14) ได้กล่าวว่า พิพิธภัณฑสถานเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญทางการศึกษาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าโรงเรียน เนื่องจากเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สามารถรองรับกลุ่มเป้าหมายได้ทุกระดับ ประชาชนทุกวัยสามารถเข้ามาใช้บริการทางความรู้ได้ทุกสาขา ดังนั้น พิพิธภัณฑสถานจึงเป็นหน่วยงานที่ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี ช่วยกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการศึกษาและเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถาน ซึ่งเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากโรงเรียน การทัศนศึกษาที่พิพิธภัณฑสถานจะไม่เกิดประโยชน์ หากผู้เรียนมาเรียนรู้ว่าในพิพิธภัณฑสถานมีโบราณวัตถุอะไรจัดแสดงอยู่บ้าง พบเห็นสิ่งใดแปลกใหม่ที่ไม่เคยรู้จักเพียงเท่านั้น การออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจประวัติความเป็นมาของตนเองผ่านการได้เห็น สัมผัส โบราณวัตถุที่จัดแสดงจริง ในพิพิธภัณฑสถานจึงสำคัญ ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ และค้นคว้าด้วยตนเองในการไปเรียนรู้ในพิพิธภัณฑสถาน เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการสังเกต ทักษะการอภิปราย และสรุปองค์ความรู้ต่าง ๆ ดังนั้น ครูผู้สอนควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ และกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ เรื่องราวในอดีต เข้าใจพัฒนาการของแนวคิดเรื่องเวลา ลำดับเหตุการณ์ หมวดยุคสมัยและการจำแนก ประเภทตามยุคสมัย และได้ฝึกทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ (สถาบันสังคมศึกษา, 2563, น. 64) สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ของกรรณีย์พล วิวรรณมงคล (2555) ที่พบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์โดยเน้นให้นักศึกษาปฏิบัติจริง จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์เอกสารนำชมพิพิธภัณฑสถานบ้านเก่า และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติบ้านเก่า ซึ่งผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครูทั้ง 2 กิจกรรมอยู่ในระดับดีและระดับดีมากตามลำดับ นอกจากนี้ ผลการประเมินการดำเนินงานการจัดกิจกรรมของนักศึกษาครู ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดชิ้นงานเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา และเกิดผลกระทบต่อการพัฒนาทางการศึกษาและชุมชนอย่างมีส่วนร่วมจากส่วนงานต่าง ๆ ยังได้แนวทางการพัฒนาโดยเฉพาะนักศึกษาครูได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสามารถใช้กับแหล่งเรียนรู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์

จากการลงพื้นที่ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 พบว่า นักเรียนยังขาดทักษะที่จำเป็นในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ กล่าวคือ การคิดทางประวัติศาสตร์ (Historical Thinking) ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระและวิธีการทางประวัติศาสตร์ ที่ส่งผลต่อการสร้างองค์ความรู้ ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

ประกอบด้วย ทักษะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) การคิดตามลำดับเวลาทางประวัติศาสตร์ (Chronological Thinking) 2) ความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ (Historical Comprehension) 3) การตีความและการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Analysis and Interpretation) 4) ความสามารถในการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research Capabilities) 5) การตัดสินใจและการวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์ (Historical Issue-Analysis and Decision-Making) (The National Centre for History in School, University of California, 1996) ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ การคิดทางประวัติศาสตร์ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก ช่วยให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้เรื่องราวในอดีต ในขณะการเชื่อมโยงการดำรงชีวิตของเขาไปสู่อดีต การตอบข้อสงสัยในความเชื่อเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอดีตและความเข้าใจในความคิดที่มีอิทธิพลต่อวิถีทางต่าง ๆ ซึ่งเราจะต้องเข้าใจประวัติศาสตร์ การดำเนินชีวิตของตนและผู้อื่น (Barton, & Levstik, 2004; VanSledright, 2002; Lisa B. Buchana, 2015, p. 47) นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเป็นบุคคลที่มีเหตุผล ไม่หลงเชื่อกับสิ่งต่าง ๆ อย่างง่ายตายโดยเฉพะงานเขียนหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เขาต้องประสบในชีวิตประจำวัน ผู้เรียนจะมีการจัดระบบความคิดทางประวัติศาสตร์ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการสืบสอบอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งจะสามารถทำให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่เรียน ซึ่งได้ผ่านการใช้การคิดทางประวัติศาสตร์มาแล้ว และผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสนใจสังคม ความมีอคติต่อบุคคลอื่นจะลดลง เนื่องจากการคิดทางประวัติศาสตร์จะมีส่วนส่งเสริมให้ผู้เรียน โดยไม่ตัดสินอดีตจากกรอบความคิดของบรรทัดฐานและค่านิยมในปัจจุบัน แต่จะต้องเข้าไปทำความเข้าใจ ในบริบททางประวัติศาสตร์ จากเหตุการณ์ที่ปรากฏขึ้นโดยการวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ จากค่านิยมที่มีความหลากหลาย อันจะเป็นการส่งผลให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และตระหนักถึงในความแตกต่างของค่านิยมทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมอันจะนำไปสู่ความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยได้ต่อไป (National Center for History in the Schools 1996; Weinberg, 2001; VanSledright, 2010, pp. 117-118) นอกจากนี้ ยังสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรับรู้ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ความเป็นไปในอดีตที่ผ่านการคิดทางประวัติศาสตร์ทำให้ผู้เรียนรู้เท่าทันสังคมตามที่ Az-Zahra, Sarkadi, & Bachitjar (2018, p. 163) กล่าวถึง การรู้เท่าทันสังคมไว้ว่าเป็นความสามารถที่บุคคลสามารถใช้ในการดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมในชุมชนของตน โดยมีความเกี่ยวข้องกับทักษะที่หลากหลาย เช่น ทักษะด้านสติปัญญา ทักษะการเข้าสังคม ทักษะด้านความร่วมมือ รวมไปถึงในด้านทัศนคติและค่านิยม ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าวทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จึงส่งผลการรู้เท่าทันสังคมในแง่มุมด้านสติปัญญา กล่าวคือ ผู้เรียนที่มีความเท่าทันสังคมจะมีความสามารถในการดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมใน ชุมชนของตน สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยมีแหล่งอ้างอิงหรือหลักฐานสนับสนุนในประเด็นที่เกิดขึ้นของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน

และสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้อย่างน่าเชื่อถือ เมื่อผู้เรียนมีความเท่าทันสังคม จะทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากทั้งเอกสารและข้อมูลที่ได้อ่านมาข้างต้น การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ (Historical Thinking Skills) จึงเป็นทักษะที่สำคัญที่ควรพัฒนาผู้เรียนโดยสามารถจัดการเรียนรู้ โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน เนื่องจากพิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งให้ข้อมูลทั้งวิชาการและวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นหน่วยงานสำคัญในการเสริมสร้าง ความมั่นคงและพัฒนาจิตใจของคนในประเทศให้เกิดความภาคภูมิใจในความเป็นชาติไทย สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงสารสนเทศทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมของชาติไทย (สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2548, น. 4) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ สอดคล้องกับ ศศิพัชร จำปา (2559) ได้ทำการศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น ผู้เรียนมีคะแนน ในการประเมินความรู้ ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผู้เรียนมีสำนึกรักท้องถิ่นในระดับมากที่สุด และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจในการศึกษา และ นำมาปรับใช้กับงานวิจัยของตนเอง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ประวัติศาสตร์ในโรงเรียน ผู้วิจัยจึงได้ทำวิจัยในเรื่องนี้ขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการเรียนและ ความคิดของผู้เรียน ทำให้การเรียนประวัติศาสตร์ไม่กลายเป็นเรื่องที่น่าเบื่อเพราะผู้เรียนจะได้ค้นหา ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง อีกทั้งยังสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยผู้วิจัยได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ซึ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับโลก ยุคปัจจุบัน หากผู้เรียนได้รับการเรียนการสอนจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวหรืออยู่ในท้องถิ่นของตนเอง ก็ย่อม ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความคิด และสามารถนำมาต่อยอดความคิดในการเรียนประวัติศาสตร์ ต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นอย่างไร
2. ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานสามารถส่งเสริมทักษะการคิด ทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น
2. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑน์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ประโยชน์ของงานวิจัย

1. ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑน์เป็นฐานและนำความรู้ไปพัฒนาศักยภาพของตนเองได้
2. ครูผู้สอนได้รับแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้
3. ครูผู้สอนได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับข้อมูลสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้รับแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย
5. จังหวัดสุโขทัยได้ฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1.1.1 การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

- 1) หลักการจัดการเรียนรู้
- 2) วิธีการจัดการเรียนรู้
- 3) บทบาทของผู้สอน
- 4) บทบาทผู้เรียน

1.1.2 ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1.2 ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1.2.1 คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้
- 1.2.2 คำชี้แจงหรือคำแนะนำ
- 1.2.3 เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้
- 1.2.4 การวัดผลประเมินผล

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

2.1 นักเรียน ได้แก่ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จังหวัดสุโขทัย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 23 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) ในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยมีตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.2 กลุ่มครูผู้มีประสบการณ์ มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยมีคุณสมบัติเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอน ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ได้แก่ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1 คน และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 2 คน

2.3 กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยมีคุณสมบัติเป็นอาจารย์ที่ทำการสอนในระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็น อาจารย์ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 2 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ อำเภอกิรีมาศ และอำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย เนื่องจาก อำเภอเมืองเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่สำคัญสุโขทัย

4. ขอบเขตด้านเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ตั้งแต่เดือนเมษายน 2564 - เมษายน 2565

ตาราง 1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

กิจกรรม	เดือน											
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
1. การเลือกเรื่อง และคำถามและ วัตถุประสงค์การวิจัย		↔										
2. ศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง		↔	↔									
3. ติดต่อหน่วยงาน และรวบรวมข้อมูล ที่จำเป็น				↔	↔							
4. สร้างเครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัย					↔	↔						
5. เก็บข้อมูล การสัมภาษณ์และ จัดกิจกรรม การเรียนรู้							↔	↔				
6. วิเคราะห์ข้อมูล และแปลผลข้อมูล									↔	↔		
7. นำเสนอข้อมูล ผลการวิจัย											↔	

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์** หมายถึง ทักษะการใช้ความสามารถในการคิดอย่างรอบด้าน โดยสามารถคิดตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ การทำความเข้าใจบริบทแวดล้อมของเหตุการณ์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การรวบรวมหลักฐาน การประเมินและตรวจสอบหลักฐาน การวิเคราะห์ และการตีความข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นเพื่อใช้สำหรับการวัดและประเมิน ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แบ่งออกได้ดังนี้

- 1.1 ความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
 - 1.1.1 เรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้
 - 1.1.2 นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้
- 1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์

บอกแหล่งที่มียุคสมัย ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์
- 1.3 การตรวจสอบความ น่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ
 - 1.3.1 สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้
 - 1.3.2 ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานแต่ละชิ้นพร้อมเหตุผลประกอบ
- 1.4 การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
 - 1.4.1 วิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผลและมีแนวคิด

ที่หลากหลายพร้อมหลักฐานสนับสนุน

- 1.4.2 สรุปเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือและมีเหตุผล

2. การรู้เท่าทันสังคม หมายถึง ความสามารถที่บุคคลสามารถใช้ในการดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมในชุมชนของตน สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยมีแหล่งอ้างอิงหรือหลักฐานสนับสนุนในประเด็นที่เกิดขึ้นของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน และสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้อย่างน่าเชื่อถือ

3. การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นหลักในการจัดกิจกรรม มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรม ชิ้นงานหรือภาระงานที่ใช้ในพิพิธภัณฑสถาน โดย ทำการศึกษาข้อมูลและเรื่องราวจากนิทรรศการ หรือวัตถุสิ่งของภายในพิพิธภัณฑสถาน

4. ชุดกิจกรรม หมายถึง ชุดกิจกรรมที่พัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ผ่านการจัดการเรียนรู้ โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน ประกอบด้วย 1) คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ 2) คำชี้แจงหรือคำแนะนำ 3) เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดผลประเมินผล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูใช้ในการศึกษาและปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้ชุดกิจกรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด คู่มืออาจประกอบด้วย คำนำ จุดประสงค์ คำอธิบายบทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระชุดกิจกรรม แบบทดสอบและเฉลย

4.2 คำชี้แจงหรือคำแนะนำ เป็นส่วนที่อธิบายให้รับรู้ถึงจุดประสงค์หลักของกิจกรรม และเป็นแนวทางให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนด และทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทของตนเอง

4.3 เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ถูกจัดไว้ในรูปแบบของสื่อการสอนต่าง ๆ ที่บรรจุไว้ในชุดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามคำชี้แจงหรือคำแนะนำที่กำหนด

4.4 การวัดผลประเมินผล เป็นการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ทั้งก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยอาจทำในลักษณะของแบบฝึกหัด แบบทดสอบ รายงานผลกิจกรรม เป็นต้น เพื่อเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

5. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง ปีการศึกษา 2564

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ทั้งที่เป็นเอกสาร หนังสือ ตำรา บทสัมภาษณ์ การทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ โดยประกอบด้วยเนื้อหาสาระสำคัญตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระประวัติศาสตร์
 - 1.1 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
 - 1.2 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
2. ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์
 - 2.1 ความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์
 - 2.2 มาตรฐานการคิดทางประวัติศาสตร์
 - 2.3 การสังเคราะห์ตัวชี้วัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์
3. แนวทางการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์
4. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
 - 4.1 ความหมายของชุดกิจกรรม
 - 4.2 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม
 - 4.3 ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม
 - 4.4 ประโยชน์ของชุดกิจกรรม
5. แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น
 - 5.1 ความหมายของแหล่งการเรียนรู้
 - 5.2 ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้
 - 5.3 ประเภทของแหล่งการเรียนรู้
 - 5.4 วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้

6. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน
 - 6.1 ความหมายและคำจำกัดความของพิพิธภัณฑ์
 - 6.2 ประเภทของพิพิธภัณฑ์
 - 6.3 บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์
 - 6.4 แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ในศตวรรษที่ 21
 - 6.5 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)
 - 6.6 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้
7. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
 - 7.1 ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
 - 7.2 การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
 - 7.3 ภารกิจของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
 - 7.4 การให้บริการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง
8. ความหมายของการรู้เท่าทัน (Literacy)
9. การรู้เท่าทันสังคม (Social Literacy)
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้การเรีนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระประวัติศาสตร์

1. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์ พัฒนาการของมนุษยชาติ จากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผลกระทบที่เกิดจาก เหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมา ของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้าน ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

2. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางสาระประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

ตาราง 2 ตัวชี้วัดตามมาตรฐาน ส 4.1 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.3	1. วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ 2. ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่น่าสนใจ	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์สำหรับการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นตนเอง ◆ วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ◆ นำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการศึกษาเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นของตน

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบันในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่องตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ตาราง 3 ตัวชี้วัดตามมาตรฐาน ส 4.2 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.3	1. อธิบายพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกโดยสังเขป 2. วิเคราะห์ผลของการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่ความร่วมมือ และความขัดแย้ง ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 ตลอดจนความพยายามในการจัดปัญหาความขัดแย้ง	<ul style="list-style-type: none"> ◆ ที่ตั้งและสภาพทางภูมิศาสตร์ของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก (ยกเว้นเอเชีย) ที่มีผลต่อพัฒนาการโดยสังเขป ◆ พัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก (ยกเว้นเอเชีย)โดยสังเขป ◆ อิทธิพลของอารยธรรมตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของ สังคมโลก ◆ ความร่วมมือและความขัดแย้งใน คริสต์ศตวรรษที่ 20 เช่น สงครามโลก ครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 สงครามเย็น องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทยวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย

ตาราง 4 ตัวชี้วัดตามมาตรฐาน ส 4.3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ชั้น	ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ม.3	<p>1. วิเคราะห์พัฒนาการของไทย สมัยรัตนโกสินทร์ในด้านต่าง ๆ</p> <p>2. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อ ความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง ของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์</p> <p>3. วิเคราะห์ภูมิปัญญาและ วัฒนธรรมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ และอิทธิพลต่อการพัฒนาชาติไทย</p> <p>4. วิเคราะห์บทบาทของไทยในสมัย ประชารูปไทย</p>	<ul style="list-style-type: none"> ◆ การสถาปนากรุงเทพมหานครเป็นราชธานี ของไทย ◆ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง ของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ◆ บทบาทของพระมหากษัตริย์ไทยในราชวงศ์จักรี ในการสร้างสรรค์ความเจริญและความมั่นคงของชาติ ◆ พัฒนาการของไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ทางการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และความสัมพันธ์ระหว่าง ประเทศตามช่วงสมัยต่าง ๆ ◆ เหตุการณ์สำคัญสมัยรัตนโกสินทร์ที่มีผลต่อการพัฒนา ชาติไทย เช่น การทำสนธิสัญญาเบาว์ริง ในสมัยรัชกาลที่ 4 การปฏิรูปประเทศ ในสมัยรัชกาลที่ 5 การเข้าร่วม สงครามโลกครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 โดยวิเคราะห์สาเหตุ ปัจจัย และผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ◆ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ ◆ บทบาทของไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึงปัจจุบันในสังคมโลก

ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1. ความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความหมาย องค์ประกอบ ความสำคัญของทักษะการคิดทาง ประวัติศาสตร์ ดังนี้

ศูนย์ประวัติศาสตร์ในโรงเรียนแห่งชาติ (2539 อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ลักษณะ, 2559) ให้นิยามการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง ทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนประเมินหลักฐาน พัฒนา การวิเคราะห์เชิงสาเหตุ และเชิงเปรียบเทียบ ตีความบันทึกทางประวัติศาสตร์ สร้างมุมมอง และ เหตุผลสนับสนุน

Collingwood (1956, pp. 11-20) ได้อธิบายเกี่ยวกับทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ไว้ว่า ความคิดจะเป็นประวัติศาสตร์ได้ก็ต่อเมื่อมันเป็นความคิดจริง ๆ ซึ่งเป็นความคิดที่เกิดจากการแก้ปัญหาซึ่งเผชิญหน้าคนที่ใช้เหตุผล จากคำอธิบายดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า ได้ว่า ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง ความเชี่ยวชาญในการใช้ความคิดใหม่ เพื่อทบทวนความคิดเดิม โดยการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาทางประวัติศาสตร์

VanSledright (2004 อ้างถึงใน กิตติศักดิ์ ลักษณะ, 2559) อธิบายว่า การคิดทางประวัติศาสตร์ คือ กระบวนการตรวจสอบแหล่งข้อมูล ได้แก่ การพิจารณาลักษณะของหลักฐาน ผู้แต่ง บริบท และการตรวจสอบ ความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ซึ่ง กระบวนการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญา

Colby (2007, p. 18) อธิบายว่า ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง การรับรู้ทางประวัติศาสตร์ ที่มีลักษณะเฉพาะทางกระบวนการซึ่งนักเรียนใช้ความรู้ในการวิเคราะห์ อธิบาย สืบสอบความจริงทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรองในแต่ละขั้นตอน

Pellegrino (2007, p. 2) อธิบายว่า ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการในการใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ตีความเนื้อหา โลกทัศน์ ประเด็นของมุมมอง และการรับรู้ข้อเท็จจริง

Lévesque (2009 อ้างถึงใน พิชาติ แก้วพวง, 2560) อธิบายว่า การคิดทางประวัติศาสตร์ เป็นทั้งกระบวนการ และมโนทัศน์เฉพาะของสาขาวิชาประวัติศาสตร์ (disciplinary concepts) กล่าวคือ การคิดทางประวัติศาสตร์ในด้านกระบวนการเกี่ยวข้องกับการใช้หลักฐาน (การพิจารณาลักษณะของหลักฐาน ผู้แต่ง บริบท และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน) ส่วนในด้านมโนทัศน์นั้น เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางปัญญาที่สัมพันธ์กับมโนทัศน์ในสาขาวิชา (ความสำคัญหลักฐาน ความต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลง เหตุผลที่ตามมา มุมมองทางประวัติศาสตร์ และมิติทางจริยธรรม)

VanSledright (2010, p. 118) ได้อธิบายว่า ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมที่เต็มไปด้วยการคิดโดยการมีส่วนร่วมอย่างมีวิจารณญาณจากแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์

Lisa B. Buchana (2015 อ้างถึงใน พิชาติ แก้วพวง, 2560) อธิบายการคิดทางประวัติศาสตร์ในความหมายเชิงแนวการเรียนรู้ หมายถึง การเรียนรู้แบบสืบสอบเป็นฐาน (inquiry based) และแนวการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (experiential approach) เพื่อแปลความหมายเรื่องราวของอดีต โดยใช้การจัดลำดับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกับการพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์และประสบการณ์ชีวิตที่มีอิทธิพลต่อวิถีต่าง ๆ ซึ่งเราจะต้องเข้าใจประวัติศาสตร์

จากนิยามของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง กระบวนการการใช้ความสามารถทางการคิดใช้ความรู้ในการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เพื่อสืบสอบเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลอย่างเป็นระบบ

2. มาตรฐานการคิดทางประวัติศาสตร์

National Center for History in the Schools (NCHS, 2016 อ้างถึงใน พิชาติ แก้วพวง, 2560) เป็นองค์กรเครือข่ายโปรแกรมในมหาวิทยาลัยที่ทำงานร่วมกับครูประวัติศาสตร์และครูสังคมศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยพยายามจะปรับปรุงการเรียน การสอนและทำให้การสอนประวัติศาสตร์ มีชีวิตชีวา ทั้งนี้ NCHS ได้กำหนดมาตรฐานการคิดทางประวัติศาสตร์ไว้ 5 มาตรฐาน โดยแต่ละมาตรฐานแสดงให้เห็นถึงทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ที่ควรพัฒนาให้แก่ผู้เรียน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 การคิดเชิงลำดับเวลา (Chronological Thinking)

การลำดับเวลาทางประวัติศาสตร์เป็นหัวใจของการให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ โดยปราศจากการใช้ความรู้สึก สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในด้านเหตุและผล โดยผู้ที่ศึกษาต้องจำแนกอดีต ปัจจุบัน อนาคตออกจากกัน โดยสามารถระบุจุดเริ่มต้น ตอนกลาง และจุดสุดท้ายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เพื่อแสดงความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ ผู้ศึกษาอาจลำดับเหตุการณ์โดยใช้รูปแบบ Timeline และสร้าง Timeline เพื่อจัดระบบความคิดและทำความเข้าใจเหตุการณ์ให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม (ศุภณัฐ พานา, 2560) ซึ่งสามารถจำแนกได้ดังนี้

1. จำแนกความแตกต่างระหว่างเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้
2. ระบุโครงสร้างชั่วคราวของการเล่าเรื่องหรือเรื่องราว ประวัติศาสตร์ได้
3. สร้างเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์โดยกำหนดลำดับเวลาได้ด้วยตนเอง
4. วัดและคำนวณเวลาปฏิทินได้
5. ตีความข้อมูลที่นำเสนอรูปของเส้นเวลาได้
6. สร้างรูปแบบของความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกัน

ทางประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงได้

7. เปรียบเทียบตัวแบบที่เป็นทางเลือกสำหรับความเป็นยุคสมัยได้

มาตรฐานที่ 2 ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ (Historical Comprehension)

การศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานชนิดต่าง ๆ เช่น จดหมายเหตุ บันทึกชาวต่างชาติ จดหมาย รูปถ่าย ภาพวาด เรื่องสั้น กลอน เป็นต้น เพื่อทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ที่มีผลต่อลักษณะนิสัยของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ และสามารถอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นรวมทั้งเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยหลักเหตุผล นอกจากนี้ผู้ศึกษาควรหลีกเลี่ยงการนำเสนอเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากกรอบคิด บรรทัดฐาน และค่านิยมในปัจจุบัน ผู้ศึกษา

สามารถนำเสนอรูปแบบต่าง ๆ เช่น ข้อมูลในแผนที่ทางประวัติศาสตร์ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ (ศุภณัฐ พานา, 2560) ดังนี้

1. ระบุผู้เขียนหรือแหล่งที่มาของเอกสารทางประวัติศาสตร์หรือการเล่าเรื่องและประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานได้
2. สร้างความหมายที่แท้จริงของข้อความทางประวัติศาสตร์ได้
3. ระบุคำถามกลาง (คำถามหลัก) จากเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้
4. จำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และการตีความประวัติศาสตร์ได้

5. อ่านเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์อย่างมีจินตนาการ

6. เข้าใจมุมมองทางประวัติศาสตร์ โดยสามารถ 1) อธิบายอดีตบนพื้นฐานเดิมโดยใช้สายตาและประสบการณ์ที่มีอยู่โดยศึกษาจากวรรณกรรม บันทึก จดหมาย วิวาทะ งานศิลปะและสิ่งประดิษฐ์จากอดีตของคน 2) พิจารณาถึงบริบททางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ที่ปรากฏ ทั้งค่านิยม มุมมอง การเลือกและความบังเอิญ ของเวลาและสถานที่ 3) หลีกเลี่ยงการนำเสนออย่างมีอคติโดยไม่ตัดสินอดีตจากกรอบความคิดของบรรทัดฐานและค่านิยมในสังคม

7. ใช้ข้อมูลจากแผนที่ทางประวัติศาสตร์ได้

8. ใช้ประโยชน์จากภาพ ข้อมูลทางคณิตศาสตร์ และข้อมูลเชิงคุณภาพได้

9. ใช้แหล่งข้อมูลเชิงประจักษ์ด้านภาพ เสียง และตัวอักษร ได้แก่ ภาพ ภาพวาด เรื่องสั้น กลอน การละเล่น และเพลงประเภทต่าง ๆ เพื่อความเข้าใจเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์

มาตรฐานที่ 3 การวิเคราะห์และการตีความทางประวัติศาสตร์ (Historical Analysis and Interpretation)

การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของมุมมองทางประวัติศาสตร์ เพราะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เรื่องเดียวกัน สามารถตีความได้แตกต่างกันออกไปตามมุมมองของนักประวัติศาสตร์ และข้อเท็จจริงยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากขึ้นอยู่กับ การตีความและการนำหลักฐานมาใช้ ซึ่งอาจส่งผลต่อการตีความหรือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เดิมที่มีอยู่ ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในรูปแบบเหตุและผล จำแนกความแตกต่างระหว่างทัศนคติที่ไม่ได้รับการสนับสนุนบนสมมติฐานที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ สามารถให้เหตุผลโต้แย้งข้อเสนอหรือประเด็นทางประวัติศาสตร์โดยใช้หลักฐานมาสนับสนุน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลาย (ศุภณัฐ พานา, 2560) ประกอบด้วย

1. เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของชุดความคิดได้

2. พิจารณามุมมองหรือทัศนคติที่หลากหลายได้

3. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลกระทบ ความหลากหลายของสาเหตุ รวมทั้งความสำคัญของปัจจัยบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิด

4. เปรียบเทียบข้ามยุคสมัย และภูมิภาคเพื่อกำหนดประเด็นที่คงทน

5. จำแนกความแตกต่างระหว่างการแสดงออกทางความคิดที่ไม่ได้รับการสนับสนุน และสมมติฐานชั่วคราวจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้

6. เปรียบเทียบเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ได้

7. ทำหายข้อโต้แย้งทางประวัติศาสตร์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

8. ตีความประวัติศาสตร์ที่เป็นเรื่องชั่วคราว (tentative) ได้

9. ประเมินผลการอภิปรายหลักในหมู่นักประวัติศาสตร์ได้

10. รู้จักตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของอดีต

มาตรฐานที่ 4 สมรรถภาพในการวิจัยทางประวัติศาสตร์ (Historical Research Capabilities)

ความสามารถในการตั้งคำถามหรือประเด็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การสืบสอบ การวิเคราะห์ และการประเมินหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งในด้านรายละเอียดของหลักฐานและความน่าเชื่อถือ เช่น ใครคือผู้สร้าง สร้างขึ้นเมื่อไหร่ หลักฐานนี้สร้างขึ้นเพราะเหตุใด และประเมินว่าหลักฐานใดมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด เป็นต้น ตลอดจนเป็นการผสมผสานข้อมูลระหว่างหลักฐานกับความรู้ เกี่ยวกับบริบททางประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบายและคาดการณ์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้น โดยใช้เหตุผลอย่างรอบคอบและมีหลักฐานสนับสนุน (ศุภณัฐ พานา, 2560) โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. กำหนดคำถามทางประวัติศาสตร์ได้

2. รู้จักแสวงหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากแหล่งที่มาที่หลากหลาย

3. สอบสวนได้สวนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้

4. ระบุช่องว่างของการบันทึกข้อมูลที่มีอยู่ จัดความรู้ในเชิงบริบทและทักษะเกี่ยวกับเวลาและสถานที่

5. วิเคราะห์เชิงปริมาณได้

6. สนับสนุนการตีความด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์

มาตรฐานที่ 5 การวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์และการตัดสินใจ (Historical Issues-Analysis and Decision-Making)

การวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหรือการกระทำของบุคคลทางประวัติศาสตร์ โดยพิจารณาจากความสนใจ ค่านิยมโลกทัศน์ และมุมมองในช่วงเวลานั้น และนำเสนอทางเลือกที่อาจเกิดขึ้นจากการศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ หรือจำลอง

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การโต้วาที สถานการณ์จำลอง และ อภิปราย เป็นต้น เพื่อสืบค้นเชิงลึกเกี่ยวกับเหตุการณ์นั้น ตลอดจนประเมินประโยชน์และผลเสีย ที่อาจเกิดขึ้นจากมุมมองทางประวัติศาสตร์ ที่หลากหลาย (ศุภณัฐ พานา, 2560) ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ระบุประเด็นและปัญหาในอดีตได้
2. จัดหลักฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน-หลังได้
3. ระบุเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นก่อน-หลังได้
4. ประเมินบทเรียนทางเลือกของแต่ละการกระทำในอดีตได้
5. กำหนดจุดยืนหรือบทเรียนของการดำเนินเรื่องได้
6. รู้จักประเมินจุดยืนหรือบทเรียนของการดำเนินเรื่อง

ในแต่ละประเด็นได้จากการศึกษามาตรฐานการคิดทางประวัติศาสตร์ข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ มี 5 ประการ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 กลุ่ม คือ 1) ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การคิดเชิงลำดับเวลา ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์และการตีความทางประวัติศาสตร์ 2) ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ขั้นสูง ได้แก่ สมรรถภาพในการวิจัยทาง ประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์และการตัดสินใจ

Stanford History Education Group (2002) ได้นำเสนอประเด็นเกี่ยวกับทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการอ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์และพิจารณาเรื่องราวหรือข้อความได้ในแง่มุมที่หลากหลายและมีความสร้างสรรค์ โดยฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะในการอ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ การหาแหล่งที่มา (Sourcing) การสร้างบริบท (contextualization) การยืนยันหลักฐาน (Corroboration) และการอ่านอย่างลึกซึ้ง (Close Reading) โดยมีรายละเอียดในแต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

1. การหาแหล่งที่มา (Sourcing)
 - 1.1 ระบุมุมมองของผู้เขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
 - 1.2 ระบุและประเมินจุดประสงค์ในการสร้างหลักฐานหรือเอกสาร
 - 1.3 ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับผู้เขียนก่อนการอ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 - 1.4 ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน จากการพิจารณาประเภทของหลักฐาน

และวัตถุประสงค์ของผู้เขียน

2. การสร้างบริบท (Contextualizing)
 - 2.1 เข้าใจเนื้อหาหรือภูมิหลังของข้อมูลเกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเอกสารอย่างไร
 - 2.2 ตระหนักได้ว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์เป็นผลผลิตในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

3. การยืนยันหลักฐาน (Corroboration)

3.1 สรุปลิงที่เป็นไปได้จากการเปรียบเทียบหลักฐานในแต่ละชนิด

3.2 ตระหนักถึงความแตกต่างของหลักฐานแต่ละชนิด

4. การอ่านอย่างลึกซึ้ง (Close Reading)

4.1 ระบุสิ่งที้ผู้เขียนกล่าวถึงเกี่ยวกับเหตุการณ์

4.2 ประเมินหลักฐานและให้เหตุผลที้ผู้เขียนใช้สนับสนุนแนวคิดของตน

4.3 ประเมินและค้ำึงถึงการเลือกใช้คำและภาษาของผู้เขียน

ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จากงานวิจัยของสุภณัฐ พานา (2560) ได้นำองค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ที่ National Center for History in the Schools (1996; The College Board, 2012; Assessment Resource Center for History, 2013) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ จึงสามารถแบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบใหญ่ 8 องค์ประกอบย่อยได้แก่

1. การเรียงลำดับเหตุการณ์และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ซึ่งองค์ประกอบย่อย ได้แก่

1.1 การเรียงลำดับเหตุการณ์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามลำดับเวลา
ได้ถูกต้อง

1.2 การวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ในช่วงเวลาเดียวกัน

1.3 การเปรียบเทียบเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ที่คล้ายกันแต่ต่างเวลาและสถานที่

2. การทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ ซึ่งองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การอธิบายบริบทของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานที่หลากหลาย

3. การยืนยันด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งองค์ประกอบย่อย ได้แก่

3.1 การวิเคราะห์ลักษณะของหลักฐานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์

3.2 การสรุปข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ได้จากการศึกษาหลักฐานและมุมมองที่หลากหลาย

4. การตีความและการสังเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์ ซึ่งองค์ประกอบย่อย ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์การตีความทางประวัติศาสตร์ได้หลากหลายมุมมองโดยมีหลักฐานมาสนับสนุน

4.2 การสร้างคำอธิบายสาเหตุและผลของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือ

ชัยรัตน์ โตศิลา (2555) ได้ทำการสังเคราะห์ตัวชี้วัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ตามกระบวนการเรียนการสอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ ทำให้ได้ตัวชี้วัดของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จำนวน 8 ตัวชี้วัด ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ตั้งสมมติฐานและกำหนดคำถามสำคัญที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
 2. ระบุแหล่งที่มาและบริบทต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 3. เปรียบเทียบยุคสมัยที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 4. วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็นจากข้อมูลในหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 5. แสดงเหตุผลในการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะต่าง ๆ
 6. ตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้อย่างมีเหตุผล และสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์
 7. สร้างข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยนั้นอย่างต่อเนื่องตามลำดับเวลาและให้เหตุผลประกอบการสนับสนุนหรือโต้แย้งข้อมูลที่น่าเสนอ
 8. แปลงข้อมูลที่น่าเสนอในรูปแบบของเส้นเวลาตามลำดับของช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์
- ศุภณัฐ พานา (2560) ได้ทำการสังเคราะห์องค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อใช้ในการวัดและประเมิน ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แบ่งออกเป็น 4 องค์ประกอบใหญ่ 8 องค์ประกอบย่อย ดังนี้
1. การเรียงลำดับเหตุการณ์และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ได้แก่
 - 1.1 การเรียงลำดับเหตุการณ์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามลำดับเวลาได้ถูกต้อง
 - 1.2 การวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ในช่วงเวลาเดียวกัน
 - 1.3 การเปรียบเทียบเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ที่คล้ายกันแต่ต่างเวลาและสถานที่
 2. การทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ ซึ่งองค์ประกอบย่อย ได้แก่ การอธิบายบริบทของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากการศึกษาหลักฐานที่หลากหลาย
 3. การยืนยันด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งองค์ประกอบย่อย ได้แก่
 - 3.1 การวิเคราะห์ลักษณะของหลักฐานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์
 - 3.2 การสรุปข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ได้จากการศึกษาหลักฐานและมุมมองที่หลากหลาย

4. การตีความและการสังเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์ ซึ่งองค์ประกอบย่อย ได้แก่

4.1 การวิเคราะห์การตีความทางประวัติศาสตร์ได้หลากหลายมุมมองโดยมีหลักฐาน
มาสนับสนุน

4.2 การสร้างคำอธิบายสาเหตุและผลของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่าง
น่าเชื่อถือ

3. การสังเคราะห์ตัวชี้วัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนการสอนในแต่ละมาตรฐานตามท้องที่การ National Center for History in the Schools (UCLA) (1996) เพื่อให้ผู้สอนนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อวัดผลทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ในแต่ละด้าน โดยเมื่อผู้เรียนเรียนจนครบตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้เรียนจะได้รับการฝึกทักษะจนครบทั้ง 5 มาตรฐาน ทั้งนี้ผู้สอนจะนำทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ไปออกแบบและจัดการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นต้องเลือกตัวบ่งชี้ในแต่ละมาตรฐานให้เหมาะสมกับระดับชั้นของผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดของผู้เรียน

Egan (1997) ได้นำเสนอช่วงอายุที่เหมาะสมต่อการพัฒนาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนไว้ดังนี้

1. ชั้น Mythic อยู่ในช่วงอายุถึง 7 ปี ซึ่งในชั้นนี้นักเรียนจะมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องเล่าที่มีความเร้าใจ อาจจะเป็นเรื่องที่เป็นความจริงหรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจินตนาการ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแสดงให้เห็นถึงข้อตรงกันข้าม เช่น เรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับความดี ความชั่ว เป็นต้น

2. ชั้น Romantic อยู่ในช่วงอายุ 7-16 ปี ในชั้นนี้ผู้เรียนจะสนใจเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความจริงซึ่งมีความสำคัญ ผู้เรียนในวัยนี้จะมีความสนใจในการค้นหาอัตลักษณ์ของตน ทั้งนี้ พวกเขาต้องการที่จะได้ยืนยันและมุ่งเน้นความสนใจไปที่เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือวีรกรรมที่สำคัญของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่เป็นความจริง

3. ชั้น Philosophic อยู่ในช่วงอายุ 16-20 ปี ผู้เรียนในกลุ่มนี้เป็นวัยเริ่มต้นในการค้นหาความจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยการทำวิจัยโดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนโดยทั่วไปและประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยรวม

4. ชั้น Ironic เป็นช่วงผู้ใหญ่ ซึ่งในกลุ่มนี้จะเริ่มทำความเข้าใจและมีความซาบซึ้งอย่างละเอียดอ่อนเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

วิจิตร สินสิริ (2517 อ้างถึงใน เฉลิม มลิตา นิติเชตต์ปรีชา, 2559) กล่าวว่า การสอนประวัติศาสตร์แก่ผู้เรียนวัย 12 - 15 ปี กล่าวคือ การสอนประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนในวัยนี้ ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางร่างกาย จิตวิทยา และสิ่งแวดล้อมของผู้เรียนให้มาก เพราะเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงมาก ผู้เรียนย่างเข้าสู่วัยรุ่น ในขณะที่เดียวกันผู้สอนต้องฝึกหัดการตัดสินใจที่ถูกต้อง ฝึกความเป็นพลเมืองดีแก่ผู้เรียนด้วย การสอนประวัติศาสตร์ก็ต้องคำนึงถึงความมุ่งหมายของการมัธยม

ศึกษาของแต่ละประเทศประกอบ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ผู้เรียนไม่เรียนต่อในระดับชั้นที่สูงขึ้นก็ควรให้ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของชาติตนทั้งหมด เน้นเรื่องที่คุณเรียนพอจะเข้าใจในปัจจุบัน ส่วนจะสอนประวัติศาสตร์มากน้อยแค่ไหนก็ต้องพิจารณาในทางปฏิบัติ เวลา และวัสดุ การสอนประวัติศาสตร์ไทย (ประวัติศาสตร์ชาติตน) ก็ควรให้สัมพันธ์กับชาติอื่น ให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย ส่งเสริมการคิดการถามและความเข้าใจถึงอิทธิพลวัฒนธรรมที่มีต่อกันทุกด้าน ให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณเป็นสมาชิกคนหนึ่งของโลก

1. ผู้สอนอาจสอนเรื่องอารยธรรมของมนุษย์
2. ให้ผู้เรียนเรียนประวัติศาสตร์ชาติอื่นที่มีความคล้ายคลึงกัน
3. ให้ศึกษาความเจริญด้านต่าง ๆ สอนแบบ topic โดยอาศัยวิธีการสอนแบบอภิปราย และใช้อุปกรณ์ที่จะสร้างความเข้าใจในชาติอื่น ๆ
4. ประวัติศาสตร์ที่ควรสอนมี national history, world history และเรื่องสำคัญ ๆ อื่น ๆ โดยผู้สอนบรรยายเนื้อหาหลักสูตรเอาเองเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิดบ้าง
5. ผู้เรียนเป็นวัยที่เริ่มสร้างความเข้าใจอันดีในการเรียนประวัติศาสตร์นานาชาติได้ จึง
 - 5.1 ไม่ควรสอนเรื่องการสงครามหรือการทูตที่มีรายละเอียดลึกซึ้งเกินวัยของผู้เรียน
 - 5.2 ผู้เรียนเข้าใจ สามารถแสดงความคิดอย่างใช้ปัญญา และมีศีลธรรมแล้ว จึงควรสอนเรื่องอิทธิพลของศาสนาต่าง ๆ อิทธิพลของวิทยาศาสตร์การแพทย์ในประวัติศาสตร์
 - 5.3 สอนเรื่องการต่อสู้เพื่อสันติภาพและสันติธรรม แม้ผู้เรียนวัยนี้จะชอบการทหารและวีรบุรุษ ผู้สอนก็ควรให้ผู้เรียนเข้าใจอุดมคติของโลก ทราบวีรกรรมและความหายนะที่เกิดจากการสงคราม ผู้สอนไม่ควรโฆษณาชวนเชื่อ แต่ให้ผู้เรียนสรุปคิดเอาเอง ให้ผู้เรียนเรียนรู้ถึงความเจริญที่เกิดจากการร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น U.N.O. สภากาชาดสากล

งานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับกลุ่มเป้าหมายที่อยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งจะมีอายุเฉลี่ย 14-15 ปี เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับลำดับขั้นของช่วงอายุที่เหมาะสมต่อการพัฒนาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ของ Egan (1997) จะตรงกับขั้นที่ 2 Romantic ผู้เรียนในวัยนี้จะมีความสนใจในการค้นหาอัตลักษณ์ของผู้เรียนพวกเขาต้องการที่จะได้ยินและมุ่งเน้นความสนใจไปที่เรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือวีรกรรมที่สำคัญของบุคคลในประวัติศาสตร์ที่เป็นความจริง สอดคล้องกับ วิจิตร สินสิริ (2517, น. 24-29 อ้างถึงใน เฉลิม มลิตา นิตเชตต์ปริษา, 2559) กล่าวว่า การสอนประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนในวัยนี้ ผู้สอนต้องฝึกหัดการตัดสินใจที่ถูกต้อง ฝึกความเป็นพลเมืองดีแก่ผู้เรียนด้วย ผู้เรียนสามารถเข้าใจแสดงความคิดอย่างใช้ปัญญา และมีศีลธรรมได้

จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำมาตรฐานที่เป็นองค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ที่สอดคล้องกับวัยและสติปัญญาในการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ให้กับผู้เรียนมาทำการสังเคราะห์รายละเอียดของทักษะร่วมกับตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีรายละเอียดในการสังเคราะห์

ตามตารางแสดงการสังเคราะห์ตัวชี้วัดของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จากมาตรฐานของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ดังนี้

ตาราง 5 ผลการสังเคราะห์ตัวชี้วัดของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จากมาตรฐานของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ตัวชี้วัดสาระ	องค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์				ตัวชี้วัดของทักษะการคิดประวัติศาสตร์ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์	
	มาตรฐานของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ตาม National Center for History in the Schools (1996)	ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ตาม Stanford History Education	องค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของคุุณัฐ พานา (2560)	ตัวชี้วัดของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ขของชัยรัตน์ โทศิลา (2555)		
ตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ฯ ที่ 1 ข้อที่ 2: ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ	1.1 จำแนกความแตกต่างระหว่างเวลาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้	1.3 สร้างเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์โดยกำหนดลำดับเวลาได้ด้วยตนเอง	1.5 ตีความข้อมูลที่น่าเสนอรูปของเส้นเวลาได้	1.6 สร้างรูปแบบของความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์และช่วงเวลา ที่ต่อเนื่องกันทางประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงได้	8. แปลงข้อมูลที่นำเสนอในรูปแบบของเส้นเวลาตามลำดับ	1. ความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ - เรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ - นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้
			องค์ประกอบที่ 1 การเรียงลำดับเหตุการณ์และวิเคราะห์ความสัมพันธ์			
			1.1 การอธิบายเหตุการณ์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามลำดับของเวลาได้ถูกต้อง			
			1.2 การวิเคราะห์สาเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ในช่วงเวลาเดียวกัน			
			1.3 การเปรียบเทียบเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับความเปลี่ยนแปลงที่คล้ายกันแต่ต่างเวลาและสถานที่			

ตัวชี้วัดสาระ	องค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์				ตัวชี้วัดของ
ประวัติศาสตร์ตาม	มาตรฐานของ	ทักษะการคิด	องค์ประกอบของ	ตัวชี้วัดของทักษะ	ทักษะการคิด
หลักสูตรแกนกลางฯ พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3	ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ตาม National Center for History in the Schools (1996)	ทางประวัติศาสตร์ตาม Stanford History Education	ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของศุภณัฐ พานา (2560)	การคิดทางประวัติศาสตร์ของชัยรัตน์ โตศิลา (2555)	ประวัติศาสตร์ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์
ตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ฯ ที่ 1 ข้อที่ 2: ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้นสนใจ	2.1 ระบุผู้เขียนหรือแหล่งที่มาของเอกสารทางประวัติศาสตร์หรือการเล่าเรื่องและประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานได้ 2.5 อ่านเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์อย่างมีจินตนาการ 2.7 ใช้ข้อมูลจากแผนที่ทางประวัติศาสตร์ได้ 4.1 กำหนดคำถามทางประวัติศาสตร์ได้ 4.2 รู้จักแสวงหาข้อมูลจากแหล่งที่มาที่หลากหลาย	2. การสร้างบริบท (Contextualizing) - เข้าใจเนื้อหาหรือภูมิหลังของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในเอกสาร อย่างไร - ตระหนักได้ว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์เป็นผลผลิตในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง	องค์ประกอบที่ 2 การทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ การอธิบายบริบทของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากที่หลากหลาย	2. ระบุแหล่งที่มาและบริบทต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 3. เปรียบเทียบยุคสมัยที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์	2. ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ บอกแหล่งที่มียุคสมัย ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์
ตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ฯ ที่ 1 ข้อที่ 2: ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้นสนใจ	2.4 จำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงทางการตีความประวัติศาสตร์ได้ 2.6 เข้าใจมุมมองทางประวัติศาสตร์ 4.3. สอบสวนได้สวนข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้	1. การหาแหล่งที่มา (Sourcing) - ระบุมุมมองของผู้เขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ - ระบุและประเมินจุดประสงค์ในการสร้างหลักฐานหรือเอกสาร - ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับผู้เขียนก่อนการอ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์	องค์ประกอบที่ 3 การยืนยันด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 3.1 การวิเคราะห์ลักษณะของหลักฐานและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ 3.2 การสรุปข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่ได้จากการศึกษาหลักฐานและมุมมองที่หลากหลาย	4. วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับข้อคิดเห็นจากข้อมูลในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 5. แสดงเหตุผลในการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในลักษณะต่าง ๆ	3. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ - สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ - ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานแต่ละชิ้นพร้อมเหตุผลประกอบ

ตัวชี้วัดสาระ	องค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์				ตัวชี้วัดของ
ประวัติศาสตร์ตาม	มาตรฐานของ	ทักษะการคิด	องค์ประกอบของ	ตัวชี้วัดของทักษะ	ทักษะการคิด
หลักสูตรแกนกลางฯ พุทธศักราช 2551	ทักษะการคิดทาง	ทางประวัติศาสตร์	ทักษะการคิด	การคิดทาง	ประวัติศาสตร์
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	ประวัติศาสตร์ตาม National Center for History in the Schools (1996)	ตาม Stanford History Education	ทางประวัติศาสตร์ของศุภณัฐ พานา (2560)	ประวัติศาสตร์ของชัยรัตน์ โตศิลา (2555)	ที่ผู้วิจัยสังเคราะห์
		- ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน จากการศึกษาประเภทของหลักฐานและวัตถุประสงค์ของผู้เขียน			
ตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ฯ	3.1 เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของชุดความคิดได้	3. การยืนยันหลักฐาน	องค์ประกอบที่ 4 การตีความและการสังเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์	6. ตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายได้	4. การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
ที่ 1 ข้อที่ 1: วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์	3.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาเหตุและผลกระทบ	- สรุปสิ่งที่เป็นไปได้จากการเปรียบเทียบหลักฐานในแต่ละชนิด	4.1 การวิเคราะห์การตีความทางประวัติศาสตร์ได้	อย่างมีเหตุผลและสัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์	- วิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์	3.4 วิเคราะห์ความหลากหลายของสาเหตุรวมทั้งความสำคัญของปัจเจกบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิด	4. การอ่านอย่างลึกซึ้ง (Close Reading)	4.2 การสร้างคำอธิบายสาเหตุและผลของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้	7. สร้างข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้	มีความเรื่องราวอย่างมีเหตุผลและมีแนวคิดที่หลากหลายพร้อม
ตัวชี้วัดสาระประวัติศาสตร์ฯ	3.5 วิเคราะห์ปัจจัยทางประวัติศาสตร์	แต่ละชนิด	โดยมีหลักฐานมาสนับสนุน	สอดคล้องกับบริบทสังคมสมัยนั้นอย่าง	หลักฐานสนับสนุน
ที่ 1 ข้อที่ 2: ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์	3.6 วิเคราะห์ปัจจัยทางประวัติศาสตร์	4. การอ่านอย่างลึกซึ้ง (Close Reading)	4.2 การสร้างคำอธิบายสาเหตุและผลของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้	ต่อเนื่องตามลำดับเวลา และให้เหตุผลประกอบ	- สรุปเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือและมีเหตุผล
ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ต้นสนใจ	3.7 วิเคราะห์ปัจจัยทางประวัติศาสตร์	- ระบุสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวถึงเกี่ยวกับเหตุการณ์	ประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือ	หรือโต้แย้งข้อมูลที่ไม่น่าเสนอ	
	3.8 ตีความประวัติศาสตร์ที่เป็นเรื่องชั่วคราว (tentative) ได้	4.6 สนับสนุนการตีความด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์			
		- ประเมินและคำนึงถึงการเลือกใช้คำและภาษาของผู้เขียน			

โดยสรุปองค์ประกอบที่ผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น เพื่อใช้สำหรับการวัดและประเมิน ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แบ่งออกดังนี้

1. ความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
 - 1.1 เรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้
 - 1.2 นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้
2. ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์

บอกแหล่งที่มียุคสมัย ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์
3. การตรวจสอบความ น่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ
 - 3.1 สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้
 - 3.2 ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานแต่ละชิ้นพร้อมเหตุผลประกอบ
4. การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
 - 4.1 วิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผลและมีแนวคิดที่หลากหลายพร้อมหลักฐานสนับสนุน
 - 4.2 สรุปเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือและมีเหตุผล

แนวทางการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1. แนวคิดและแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมการคิดเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์

กิตติศักดิ์ ลักษณะ (2559) เสนอแนวคิดและแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมการคิดเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้

- 1.1 การเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในการพูดคุย อภิปราย ถกเถียง เกี่ยวกับความสำคัญของเหตุการณ์ในอดีต
- 1.2 การเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้พิจารณาความสำคัญของเหตุการณ์ด้วยตนเอง และจะต้องสามารถให้เหตุผลเพื่ออธิบายความสำคัญของเหตุการณ์นั้นได้ด้วยตัวผู้เรียนเอง อีกด้วย
- 1.3 การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมุ่งใช้เกณฑ์เพื่อพิจารณาความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์ในอดีต อย่างไรก็ตามเกณฑ์ที่ใช้นี้สามารถปรับเปลี่ยนได้ อีกทั้งผู้เรียนก็สามารถคิดเกณฑ์ที่ใช้ประเมินความสำคัญทางประวัติศาสตร์ได้เช่นกัน
- 1.4 การเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เช่น การใช้แหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การพิจารณาลักษณะของหลักฐาน ผู้แต่ง บริบท และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน เป็นต้น

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาการคิดเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์

Bradshaw (2006) เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นพัฒนาการคิดเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.1 ความรู้ (knowledge) ประกอบด้วย ความรู้ด้านเหตุการณ์ บุคคล หรือแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่มีการพัฒนา สิ่งเหล่านี้จัดเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีข้อมูลที่มีความจำเป็นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นขั้นตอนแรกควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ครอบคลุมเหตุการณ์นั้น เช่น ลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และรายละเอียดของเหตุการณ์

2.2 เกณฑ์ (criteria) เป็นสิ่งที่ใช้ในการพิจารณาเหตุการณ์ บุคคล จัดเป็นการพัฒนาในขั้นที่ 2 ให้ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจเกณฑ์ที่นำมาใช้พิจารณาตัดสินความสำคัญของเหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีต

2.3 การประยุกต์ใช้ (application) ผู้เรียนนำเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาในขั้นที่ 2 มาพิจารณาเหตุการณ์ บุคคล หรือการพัฒนาที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์

2.4 การตีความ (interpretation) ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างข้อสรุปเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์

2.5 การถ่ายโยงความรู้ (transfer) ผู้เรียนมีความสามารถในการวิจารณ์ สามารถใช้และพัฒนาเกณฑ์ของตนเอง นั่นคือเมื่อผู้เรียนไม่พึงพอใจกับเกณฑ์ที่นักการศึกษาประวัติศาสตร์เสนอ ผู้เรียนสามารถระบุข้อจำกัดและสามารถเสนอเกณฑ์อื่นมาแทนได้

3. กิจกรรมวาดภาพความสำคัญ (sketching significance)

กิจกรรมนี้เน้นให้ผู้เรียนตัดสินใจว่ามีเหตุการณ์ใดบ้างที่เป็นเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ และนำเสนอด้วยการเขียนภาพประกอบ สามารถใช้กับผู้เรียนในระดับชั้นต่าง ๆ ได้ และยังสามารถประเมินความรู้ของสาระวิชาได้อีกด้วย (กิตติศักดิ์ ลักษณะ, 2559, น. 153) สรุปขั้นตอน ดังนี้

3.1 ผู้เรียนวาดแผนภาพลงในกระดาษ โดยแผนภาพต้องสามารถแสดงถึงเหตุการณ์ บุคคล หรือพัฒนาการที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ (ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น/ชาติ/โลก ซึ่งเป็นช่วงเวลาหนึ่ง ที่สัมพันธ์กับบทเรียน) ผู้เรียนอาจเลือกใช้ภาพ สัญลักษณ์ หรือคำต่าง ๆ ประกอบการวาด

3.2 ครูกำหนดเวลาในการวาด 15 นาที ซึ่งผู้เรียนวาดภาพลงในกระดาษ ครูทำหน้าที่ในการกระตุ้น หลังจากวาดภาพเสร็จผู้เรียนจะมาอธิบายสิ่งที่ตัวเองวาด ซึ่งทำให้ผู้เรียนเกิดความจริงจังในการทำงานมากขึ้น

3.3 เมื่อผู้เรียนวาดภาพเสร็จ และตอบคำถามในใบงานความสำคัญทางประวัติศาสตร์
ดังนี้

3.3.1 สิ่งที่คุณเรียนวาดแสดงถึงบุคคล/เหตุการณ์ที่รู้จักอย่างแพร่หลาย หรือเห็นถึง
วิถีชีวิตของคนธรรมดาทั่วไปหรือไม่ อย่างไร

3.3.2 สิ่งที่คุณเรียนวาดแสดงถึงการเชื่อมโยงที่เข้าสู่ประเด็นในระดับของท้องถิ่น
ระดับชาติ หรือระดับโลกหรือไม่ อย่างไร

3.3.3 ผู้เรียนเลือกเหตุการณ์ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญทางประวัติศาสตร์
หรือไม่ อย่างไร

3.3.4 ผู้เรียนเลือกเหตุการณ์ที่ส่งผลต่อชีวิตของผู้คนต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร

3.3.5 ถ้าผู้เรียนสามารถเติมตนเองลงไปภาพได้ ผู้เรียนจะวาดตนเอง ให้อยู่
ในเหตุการณ์ไหน แล้วเพราะเหตุใดจึงเลือกเช่นนั้น

3.3.6 ผู้เรียนวาดสิ่งที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวได้หรือไม่ อย่างไร

3.3.7 ผู้เรียนระบุเหตุผลหรือเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกเหตุการณ์ในภาพ
โดยพิจารณาคำตอบในข้อที่ 1-6

3.4 ผู้เรียนออกมานำเสนอและแบ่งปันเรื่องราวของภาพวาดของตนที่หน้าชั้นเรียน

3.5 ผู้เรียนอภิปราย เปรียบเทียบความแตกต่างและความเหมือนของเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือก
เหตุการณ์ บุคคล หรือพัฒนาการที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ (ครูเขียนเกณฑ์ที่ผู้เรียนตอบไว้)

3.6 ผู้เรียนและครูร่วมกันสรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาเลือกเหตุการณ์ บุคคล หรือ
การพัฒนาที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

4. กิจกรรมการเรียงลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ (ranking significance)

กิจกรรมนี้มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนเรียงลำดับเหตุการณ์จากเรื่องราวที่ได้เรียนรู้ และเรียงลำดับ
ความสำคัญของเหตุการณ์ โดยผู้เรียนจะต้องตัดสินใจว่า เหตุการณ์ใดที่เป็นเหตุการณ์สำคัญที่สุด
ไล่เรียงตามลำดับความสำคัญพร้อมทั้งอธิบายเหตุผลประกอบ กิจกรรมนี้สามารถใช้พัฒนาการคิด
เกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์แก่ผู้เรียนในระดับต่าง ๆ ได้ และยังช่วยพัฒนาการคิดตามลำดับ
เวลา (chronological thinking) อีกด้วย (กิตติศักดิ์ ลักษณะนา, 2559, น. 154-155) โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 ครูนำเสนอเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น

4.2 นักเรียนจัดเรียงลำดับเวลาของเหตุการณ์

4.3 นักเรียนเรียงลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งให้เตรียมเหตุผล
ที่ลำดับความสำคัญของเหตุการณ์แบบนั้น

4.4 ให้นักเรียนอธิบายถึงเหตุผลที่ใช้ในการจัดลำดับความสำคัญของเหตุการณ์

4.5 ครูนำผู้เรียนอภิปรายเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของเกณฑ์ที่ผู้เรียนใช้ลำดับเหตุการณ์

5. การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่นักประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการค้นหาความจริงทางประวัติศาสตร์ สามารถพิจารณาจากร่องรอยหลักฐานเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้ ดังที่ Edwin Fenton (1967) ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นวิธีการที่ทำให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ผ่านหลักการทางประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบในการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบาย และวิเคราะห์เหตุการณ์หรือหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล ทั้งนี้หน่วยงานทางการศึกษาและนักวิชาการได้พยายามศึกษา วิจัย และพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา (2543, น. 128-130) ได้กล่าวว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์ ถือเป็นกลวิธีในการค้นคว้าหาความรู้ของนักประวัติศาสตร์ ซึ่งนักการศึกษาได้นำมา กำหนดเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ขั้นกำหนดปัญหาและตั้งสมมติฐาน เป็นการนำเสนอขอบเขตเนื้อหาว่าต้องการศึกษาเรื่องใดโดยทำการศึกษาขอบเขตแนวทางของการของปัญหา เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงโดยละเอียดการตั้งข้อสมมติฐาน เป็นการกำหนดให้นักเรียนคาดคะเนคำตอบหรือการกำหนดแนวทางของคำตอบที่น่าจะเป็นไปได้ สมมติฐานนี้จึงจัดเป็นความจริงที่สมมติขึ้นชั่วคราวจัดเป็นการคาดคะเนคำตอบอย่างสมเหตุสมผลและซึ่งอาจจะถูกหรือผิดก็ได้

2. ขั้นรวบรวมข้อมูลหรือหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

- 2.1 หลักฐานชั้นต้น เป็นหลักฐานที่บุคคลอยู่ร่วมกับเหตุการณ์หรือเขียนขึ้นในยุคนั้น หลักฐานชั้นต้น ได้แก่ หลักฐานที่นำไปสู่ร่องรอยและเรื่องราวในอดีต และถ้าอยู่ในสภาพคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลงก็จัดเป็นหลักฐานชั้นต้นได้ทั้งสิ้น เช่น บันทึกประจำวัน จดหมาย หลักฐานในทางราชการ ข่าว ภาพยนตร์ แสตมป์ เหรียญกษาปณ์ ตรา ฯลฯ สำหรับงานเขียนที่จัดอยู่ในประเภทหลักฐานชั้นต้นไม่จำเป็นต้องเป็นฉบับดั้งเดิมเท่านั้น อาจมีการตีพิมพ์ขึ้นใหม่ก็ได้ แต่การพิมพ์ขึ้นใหม่นี้ต้องคงรูปเดิมอยู่อย่างเคร่งครัด จึงจะจัดอยู่ในประเภทของหลักฐานชั้นต้น หลักฐานชั้นต้น อาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

- 2.1.1 งานเขียนฉบับลายมือที่มิได้ถูกดัดแปลง หรือฉบับตีพิมพ์ เช่น จดหมายที่เขียนติดต่อกัน บันทึกประจำวัน ฯลฯ

2.1.2 เอกสารที่เป็นทางการ เช่น กฎหมาย คำสั่งต่าง ๆ ของรัฐบาล หน่วยงานต่าง ๆ สนธิสัญญา ฯลฯ

2.1.3 หลักฐานจากการสัมภาษณ์ คำบอกเล่า และนิทานปรัมปรา

2.1.4 หลักฐานชั้นต้นอื่น ๆ เช่น ศิลปิน พงศาวดาร ประวัติส่วนบุคคล ปฏิทิน

2.2 หลักฐานชั้นรอง จัดเป็นเอกสารที่บุคคลไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์หรือที่เกิดเหตุ แต่เป็นเอกสารที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าจากหลักฐานชั้นต้นโดยนำมาเรียบเรียง หรือเป็นการนำหลักฐานชั้นต้นมาตีความใหม่

3. ชั้นประเมินคุณค่าและวิเคราะห์หลักฐาน หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ที่ถือว่ามีความน่าเชื่อถือและเป็นหลักฐานที่ให้ความจริงดั้งเดิม เพราะฉะนั้นความสำคัญของหลักฐานจะมีมากหรือน้อยจึงขึ้นอยู่กับผู้ใช้หลักฐานนำหลักฐานหลาย ๆ ชั้นมาประกอบการพิจารณา ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 การประเมินและวิเคราะห์คุณค่าจากภายนอก จัดเป็นวิธีการพิจารณาข้อมูลว่ามีความจริงหรือไม่ เกิดขึ้นเมื่อไหร่ และใครคือผู้ทำหรือสร้างข้อมูลขึ้น เช่น การตรวจสอบเอกสารจากลายมือ การใช้ภาษาและสำนวนการเขียน เป็นต้น

3.2 การประเมินและวิเคราะห์ภายใน มีหลักเกณฑ์ ดังนี้

3.2.1 การบันทึกในช่วงระยะเวลาที่เหตุการณ์เกิดขึ้นย่อมมีความน่าเชื่อถือมาก

3.2.2 จุดมุ่งหมายของผู้บันทึก ความน่าเชื่อถือของหลักฐานขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของผู้บันทึก กล่าวคือ บางคนบันทึกเพื่อเตือนความจำ การบันทึกเพื่อรายงาน การโฆษณาชวนเชื่อ เช่น คำสั่งจากสถานทูต คำสั่งระหว่างการรบ เป็นต้น

3.2.3 ผู้บันทึกรู้เรื่องราวที่รายงานจริงหรือไม่ เรื่องราวอ้างอิงจากบุคคลอื่นหรือเป็นสิ่งที่ผู้บันทึกสร้างขึ้นเอง เช่น บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสงคราม ต้องพิจารณาให้เกิดความถี่ถ้วนก่อนว่าผู้ที่บันทึกขณะหรือแพ้ เพราะเนื้อความย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป หรือผู้มีอำนาจใช้คำสั่งให้มีการเขียนเข้าข้างตนเองหรือไม่

3.2.4 คุณสมบัติของผู้บันทึกด้านการศึกษาเล่าเรียน ด้านสภาพแวดล้อม น่าเชื่อถือหรือไม่ ขณะที่บันทึกมีสภาพร่างกาย จิตใจ และสภาวะทางอารมณ์ปกติหรือไม่ ผู้บันทึกถูกบังคับให้เขียนหรือไม่

3.2.5 ข้อความมีอคติด้านเชื้อชาติ ลัทธิ ศาสนา การเมือง สังคม ฐานะทางเศรษฐกิจหรือไม่

3.2.6 วิธีการที่ใช้ในการบันทึกเป็นอย่างไร มีความละเอียดถี่ถ้วนหรือไม่ มีการเพิ่มอรรถรส หรือเป็นการบันทึกที่มีความเที่ยงตรง ยุติธรรม ถ้าผู้บันทึกมีการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการบันทึกเหตุการณ์จะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของหลักฐานได้เป็นอย่างดี

4. ชั้นดีและความสงสัยเคราะห์ เป็นการเลือก จัดระเบียบ เรียบเรียงข้อมูลที่ผ่านมาผ่านการประเมินค่ามาแล้วนั้น โดยนำมาพิจารณา อธิบายวิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นประกอบกันแล้วจึงดำเนินการผสมผสานและสังเคราะห์เข้าด้วยกัน

5. ชั้นนำเสนอผลการค้นคว้า เป็นการเขียนข้อสังเคราะห์ที่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้ามา โดยไม่มีความลำเอียงหรือบิดเบือนข้อเท็จจริง การนำเสนอผลการค้นคว้านี้้อาจทำได้โดยการเขียนรายงานกลุ่ม การบรรยาย การอภิปราย การสัมมนา ฯลฯ

Leonard, H. Clark (1973) เสนอ ตัวอย่างการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1. นักเรียนควรมีโอกาสในการฝึกการคิดวิเคราะห์ การวิพากษ์ข้อมูลหรือหลักฐาน ทั้งภายใน ภายนอก รวมถึงการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน โดยผู้เรียนควรพิจารณาได้ว่าหลักฐานหรือข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

2. ผู้เรียนควรได้รับแบบฝึกหัดที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ และวิจารณ์ เช่น การนำตัวอย่างข้อความบางตอนมาให้ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อพิจารณาความถูกต้องของข้อมูล

3. ผู้สอนควรชี้แจงและแนะนำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และตรวจสอบความจริง จากสิ่งที่ตนเองได้ศึกษาเองให้ผู้เรียนเข้าใจว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่จำเป็นต้องเป็นความจริงเสมอไป

4. การจัดการเรียนการสอนแบบอุปนัย จะทำให้สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนนำความจริงจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และพัฒนาความคิดรวบยอดของผู้เรียน ในกรณีที่ครูไม่สามารถชี้ให้เห็นข้อเท็จจริงหรือสรุปหลักการได้

5. การให้แบบฝึกหัดเพื่อให้ผู้เรียนค้นคว้า และสืบค้นหาความจริงโดยแสดงข้อมูลโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นการนำวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการค้นคว้าหาคำตอบมากำหนดเป็นขั้นตอนการสอนที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ โดย แสวงหาความรู้ตามหลักการทางประวัติศาสตร์ด้วยกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ เมื่อพิจารณามาตรฐานการคิดทางประวัติศาสตร์ จะเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับวิธีการ ทางประวัติศาสตร์ และการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น การส่งเสริมการคิดทางประวัติศาสตร์ จึงต้องผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์จะช่วยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

6. กระบวนการสืบสวนและตีความทางประวัติศาสตร์

กระบวนการสืบสวนและตีความทางประวัติศาสตร์ เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติการประวัติศาสตร์และมีความเกี่ยวข้องกับทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ (Historical Thinking Skills) ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องมีการสอน การเรียนรู้ ตลอดจนเกี่ยวข้องกับ

กับสมมติฐานความเข้าใจถึงการที่นักประวัติศาสตร์ได้สร้าง (อธิบายเรื่องราว) อติตขึ้นอีกครั้ง ข้อควรคำนึงถึง 4 ประการ (ศศิพัชร จำปา, 2562, น. 983-985) ได้แก่

1. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับความรู้ประวัติศาสตร์ (Misconceptions about Historical Knowledge) ซึ่งผู้เรียนมักคิดว่า เรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นเรื่องจริง หรือเป็นเรื่องราวที่เคยเกิดขึ้นในอดีตจริง ๆ และมักคิดว่าภารกิจของนักประวัติศาสตร์ เป็นการสะสมและรวบรวมหลักฐานจากอดีตเข้าด้วยกันกับการวิเคราะห์หลักฐานเพื่อสร้างการตีความเนื้อหา และมักคิดว่าตำราประวัติศาสตร์สมบูรณ์เพราะเขียนโดยผู้เชี่ยวชาญ จึงอ่านโดยไม่วิพากษ์และไม่ตั้งคำถาม

2. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อมูลหลักฐานชั้นต้น (Misconceptions about Primary Sources) เพราะไม่เสมอไปที่หลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) มีความน่าเชื่อถือมากกว่า เพราะผู้เขียนอยู่ในช่วงนั้น (there at the time) ผู้เรียนจึงตีความข้อมูลโดยไม่ต้องใช้วิจารณญาณ และมีน้อยมากที่จะพยายามพิจารณาถึงจุดมุ่งหมายและมุมมองของผู้เขียนที่ได้แสดงออกมา และหากไม่อาจตีความข้อมูลที่ซับซ้อนโดยไม่ใช้วิจารณญาณก็จะได้เพียงเรื่องราวที่เป็นเสมือนอคติของผู้เขียนเท่านั้น และไม่อาจประเมินค่าหรือวิเคราะห์หลักฐานชั้นต้นได้เพียงพอ และการศึกษาที่ได้ถึงการใช้หลักฐานชั้นต้นในการสร้าง/อธิบายเหตุผลอย่างชัดเจน (to construct historical arguments) ผสมผสานกับสิ่งที่ต้องค้นคว้าสามารถใช้หลักฐานใดในการสนับสนุนคำอธิบาย

3. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับแรงจูงใจและการกระทำของมนุษย์ (Misconceptions about Human Motivation and Action) ผู้เรียนมักมีความเข้าใจผิดในเรื่องแรงจูงใจในการกระทำของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลทางประวัติศาสตร์ เมื่อถูกถามให้อธิบายถึงความเชื่อ/การกระทำ จึงมักตอบว่าคนในอดีตไม่ฉลาดเท่าใดนัก แต่ก็จะตระหนักถึงสภาพแวดล้อมที่ต่างกับปัจจุบัน แต่ก็ยังตอบจากจุดยืนของเหตุการณ์ปัจจุบัน

4. ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและผลสืบเนื่องทางประวัติศาสตร์ (Misconceptions about Historical Change and Consequence) ซึ่งผู้เรียนมักคิดง่าย ๆ เกี่ยวกับความซับซ้อนและผลของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ เมื่อถามว่า ทำไมสิ่งนั้นในอดีตจึงเปลี่ยน ผู้เรียนมักตอบโดยยกเหตุผล อาจจะเป็นเรื่องของผู้นำหรือสาเหตุ และมักอธิบายตรงไปตรงมาง่าย ๆ และให้น้ำหนักมากเกินไปที่บุคคลว่าอาจจะมีอำนาจต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งผู้เรียนยังไม่เข้าใจความซับซ้อนในความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคล กลุ่มกระบวนการหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ (Tirre Epstein, 2012 อ้างถึงใน ศศิพัชร จำปา, 2562, น. 984)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ต้องการเน้นให้ผู้เรียนสามารถสืบสวนและตีความทางประวัติศาสตร์ได้ และเป็นการแก้ไขปัญหามาจากประเด็นข้อที่ควรคำนึงถึงที่เป็นความเข้าใจผิดทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกับทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนควรมีพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โดยครูแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักถึงการระบุหรือพิสูจน์

ความแตกต่างระหว่างแหล่งข้อมูลขั้นต้น (Primary sources) และชั้นรอง (secondary sources) ซึ่งเป็นต้นฉบับที่มีการบันทึกถึงเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สังคม และภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่ผลิตหรือทำขึ้น โดยผู้ที่มีส่วนร่วมหรือเป็นพยานในเหตุการณ์นั้น ๆ ในอดีต และแหล่งข้อมูลขั้นต้นไม่ได้เป็นเพียงเอกสารและงานเขียนที่ได้ถูกบันทึกไว้ หลักฐานหรือแหล่งข้อมูลขั้นต้นมีหลายประเภท ทั้งที่เป็นบันทึกต้นฉบับ (first-person accounts) เอกสาร สิ่งประดิษฐ์ ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งได้รวบรวมแต่ยังไม่ได้ตีความหรือแปลความหมาย และแหล่งข้อมูลขั้นต้นก็มีหลากหลายประเภทรูปแบบ ตัวอย่างเช่น การบอกเล่า ความทรงจำ การสัมภาษณ์ ภาพถ่าย และวิดีโอ ภาพยนตร์ แผนที่ เสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผา อาวุธ สถิติประชากร กฎหมาย จดหมาย บันทึกส่วนบุคคล เอกสารต้นฉบับ และงานประณีตศิลป์ต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งแหล่งข้อมูลขั้นต้น (Primary sources) คล้ายคลึงกับเอกสารขั้นต้น (Primary Documents) โดยเอกสารขั้นต้นมีความหมายถึงเอกสารต้นฉบับจากอดีต แต่แหล่งข้อมูลขั้นต้น หรือหลักฐานขั้นต้นนั้นนับรวมถึงหลักฐานทุกชนิด ทั้งที่เป็นและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นเอกสารขั้นต้นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักฐานขั้นต้น

เมื่อผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักฐานแล้ว ต่อมาจึงควรวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยการประเมินหรือตรวจสอบความหมาย บริบท อคติ วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายและมุมมองหรือความคิดเห็น เป็นต้น และการวิเคราะห์แหล่งข้อมูลขั้นต้นยังช่วยสนับสนุนผู้เรียนในการสืบสวน และจะได้สร้างความรู้เนื้อหาประวัติศาสตร์โดยการมีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลหลาย ๆ ประเภทที่ช่วยให้หรือช่วยนำเสนอถึงความแตกต่างของเนื้อหาสาระการบันทึกถึงอดีต ดังนั้นแล้วผู้เรียนจะตระหนักได้ว่าประวัติศาสตร์มีชีวิต มีวิธีการตีความซึ่งสะท้อนมุมมองหรือข้อคิดเห็นและอคติจากการทำการตีความ ตัวอย่างจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ตัวอย่างกระบวนการจัดการเรียนการสอน มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนได้ใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับหลักฐานหรือแหล่งข้อมูลขั้นต้น ชั้นรองในการบอกเล่าเหตุการณ์หรือเรื่องราวเฉพาะในประวัติศาสตร์และเป็นการสืบสวนและตีความทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ครูตั้งคำถาม/ใช้บทเรียนปลายเปิด มากกว่าใช้ตำรา (Texts) ให้ผู้เรียนได้ประเมินผลลัพธ์โดยให้มี “คำถาม” เกี่ยวกับ ผู้แต่ง/ผู้เขียน และตีความอย่างมีวิจารณญาณจากหลักฐานขั้นต้น (Primary Sources) และสังเคราะห์จากแหล่งข้อมูลหลักฐาน (Historical sources) ซึ่งลักษณะของคำถาม ควรเป็นคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจและความคิดที่สลับซับซ้อนของมนุษย์ถึงสาเหตุ (ที่ทำให้เกิดการกระทำ/แรงผลักดันให้เกิด) ผลกระทบ (ที่เป็นผลจากการกระทำ) และครูให้เครื่องมือ/นำเสนอหลักฐานที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการกระทำ และผู้เรียนต้องอ้างอิงหลักฐาน (การนำเสนอ และการอ้างอิงถึงการคิด การกระทำของบุคคลทางประวัติศาสตร์/อาจไปถึงการอธิบายสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นได้หรือไม่ได้บันทึกไว้) ตลอดจนครูต้อง

ให้ผู้เรียนเข้าใจถึงบริบททางประวัติศาสตร์ ที่ทำให้คลี่คลายถึงการคิด และ (แรงจูงใจ) ในการกระทำ ที่น่าจะได้เคยเกิดขึ้น

ดังนั้น ด้วยวิธีการเหล่านี้จึงจะทำให้ผู้เรียนได้ตีความอธิบาย และสร้างข้อสรุปอย่าง ชับซ้อนเสมือนได้เป็นการเรียนรู้ที่มากกว่าจากหลักฐานชั้นต้น (Primary Sources) เพื่อให้ผู้เรียน ได้รู้จักเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ได้ใช้แหล่งข้อมูลอาจจะเป็นในชั้นเรียน ห้องสมุด เว็บไซต์ เท่าที่จะทำได้เพื่อให้ผู้เรียนนิยามความหมายหรือคำจำกัดความของแหล่งข้อมูลชั้นต้น ชั้นรองที่มี นัยยะ มีสาระสำคัญต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนมอบหมายภาระงานที่ท้าทาย ซึ่งอาจจะ สอดคล้องกับสมรรถนะทักษะที่ต้องการพัฒนาให้เกิดแก่ผู้เรียน (George, W. Bush, 2011, pp. 1-7; Terrie Epstein, 2012 อ้างถึงใน ศศิพัชร จำปา, 2562, น. 985)

ดังนั้น การสืบสวนและการตีความทางประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการสำคัญหนึ่งที่เราควรฝึก ให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติการทางประวัติศาสตร์ จนสามารถอธิบายและ สร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ ได้จากการสำรวจ รวบรวมข้อมูลหลักฐาน และการตีความ แปลความหมายที่มีการอ้างอิงเหตุผลจากหลักฐานตามบริบททางประวัติศาสตร์

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ความหมายของชุดกิจกรรม

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ (2553, น. 14) ให้ความหมายของชุดกิจกรรม คือ นวัตกรรมที่ครูใช้ ประกอบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยผู้เรียนศึกษาและใช้สื่อต่าง ๆ ในชุดกิจกรรมที่ผู้สอน สร้างขึ้น ซึ่งเป็นรูปแบบของการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียน

กัญฐาภรณ์ พานเงิน (2559, น. 20) ให้ความหมายของชุดกิจกรรม คือ นวัตกรรม ทางการศึกษาที่ครูใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นชุดของสื่อประสม มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเรื่องที่จะสอน มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ กิจกรรม การเรียนรู้ สื่อและการใช้สื่อ ตลอดจนการวัดและประเมินผลโดยจัดไว้เป็นชุด ๆ เพื่อให้ครูผู้สอน ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมาย ที่ตั้งไว้

วิเชียร อารังโสติสกุล (2560) เสนอว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ควรใช้กับการจัดการเรียน การสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการ รูปแบบการเรียนการสอน วิธีการสอนหรือ เทคนิคต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เพียงสื่อประสม ชุดกิจกรรมการเรียนรู้จึงนิยมใช้สำหรับการพัฒนาชุดกิจกรรม การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นที่ดำเนินการเรียนรู้ผ่านกระบวนการรูปแบบการเรียนการสอนและไม่ได้จำกัดว่า จะต้องนำไปใช้เฉพาะในห้องเรียน

กมลชนก สกนธวัฒน์ (2562, น. 18-19) ให้นิยามคำว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ (The Learning Activity Package: LAP) หมายถึง การรวมชุดของกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบที่มีความเปิดเสรีสมบูรณ์ในตัวเองและเน้นบทบาทของนักเรียนเป็นสำคัญ นำมาจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาและกิจกรรมตามระยะเวลาที่กำหนด มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดลำดับของวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การจัดลำดับกิจกรรมเพื่อบรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนานักเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด

2. องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

ในการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ศึกษาองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีนักวิชาการกล่าวถึงองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

กรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2536 อ้างถึงใน ญัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้, 2561, น. 38-39) ชุดการเรียนรู้ประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่คล้ายกัน ดังนี้

1. หลักการและเหตุผล
2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
3. แบบทดสอบก่อนเรียน
4. การวิเคราะห์แบบทดสอบก่อนเรียน
5. ความรู้พื้นฐาน
6. โปรแกรมการเรียนรู้
7. แบบทดสอบการประเมินตนเอง
8. การวิเคราะห์แบบทดสอบการประเมินตนเอง
9. อ้างอิง ข้อมูลเพิ่มเติม ฯลฯ

ชัยงค์ พรหมวงศ์ (2523 อ้างถึงใน ญัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้, 2561, น. 39) กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 4 ส่วน ได้แก่

1. คู่มือครูสำหรับผู้ใช้ชุดการเรียนรู้
2. เนื้อหาสาระและสื่อ
3. คำสั่งหรือการสอบงาน
4. การประเมินผล

บุญแก้ว ควรหาเดช (2542, น. 92-94) กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของกิจกรรมจำแนก เป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. คู่มือครู เป็นคู่มือและแผนการสอนสำหรับครูผู้สอน หรือผู้เรียน ตามแต่ชนิดของชุดกิจกรรมภายในคู่มือจะชี้แจงถึงวิธีการใช้ชุดกิจกรรมเอาไว้อย่างละเอียด อาจทำเป็นเล่มหรือแผ่นพับได้

2. บัตรคำสั่งหรือคำแนะนำ จะเป็นส่วนที่บอกให้ผู้เรียนดำเนินการเรียนรู้ หรือประกอบกิจกรรมแต่ละอย่างตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ บัตรคำสั่งจะมีอยู่ในชุดกิจกรรมแบบกลุ่มและรายบุคคล ซึ่งประกอบด้วย คำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา คำสั่งให้ผู้เรียนดำเนินการ และสรุปบทเรียน

3. เนื้อหาสาระและสื่อ จะบรรจุไว้ในรูปของสื่อการสอนต่าง ๆ โดยอาจจะประกอบด้วย บทเรียนโปรแกรม สไลด์ เทปบันทึกเสียง ตัวอย่างของจริง รูปภาพ เป็นต้น ผู้เรียนจะศึกษาจากสื่อการสอนต่าง ๆ ที่บรรจุอยู่ในชุดกิจกรรมตามบัตรคำสั่งที่กำหนดไว้

4. แบบประเมินผล ผู้เรียนทำการประเมินผลความรู้ด้วยตนเอง ก่อนเรียนและหลังเรียน แบบประเมินผลที่อยู่ในชุดกิจกรรมอาจเป็นแบบฝึกหัดให้เติมคำลงในช่องว่าง เลือกคำตอบที่ถูกต้อง จับคู่ คูณผลจากการทดลองหรือให้ทำกิจกรรม เป็นต้น

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553, น. 16) สรุปส่วนประกอบของชุดการเรียนการสอน ดังนี้

1. คำชี้แจงในการใช้ชุดการเรียนการสอน เป็นคำชี้แจงที่ทำให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์ของการเรียน ส่วนประกอบของชุดการเรียนการสอน เช่น ประกอบด้วยบัตรคำสั่ง บัตรปฏิบัติการ บัตรเนื้อหา บัตรฝึกและบัตรเฉลย บัตรปฏิบัติการและบัตรเฉลย บัตรทดสอบ และบัตรเฉลย บัตรทดสอบ เป็นต้น

2. บัตรคำสั่ง เป็นการชี้แจงรายละเอียดของการศึกษาชุดการเรียนการสอนนั้นว่า จะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างไร

3. บัตรกิจกรรมหรือบัตรปฏิบัติการ บางชุดการเรียนการสอน อาจจะออกแบบให้มีบัตรกิจกรรมหรือบัตรปฏิบัติการ ซึ่งเป็นบัตรที่บอกให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ

4. บัตรเนื้อหา เป็นบัตรที่บอกเนื้อหาที่จะให้ผู้เรียนศึกษา สิ่งที่มีความจำเป็นบัตรเนื้อหา คือ หัวเรื่อง สูตร นิยาม และคำอธิบาย

5. บัตรแบบฝึกหัดหรือบัตรงาน เป็นแบบฝึกหัดที่ให้ผู้เรียนทำหลังจากได้ทำกิจกรรม และศึกษาเนื้อหาจนเข้าใจแล้ว

6. บัตรเฉลยบัตรแบบฝึกหัด เมื่อผู้เรียนทำบัตรแบบฝึกหัดเสร็จแล้ว สามารถตรวจสอบความถูกต้องจากบัตรเฉลยบัตรแบบฝึกหัด

7. บัตรทดสอบ เมื่อผู้เรียนได้ทำบัตรแบบฝึกหัดเสร็จแล้ว ผู้เรียนจะมีความรู้ในหัวข้อที่เรียนนั้น ๆ ต่อจากนั้นจึงให้ผู้เรียนทำบัตรทดสอบ

8. บัตรเฉลยบัตรทดสอบ เป็นบัตรที่ค่าเฉลยของบัตรทดสอบที่ผู้เรียนได้ทำไปแล้ว เป็นการตรวจสอบหรือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในการศึกษาชุดการเรียนการสอนนั้น

ตาราง 6 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

แนวคิดการศึกษา	แนวคิด			
	กรองกาญจน์	ชัยยงค์	บุญเกื้อ	สุคนธ์
	อรุณรัตน์ (2536)	พรหมวงศ์ (2523)	ควรรหาเดช (2542)	สินธพานนท์ (2553)
คำชี้แจงในการใช้	✓			✓
คู่มือครูและแผนการสอน		✓	✓	
บัตรคำสั่งหรือคำแนะนำ			✓	✓
แบบทดสอบก่อนเรียน	✓			
เนื้อหาสาระและสื่อ	✓	✓	✓	✓
บัตรกิจกรรมหรือบัตรปฏิบัติการ				✓
บัตรฝึกหัดหรือบัตรงาน		✓		
การประเมินผล	✓	✓	✓	✓

จากตารางสังเคราะห์องค์ประกอบชุดกิจกรรมข้างต้นที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากกรองกาญจน์ อรุณรัตน์ (2536; ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2523; บุญเกื้อ ควรรหาเดช, 2542, น. 92-94; และสุคนธ์ สินธพานนท์, 2553) โดยผู้วิจัยได้เลือกองค์ประกอบที่สำคัญของชุดกิจกรรมดังนี้ คือ 1) คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ 2) คำชี้แจงหรือคำแนะนำ 3) เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดผลประเมินผล โดยในแต่ละ องค์ประกอบมีรายละเอียด ดังนี้

1. คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูใช้ในการศึกษาและปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้ชุดกิจกรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด คู่มืออาจประกอบด้วย คำนำ จุดประสงค์ คำอธิบายบทบาทผู้สอน บทบาทผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาสาระชุดกิจกรรม แบบทดสอบและเฉลย

2. คำชี้แจงหรือคำแนะนำ เป็นส่วนที่อธิบายให้รับรู้ถึงจุดประสงค์หลักของกิจกรรมและเป็นแนวทางให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนที่กำหนด และทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทบาทของตนเอง

3. เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่ถูกจัดไว้ในรูปแบบของสื่อการสอนต่าง ๆ ที่บรรจุไว้ในชุดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าตามคำชี้แจงหรือคำแนะนำที่กำหนด

4. การวัดผลประเมินผล เป็นการประเมินผลการจัดการเรียนรู้ทั้งก่อนเรียนระหว่างเรียนและหลังเรียน โดยอาจทำในลักษณะของแบบฝึกหัด แบบทดสอบ รายงานผลกิจกรรม เป็นต้น

3. ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553, น. 16) การสร้างชุดการเรียนการสอน ครูควรดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. เลือกหัวข้อ (Topic) กำหนดขอบเขต และประเด็นสำคัญของเนื้อหา ผู้สร้างชุดการเรียนการสอนควรเลือกหัวข้อและประเด็นสำคัญ ได้จากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นที่จะสอนว่าหัวข้อใดเหมาะสมที่ควรนำไปสร้างชุดการเรียนการสอน

2. กำหนดเนื้อหาที่จะจัดทำชุดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

3. เขียนจุดประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน การเขียนจุดประสงค์ควรเขียนลักษณะจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบจุดประสงค์ว่าเมื่อศึกษาชุดการเรียนการสอนแล้ว ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถอย่างไร

4. สร้างแบบทดสอบ การสร้างแบบทดสอบ มี 3 แบบ คือ

4.1 แบบทดสอบวัดพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อตรวจสอบดูว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานก่อนที่จะมาเรียนเพียงพอหรือไม่

4.2 แบบทดสอบย่อย เพื่อวัดความรู้ของผู้เรียน หลังจากเรียนจบในแต่ละเนื้อหาย่อย

4.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียน โดยใช้ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ภายหลังจากการศึกษาชุดการเรียนการสอนจบแล้ว

5. จัดทำชุดการเรียนการสอน ประกอบด้วย

5.1 บัตรคำสั่ง

5.2 บัตรปฏิบัติการ และบัตรเฉลย (ถ้ามี)

5.3 บัตรเนื้อหา

5.4 บัตรฝึกหัด และบัตรเฉลยบัตรฝึกหัด

5.5 บัตรทดสอบและบัตรเฉลยบัตรทดสอบ

6. วางแผนจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนเตรียมออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีหลักการสำคัญ คือ

6.1 ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้คอยชี้แนะและควบคุมการเรียนการสอน

6.2 เลือกกิจกรรมหลากหลายที่เหมาะสมกับชุดการเรียนการสอน

6.3 ฝึกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยการคิดอย่างหลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น

6.4 มีกิจกรรมที่ฝึกให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่น

7. การรวบรวมและจัดทำสื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนบางชนิดอาจมีผู้จัดทำไว้แล้ว ผู้สอนอาจนำมาปรับปรุง ดัดแปลงใหม่ให้สอดคล้องกับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์ที่ต้องการสอน ในกรณีที่ไม่มีสื่อที่ตรงตามจุดประสงค์ที่จะสอน ครูผู้สอนต้องสร้างสื่อการเรียนการสอนใหม่ซึ่งต้องใช้เวลามาก

ปรัชญา ซีอัสดี (2563, น. 45-46) ได้สร้างขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรม โดยประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขั้นสำรวจเรื่องที่จะสร้างชุดกิจกรรม เป็นการเลือกเรื่อง ขอบเขต หรือหัวข้อ โดยได้จากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ของหลักสูตร ว่าหัวข้อใดผู้เรียนขาดความรู้ ความเข้าใจหรือหัวข้อใดเหมาะสมที่จะใช้สร้างชุดกิจกรรม
2. ขั้นกำหนดเนื้อหาที่จะจัดทำชุดกิจกรรม เป็นการกำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ในการสร้างชุดกิจกรรม อาจกำหนดเป็นหมวดหมู่วิชาหรือบูรณาการแบบสหวิทยาการได้ตามความเหมาะสมโดยต้องคำนึงถึงความรู้พื้นฐานของผู้เรียน
3. ขั้นกำหนดหน่วยการสอน เป็นการนำเนื้อหาหลักการมาแยกออกเป็นหน่วยการสอนหรือศูนย์การเรียนรู้ โดยเรียงเนื้อหาสาระตามลำดับความสำคัญ ความยากง่าย เพื่อให้เนื้อหามีความต่อเนื่องสอดคล้องกัน และต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของวัยและระดับชั้นผู้เรียนด้วย
4. ขั้นกำหนดหัวเรื่อง เป็นการแบ่งหน่วยการสอนเป็นหัวข้อย่อย ๆ เพื่อสะดวกแก่การเรียนรู้
5. ขั้นกำหนดวัตถุประสงค์การสอน เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมว่าต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถอะไรบ้าง
6. ขั้นสร้างแบบประเมินก่อนเรียนและหลังเรียน เป็นการสร้างแบบประเมินเพื่อทดสอบก่อนและหลังเรียน โดยการสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้
7. ขั้นจัดทำชุดกิจกรรม เป็นการจัดทำรูปเล่มของชุดกิจกรรม ประกอบด้วย คู่มือการใช้ชุดกิจกรรมและแผนการสอน คำชี้แจงการใช้ชุดกิจกรรม เนื้อหาและสื่อการสอน และการวัดประเมินผล
8. ขั้นวางแผนการจัดกิจกรรม ต้องกำหนดให้สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยต้องมุ่งเน้นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรมตนเอง มีกิจกรรมที่หลากหลาย ฝึกให้ผู้เรียนได้กระบวนการคิด
9. ขั้นเลือกและผลิตสื่อการสอน ต้องเลือกและผลิตสื่อการสอนที่มีความสอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการสอน โดยสามารถนำสื่อที่มีอยู่มาดัดแปลง สร้างขึ้นใหม่ให้เหมาะสมเมื่อสร้างเสร็จควรแยกออกตามหัวเรื่องใส่ในกล่อง หรือแฟ้มที่เตรียมไว้ก่อนนำไปหาประสิทธิภาพ
10. ขั้นหาประสิทธิภาพ เมื่อสร้างชุดกิจกรรมเสร็จแล้วต้องนำไปหาประสิทธิภาพนำไปใช้จริงโดยการให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ นำไปทดลองใช้กับผู้เรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไข เป็นต้น

4. ประโยชน์ของชุดกิจกรรม

บุญเกื้อ ควรหาเวช (2530 อ้างถึงใน ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552, น. 436) กล่าวถึง ประโยชน์ของชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ที่สลับซับซ้อน และมีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้
2. ความสนใจผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดการสอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจ แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม
4. เป็นการสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้สอน เพราะชุดการสอนผลิตไว้เป็นหมวดหมู่สามารถหยิบใช้ได้ทันที
5. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนของผู้เรียน เพราะสื่อประสม (multi media) ที่จัดไว้ในระบบเป็นการแปรเปลี่ยนกิจกรรมและช่วยรักษาระดับความสนใจของผู้เรียนอยู่ตลอดเวลา
6. แก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคล และส่งเสริมการศึกษารายบุคคล ตามความสนใจตามเวลาและโอกาสที่อำนวยแก่ผู้เรียนซึ่งแตกต่างกัน
7. ช่วยขจัดปัญหาการขาดแคลนครู ชุดการสอนทำให้ผู้เรียน เรียนโดยอาศัยความช่วยเหลือจากครูเพียงเล็กน้อย ทั้งสามารถเรียนด้วยตนเอง ครูคนหนึ่งจึงสามารถสอนนักเรียนได้จำนวนมาก
8. ช่วยนักเรียนให้รู้จุดมุ่งหมายของการเรียนชัดเจน ตลอดจนรู้วิธีการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมาย เป็นการเพิ่มพูนการจูงใจในการเรียน
9. ชุดการสอนจะกำหนดบทบาทของครูและนักเรียนไว้ชัดเจนว่าตอนใด ใคร จะทำอะไรอย่างไร ลดบทบาทของการกระทำของครูข้างเดียว นักเรียนได้เรียนรู้โดยการกระทำมากยิ่งขึ้น
10. ชุดการสอนเกิดจากการนำวิธีเชิงระบบมาใช้ เมื่อผ่านการทดลองจึงทำให้การสอนมีประสิทธิภาพ

11. ชุดการสอนฝึกให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียน และรู้จักการทำงานร่วมกัน
12. ชุดการสอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกวัสดุการเรียนและกิจกรรมตามความสนใจ
13. ชุดการสอนทำให้ผู้เรียนรู้การกระทำของเขาและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2553, น. 21) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดกิจกรรม ดังนี้

1. ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถในการศึกษาความรู้ในชุดกิจกรรมด้วยตนเอง เป็นการฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ ทักษะการอ่าน และสรุปความรู้อย่างเป็นระบบ
2. การทำแบบฝึกหัด แบบฝึกหัดการเรียนรู้ และแบบฝึกหัดทักษะการคิดท้ายชุดการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดโดย สมศ.

3. ผู้เรียนมีวินัยในตนเอง จากการที่ผู้เรียนทำตามคำสั่งในขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดในชุดกิจกรรม การตรวจแบบฝึกหัด แบบฝึกทักษะการเรียนรู้หรือใบงานด้วยตนเองนั้น ทำให้ผู้เรียนรู้จักฝึกตนเองให้ทำตามกติกา

4. ผู้เรียนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน เป็นการฝึกความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

5. การใช้ชุดกิจกรรมนั้นสามารถศึกษานอกเวลาเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกรอบแบบของผู้สอนที่เอื้อต่อการศึกษาดูเอง

จากประโยชน์ของชุดกิจกรรม สรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมสามารถช่วยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถแสดงความคิดเห็น ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมทำให้ผู้เรียนรู้จักการคิดวิเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหา สรุปความรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งยังสามารถฝึกวินัยในตนเองสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น

1. ความหมายของแหล่งการเรียนรู้

กูด (Good, 1973) กล่าวว่า แหล่งวิทยาการในชุมชน หมายถึง สถาบันและองค์กรต่าง ๆ บุคคลที่มีความสามารถในท้องถิ่นวัสดุต่าง ๆ และอำนาจทั้งหลายที่มีอิทธิพลต่อนักเรียนโดยตรง และโดยอ้อม

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2534) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิทยาการและประสบการณ์ที่สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาหนังสือ

กรมวิชาการ (2545, น. 43) ระบุว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่ง ความรู้ทางวิทยาการและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหา ความรู้และเรียนรู้ด้วย ตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ม.ป.ป. อ้างถึงใน กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ 2545, น. 43) ได้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสารสนเทศ ประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่าง กว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ช่วยขยายแนวคิดในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กว้างขวางขึ้น แหล่งเรียนรู้กระตุ้นให้เกิดการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ์ (2544, น. 28) ได้กล่าวถึง แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ถิ่นที่อยู่ บริเวณที่เกิดแห่งที่หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจและความชำนาญ ตามหมายนี้ แหล่งเรียนรู้ จึงอาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต

ศิริพร ชีปนวัฒนา (2548) กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ หรือแหล่งประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร แหล่งความรู้ แหล่งวิทยาการ ทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สถานที่ ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในชุมชนเป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิต ที่ครูและ นักเรียนสามารถนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งอาจเป็น สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสภาพแวดล้อม ทางสังคม และวัฒนธรรม สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึง สถาบันต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลสำคัญในชุมชน

2. ความสำคัญและประโยชน์ของแหล่งการเรียนรู้

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร ความรู้และวิทยาการใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จากสภาพการเรียนการสอนที่มีครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และวิทยาการต่าง ๆ แต่เพียงอย่างเดียว ยังไม่เพียงพอสำหรับผู้เรียน ครูจะต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ตนเองและจะต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน แหล่งวิทยาการชุมชนเป็นทางออกที่มีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการนำมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างดี จึงได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ ไว้ในมาตรา 25 ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547, น. 1) ได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ มีความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวนอกจากการ กิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียน มีลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนแล้ว จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งเรียนรู้และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วย โรงเรียนทุกแห่งทุกระดับถือเป็นตัวแทนของรัฐ ในการจัดการศึกษาและดำเนินการตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติอันเป็น หลักการร่วมกันในการจัดการศึกษา ดังนั้น จำเป็นต้องมี

การจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนให้เต็ม ศักยภาพและมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับท้องถิ่น (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542, น. 16)

กระทรวงศึกษาธิการ (2544, น. 3) ได้เล็งเห็นความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ โดยกำหนดไว้ว่า กระทรวงศึกษาธิการต้องสนับสนุนส่งเสริมด้านการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ให้ครอบคลุมหลักสูตรและกว้างขวางขึ้น เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ตลอดจนจัดให้มีการกำกับ ติดตาม เร่งรัดและประเมินผลการดำเนินงานเกี่ยวกับสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ที่เป็นระยะ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กล่าวไว้ว่า สื่อการเรียนการสอน ในปัจจุบันต้องเป็นสื่อที่มีชีวิตชีวา มีสีสันของการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในและนอกห้องเรียน เครื่องมืออุปกรณ์การเรียน อาจมีตั้งแต่ของง่าย ๆ จำพวกกระดาษ ดินสอ ไปจนถึงอุปกรณ์ การสื่อสารเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์ บุคคล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงด้วยการลงมือปฏิบัติจริงการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนมากมาย (กิ่งแก้ว อาริรักษ์, และละเอียด จุฑานันท์, 2548) ดังนี้

1. ใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูล และการสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล ซึ่งช่วยในการเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งขึ้น (MacFarlane, 1992)
2. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย (Kulthau, 1985)
3. กระตุ้นให้มุ่งเน้นลงลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้นักเรียน แสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น และสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพสูงขึ้น (Kulthau, 1993)
4. การตกลงทำโครงการวิจัย สามารถทำให้เกิดการสร้างความหมายโดยอาศัยการปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วมกับแหล่งข้อมูล (Kulthau, 1993)
5. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะในการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้าง ความตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและความแตกต่างของข้อมูล (Clever, 1986)
6. เสริมสร้างการพัฒนาทักษะการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณ์ญาณ โดยอาศัยการวิจัยอิสระและการควบคุมข้อมูล (Resnick, 1987; Todd, & Nicholas, 1994, p. 95)
7. ช่วยให้การรวบรวมข้อมูลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง มากกว่าจะเป็นภาระงานหลาย ๆ อย่างที่แยกส่วนขาดจากกันไปเลย การกระทำดังกล่าวกระตุ้นให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ในทุก ๆ ช่วงตอนอย่างมีความหมายต่อเนื่องกัน (Moore, 1995)
8. ปรับเปลี่ยนเจตคติที่ดีต่อห้องสมุด บรรณารักษ์ และการอ่าน (Schon, Hopkins, Everett, 1984)

9. เปลี่ยนเจตคติของครูและนักเรียนที่มีต่อเนื้อหารายวิชาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Cull, 1991)

10. เชื่อมโยงการควบคุมข้อมูลและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเข้ากับรายวิชาต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเกิดการเรียนรู้ (Pitts, 1994)

11. กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทักษะการใช้ข้อมูล โดยอาศัยการเรียนรู้ด้วยตนเองและการสะท้อนความคิดที่ตรงกันข้ามกับการสอนทักษะที่ครูเป็นผู้ชี้แนะ ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ (Irving, 1986; Webb, 1988)

12. ช่วยให้มีการสร้างความเข้าใจส่วนตัวอย่างต้นตัว โดยใช้การสะท้อนความคิดและการประเมินตนเอง ดังนั้น ข้อมูลที่ให้มามักจะเป็นบริบท ต้นแบบการคิด หรือกรอบความคิด (Stripling, 1995)

13. อภิปรายยุทธศาสตร์การสืบค้นอย่างเปิดเผย จึงเป็นการทำให้เพิ่มความคล้อยคลึงที่จะสามารถถ่ายโอนไปสู่สถานการณ์การแก้ปัญหาในอนาคตได้ (Pressley Suyder, & Cariglia - Bull, 1987)

14. เสริมสร้างความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และในการสร้างภาพลักษณ์ของตนเอง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างต้นตัว (Wilbert, 1976)

15. เพิ่มสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนตลอดช่วงประสบการณ์ที่ดำเนินอยู่ (Breivik, 1977)

16. เพิ่มพูนการเข้าถึงแหล่งข้อมูล และการใช้แหล่งเรียนรู้ของนักเรียน โดยเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การสืบค้นเข้ากับการเรียนการสอนในรายวิชาบูรณาการ (Kohl, & Wilson, 1986)

17. พัฒนาทักษะการวิจัย และความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูล โดยบูรณาการทักษะการใช้ห้องสมุดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร (Nolan, 1989)

18. เพิ่มสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการ ในเนื้อหาวิชา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้ (Barrilleaux, 1965)

เคนวอร์ทที (Ken worthy, 1962; ภาสินี เปี่ยมพงศ์สานต์, 2548; นฤมล ต้นธสุเรศรัษฐ์, 2533; ชลทิติย์ เอี่ยมสำอางค์, และวิศนี ศิลตระกูล, 2533; อุทัย บุญประเสริฐ, 2531) กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้แหล่งการเรียนรู้ในการเรียนการสอน สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยสร้างความสนใจของนักเรียน เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนทำให้การเรียนสนุกสนานสนใจ

2. ช่วยเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ให้ได้รับประสบการณ์ตรง

3. ช่วยให้นักเรียนเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับความสนใจ และความถนัดของตน เมื่อเขาจบการศึกษาออกไปแล้ว

4. เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เขาสามารถจะทำได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้เขารักการทำงานและทำงานเป็นเมื่อเขาจบการศึกษาออกไปแล้ว

5. ช่วยให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน เข้าใจสภาพปัจจุบันและปัญหาของท้องถิ่นตนเอง รู้สึกรักและหวงแหนอันจะนำไปสู่แนวคิดที่จะปรับปรุงท้องถิ่นของตนเองให้ดียิ่งขึ้น

6. นักเรียนจะได้รับความรู้จากแหล่งกำเนิดที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในชุมชนของตนเอง เพราะจะทำให้เขาได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

7. เป็นแหล่งการศึกษาตลอดชีวิตที่ประชาชนจะมีปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ตลอดเวลา โดยไม่จำกัดเพศและวัย

8. ช่วยให้เกิดการประหยัด สามารถศึกษาหาความรู้โดยไม่ต้องเดินทางไกล ประหยัดงบประมาณ

9. ส่งเสริมคุณธรรม การอยู่ร่วมกัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยสร้างความผูกพันระหว่างคนในชุมชน

10. ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าอย่างมีประโยชน์ต่อผู้คนในท้องถิ่น

11. ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์ของดีมีคุณค่าในชุมชนหรือฟื้นฟูวัฒนธรรมของท้องถิ่น สามารถสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมต่อไป

12. เป็นการสร้างโอกาสในท้องถิ่นเกิดการพึ่งพาตนเอง ได้รู้จักประสานประโยชน์เพื่อดำเนินการแหล่งวิทยาการท้องถิ่น

13. สนับสนุนให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการใช้ความสามารถและสติปัญญาของตนทำประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่น

แสงจันทร์ อินทนนท์ (2532) กล่าวว่า การจัดแหล่งความรู้หมู่บ้านเป็นการวางพื้นฐานเบื้องต้นที่จะช่วยพัฒนาประชาชนในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชนบท มุ่งพัฒนาด้านความเป็นอยู่ให้เขา “อยู่ดี” สามารถดำรงชีวิตในชุมชนได้อย่าง “มีความสุข” มีความประพฤติกฎที่ถูกต้อง มีความมั่นคงปลอดภัย ในชีวิต การให้บริการทางการศึกษา เป็นการชี้แนะให้เขาเห็นว่า จะทำอย่างไรจะมีชีวิต อยู่ดีมีความสุข และนำความรู้ที่ได้รับนั้นมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับตน โดยขึ้นอยู่กับพื้นฐานของแต่ละบุคคล เป็นสำคัญ

2. ช่วยให้ประชาชนรู้จักการพึ่งพาตนเอง การพัฒนาชุมชนมีความมุ่งหมายให้ประชาชนได้ช่วยตนเองมากที่สุด และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง การจัดแหล่งความรู้ในชุมชนจึงเป็นการช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนของตนเอง ในรูปของการช่วยกันจัดสร้างแหล่งความรู้ การช่วยเหลือมีหลายด้าน เช่น ด้านแรงงาน ด้านวัสดุ และ

ทรัพย์สิน ที่จะนำมาพัฒนาชุมชนของตน โดยไม่ต้องอาศัยงบประมาณจากรัฐ การพึ่งพาตนเองนี้ทำให้เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของ เป็นการช่วยให้แหล่งความรู้นั้นได้รับการพัฒนา ให้ดีขึ้นอีกด้วย

3. ช่วยให้คนคิดเป็น คนที่คิดเป็นนั้นเป็นผู้ที่สามารถปรับปรุงตนเองและสิ่งแวดล้อมให้ผสมกลมกลืนกัน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถมองเห็นปัญหา วิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไขปัญหานั้น โดยเลือกทางตัดสินปัญหาได้อย่างเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันของตนเองและสิ่งแวดล้อม การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ทำให้เขาได้พิจารณาหาทางที่ดีที่สุดและเหมาะสมที่สุดในการตัดสินปัญหา

4. ช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจในชุมชน อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตอีกประการหนึ่ง ปัญหา ความยากจนเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของประเทศ และมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่อง ความไม่รู้ของประชาชน ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรที่จะช่วยเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว ไม่รู้จักใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อปรับปรุงผลผลิตในไร่นา และไม่รู้อาจจะนำวัสดุพื้นบ้านมาทำประโยชน์อะไรบ้าง เป็นต้น ดังนั้นการมีศูนย์รวมความรู้ในหมู่บ้านก็เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยชี้แนะ ให้เขามีโอกาสรู้ในเรื่องต่าง ๆ เพิ่มขึ้น และหาทางช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจในครอบครัวและชุมชนได้

3. ประเภทของแหล่งการเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ที่สามารถมาสนับสนุนการเรียนการสอนนั้น นักการศึกษาได้จำแนกไว้หลายประเภท (รัชนิกร ทองสุขดี, 2543; ศิโรตม์ คำดั่ง, 2539; สุมาลี ชัยเจริญ, 2535) ดังนี้

1. สื่อประเภทบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ที่ตนมีอยู่ให้ผู้สนใจด้วยการเรียนรู้ในท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลที่มีทักษะความสามารถในสาขาอาชีพต่าง ๆ เช่น ช่างฝีมือ ช่างทอง ช่างไม้ หรือผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาต่าง ๆ อาทิ ศิลปินทุกแขนง นักกฎหมาย นักหนังสือพิมพ์ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือมีอาวุโสที่มีประสบการณ์มามาก เป็นต้น

2. สื่อประเภททรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ ได้แก่ ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ สัตว์ พืช และ แร่ธาตุ เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษยชาติท้องถิ่นมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ท้องถิ่นนั้นจะเป็นดินแดนแห่งความมั่งคั่ง แหล่งวิทยาการประเภททรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติวนอุทยานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สวนพฤกษศาสตร์ และศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ซึ่งเป็นแหล่งวิทยาการเฉพาะตัวตามเขตภูมิศาสตร์ และภูมิอากาศมีคุณค่า ในการศึกษาค้นคว้าทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และอารยธรรม

3. สื่อประเภทสถานที่ หมายถึง อาคาร สิ่งก่อสร้าง และวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นที่ประชาชนสามารถศึกษาหาความรู้ให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนหรือสิ่งที่ต้องการ เช่น โรงทำน้ำประปา ที่ว่าการอำเภอ โรงพยาบาลและสิ่งต่าง ๆ

4. สื่อประเภทเทคนิค หมายถึง สิ่งที่แสดงถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งประดิษฐ์คิดค้น สิ่งที่มีมนุษย์ทำการปรับปรุง อาทิ โรงงานที่ทันสมัย ระบบการสื่อสาร คอมพิวเตอร์ ศูนย์คอมพิวเตอร์ เครื่องมือหรือระบบใหม่ ๆ ที่นำเข้ามาใช้ในท้องถิ่น นั้น ๆ ซึ่งช่วยให้เรียนรู้ถึงความก้าวหน้าของมนุษย์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการ เกิดแรงบันดาลใจ ในการสร้างสรรค์ทั้งด้านความคิดและสิ่งประดิษฐ์คิดค้น

5. สื่อประเภทกิจกรรมในท้องถิ่น หมายถึง การปฏิบัติทางด้านประเพณีและวัฒนธรรม ต่าง ๆ ตลอดจนพิธีกรรมทางศาสนา การปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการ ตลอดจนความเคลื่อนไหว เพื่อแก้ไขปัญหาและปรับพัฒนาสภาพต่าง ๆ ในท้องถิ่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม อาทิ การรณรงค์ป้องกันยาเสพติด การส่งเสริมการเลือกตั้ง ตามระบอบประชาธิปไตยและการรณรงค์ความปลอดภัยของเด็กและสตรีในท้องถิ่น เป็นต้น

กรมวิชาการ (2545, น. 144) ระบุว่า ในการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ จากแหล่งเรียนรู้ประเภทต่าง ๆ ได้ 6 ประเภท ได้แก่

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านที่มีความรู้ มีประสบการณ์ และประสบความสำเร็จ ในงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น
2. แหล่งวิทยากร ได้แก่ สถาบัน องค์กร หน่วยงาน ห้องสมุด ซึ่งให้บริการความรู้ในเรื่อง ต่าง ๆ
3. สถานประกอบการ ซึ่งให้บริการความรู้ ฝึกอบรมเกี่ยวกับงานและวิชาชีพต่าง ๆ ที่มี อยู่ในชุมชนท้องถิ่น
4. ทรัพยากรธรรมชาติแวดล้อม เช่น อุทยานแห่งชาติ สวนสัตว์ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น
5. สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสืออ้างอิง หนังสือพิมพ์ เป็นต้น
6. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุทัศน์ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน เป็นต้น

ประจักษ์ บุญอารีย์ (2545, น. 46-47) ได้กล่าวถึงประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น ดิน หิน น้ำ สัตว์ พืช อากาศ หรือสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นต้น
2. แหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้น ได้แก่ แหล่งเรียนรู้ที่องค์กรภาครัฐและเอกชนสร้างขึ้น ดังนี้
 - 2.1 หอสมุดของท้องถิ่นและห้องสมุดเอกชน ทั้งที่อยู่ในและนอกสถานศึกษาของ องค์กรเอกชนหรือของส่วนบุคคล
 - 2.2 สถาบันการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นในท้องถิ่น เช่น ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม หอศิลป์ พิพิธภัณฑ์เมือง พิพิธภัณฑ์ปลาน้ำจืด สวนสัตว์ สวนสมุนไพร สวนหิน สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ ศูนย์วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.3 แหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นสถานที่อันมีร่องรอยความเป็นมาในอดีต เช่น ซากปรักหักพังของชุมชนเก่า วัดเก่า ภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ เตาทุเรียง เครื่องปั้นดินเผา ปราสาทขอม ฯลฯ

2.4 สถานที่ราชการให้ประชาชนได้สามารถเรียนรู้และเข้าใจในภารกิจต่าง ๆ

2.5 สถานที่ประกอบการของเอกชน สามารถให้ผู้ต้องการเรียนรู้เข้าไปเรียนรู้กิจกรรมต่าง ๆ ได้

2.6 สถานที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ ป่าชุมชน อนุสาวรีย์ สนามกีฬา วนอุทยาน ค่ายลูกเสือ เป็นต้น

2.7 แคนเคาเพอและสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นสถานที่สร้างขึ้นให้เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือจิตวิญญาณของความเชื่อของแต่ละชุมชน

3. วัดวาอารามและสถานที่สำคัญทางศาสนา เช่น วัดของชุมชนชาวพุทธ โบสถ์ในชุมชนคริสต์ มัสยิดในชุมชนอิสลาม เป็นต้น

4. ภูมิปัญญาและแหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่น มีแหล่งภูมิปัญญาที่เป็นบุคคลหรือที่เรียกกันว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน (ตัวคน) และมีสถานที่ที่เก็บรวบรวมผลผลิตหรือผลงานอันเกิดจากการกระทำของภูมิปัญญาบุคคล

5. กิจกรรมในวิถีชีวิตและตามประเพณีท้องถิ่น มีการละเล่น และประเพณีวัฒนธรรมมากมายที่คนในแต่ละสังคมต้องเรียนรู้และถือปฏิบัติ เช่น ประเพณี 12 เดือน ประเพณีภาคอีสาน “ฮีต 12 คอง 14” ซึ่งมีความรู้และการปฏิบัติแตกต่างกันไป

คำริ บุญชู (2548, น. 28) ได้จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. แหล่งเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่ บุคคลทั่วไปที่อยู่ในชุมชน ซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ วิทยุสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา เป็นต้น

2. แหล่งเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน เป็นต้น

3. แหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลอง บึง น้ำตก ทุ่งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ

4. แหล่งการเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ กีฬา ฟุตบอล ขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน วิถีชีวิต ดนตรีพื้นบ้าน ความเป็นอยู่ประจำวัน

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล คือ บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนหรือชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ 2) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่สำคัญ คือ แหล่งที่เป็นอาคารและสถานที่สำคัญ ให้บริการความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในโรงเรียนและชุมชน 3) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ คือ แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ 4) แหล่งเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาที่เป็นบุคคล และมีสถานที่เก็บรวบรวมผลผลิตหรือผลงานจากภูมิปัญญาบุคคล

4. ตัวอย่างแหล่งเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษา

ครูสังคมศึกษาจำเป็นต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระต่าง ๆ ซึ่งอาจเลือกใช้แหล่งเรียนรู้ สังคมศึกษา (พิชาติ แก้วพวง, 2563) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

1. บุคคล เช่น พระภิกษุสงฆ์ นักบวช ไต้อธิมาม
2. สถานที่ เช่น วัดวาอาราม โบสถ์ มัสยิด
3. สื่อสารสนเทศ เช่น เว็บไซต์กรมการศาสนา พจนานุกรมศัพท์พุทธศาสตร์ฉบับ

ประมวลธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

1. บุคคล เช่น นักรัฐศาสตร์ นักการเมือง ประชาชนชาวบ้าน เยาวชนดีเด่น
2. สถานที่ เช่น รัฐสภา อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย
3. สื่อสารสนเทศ เช่น เว็บไซต์รัฐบาล เว็บไซต์กระทรวงวัฒนธรรมศูนย์วัฒนธรรม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

1. บุคคล เช่น นักเศรษฐศาสตร์ บุคคลต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง
2. สถานที่ เช่น ตลาด ธนาคาร โรงรับจำนำ
3. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำ ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ
4. สื่อสารสนเทศ เช่น เว็บไซต์กระทรวงการคลัง เว็บไซต์ธนาคารต่าง ๆ

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

1. บุคคล เช่น นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี ผู้พบเห็นเข้าร่วมเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

2. สถานที่ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดีพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน
3. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภาพเขียนสีที่ผาแต้ม
4. สื่อสารสนเทศ เช่น เว็บไซต์บันทึกสยาม

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

1. บุคคล เช่น นักภูมิศาสตร์ นักทำแผนที่
2. สถานที่ เช่น อุทยานแห่งชาติ วนอุทยาน สวนรุกขชาติสวนพฤกษศาสตร์
3. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำ ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ
4. สื่อสารสนเทศ เช่น เว็บไซต์กรมอุตุนิยมวิทยา ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS)

5. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดเรื่องการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน ในแง่ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ในหมวด 6 แนวทางการจัดการศึกษามาตรา 24 (โยธิน กล้ามราน, 2547) ดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา

3. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

4. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้คิดได้คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนและผู้เรียนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ และสื่อการเรียนรู้

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดาผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้กล่าวถึงกิจกรรมในการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนมีโอกาส คิด ทำ โดยครู ผู้เรียนช่วยกันจัดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันและได้มีการสรุปสาระการเรียนรู้

2. สร้างโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลายและต่อเนื่อง

3. มีแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอที่ทำให้ผู้เรียนใช้เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ตามความถนัด ความสนใจ สาระการเรียนรู้มีความสมดุลเหมาะสมกับวัย

4. กระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ มีกิจกรรมร่วมกันในการเรียนรู้ คือ การแลกเปลี่ยนความรู้ ร่วมกันคิดและร่วมกันแก้ปัญหา ร่วมกันทำให้เกิดทักษะและประสบการณ์ตรงและสามารถนำมาแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาท้องถิ่นของตนเองได้

5. สารและกระบวนการเรียน เชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัวของผู้เรียนจนผู้เรียนสามารถประยุกต์ผลการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้

6. กระบวนการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงกับสังคม และองค์กรต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ความร่วมมือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากแหล่งการเรียนรู้

สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ ควรมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ ด้วยตนเองเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลาทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ เป็นสื่อที่ผู้เรียนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ในการเรียนรู้โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อและแหล่งความรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน

1. ความหมายและคำจำกัดความของพิพิธภัณฑ์

พิพิธภัณฑ์สถาน (สุมาลี สังข์ศรี, 2548) เป็นคำที่ใช้ครั้งแรกที่เมืองอเล็กซานเดรีย (Alexandria) ประเทศอียิปต์ หมายถึง สถานที่ที่ใช้เป็นศูนย์กลางห้องสมุดและศูนย์กลางของการศึกษาค้นคว้าของนักปราชญ์ ภายในสถานที่แห่งนี้ประกอบด้วย สนวนพฤษศาสตร์ สนวนสัตว์ และงานศิลปกรรมของศิลปินที่มีชื่อเสียง

นิคม มุสิกคามะ (2536, น. 13) กล่าวว่า พิพิธภัณฑ์สถาน หมายถึง สถาบันที่ตั้งขึ้นเพื่อรวบรวม สงวนรักษาและจัดแสดงวัตถุอันมีความสำคัญทางวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อประโยชน์ในการศึกษาและความเพลิดเพลิน ให้รวมถึงหอศิลป์ อนุสรณ์สถานทางประวัติศาสตร์ สวนสัตว์ สวนพฤษชาติ วนอุทยาน สถานที่เลี้ยงสัตว์น้ำ และอื่น ๆ ที่จัดแสดงสิ่งที่มีชีวิต

สำหรับประเทศไทยพิพิธภัณฑ์ (จิรา จงกล, 2532) เกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯให้สร้าง “พระที่นั่งประพาสพิพิธภัณฑ์” ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อรวบรวมงานศิลปะโบราณ โบราณวัตถุ และใช้สำหรับเปิดให้แขกบ้านแขกเมืองเข้าชมเป็นครั้งคราว กิจการด้านพิพิธภัณฑ์ของประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองมากขึ้นตามลำดับ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้มีการเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2469

พิพิธภัณฑ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) หมายถึง สถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือวิทยาศาสตร์โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ ส่วนคำว่า พิพิธภัณฑ์สถาน หมายถึง สถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งของต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาและความเพลิดเพลินใจ

สมาคมการพิพิธภัณฑ์ (The Museum Association) ในประเทศอังกฤษ (ส่งศรี ประพัฒน์ทอง, 2541) กล่าวไว้ว่า เป็นสถาบันที่รวบรวม สะสม ศึกษาวิเคราะห์วิจัย สงวนรักษา จัดแสดง และนำเสนอเรื่องราว ความเป็นมาของหลักฐาน วัตถุและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน โดยแยกความหมายในแต่ละคำที่เกี่ยวข้องดังนี้ สถาบัน หมายถึง การจัดตั้งอย่างมีแบบแผนและถาวร การรวบรวมสะสม หมายถึง การได้มาในทุกรูปแบบซึ่งหลักฐาน วิเคราะห์วิจัยเน้นความต้องการที่จะคงรักษาไว้ ซึ่งประวัติข้อมูล สงวนรักษา คือ มาตรการทุกรูปแบบที่ให้ความคุ้มครองปลอดภัยต่อวัตถุ จัดแสดง เป็นการประกันต่อผู้ชมว่า จะต้องได้ชมวัตถุที่รวบรวมไว้อย่างน้อยก็จำนวนหนึ่งที่คัดเลือกมาแสดงเรื่องราวด้วยขบวนการต่าง ๆ เช่นเทคนิคการจัดแสดงการศึกษา การวิจัยและการตีพิมพ์ วัตถุ หมายถึง สิ่งของที่จับต้องได้ ในขณะที่หลักฐาน หมายถึง การประกันว่าวัตถุนั้นเป็นของจริงข้อมูลที่เกี่ยวข้องคือความรู้ที่ป้องกันมิให้วัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานเป็นเพียงของแปลกประหลาด แต่จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับวัตถุนั้น ๆ เช่น ประวัติที่ผ่านมากการประดิษฐ์หรือที่มาและการใช้งานเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าพิพิธภัณฑ์สถานรับใช้สังคม

สมาคมการพิพิธภัณฑ์ของอเมริกา (The American Association of Museum) ให้ความหมายของพิพิธภัณฑ์สถาน (ส่งศรี ประพัฒน์ทอง, 2541) หมายถึง สถาบันถาวรที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่หวังผลกำไร ไม่ถูกจัดตั้งโดยไม่มีเป้าหมายแรกเพื่อการแสดงนิทรรศการชั่วคราวเท่านั้น ได้รับความยกเว้นภาษีรายได้ เปิดบริการและบริหารงานเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชนโดยมีเป้าหมายวัตถุประสงค์ที่จะอนุรักษ์และสงวนรักษา ศึกษา วิเคราะห์รวบรวมและจัดแสดงเพื่ออำนวยความสะดวกและความเพลิดเพลินแก่สาธารณชนเกี่ยวกับวัตถุที่มีคุณค่า ทางวิชาการและวัฒนธรรมรวมทั้งด้านศิลปะและวิทยาศาสตร์ (ทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต) ประวัติศาสตร์ และ เทคโนโลยี ดังนั้น คำว่า พิพิธภัณฑ์สถานจึงควรหมายถึงความรวมถึงสวนพฤกษศาสตร์ สวนสัตว์ สวนสัตว์น้ำ (Aquarium) ห้องฟ้าจำลอง ชุมชนประวัติศาสตร์ รวมทั้งอาคารและแหล่งประวัติศาสตร์ ที่มีลักษณะการดำเนินงานและเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น

สภาพิพิธภัณฑ์ระหว่างชาติ (International Council of Museum) หรือ ICOM (ICOM, 2007) ได้ให้ ความหมายว่า พิพิธภัณฑ์ คือ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ก่อตั้งขึ้นเพื่อรับใช้ชุมชนและพัฒนาสังคม เป็นพื้นที่สาธารณะอันรวบรวม ครอบครอง รักษา ค้นคว้า สื่อสาร และจัดแสดงมรดก

และสิ่งแวดล้อมทั้งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ของมนุษยชาติ ด้วยจุดประสงค์เพื่อการศึกษาเรียนรู้ และความบันเทิง

จากนิยามที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า พิพิธภัณฑ์สถาน จัดเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ก่อตั้งขึ้นเพื่อรับใช้ชุมชนและพัฒนาสังคม ทั้งยังเป็นสถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งของต่าง ๆ ที่มีความสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ควบคู่ไปกับความเพลิดเพลิน

2. ประเภทของพิพิธภัณฑ์

องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (UNESCO) เรื่อง บทบาทด้านการศึกษาของพิพิธภัณฑ์สถาน (The Education Role of Museum) ได้แบ่งประเภทพิพิธภัณฑ์สถานออกเป็น 9 ประเภท (ICOM, 1962) ดังนี้

1. พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ (Museum of Art) จัดแสดงงานศิลปะทุกประเภท มักแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของงานศิลปะตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะสมัยใหม่/ร่วมสมัย (Modern Art Museum/Contemporary Art Museum) จัดแสดงงานศิลปะสมัยใหม่หรือร่วมสมัย
3. พิพิธภัณฑ์สถานธรรมชาติวิทยา (Natural Science Museum) จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ
4. พิพิธภัณฑ์สถานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Museum of Science and Technology) จัดแสดงเกี่ยวกับวิทยาการความก้าวหน้าของมนุษย์
5. พิพิธภัณฑ์สถานชาติพันธุ์วิทยา (Ethnology/Anthropology Museum) จัดแสดงเรื่องราววิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของมนุษย์ รวมทั้งการจำแนกชาติพันธุ์ต่าง ๆ ตลอดจนเรื่องราวเผ่าพันธุ์มนุษย์
6. พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์และโบราณคดี (Museum of History and Archeology) จัดแสดงหลักฐานและเรื่องราวของมนุษย์ในอดีต รวมถึงประเพณี วัฒนธรรม โบราณสถาน ประวัติศาสตร์ และร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต
7. พิพิธภัณฑ์สถานประจำเมืองหรือท้องถิ่น (Regional Museum) จัดแสดงเฉพาะเรื่องราวภายในเมืองหรือท้องถิ่นนั้น ๆ มักเกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา และประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ
8. พิพิธภัณฑ์สถานเฉพาะทาง (Specialized Museum) พิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง
9. พิพิธภัณฑ์สถานประจำมหาวิทยาลัยหรือสถาบันทางการศึกษา (University Museum) จัดแสดงเรื่องราวที่ครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชา และเพื่อเป็นสถานที่ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในสถาบัน

นอกจากนี้ พิพิธภัณฑ์ยังสามารถจำแนกได้หลายประเภท หลายสาขา กล่าวคือ

1. จำแนกโดยวัตถุที่จัดแสดง ได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้
 - 1.1 พิพิธภัณฑ์สถานทั่วไป (General Museum)
 - 1.2 พิพิธภัณฑ์สถานโบราณคดี (Archeology Museum)
 - 1.3 พิพิธภัณฑ์สถานศิลปะ (Art Museum)
 - 1.4 พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์ (History Museum)
 - 1.5 พิพิธภัณฑ์สถานชาติวงศ์วรรณนา (Ethnography Museum)
 - 1.6 พิพิธภัณฑ์สถานประวัติศาสตร์ชาติวิทยา (Natural History Museum)
 - 1.7 พิพิธภัณฑ์สถานธรณีวิทยา (Geology Museum)
 - 1.8 พิพิธภัณฑ์สถานทางทหาร (Military Museum)
 - 1.9 พิพิธภัณฑ์สถานอุตสาหกรรม (Industrial Museum)
2. จำแนกโดยลักษณะการบริหาร ได้แก่
 - 2.1 พิพิธภัณฑ์สถานรัฐ (Government Museum)
 - 2.2 พิพิธภัณฑ์สถานเทศบาลนคร (Municipal Museum)
 - 2.3 พิพิธภัณฑ์สถานมหาวิทยาลัย (University Museum)
 - 2.4 พิพิธภัณฑ์สถานทหาร (Army Museum)
 - 2.5 พิพิธภัณฑ์สถานเอกชน (Independent or Private Museum)
 - 2.6 พิพิธภัณฑ์สถานพาณิชย์ (Commercial Company Museum)
3. จำแนกโดยลักษณะขนาดพื้นที่ให้บริการ ได้แก่
 - 3.1 พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ (National Museum)
 - 3.2 พิพิธภัณฑ์สถานภูมิภาค (Regional Museum)
 - 3.3 พิพิธภัณฑ์สถานท้องถิ่น (Local Museum)
4. จำแนกโดยกลุ่มผู้เข้าชมที่มุ่งให้บริการ ได้แก่
 - 4.1 พิพิธภัณฑ์สถานการศึกษา (Educational Museum)
 - 4.2 พิพิธภัณฑ์สถานสำหรับนักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Specialist Museum)
 - 4.3 พิพิธภัณฑ์สถานสำหรับผู้ชมทั่วไป (General Public Museum)
5. จำแนกโดยลักษณะวิธีการจัดแสดงนิทรรศการ ได้แก่
 - 5.1 พิพิธภัณฑ์สถานจัดแสดงแบบมาตรฐานทั่วไป (Traditional Museum)
 - 5.2 พิพิธภัณฑ์สถานกลางแจ้ง (Open-Air Museum)
 - 5.3 พิพิธภัณฑ์สถานที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์มาแต่เดิม (Historic House Museum)

3. บทบาทหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์

งานศึกษาของ Douglas A, Allan กล่าวถึงเรื่อง The museum and its functions (จิรา จงกล, 2532, น. 21) โดยจำแนกหน้าที่ของพิพิธภัณฑ์ไว้ดังนี้

1. การรวบรวมวัตถุ (Collecting) พิพิธภัณฑ์มีหน้าที่รวบรวมวัตถุที่ได้มาจาก

1.1 การรวบรวมวัตถุที่ได้มาจากประชาชน โดยจะรับสิ่งของที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ในการก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ เช่น พิพิธภัณฑ์ผ้าฯ จะรับบริจาคผ้าที่มีความเกี่ยวข้องกับชาติพันธุ์ หรือมีความสำคัญทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ

1.2 การรวบรวมวัตถุที่เกิดจากการขุดค้นทางโบราณคดี เกิดจากการปฏิบัติงานภาคสนามของนักโบราณคดี นักธรรมชาติวิทยา นักมานุษยวิทยา และเกิดจากการประดิษฐ์ของนักวิทยาศาสตร์

1.3 การรวบรวมวัตถุโดยการจัดซื้อ โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ศิลปะและหอศิลป์ที่มีการรวบรวมวัตถุโดยการจัดซื้ออยู่

2. การตรวจสอบ จำแนก แยกประเภท และศึกษาวิจัย (Identifying, Classifying, Research) คือ งานหน้าที่ทางวิชาการของพิพิธภัณฑ์ที่มีความสำคัญมาก โดยภัณฑารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ประจำพิพิธภัณฑ์จะต้องมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบและแบ่งแยกประเภทวัตถุได้

3. การทำบันทึกหลักฐาน (Recording) คือ การจัดทำทะเบียนวัตถุทุกชิ้นที่รวบรวมเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์ การทำหลักฐานวัตถุถือเป็นงานสำคัญ เนื่องจากจะเป็นหลักฐานไม่ให้เกิดการสูญหายหรือทุจริตจากเจ้าหน้าที่ และเป็นหลักฐานทางวิชาการเพราะเป็นทะเบียนประวัติหลักฐานที่มาของวัตถุอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าหากวัตถุใดไม่มีประวัติเป็นหลักฐานก็จะไม่มีคุณค่าทางวิชาการ และไม่สามารถอ้างอิงได้

4. การซ่อมสงวนรักษาวัตถุ (Conservation and Preservation) เมื่อมีการเก็บรักษาแล้วก็คือว่าเป็นหน้าที่ที่พิพิธภัณฑ์จะต้อง “สงวนรักษา” วัตถุที่รวบรวมไว้ให้คงทนถาวร ไม่มีการเสื่อมสภาพ ในปัจจุบันความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก้าวหน้ามาก การดูแลรักษาวัตถุของพิพิธภัณฑ์จึงใช้หลักการและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่จะทำการสงวนรักษา และซ่อมรักษา วัตถุทุกประเภทให้คงสภาพดี พิพิธภัณฑ์จึงต้องมีห้องปฏิบัติการสงวนรักษา (Conservation Laboratory) และวัตถุทุกชิ้นที่จะรวบรวมรักษาไว้จะต้องให้เจ้าหน้าที่สงวนรักษา (Conservator) ตรวจสอบสภาพและทำความสะอาดก่อนที่จะนำไปจัดแสดงหรือเก็บรักษาในคลัง

5. การรักษาความปลอดภัย (Museum Security) หน้าที่ของพิพิธภัณฑ์นั้นต้องปกป้องคุ้มครองความปลอดภัย ได้แก่ การสงวนรักษาให้ปลอดภัยจากการเสื่อมชำรุดและคุ้มครองความปลอดภัยจากโจรและอัคคีภัย พิพิธภัณฑ์ทุกแห่งจะต้องมีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและมีระบบการรักษาความปลอดภัยที่มั่นคง

6. การจัดแสดง (Exhibition) งานจัดแสดงเป็นงานที่ซึ่งแสดงหน้าฉาก ดังนั้นหากพิพิธภัณฑ์ใดจัดแสดงได้ดี ดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้ย่อมได้รับการยกย่องว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ทันสมัย เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์และภัณฑารักษ์ควรจะมีการปรับปรุงการจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ โดยนำเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดแสดง

7. การให้การศึกษา (Museum Education) เดิมนั้นพิพิธภัณฑ์มีหน้าที่ศึกษาข้อมูลและให้ความรู้แก่ผู้สนใจ ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาที่เน้นการศึกษานอกระบบมากขึ้น พิพิธภัณฑ์จึงมีหน้าที่เป็นสถานที่ศึกษานอกระบบ พิพิธภัณฑ์จะต้องมีหน้าที่ให้บริการเพื่อการศึกษาแก่คนทุกระดับ ทุกประเภท และทุกวัย จะต้องมิจิจกรรมและบริการด้านการศึกษา มีเจ้าหน้าที่การศึกษา (Museum Education Officer) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการกิจกรรมการศึกษาแก่ประชาชนทุกประเภทและรวมถึงบุคคลประเภทพิเศษ เช่น คนพิการ หูหนวก ตาบอด เป็นต้น นอกจากนี้จะบริการในพิพิธภัณฑ์แล้วยังต้องมีการจัดกิจกรรมนำวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ออกไป แสดงให้ความรู้และความเพลิดเพลินภายนอกพิพิธภัณฑ์ จึงกล่าวได้ว่าพิพิธภัณฑ์ได้พัฒนามาถึงขั้น เป็นศูนย์บริการการศึกษา

8. หน้าที่ทางสังคม (Social Function) หน้าที่ด้านนี้เกิดขึ้นจากการที่พิพิธภัณฑ์ทำงานใกล้ชิดกับสังคม ทำให้พิพิธภัณฑ์มีสถานะเป็นสถาบันที่ต้องปรับเปลี่ยนตามสภาพสังคมเพื่อดำเนินการตามความต้องการของสังคม จัดบริการแก่ชุมชนอย่างกว้างขวาง พิพิธภัณฑ์หลายแห่งได้ พัฒนาบริการแก่ประชาชน ซึ่งมีผลให้พิพิธภัณฑ์กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน (Community Center)

พรรณทิรา สุวรรณสถิตย์ (2560, น. 15) กล่าวถึง คุณค่าและบทบาทของพิพิธภัณฑ์ไว้ 5 ประการ ได้แก่

1. ด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรม พิพิธภัณฑ์เป็นสถานที่รวบรวมสิ่งของต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ ความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา รวมถึงคุณค่าที่แฝงอยู่ข้างในสิ่งของเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการผลิต ความสำคัญ หรือเรื่องราวต่าง ๆ

2. ด้านเศรษฐกิจ พิพิธภัณฑ์ที่ดี สามารถนำมาซึ่งความสนใจของผู้คนที่สนใจมาเข้าเรียนรู้ นำไปสู่การสร้างรายได้แก่พิพิธภัณฑ์ และสามารถกระจายรายได้ไปสู่ผู้คนในท้องถิ่นและสังคมได้ด้วย

3. ด้านการเมือง พิพิธภัณฑ์สามารถเป็นตัวแทนบอกเล่าเรื่องราวภายในสังคมได้ และสามารถนำเสนอได้ทั้งในรูปแบบของอดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพื่อแสดงออกซึ่งความต้องการหรือการนำเสนอความคิดเห็นทางการเมืองออกมาในรูปแบบของวัตถุจัดแสดงหรือนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์

4. ด้านสังคม พิพิธภัณฑ์สามารถเป็นเครื่องหล่อหลอมและเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวของผู้คนในกลุ่มเชื้อชาติ วัฒนธรรม หรือชาติพันธุ์เดียวกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันนี้พิพิธภัณฑ์ได้ถูกใช้เป็นช่องทางหนึ่งในการนำเสนอตัวตนต่อสังคมเพื่อนำไปสู่การยอมรับซึ่งกันและกัน

5. ด้านการศึกษา พิพิธภัณฑ์เป็นตัวละครต้นและสนับสนุนสังคมแห่งการเรียนรู้ การเรียนรู้ จากวัตถุจริงที่ตั้งแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ เป็นสิ่งเร้าให้เกิดความกระหายรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ และเกิดความรู้ใหม่

จึงกล่าวได้ว่า พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นสถานที่ที่ใช้รวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่มีคุณค่า และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ทั้งยังช่วยให้ผู้คนในสังคมหรือชุมชนมีพื้นที่ในการแสดงอัตลักษณ์ หรือความเป็นมาเป็นไปในอดีตทำให้หล่อหลอมความเป็นหนึ่งเดียวกัน นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้และให้การศึกษาทั้งกับผู้เรียน บุคคลที่สนใจทั่วไปทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และองค์ความรู้ที่สามารถนำไปต่อยอดได้

4. แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ในศตวรรษที่ 21

พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ สามารถฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งเป็นแหล่งเชื่อมโยงทางกาลเวลา สร้างความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คนและสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติในท้องถิ่นตนเอง สร้างความตระหนักถึงจริยธรรมและศีลธรรม วัฒนธรรมการดำรงชีวิตโดยการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนกัน รวมถึงรับรู้ความเป็นมาของตนเอง การสำนึกในความเป็นชนชาติ ก่อให้เกิดความรักและการสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่พิพิธภัณฑ์ไทยยังขาดอยู่มาก พิพิธภัณฑ์ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องจัดแสดงโดยสะท้อนสาระความรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ได้อย่างเพลิดเพลินและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยการตั้งคำถามและการค้นหาคำตอบ ไม่ใช่เพียงการจัดเก็บ การจัดแสดงวัตถุการตกแต่งให้สวยงาม หรือการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อการนำเสนอหรือการสืบค้นสารสนเทศเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการสะสมความรู้ ภายในพิพิธภัณฑ์และการจัดเก็บเรื่องราวให้เป็นระเบียบเกิดการส่งต่อความรู้ไปยังรุ่นถัดไปได้อย่างต่อเนื่อง การดูแลหรือการอนุรักษ์วัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ก็เป็นความรู้เฉพาะด้าน อย่างไรก็ตาม พิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยปัจจุบันยังมีห้องปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ หรือห้องเก็บวัตถุที่มีมาตรฐานสากลจำนวนน้อย (พิพิธภัณฑ์ไทยในศตวรรษใหม่, 2545, น. 6-7; ศรีศักร วัลลิโภดม, 2561, น. 81-82; ธีสรฯ ขมะวรรณ มุกดาวิจิตร, 2559, น. 11) ตัวอย่างพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยที่มีห้องปฏิบัติการด้านการอนุรักษ์ ห้องคลังเก็บวัตถุที่มีมาตรฐานสากล และมีการนำระบบสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศด้วยคอมพิวเตอร์ มาใช้ คือ พิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ กรุงเทพฯ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 มาตราที่ 25 กำหนดให้ภาครัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการดำเนินงานการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ทั่วถึงและพอเพียง โดยเป็นการเรียนรู้ที่สามารถเกิดขึ้นได้จากการศึกษาในทุกรูปแบบ

และมาตรา 25 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวถึง แหล่งที่มาของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ อย่างอื่นรวมถึง พิพิธภัณฑ์ ฉะนั้น พิพิธภัณฑ์จึงถือได้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของบุคคลทุกช่วงวัย เนื่องจากเป็นแหล่งรวบรวมมรดกของชาติและธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งยังเป็นแหล่งจัดแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าวิจัยเฉพาะทาง ทั้งนี้ยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี, 2544)

พิพิธภัณฑ์ มีหน้าที่ให้การศึกษา เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบการเรียนรู้ พิพิธภัณฑ์จึงจัดเป็นสถานที่ในการให้การศึกษาแก่คนทุกช่วงวัย โดยพิพิธภัณฑ์ปรับปรุงการจัดแสดงที่ต้องให้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินเหมาะสมกับการศึกษาทุกระดับ และต้องมีการจัดกิจกรรมบริการด้านการศึกษา (จิรา จงกล, 2532, น. 21) ซึ่งพิพิธภัณฑ์ในยุคศตวรรษที่ 21 มีพันธกิจสำคัญ ได้แก่ การศึกษา การอนุรักษ์ และการสื่อสาร เพราะฉะนั้นพิพิธภัณฑ์ไม่ได้เป็นเพียงสถานที่ไว้เก็บสิ่งของล้ำค่าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่พิพิธภัณฑ์เปิดโอกาสให้สาธารณชนได้เรียนรู้มรดกวัฒนธรรมต่าง ๆ รวมถึงเป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ใน สภาพแวดล้อมที่แตกต่างไปจากห้องเรียน (สถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ, 2548)

5. แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism)

แนวคิดสำคัญ

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2556, น. 61) กล่าวถึง ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) คิดค้นโดย วีก์อทสกี (Vygotsky) เป็นนักจิตวิทยาชาวรัสเซียที่ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการทางเขาวนปัญญา ในสมัยเดียวกับเพียเจต์ (Piaget) ผลงานของเขาเป็นที่ยอมรับกันในประเทศรัสเซีย และเริ่มเผยแพร่สู่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเมื่อได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. 1962 ต่อมาในปี ค.ศ. 1986 โคซูลิน (Kozulin) ได้แปลและปรับปรุงหนังสือของวีก์อทสกี อีกครั้งหนึ่ง เป็นผลทำให้มีผู้นิยมนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนอย่างแพร่หลาย

หทัยชนันท์ กานต์การันยกุล (2556, น. 34-35) กล่าวถึง ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง หรือคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) ว่าเป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่พัฒนาจากนักจิตวิทยาและนักการศึกษาสองท่าน คือ ฌอง เพียเจต์ (Jean Piaget) ชาวสวิสเซอร์แลนด์ และอีฟ วีก์อทสกี (Lev Vygotsky) ชาวรัสเซีย ทั้งสองท่านเป็นนักทฤษฎีกลุ่มพุทธินิยม

ทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยการสร้างความรู้ เน้นการศึกษาปัจจัยภายใน นั่นคือ สิ่งเร้า ซึ่งได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ หรือกระบวนการรู้คิด กระบวนการคิด (cognitive processes) ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยภายในมีส่วนช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และความรู้เดิมมีส่วนเกี่ยวข้องและเสริมสร้างความเข้าใจของนักเรียน แนวคิดของทฤษฎีของคอนสตรัคติวิซึม หรือเรียกชื่อแตกต่างกันไป ได้แก่ ทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้นิยม หรือทฤษฎีสร้างความรู้

กลุ่มทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างมากกว่ารับความรู้ ดังนั้น เป้าหมายของการสอน จะสนับสนุนกระบวนการสร้างมากกว่าการรับรู้ ดังนั้น เป้าหมายของการสอนจะสนับสนุนการสร้างมากกว่าความพยายามในการถ่ายทอดความรู้ จึงได้มุ่งเน้นการสร้างความรู้ใหม่อย่างเหมาะสมของแต่ละบุคคล และสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญในการสร้างความหมายของความเป็นจริง จากความเชื่อดังกล่าว จึงส่งผลให้แนวทางจัดการเรียนการสอนตามแนวทางคอนสตรัคติวิซึม เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนลงมือกระทำในการสร้างความรู้มากกว่าเป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูผู้สอน

เพียเจต์ เสนอว่า พัฒนาการทางเขาว์ปัญญาของบุคคลมีการปรับตัวผ่านทางกระบวนการซึมซาบหรือดูดซึม (assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา (accommodation) พัฒนาการเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับและซึมซาบข้อมูล หรือประสบการณ์ใหม่เข้าไปสัมพันธ์กับความรู้หรือโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม หากไม่สามารถประสานสัมพันธ์กันได้จะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (disequilibrium) บุคคลจะพยายามปรับสภาวะให้อยู่ในภาวะสมดุล (equilibrium) โดยใช้กระบวนการปรับโครงสร้างทางปัญญา (accommodation)

เพียเจต์ เชื่อว่า คนทุกคนจะมีการพัฒนาเขาว์ปัญญาไปตามลำดับขั้น จากการมีปฏิสัมพันธ์ และมีประสบการณ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการคิดเชิงตรรกะและคณิตศาสตร์ (logical mathematical experience) รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (social transmission) วุฒิภาวะ (maturity) และกระบวนการพัฒนาความสมดุล (equilibration) ของบุคคลนั้น

วิก์ทอสกี ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสังคมมาก เขาอธิบายว่ามนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งนอกจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแล้ว ยังมีสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแล้ว ยังมีสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือ วัฒนธรรมที่สร้างขึ้น ดังนั้น สถาบันสังคมต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว จะมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางเขาว์ปัญญาของแต่ละบุคคล นอกจากนั้น ภาษายังเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิดและพัฒนาเขาว์ปัญญาขั้นสูง พัฒนาการทางภาษาและทางความคิดของเด็กเริ่มด้วยการพัฒนาที่แยกจากกัน แต่เมื่ออายุมากขึ้น พัฒนาการทั้งสองด้านจะเป็นไปพร้อมกัน

ลำดับขั้นของการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้คอนสตรัคติวิซึม มีดังนี้

1. ประเด็นปัญหาที่นักเรียนสนใจ ซึ่งประเด็นปัญหานั้น ต้องเป็นสิ่งที่เด็กให้ความสำคัญหรือสนใจ เพราะเป็นการสร้างแรงจูงใจเบื้องต้นในการเรียนรู้ หรือครูทำให้เด็กเห็นว่าเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับชีวิต (Assimilation)

2. การทบทวนความรู้เดิม เป็นเรื่องปกติธรรมดา เมื่อจะเรียนรู้สิ่งใด จะต้องคิดทบทวนถึงความรู้ในสิ่งนั้นว่ามีมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้วางกลไกหรือสร้างยุทธศาสตร์การเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเกิดการถ่ายโอน (transfer) ในสถานการณ์นี้อาจทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (disequilibrium) ซึ่งทำให้บุคคลจะพยายามปรับสภาพให้อยู่ในภาวะสมดุล (equilibrium) โดยใช้กระบวนการปรับโครงสร้างปัญญา (accommodation)

3. การแสวงหาหนทาง/ทางเลือกด้วยกระบวนการรู้คิด (Cognition) ซึ่งในสถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่นักเรียนใช้ข้อมูลพื้นฐานของตนเอง นำมาไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ ดำเนินการตรวจสอบประเมินเพื่อคลี่คลายไปสู่ความกระจ่างแจ้งในประเด็นปัญหา

ลำดับขั้นของการเรียนรู้ตามทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึมทั้งสามขั้น จะนำไปสู่การเกิดโครงสร้างทางปัญญา (Cognitive Structure) ก่อให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ได้เรียนรู้ที่ลึกซึ้งและตราตรึงอยู่ในความทรงจำ (Engraved in the memories)

โจแนสเซน (Jonassen, 1992, pp. 138-139) กล่าวว่า ทฤษฎีการสร้างความรู้จะให้ความสำคัญกับกระบวนการและวิธีการของบุคคลในการสร้างความรู้ความเข้าใจจากประสบการณ์ รวมทั้งโครงสร้างทางปัญญาและความเชื่อที่ใช้ในการแปลความหมายเหตุการณ์และสิ่งต่าง ๆ เขาเชื่อว่าทุกคนมีโลกของตัวเอง ซึ่งเป็นโลกที่สร้างขึ้นด้วยความคิดของตน และคงไม่มีใครกล่าวได้ว่าโลกไหนจะเป็นจริงไปกว่ากัน เพราะโลกของใครก็คงเป็นจริงสำหรับคนนั้น ดังนั้น โลกนี้จึงไม่มีความจริงเดียวที่จริงที่สุด ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มนี้ถือว่า สมอเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดที่เราสามารถใช้ในการแปลความหมายของปรากฏการณ์ เหตุการณ์ และสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ ซึ่งการแปลความหมายดังกล่าวเป็นเรื่องที่เป็นส่วนตัว (personal) และเป็นเรื่องเฉพาะตัว (individualistic) เพราะการแปลความหมายของแต่ละบุคคลขึ้นกับการรับรู้ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความต้องการ ความสนใจ และภูมิหลังของแต่ละบุคคล ซึ่งมีความแตกต่างกัน สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้เป็นกระบวนการในการ “acting on” ไม่ใช่ “taking in” กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องจัดกระทำกับข้อมูล ไม่ใช่เพียงรับข้อมูลเข้ามา (Fosnot, 1992, p.171) และนอกจากกระบวนการเรียนรู้จะเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ภายในสมอ (internal mental interaction) แล้ว ยังเป็นกระบวนการทางสังคมอีกด้วย การสร้างความรู้จึงเป็นกระบวนการทั้งด้านสติปัญญาและสังคมควบคู่กันไป

Steffe, & Gale (1995) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการสร้างความรู้มีแนวคิดที่สำคัญและมีความแตกต่าง 3 แนวคิด ดังนี้

1. Exogenous constructivism มีแนวคิดที่ว่า ความรู้เป็นสิ่งที่มียู่ในโลก การสร้างความรู้เป็นการสร้างสิ่งที่มีอยู่ในโลกแล้วอีกครั้ง โดยการสอน การให้ประสบการณ์ ความรู้ที่ถูกต้องต้องตรงกับความจริงที่มีอยู่ในโลก

2. Endogenous constructivism มีแนวคิดที่ว่า การสร้างความรู้ไม่ได้เกิดจากการสอน ประสบการณ์ หรือการปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลในสิ่งแวดล้อมโดยตรง แต่ความรู้พัฒนาผ่านกิจกรรมทางปัญญาที่เป็นนามธรรม

3. Dialectical constructivism มีแนวคิดต่างจาก 2 แนวคิดแรกที่คิดต่างจากกัน แนวคิดนี้ความรู้ได้มาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขา

3.1 ไม่ว่าจะ เป็นแนวคิดแบบใดก็สามารถนำมาใช้จัดการเรียนการสอนได้ทั้งสิ้น

3.2 Exogenous เหมาะกับการสอนที่ครูต้องการให้ผู้เรียนได้ความรู้ตามศาสตร์ที่ถูกต้อง

3.3 Endogenous เหมาะกับการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถไปตามลำดับที่สูงขึ้น

3.4 Dialectical เหมาะกับการสอนที่ทำทลายความคิดของผู้เรียน และใช้กระบวนการกลุ่ม

สรุปได้ว่า ทฤษฎีคอนสตรัคติวิซิม คือ ทฤษฎีที่เน้นการสร้างความรู้หรือผลงานด้วยตนเอง โดยเชื่อว่าผู้เรียนจะเข้าใจอย่างแท้จริง เมื่อเขารู้จักสิ่งนั้นอย่างเต็มตัว เขาจะจัดกระทำข้อมูลใหม่จากความรู้เดิม ถ้าข้อมูลใหม่ไม่มีอะไรเกี่ยวข้องกับความรู้เดิม จะเกิดความขัดแย้งในใจและหาหนทางแก้ไข ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่เน้นการสร้างความรู้ใหม่ของแต่ละบุคคลอย่างเหมาะสม

องค์ประกอบของการสร้างความรู้

การสร้างความรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ 1) โครงสร้างทางปัญญา (Schema) หรือความรู้เดิม 2) กระบวนการทางปัญญา (Cognitive process) และ 3) ข้อมูลใหม่หรือประสบการณ์ใหม่

องค์ประกอบที่ 1 โครงสร้างทางปัญญา (schema) หรือความรู้เดิม

โครงสร้างทางปัญญาเป็นที่เก็บข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงกัน เกิดจากการนำข้อมูลที่มีจำนวนมากมาจัดใหม่ให้เป็นระบบที่มีความหมาย โครงสร้างทางปัญญาอาจหมายถึง ลำดับขั้นตอนที่ถูกจัดระเบียบมาเป็นอย่างดีของมโนทัศน์ ทักษะ หรือเหตุการณ์ในการเรียนรู้ ซึ่งจะใช้โครงสร้างทางปัญญาในขณะที่คนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

โครงสร้างทางปัญญามีประโยชน์ในการช่วยให้เราเข้าใจข้อมูลหรือสถานการณ์ เช่น เมื่อคนไปรับประทานอาหารที่ภัตตาคาร โครงสร้างปัญญา คือ การไปรับประทานอาหารที่ภัตตาคาร ต้องมีกิจกรรมดังต่อไปนี้ เข้าไปในภัตตาคาร นั่งที่โต๊ะ เปิดเมนูดูรายการอาหาร สั่งอาหาร อาหารจะถูกนำมาเสิร์ฟ รับประทานอาหารเสร็จไม่ต้องเก็บจานไปล้าง เรียกพนักงานมาเก็บเงิน จ่ายเงินตามใบเสร็จ และให้ทิปพนักงานเสิร์ฟ โครงสร้างทางปัญญาเช่นนี้ทำให้สามารถบอกได้ว่า จะมีอะไรเกิดขึ้นในสถานการณ์นั้น คนเราพบปัญหา เมื่อความเป็นจริงไม่ตรงกับโครงสร้างทางปัญญาที่มี เช่น เมื่อคนดูรายการอาหารแล้ว แต่ไม่มีพนักงานมารับรายการสั่งอาหาร เป็นต้น

นอกจากนี้ โครงสร้างทางปัญญายังช่วยในการเรียนรู้เรื่องใหม่ เมื่อผู้เรียนได้รับข้อมูล เขาจะพยายามนำข้อมูลใหม่ให้เข้าไปอยู่ในโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่ก่อน เช่น การอ่านบทละคร โศกนาฏกรรม ถ้าผู้เรียนมีโครงสร้างทางปัญญาของความโศกเศร้ามาก่อน ผู้เรียนจะเข้าใจตัวละคร และการกระทำต่าง ๆ เขาจะคาดว่าได้พบกับการต่อสู้ระหว่างความดีและความชั่ว ความอ่อนแอของคน และการจบของบทละครด้วยความโศกเศร้า เวลาอ่านแล้วพบว่า มีสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้น เขาจะไม่แปลกใจ แต่จะทำให้เขารู้สึกว่าเรื่องนี้ตรงกับกรอบโมโนทัศน์ หรือความคิดของเขา

องค์ประกอบที่ 2 กระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process)

Piaget ได้อธิบายว่า กระบวนการทางปัญญาเป็นกระบวนการจัดกระทำกับข้อมูลในสมองของผู้เรียน เมื่อข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมเข้าสู่สมองจะเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบภายในเพื่อทำความเข้าใจหรือทำให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงนี้เรียกว่า การปรับตัว (adaption) ประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ กระบวนการดูดซึม (assimilation) และกระบวนการปรับสภาวะ (accommodation) การปรับตัวเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างกระบวนการดูดซึม และกระบวนการปรับสภาวะ

กระบวนการดูดซึม (assimilation) เป็นการคัดกรองข้อมูลใหม่ หรือความรู้ใหม่เข้าไปเก็บรวมกับความรู้เดิมที่มีอยู่ในโครงสร้างทางปัญญา ผู้เรียนใช้กระบวนการนี้เมื่อความรู้ใหม่มีความแตกต่างจากความรู้เดิมไม่มากนัก หรือไม่ยากที่จะเข้าใจ

กระบวนการปรับสภาวะ (accommodation) เป็นการปรับ หรือเปลี่ยนแปลงความเข้าใจที่เคยมีอยู่แล้วให้เข้ากับข้อมูลใหม่ ผู้เรียนใช้กระบวนการนี้เมื่อไม่สามารถใช้กระบวนการดูดซึมเนื่องจากข้อมูลใหม่ไม่มีความใกล้เคียงหรือสัมพันธ์กับความรู้เดิม จำเป็นต้องปรับความรู้ความเข้าใจเรื่องเดิมให้เข้ากับความรู้ใหม่แล้วจึงจัดเก็บในโครงสร้างทางปัญญา

ในการเรียนรู้ผู้เรียนใช้กระบวนการทั้งสองในลักษณะต่างกัน เมื่อผู้เรียนพบสิ่งที่เคยรู้จัก หรือมีความรู้ ผู้เรียนจะใช้กระบวนการดูดซึม คือ นำโครงสร้างทางปัญญาที่มีมาใช้ทำความเข้าใจสิ่งที่พบ ทำให้โครงสร้างทางปัญญาขยายใหญ่ขึ้น

แต่ถ้าผู้เรียนพบสิ่งที่ไม่เคยรู้จัก จะเกิดอาการงุนงงสงสัย เรียกว่า เกิดสภาวะไม่สมดุล (disequilibrium) ผู้เรียนจะใช้กระบวนการปรับสภาวะ ปรับโครงสร้างทางปัญญาที่มีให้เข้ากับสิ่งที่พบใหม่ ทำให้เกิดสภาวะสมดุล (equilibrium) ผู้เรียนมีความเข้าใจสิ่งที่พบใหม่ นำสิ่งที่พบไปเก็บไว้ในโครงสร้างทางปัญญาที่ถูกปรับแล้ว กระบวนการที่มีความต่อเนื่องของสภาวะไม่สมดุลและสภาวะสมดุลทำให้สติปัญญามีการเจริญเติบโตสู่ระดับสูงขึ้น

การปรับตัวทำหน้าที่สำคัญในการพัฒนาสติปัญญาตามระดับอายุตามโครงสร้างทางจิตวิทยา ซึ่งพอจะประมาณได้ว่าระดับอายุใด ผู้เรียนจะมีความสามารถในการคิดแบบใด Piaget (1964) ได้จัดลำดับขั้นตอนของการพัฒนาการด้านสติปัญญาไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตาราง 7 ขั้นตอนของพัฒนาการด้านสติปัญญา

ขั้น	อายุ (โดยประมาณ)	ลักษณะของโครงสร้างทางปัญญา
Sensorimotor	0-2 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - เรียนแบบ จำได้ คิดได้ - จำสิ่งของได้แม้จะไม่ได้เห็น - เริ่มทำพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย
Preoperational	2-7 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มใช้ภาษาแทนสิ่งของ - สามารถคิดไปทางเดียว คิดย้อนกลับไม่ได้ - ภาษาและการคิดจะเกี่ยวกับตนเอง
Concrete operational	7-11 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถใช้เหตุผลแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมได้ - รู้จักคุณสมบัติของวัตถุแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนรูปร่าง - คิดย้อนกลับไปที่จุดเริ่มต้นได้
Formal operational	11-15 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถใช้เหตุผลแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรม หรือมีความซับซ้อนได้ - เริ่มการคิดแบบวิทยาศาสตร์มากขึ้น

เด็กทุกคนมีพัฒนาการไปตามขั้นตอน แต่อาจมีอัตราการพัฒนาที่ต่างกัน โดยเฉพาะในขั้นที่ 2 และ 3 เด็กอายุ 6 ขวบ อาจมีความสามารถคิดในขั้นที่ 3 ในขณะที่เด็กอายุ 8 ปี สามารถคิดได้เพียงขั้นที่ 2

อย่างไรก็ตาม เด็กทุกคนจะมีพัฒนาการตามขั้นเหมือนกันทุกคน แต่แต่ละขั้นจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาในขั้นถัดไป โครงสร้างทางปัญญาใหม่ไม่ได้แทนที่โครงสร้างทางปัญญาที่มีมาก่อน แต่จะผสมผสานทำให้การเปลี่ยนแปลงทางปัญญามีคุณภาพมากขึ้น

การปรับตัวกับการสอน

โครงสร้างทางปัญญาของเราจะถูกสร้างขึ้นขณะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ทำให้สติปัญญาได้รับการพัฒนา เพราะสมองใช้กระบวนการปรับสภาวะ ในการสอนที่ครูไม่นำเสนอเนื้อหาใหม่ผู้เรียนจึงใช้กระบวนการดูดซึมซ้ำ (over assimilation) และเช่นเดียวกับการสอนเนื้อหาใหม่ที่ผู้เรียนไม่เข้าใจก็จะเกิดกระบวนการปรับสภาวะซ้ำ (over accommodation) ซึ่งทั้งสองสถานการณ์นี้ไม่ช่วยในการพัฒนาสติปัญญา

เมื่อใดที่ครูสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนเกิดสภาวะไม่สมดุล โดยตั้งใจหรือไม่ก็ตามผู้เรียนจะพยายามแก้ไขสภาวะนั้นโดยการสร้างบางสิ่งบางอย่างขึ้นมา ซึ่งทำให้ได้คำตอบที่อาจไม่ถูกต้อง ครูต้องให้ความสนใจยอมรับฟังทั้งคำตอบที่ผิดและที่ถูกต้อง สำหรับคำตอบที่ผิดจะต้องหาทางให้ผู้เรียนคิดใหม่

การสอน คือ การสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนค้นพบโครงสร้าง (โดยใช้กระบวนการปรับสภาวะ) ไม่ใช่การส่งต่อโครงสร้าง (โดยให้ผู้เรียนใช้กระบวนการดูดซึม) เป้าหมายของการสอนไม่ได้อยู่ที่การเพิ่มจำนวนความรู้ แต่อยู่ที่การสร้างโอกาสให้ผู้เรียนสร้าง (invent) และค้นพบ (discover) ความรู้ ผู้สอนลองใช้เวลาผู้เรียนสำหรับการสร้าง และการค้นพบด้วยตนเอง

องค์ประกอบที่ 3 ข้อมูลใหม่ หรือประสบการณ์ใหม่

ข้อมูลใหม่หรือประสบการณ์ใหม่ เป็นข้อมูลที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมรอบตัว ในทางการศึกษาหมายถึง หลักสูตรหรือเนื้อหาที่ครูนำมาสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเข้าใจโลกรอบตัว เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบและมีทักษะการแก้ปัญหา การตัดสินใจเลือกเนื้อหาใดมาสอน มักจะดูเป้าหมายเป็นสำคัญ แล้วเลือกเนื้อหา ที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมาย รวมถึงการพิจารณาความสามารถ ความรู้ และความสนใจผู้เรียน

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้

ทิตนา แชมณี (2560, น. 94-96) กล่าวว่า การนำทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองไปใช้ในการเรียนการสอน สามารถทำได้หลายประการ ดังนี้

1. ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผลของการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ (process of knowledge construction) และการตระหนักรู้ในกระบวนการนั้น (reflexive awareness of that process) เป้าหมายการเรียนรู้จะต้องมาจากการปฏิบัติงานจริง (authentic tasks) ครูจะต้องเป็นแบบอย่างและฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็น ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

2. เป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนจะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ที่แน่นอนตายตัวไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ จะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาจริงได้

3. การจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเป็นผู้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (active) ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ผู้เรียนจะต้องออกไปยังสถานที่จริงเสมอไป แต่อาจจัดเป็นกิจกรรมที่เรียกว่า “physical knowledge activities” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นของจริงและมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถจัดกระทำ ศึกษา สำนวญวิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้น ๆ จนเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจขึ้น ดังนั้น ความเข้าใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัด กระทำข้อมูล มิใช่เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ จากการได้รับข้อมูลหรือมีข้อมูลเพียงเท่านั้น

4. ในการจัดการเรียนการสอนครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคมจริยธรรม (socio moral) ให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสเรียนรู้ในบรรยากาศ ที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้ เพราะลำพังกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายที่ครูจัดให้หรือผู้เรียนแสวงหาเพื่อการเรียนรู้ ไม่เป็นการเพียงพอ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การร่วมมือ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และบุคคลอื่น ๆ จะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนกว้างขึ้นซับซ้อนขึ้น และหลากหลายขึ้น

5. ในการเรียนการสอน ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ (Devries, 1992, pp. 1-2) โดยผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ เช่น ผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกสิ่งที่ต้องการเรียนเอง ตั้งกฎระเบียบเอง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเอง ตกลงกันเองเมื่อเกิดความขัดแย้ง หรือมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เลือกผู้ร่วมงานได้เอง และรับผิดชอบในการดูแลรักษาห้อง เรียนร่วมกัน

6. ในการเรียนการสอนแบบสร้างความรู้ ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิม (Devries, 1992, pp. 3-6) คือ จากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และควบคุมการเรียนรู้ คือ การเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนจาก “instruction” ไปเป็น “construction” คือ เปลี่ยนจาก “การให้ความรู้” ไปเป็น “การให้ผู้เรียนสร้างความรู้” บทบาทของครูก็คือ จะต้องทำหน้าที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดแก่ผู้เรียน จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของผู้เรียน ดำเนินกิจกรรมให้เป็นไปในทางที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน นอกจากนั้น ครูยังต้องมีความเป็นประชาธิปไตยและมีเหตุผลในการสัมพันธ์กับผู้เรียนด้วย

7. ในด้านการประเมินการเรียนการสอน (Jonassen, 1992, pp. 137-147) เนื่องจากการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองนี้ ขึ้นกับความสนใจและการสร้างความหมายที่แตกต่างกันของบุคคล ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะหลากหลาย ดังนั้น การประเมินผล

จึงจำเป็นต้องมีลักษณะเป็น “goal free evaluation” ซึ่งก็หมายถึงการประเมินตามจุดมุ่งหมาย ในลักษณะที่ยืดหยุ่นไปในแต่ละบุคคล หรืออาจใช้วิธีการที่เรียกว่า “socially negotiated goal” และการประเมินควรใช้วิธีการหลากหลาย ซึ่งอาจเป็นการประเมินจากเพื่อน แฟ้มผลงาน (portfolio) รวมทั้งการประเมินตนเองด้วย นอกจากนี้ การวัดผลจำเป็นต้องอาศัยบริบทจริงที่มีความซับซ้อน เช่นเดียวกับการจัดการเรียนการสอนที่ต้องอาศัยบริบท กิจกรรม และงานที่เป็นจริง การวัดผล จะต้องใช้กิจกรรมหรืองานในบริบทจริงด้วย ซึ่งในกรณีที่ต้องจำลองของจริงมา ก็สามารถทำได้ แต่เกณฑ์ที่ใช้ควรเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในโลกของความเป็นจริง (real world criteria) ด้วย

แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

1. ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง (2555 อ้างถึงใน กัญชุลิกา วงศ์กิติรัตน์, 2557, น. 30 - 45) กล่าวว่า เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2479 กรมศิลปากรได้ประกาศให้ “พิพิธภัณฑ์วัดราชธานี” ซึ่งตั้งอยู่ในวัดราชธานี อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย เป็นสาขาพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติของกรมศิลปากร ด้วยเหตุที่ว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งนี้ได้เป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่ได้จากเมืองโบราณสุโขทัย และเมือง โบราณศรีสัชชนาลัย ซึ่งพระครูวินิจฉัยพุทธบัญญัติ ซึ่งต่อมาคือพระโบราณวัตถุจารย์ เก็บรวบรวม ไว้ที่อาคารพิพิธภัณฑ์ของวัดราชธานี ต่อมาระหว่างปีพุทธศักราช 2498-2507 กรมศิลปากรได้แต่งตั้ง นายสงวน ศรีม่วงเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์มาประจำดูแลรักษาโบราณวัตถุที่พิพิธภัณฑ์

วัดราชธานี ระหว่างปีพุทธศักราช 2496 - 2503 คณะกรรมการฟื้นฟูบูรณะเมืองสุโขทัย ได้มอบหมายให้กองโบราณคดี กรมศิลปากร ดำเนินการสำรวจ ชุดแต่ง และบูรณะโบราณสถานเมืองโบราณสุโขทัย จากการดำเนินงานดังกล่าว ได้พบโบราณวัตถุจำนวนมาก รัฐบาลจึงพิจารณาเห็นว่าควรสร้างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขึ้นในบริเวณเมืองโบราณสุโขทัย เพื่อเก็บรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติ ตลอดจนจัดแสดงเพื่อการศึกษาต่อไป

ในปีพุทธศักราช 2503 กรมศิลปากรได้ดำเนินการจัดสร้างพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติขึ้นในพื้นที่ภายในตัวเมืองโบราณสุโขทัยด้านตะวันออก ในเขตตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ 2 ชั้น โดยใช้งบประมาณในการก่อสร้าง รวมทั้งสิ้น 1, 290, 522.99 บาท (หนึ่งล้านสองแสนเก้าหมื่นห้าร้อยยี่สิบสองบาทเก้าสิบเก้าสตางค์) ผู้ออกแบบพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแห่งนี้ คือ นางสาวจันทร์ลัดดา บุญมานพ สถาปนิกของกองสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร การก่อสร้างอาคารแล้วเสร็จในปีพุทธศักราช 2506 จากนั้นได้มอบให้ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ภัณฑารักษ์เอก กองโบราณคดี กรมศิลปากร และนายพิทยา สังขะวัฒน์ นายช่างศิลปโท กองสถาปัตยกรรม

กรมศิลปากร ดำเนินการจัดแสดงโบราณวัตถุ เป็นนิทรรศการถาวรตามหลักวิชาการ เพื่อให้เป็นพิพิธภัณฑ์ด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ศิลปะ

โบราณวัตถุที่นำมาจัดแสดง ส่วนใหญ่เป็นโบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้น ขุดแต่ง โบราณสถานต่าง ๆ ในเมืองสุโขทัย และแหล่งโบราณคดีในจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ กำแพงเพชร พิษณุโลก พิจิตร อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ ตาก อีกส่วนหนึ่งเป็นโบราณวัตถุจากพิพิธภัณฑ์วัดราชธานีซึ่งพระโบราณวัตถุอาจารย์ (ต่อมาในปีพุทธศักราช 2508 ได้รับการเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระราชประสิทธิ์คุณ) มอบให้ โดยเคลื่อนย้ายมาจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแห่งใหม่ กรมศิลปากรจึงประกาศยุบเลิกพิพิธภัณฑ์สถานวัดราชธานี และนำเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์จากที่นั้น มาปฏิบัติงานในพิพิธภัณฑ์ที่จัดสร้างขึ้นใหม่นี้ รวมทั้งการส่งบุคลากร ประกอบด้วย ภัณฑารักษ์ และเจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์จำนวนหนึ่งมาปฏิบัติงานประจำพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาตินี้ด้วย

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแห่งนี้ มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง สุโขทัย ตั้งขึ้นตามพระนามของพ่อขุนรามคำแหง วิศวกรชาวไทย ผู้ปกครองเมืองสุโขทัย ในต้นพุทธศตวรรษที่ 19 พระองค์เป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ นานัปการ ทำให้สุโขทัยเป็นราชธานีที่สำคัญของประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นองค์ประธานในพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง สุโขทัย เมื่อวันที่ 25 เดือนมกราคม พุทธศักราช 2507

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2526 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณ จำนวน 3 ล้านบาท เพื่อก่อสร้างอาคาร ในบริเวณพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง เพื่อเป็นการร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในวาระครบรอบ 700 ปีลายสือไท โดยตั้งชื่ออาคารหลังนี้ว่า อาคารอนุสรณ์ลายสือไท พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน

ในพิธีเปิดอาคารอนุสรณ์ลายสือไทแห่งนี้ เมื่อวันที่ 17 เดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช 2526 (พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง, 2555) อาคารอนุสรณ์ลายสือไท เป็นอาคารชั้นเดียว ได้รับงบประมาณการปรับปรุง การจัดแสดงเมื่อปีพุทธศักราช 2544-2545 เพื่อใช้เป็นห้องประชุม และห้องจัดแสดงนิทรรศการ ทิวไป และห้องจัดแสดงนิทรรศการถาวรเรื่องสุโขไท-สุโขทัย (Sukhothai: The past & The Present) อาคารทรงไทยประยุกต์ 2 ชั้น เป็นอาคารจัดแสดงโบราณวัตถุ ได้รับงบประมาณ การปรับปรุงการจัดแสดง รวมทั้งการติดตั้งระบบรักษาความปลอดภัยใหม่ระหว่างปีพุทธศักราช 2545-2547 รวมการปรับปรุงอาคารและการจัดแสดงทั้งสองหลังเป็นเงิน รวมทั้งสิ้น 27,605,700 บาท มีโบราณวัตถุจัดแสดง จำนวน 1,500 ชิ้น เก็บรวบรวมไว้ในคลังเก็บโบราณวัตถุ จำนวน 6,672 ชิ้น รวมโบราณวัตถุทั้งหมด จำนวน 8,172 ชิ้น

ปัจจุบัน เปิดบริการให้ผู้เยี่ยมชมเข้าชมอาคารจัดแสดงทั้งสองอาคารได้ทุกวัน (รวมทั้งวันหยุดราชการ ประจำสัปดาห์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์) พิพิธภัณฑ์ เปิดให้เข้าชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.30-16.30 น. อัตราค่าเข้าชม นักท่องเที่ยว ชาวไทย 10 บาท ชาวต่างชาติ 30 บาท ภิกษุ สามเณร นักบวช นักเรียน นักศึกษา ในเครื่องแบบยกเว้นค่าเข้าชม มีบริการวิทยากรนำชมสำหรับผู้เข้าชมเป็นหมู่คณะ มีร้านจำหน่าย หนังสือ ของที่ระลึก และสวนกลางแจ้งแสดงโบราณวัตถุขนาดใหญ่ และที่พักผ่อน นอกจากนี้ ยังมีบริการห้องประชุม และบริการโสตทัศนูปกรณ์ นิทรรศการพิเศษและกิจกรรมพิเศษเนื่องใน วันสำคัญ และตามโอกาสสำคัญเป็นประจำ

2. การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง

การจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง มี 5 ส่วน (กัญชุลิกา วงศ์กิติรัตน์, 2557, น. 30-45) ดังนี้

2.1 อาคารอนุสรณ์ลายสือไท

เป็นอาคารชั้นเดียว จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองสุโขทัยในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยก่อน สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย เรื่อยมาจนถึงการพัฒนาเมืองสุโขทัยให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยการจัดแสดงภายในอาคารอนุสรณ์ลายสือไท แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนประชาสัมพันธ์ จำหน่ายบัตรค่าธรรมเนียมเข้าชม และห้องประชุม และอีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนที่จัดแสดงนิทรรศการภาพเรื่อง “สุโขทัย-สุโขทัย: อดีตและปัจจุบัน” แสดงแผนที่โบราณและปัจจุบัน แบบสามมิติจำลองผังเมืองสุโขทัย และการจัดแสดงเรื่องราวการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และการบูรณะเมืองโบราณสุโขทัย แหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรม และการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง

2.2 อาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง

เป็นอาคารทรงไทย 2 ชั้น จัดแสดงโบราณวัตถุที่ได้จากการสำรวจทางโบราณคดี การขุดแต่งโบราณสถานในจังหวัดสุโขทัย และโบราณสถานในจังหวัดใกล้เคียงในเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ พิษณุโลก กำแพงเพชร พิจิตร อุตรดิตถ์ นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และตาก รวมทั้งโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่เคยเก็บรักษาไว้ ที่พิพิธภัณฑ์วัดราชธานี ตำบลธานี อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย นอกจากนั้นแล้วยังจัดแสดงโบราณวัตถุ จากโบราณสถานอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและ ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมในอดีตบนผืนแผ่นดินไทย

2.3 อาคารปูนปั้นประติมากรรม

จัดแสดงประติมากรรมปูนปั้น ที่ใช้สำหรับประดับตกแต่งปราสาท เจดีย์ วิหาร และอาคารต่าง ๆ ที่พบจากโบราณสถานในเขตจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งได้มีการจัดแสดงไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถศึกษารูปแบบศิลปะ ศาสนา และวิถีชีวิตของชาวสุโขทัย ที่สะท้อนจากงานศิลปกรรมประเภทนี้ได้เป็นอย่างดี

2.4 อาคารไม้โถง

จัดแสดงโบราณวัตถุ-ศิลปวัตถุ วัตถุทางชาติพันธุ์ เช่น วิหารจำลอง เกวียน เรือสำปั้น อุปกรณ์เกี่ยวกับการทำนา เช่น เครื่องสีข้าว คันไถ เป็นต้น

2.5 การจัดแสดงกลางแจ้ง

จัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุขนาดใหญ่ โบราณสถานที่ยังเหลือเพียง ส่วนฐานของอาคารและเจดีย์ ซึ่งในเจดีย์รายได้พบพระธาตุ และสิ่งของมีค่าเป็นจำนวนมากที่บรรจุในเครื่องสังคโลกและเครื่องถ้วยจีน อีกทั้งยังได้จำลองเตาเผาเครื่องสังคโลก แสดงให้เห็นรูปแบบ และกรรมวิธีการผลิตเครื่องสังคโลกสุโขทัย ช่างจำลองจากวัดสำคัญ ได้แก่ วัดช้างล้อม สุโขทัย วัดช้างล้อม ศรีสัชนาลัย วัดช้างรอบ กำแพงเพชร เป็นต้น

3. ภารกิจของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง

ภารกิจของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง (กฎชลิกา วงศ์กิติรัตน์, 2557, น. 30-45) มีดังนี้

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหงจัดเป็น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหลักในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีบทบาทในฐานะศูนย์กลางของเขตภาคเหนือ ตอนล่างในการดูแลรักษา การอนุรักษ์ คุ้มครอง โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและวัตถุทางชาติพันธุ์และการพัฒนากิจการพิพิธภัณฑสถานให้เป็นแหล่งอนุรักษ์ และแหล่งเรียนรู้ ขณะเดียวกันโบราณวัตถุที่จัดแสดงและเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งนี้ ส่วนใหญ่เป็นโบราณวัตถุที่ได้มาจาก การดำเนินงานทางโบราณคดี ในแหล่งมรดกโลก (สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย) จึงถือได้ว่า โบราณวัตถุเหล่านี้ได้รับการประกาศคุ้มครอง ในฐานะมรดกโลกทางวัฒนธรรมด้วย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง มีภารกิจตามพันธกิจที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการจัดเก็บรวบรวม/ดูแลรักษาจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ วัตถุทางชาติพันธุ์ ทั้งที่อยู่ในอาคารจัดแสดง และที่เก็บรักษาไว้ในคลังโบราณวัตถุของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง ทั้งหมด เพื่ออนุรักษ์ไว้เป็นสมบัติและมรดกของชาติและเป็นมรดกของโลก

2. ด้านการพัฒนาปรับปรุงการจัดแสดงนิทรรศการ การสื่อความหมายในด้านโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ วัตถุทางชาติพันธุ์ ทั้งในอาคารจัดแสดง และนิทรรศการพิเศษชั่วคราว เพื่อเป็นเครื่องกระตุ้นให้เกิดสำนึกในคุณค่าของโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาทางสติปัญญา-จิตใจ และเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ด้านการค้นคว้าทางวิชาการในเรื่องโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง อันนำไปสู่ความรู้ทางวิชาการใหม่ ๆ เพื่อเผยแพร่ให้ความรู้ เรื่องราวต่าง ๆ และการค้นพบใหม่ ๆ แก่สาธารณชน

3. ด้านการจัดแสดง เพื่อเป็นการให้ความรู้ความสนใจ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา และเพื่อความบันเทิง สนุก เพลิดเพลิน ให้แก่ผู้ชม การจัดแสดงมี 3 ชนิด คือ

3.1 การจัดแสดงถาวร เป็นการจัดแสดงแบบตายตัวแน่นอนสำหรับห้องทั่วไปของพิพิธภัณฑ์ เป็นการจัดแสดงหลักของสถานที่นั้น ๆ จึงจัดทำอย่างเต็มที่ สมบูรณ์ สวยงาม ใช้วัสดุดี ราคาแพง มีความประณีตเป็นพิเศษ เนื่องจากการจัดแสดงที่ยาวนาน ประมาณ 5-10 ปี หรือนานกว่านี้ ตามความต้องการและเหมาะสม จึงจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุง

3.2 การจัดแสดงกึ่งถาวร เป็นการจัดแสดงแบบหมุนเวียนหรือเผยแพร่ เพื่อกระตุ้นให้เกิดบรรยากาศทางการสร้างสรรค์ความรู้ เป็นเทคนิคการจัดแสดงที่ทำให้เกิดความประทับใจ ความสดใหม่เสมอเป็นที่สนใจของประชาชน การจัดโดยทั่วไปจะคล้ายกับการจัดแสดงแบบถาวร แต่มีระยะเวลาสั้นกว่า คือ จัดแสดงเป็นเวลาเพียง 1-2 ปี หรือ อาจจะสั้น หรือยาวกว่านี้เล็กน้อย

3.3 การจัดแสดงแบบชั่วคราว เป็นการจัดแสดงที่ใช้เวลาสั้น เช่น 15 วัน หรือ 30 วัน หรือ 2-3 เดือน วิธีการจัดแสดงจึงต้องให้เหมาะสมทั้งในแง่งบประมาณและความประณีต สวยงาม และผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

4. ด้านบันทึกหลักฐาน

4.1 กำหนดแบบแผนและระเบียบในการจัดทำทะเบียน

4.1.1 วัตถุที่เข้ามาใหม่ ลงบัญชีแล้วให้เลขทะเบียนประจำวัตถุทุกชิ้น

4.2.2 เขียนลงสมุดทะเบียนเพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน

4.2.3 จัดพิมพ์บัตรประจำวัตถุทุกชิ้น

4.2 จัดทำทะเบียนประวัติของวัตถุทุกชิ้นของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่มีอยู่เดิม และเข้ามาใหม่

4.2.1 ประวัติสถานที่พบ

4.2.2 ประวัติผู้มอบให้

4.2.3 ประวัติการเคลื่อนย้ายวัตถุชิ้นอื่น ๆ

4.2.4 ถ่ายภาพวัตถุทุกชิ้น

4.3 เก็บรักษาประวัติทะเบียนวัตถุในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

4.3.1 เก็บรักษาทะเบียนบัญชี พร้อมทั้งภาพถ่ายตามห้องจัดแสดงต่าง ๆ

4.3.2 เก็บรักษาบัตรประจำวัตถุ ของวัตถุทุกชิ้นทั้งที่จัดแสดง และจัดเก็บรักษาอยู่ในส่วนคลังพิพิธภัณฑ์

4.3.2 ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข ให้คำแนะนำ ในการจัดทำทะเบียนวัตถุของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้

4.3.3 แนะนำเจ้าหน้าที่ลงทะเบียนของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติในด้านการทะเบียน

4.3.4 จัดหาวัตถุในการทำทะเบียนให้แก่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

4.4 รับผิดชอบการขนย้าย การบรรจุหีบห่อ ศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ ที่ รับเข้าและ ส่งออกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และบันทึกหลักฐาน

4.5 ควบคุมห้องจัดแสดงร่วมกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เจ้าหน้าที่ จะมี คุญแจ ในการเปิดปิดตู้จัดแสดง และการเคลื่อนย้ายวัตถุ

4.6 ทำหน้าที่จัดส่งศิลปวัตถุที่ชำรุด ให้ห้องปฏิบัติการซ่อมสงวนรักษา โดยมี ทั้งศิลปวัตถุที่จัดอยู่ตามห้องแสดง และศิลปะที่ได้รับเข้ามาใหม่

5. ด้านสงวนรักษา การป้องกันวัตถุต่าง ๆ ต่อการทำลายทางฟิสิกส์ และเคมี หรือ การทำลายจากอินทรีย์สารต่าง ๆ เช่น เชื้อรา หรือการรบกวนของพวกแมลง ซึ่งการทำลายจาก สิ่งเหล่านี้ อาจส่งผลให้วัตถุมีสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป โดยบางชนิดอาจจะพองตัวซึ่งอุณหภูมิ และ ความชื้นก็ถือเป็นส่วนหนึ่งในการที่จะทำให้วัตถุมีความเสียหาย การสงวนรักษาต้องมีการดำเนินการ อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับโบราณวัตถุแต่ละประเภทเพื่อที่จะกำจัดสาเหตุของการเสื่อมสภาพ หยุดยั้ง หรือชะลอการเสื่อมสภาพ และป้องกันไม่ให้อายุวัตถุเสื่อมสภาพต่อไป

6. ด้านการให้บริการแนะนำ ให้คำปรึกษาความรู้ทางวิชาการ ทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์วิทยา ศิลปะ เทคโนโลยีโบราณ การอนุรักษ์ การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ ฑ์ ฎหมายเกี่ยวกับโบราณวัตถุสถาน โดยมีศูนย์ข้อมูลและห้องสมุดของพิพิธภัณฑ ฑ์ เพื่อให้บริการ ค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม ตลอดจนการบริการถ่ายภาพ ทำสำเนาภาพโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและอื่น ๆ ที่มีอยู่ในอาคารจัดแสดง อาคารคลัง และที่อยู่ในศูนย์ข้อมูลและห้องสมุดของพิพิธภัณฑ ฑ์

7. ด้านการปฏิบัติการกิจร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ศุลกากรในเขตพื้นที่ รับผิดชอบ ในการตรวจพิสูจน์โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ เพื่อการประกอบการค้าโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และการส่งออก-นำเข้า โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติฯ

8. ด้านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามวาระโอกาสสำคัญ ๆ เป็นส่วนสำคัญในการถ่ายทอด และให้ความรู้แก่สาธารณชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและรับรู้เกี่ยวกับงานทางด้านพิพิธภัณฑ ฑ์ และ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคลังพิพิธภัณฑ ฑ์กับสาธารณชน เพื่อการมีส่วนพัฒนาบุคลากร ของชาติด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและ เผยแพร่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้เป็นที่รู้จัก

8.1 จัดกิจกรรมนำชมให้ความรู้แก่นักเรียนทุกระดับ โดยร่วมมือกับโรงเรียนและ หน่วยงานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จัดกิจกรรมเสริมตามหลักสูตรแผนการศึกษาของชาติ

8.2 บรรยายและนำชม ให้ความสะดวกในการรักษาความรู้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แก่นิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย และวิทยาลัยต่าง ๆ

8.3 ให้ความรู้แก่ผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ โดยจัดทำคำบรรยาย และนำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ แก่นักท่องเที่ยวเป็นภาษาไทยและต่างชาติ

8.4 จัดรายงานการบรรยายนำชม หรือรายการพิเศษ สำหรับประชาชน ตลอดจนแขกของทางราชการ

8.5 จัดทำรายการทัศนศึกษาทางศิลปะประวัติศาสตร์นอกสถานที่

8.6 จัดทำรายการเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์

8.7 ดำเนินการจัดแสดงชั่วคราว และการจัดแสดงถาวร ร่วมกับงานอื่น ๆ

8.8 จัดพิมพ์เอกสารนำชม สมุดภาพ และเอกสารเผยแพร่ ระดับนักเรียน และประชาชนทั่วไป

8.9 จัดตั้งศูนย์ควบคุมโสตทัศนศึกษาและอุปกรณ์ ควบคุมดูแลดำเนินการ และรับผิดชอบห้องบรรยาย เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องอุปกรณ์อัตโนมัติอื่น ๆ

8.10 จัดสร้างภาพยนตร์ สไลด์ประกอบคำบรรยายเป็นชุด ๆ หรือเป็นเรื่อง ๆ เพื่อประกอบการศึกษาตามแขนงวิชา เพื่อบริการยืม ให้แก่ โรงเรียน มหาวิทยาลัย สถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนห้องบรรยายทั่วไปในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

8.11 ให้ข่าวสาร เอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพต่าง ๆ สถิติ และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ติดต่อเผยแพร่โฆษณา และประชาสัมพันธ์กิจกรรม และผลงานต่าง ๆ ของกองพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

จากภารกิจของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ งามคำแหง ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ภารกิจของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ งามคำแหง มีหน้าที่และความรับผิดชอบ ประกอบไปด้วย

1. ดำเนินกิจการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
2. แสวงหา รวบรวม และเก็บรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ หรือวัตถุที่มีคุณค่าทางศิลปะ หรือวัฒนธรรมที่มีอยู่ หรือค้นพบในท้องถิ่นนั้น และจัดทำทะเบียน พร้อมทั้งเก็บรักษาโบราณวัตถุที่มีอยู่ในพิพิธภัณฑ์สถานนั้น ๆ ทั้งหมด
3. ประชาสัมพันธ์และจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประชาชนในท้องถิ่น มีความสนใจในการศึกษาหาความรู้จากพิพิธภัณฑ์
4. จัดแสดงพิพิธภัณฑ์เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมเดิมของท้องถิ่น และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของภูมิภาคอื่น ๆ ด้วย
5. ประสานงานกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร ทั้งในด้านบริหาร และวิชาการ
6. ศึกษา ค้นคว้า ในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุหรือวัตถุ ที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในภูมิกาศนั้น ๆ
7. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากกรมศิลปากร

4. การให้บริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง

จากการที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการให้บริการไว้ดังนี้ (เอกสารสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 5 สุโขทัย, 2555 อ้างถึงใน ภัณฑุสสิกา วงศ์กิติรัตน์, 2557, น. 30-45) ปัจจุบันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง ให้บริการประชาชน ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ศิลปโบราณวัตถุที่จัดแสดงส่วนใหญ่เป็นแบบศิลปะสุโขทัย ซึ่งกรมศิลปากรได้เก็บรวบรวมมาจาก การขุดค้น ขุดแต่งโบราณสถานบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2496 เป็นต้นมา บางส่วนได้มาจากบริเวณใกล้เคียง เช่น เมืองศรีสัชชนาลัย กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ และพิจิตร อีกส่วนหนึ่งเป็นของพระราชประสิทธิคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดราชธานี และเจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย และประชาชน มอบให้ศิลปวัตถุ ได้แก่ ศิลจารึกสมัยสุโขทัย เครื่องถ้วยสังคโลก พระพุทธรูปแบบต่าง ๆ พระพิมพ์ที่ได้จากการขุดแต่งโบราณสถาน เทวรูป และอาวุธโบราณ

ในขั้นต้นการจัดแสดงเพื่อให้บริการประชาชน เป็นการจัดแสดงในรูปแบบทั่วไป โดยแบ่งเป็นหมวดประติมากรรมและเบ็ดเตล็ด และมีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงเมื่อได้รับศิลปวัตถุเพิ่มเติมเป็นครั้งคราว ในปี พ.ศ. 2526 รัฐบาลได้จัดงานเฉลิมฉลองครบ 700 ปี ลายสีทองขึ้นที่กรุงเทพฯ และจังหวัดสุโขทัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง จึงได้ปรับปรุงการจัดแสดงเพื่อให้บริการประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ โดยปรับปรุงรูปแบบการจัดแสดงที่เน้นศิลปโบราณวัตถุตามแหล่งขุดค้นทางโบราณคดีเป็นสำคัญ เพื่อจะได้ทราบว่าแหล่งโบราณสถานที่ได้ขุดค้น และขุดแต่งได้ตามหลักวิชาการนั้น ได้พบสิ่งใดบ้าง มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างไร ได้รับอิทธิพลจากไหน และเกี่ยวเนื่องกับคติความเชื่ออย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวในการศึกษาค้นคว้า และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าชมที่มาใช้บริการกลุ่มอาคารจัดแสดงนิทรรศการ ประกอบด้วย การจัดแสดง ศิลปโบราณวัตถุ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. อาคารลายสีทอง เป็นอาคารชั้นเดียว สองหลังแฝด จัดแสดงเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองสุโขทัยในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยก่อนการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยเรื่อยมา จนถึงการพัฒนาเมืองสุโขทัยให้เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ภายในอาคารยังมีห้องประชุม สำหรับการประชุม สัมมนา บรรยายพิเศษ และมีส่วนบริการนักท่องเที่ยวที่จำหน่ายของที่ระลึก รวมทั้งหนังสือที่น่าสนใจอย่างมากมาย อันจะเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกและการให้บริการแก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศได้เข้ามาใช้บริการ โดยเห็นได้จากสถิติผู้เข้าเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เพิ่มมากขึ้นทุกปี

2. อาคารแสดงนิทรรศการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง เป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ 2 ชั้น จัดแสดงศิลปะโบราณวัตถุที่ได้จากการสำรวจ ขุดค้น ขุดแต่ง และบูรณะแหล่งโบราณสถานในเขตจังหวัดสุโขทัย และพื้นที่ใกล้เคียง แบ่งการจัดแสดงโบราณศิลปวัตถุเป็นกลุ่มสำคัญ ดังนี้

- 2.1 ประติมากรรมปูนปั้น เนื่องในพุทธศาสนาที่ได้จากวัดพระพายหลวง และวัดมหาธาตุ รวมทั้งประติมากรรมในรูปแบบบุคคล เทวตา พระพุทธรูป แสดงลักษณะรูปแบบ และ

พุทธลักษณะของประติมากรรมแบบต่าง ๆ การกำหนดอายุสมัยเพื่อการศึกษา ค้นคว้า และหาข้อมูลทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี

2.2 กลุ่มประติมากรรมก่อนศิลปะสุโขทัย ได้จากศาลาตามาแตง วัดพระพายหลวง วัดศรีสวาย จัดเป็นศิลปะลพบุรี กำหนดอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 18

2.3 ศิลปะสุโขทัยในพุทธศตวรรษที่ 19-20 บริหารข้อมูลหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ ตั้งแต่พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ประกาศตั้งกรุงสุโขทัย เมื่อราว พ.ศ. 1780 ศิลปะสุโขทัย จัดได้ว่าเป็นศิลปะไทยที่งดงามที่สุด และมีลักษณะเป็นของตนเองมากที่สุด ลักษณะเด่นชัด คือ พระรัศมีเป็นเปลว ขมวดพระเกศาเป็นรูปก้นหอย พระพักตร์รูปไข่ พระขนงโค้ง พระนาสิกงุ้ม ตามแบบมหาบุรุษ พระโอษฐ์อมยิ้มเล็กน้อย พระอังสาใหญ่ ปั้นพระองค์เล็ก ครองจีวรห่มเฉียงยาวจรดพระนาภี ปลายทำเป็นลายเจี้ยวตะขาบ สมัยสุโขทัยยังนิยมทำพระพุทธรูปสี่อิริยาบถ คือ นั่ง ยืน นอน เดิน

2.4 ศิลปะอุททอง จัดแสดงรูปเคารพเนื่องในพุทธศาสนา มีทั้งทำด้วยสำริด และปูนปั้น พบในวัดต่าง ๆ ของเมืองสุโขทัย สร้างขึ้นเมื่อประมาณกลางพุทธศตวรรษที่ 20 อันเป็นช่วงเวลาที่ปรากฏหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร แสดงความเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกันระหว่างราชวงศ์สุโขทัย บางส่วนกับราชวงศ์สุพรรณภูมิ ลักษณะโดยทั่วไปของพระพุทธรูปอุททองที่นำออกจัดแสดง ประกอบด้วย พระพักตร์เป็นรูปสี่เหลี่ยม มีเส้นไรพระศกหนา ขมวดพระเกศากลมเล็ก คล้ายหนามขนุน พระอุษณิษะเป็นรูปมะนาวตัด พระรัศมีเป็นเปลวเพลิง

2.5 ศิลปะอยุธยา พระพุทธรูปที่จัดแสดง มีลักษณะโดยทั่วไปที่ยังคงรับอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย พระพักตร์รูปไข่ มีเส้นไรพระศกเล็ก ขมวดพระเกศาเป็นรูปก้นหอยเล็ก พระขนงโค้ง พระเนตรเหลือบต่ำ พระนาสิกโด่ง พระโอษฐ์เล็กบางระยะหลังนิยมสร้างแบบทรงเครื่องกำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 21-23

2.6 เครื่องลายคราม ได้จากการขุดแต่งโบราณสถานในเมืองสุโขทัย พบทั้งสมัยราชวงศ์หยวน ราชวงศ์หมิง และชิง

2.7 เครื่องถ้วยสังคโลก จัดแสดงเครื่องถ้วยสังคโลกที่พบในจังหวัดสุโขทัย โดยแสดงหลักฐานแหล่งผลิต ดังนี้

2.7.1 เตาทุเรียงสุโขทัย ตั้งอยู่บริเวณโดยรอบคูน้ำวัดพระพายหลวงในเมืองเก่าสุโขทัย ทางด้านทิศเหนือ วัสดุและเนื้อภาชนะค่อนข้างหยาบ มีทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบ

2.7.2 เตาทุเรียงปายางศรีสัชชาลัย นิยมเผาภาชนะชิ้นใหญ่ ๆ ใช้ประดับสถาปัตยกรรม เช่น มังกร ปั้นลม และยักษ์ เป็นต้น

2.7.3 เตาทุเรียงเกาะน้อยศรีสัชชาลัย มีทั้งประเภทเคลือบและไม่เคลือบ การเผา नियมวางภาชนะลงบนที่ก่อ นำภาชนะที่เผาเสร็จแล้วออกจากเตา จะมีรอยวงกลมได้ภาชนะเป็นสัญลักษณ์ของเตา

2.8 พระพิมพ์ จัดแสดงพระพิมพ์รูปแบบต่าง ๆ ทั้งชนิดทำด้วยดินเผาเนื้อชิน ได้จากวัดพระพายหลวง วัดป่ามะม่วง วัดมหาธาตุ เป็นต้น

การให้บริการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง พิพิธภัณฑสถานได้ดำเนินการในด้านการให้บริการแก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชน ผู้สนใจเข้าชมทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ โดยกรมศิลปากรได้มอองนโยบายสำคัญเพื่อให้การดำเนินการประสบผลสำเร็จ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน กล่าวคือ

1. ในด้านการพิพิธภัณฑสถาน

เจ้าหน้าที่ทุกคนจะต้องให้การต้อนรับ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าใช้บริการ ด้วยอัธยาศัยอันดี ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส และมีมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างดีแก่ผู้เข้าชม ซึ่งถือเป็นนโยบายที่สำคัญในการที่จะสร้างความประทับใจให้แก่ผู้เข้าชมทุกคน ทั้งนี้ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง ได้ให้บริการทางด้านการศึกษาระบบครบวงจร เช่น

1.1 การจัดบรรยาย นำชมเรื่องราวความรู้แก่ผู้เข้าชมเป็นหมู่คณะ ตลอดจนแขกของทางราชการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ทั้งสิ้น

1.2 การเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการในรูปแบบของการจัดนิทรรศการพิเศษ เนื่องในโอกาสและวันสำคัญ ๆ ของชาติ อาทิ วันอนุรักษ์มรดกไทย วันเข้าพรรษา วันพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ วันเด็กแห่งชาติ เป็นต้น

1.3 ให้บริการข้อมูลข่าวสารในรูปแบบเอกสาร แผ่นพับ แผ่นปลิว ข้อมูลข่าวสาร ในแวดวงประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น ตลอดจนการจัดฉายภาพยนตร์ วีดีโอ และบรรยายความรู้โดยใช้อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่ทันสมัยในการนำเสนอเรื่องราวความรู้ เพื่อการบริการ

1.4 การให้บริการของเจ้าหน้าที่ ต้องมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโบราณวัตถุ โบราณสถาน ในส่วนที่รับผิดชอบเพื่อให้สามารถให้คำอธิบาย และบริการแก่ประชาชน ผู้สนใจได้อย่างกว้างขวาง

1.5 ให้บริการจำหน่ายหนังสือและของที่ระลึก เพื่อเผยแพร่รูปลักษณ์ทางประวัติศาสตร์สู่ขทัย เครื่องสังคโลก ภาพถ่ายโบราณสถาน เป็นต้น

2. งานด้านการศึกษา

2.1 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง ต้องมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครอบครัว และชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือและสร้างความเข้าใจ เนื้อหา ความรู้ ตลอดจน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้การบริการด้านการศึกษาของหน่วยพิพิธภัณฑสถาน มีความสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้อง และเป็นไปตามพระราชบัญญัติ การศึกษาปี 2542 ที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 สร้างค่านิยมให้ประชาชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนในท้องถิ่นเกิดความรัก ความหวงแหน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และเห็นคุณค่าของพิพิธภัณฑสถาน เกิดความซาบซึ้ง มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับ ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และชุมชนในท้องถิ่น

3. งานด้านอื่น ๆ

3.1 ปรับปรุงลักษณะการทำงานให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยพัฒนาด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้ บุคลิกภาพของเจ้าหน้าที่ของกรมศิลปากร

3.2 ปฏิบัติหน้าที่บริการประชาชนในลักษณะเชิงรุก คือ ให้บริการให้ทันต่อ เหตุการณ์ สนองความต้องการ และประเมินความต้องการของประชาชนผู้ให้บริการให้สามารถ ตอบสนองความต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การให้บริการ เน้นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ให้บริการเป็นสำคัญ เช่น เปิดให้บริการทุกวัน โดยไม่เว้นวันหยุดราชการ เผยแพร่เอกสาร ความรู้ โดยจัดทำเป็นศูนย์ข้อมูล ทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี เพื่อสนองความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคสื่อสารไร้พรมแดน โดยใช้ระบบข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย ผู้ใช้บริการสามารถเข้าค้นคว้า และศึกษาหาความรู้ ได้จากข้อมูล ข่าวสารที่ให้บริการ

สรุปได้ว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง มีการให้บริการทางการศึกษาและการท่องเที่ยว นอกจากการจัดแสดงโบราณศิลปวัตถุในรูปแบบของนิทรรศการถาวรแล้ว ยังมีการจัด กิจกรรมอื่น ๆ เพื่อเสริมให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การบรรยาย การนำชม การฉายวีดิทัศน์ การจัด นิทรรศการพิเศษ การจัดตั้งคีตศาลา และการจัดกิจกรรมในโอกาสสำคัญ

ความหมายของการรู้เท่าทัน (Literacy)

การรู้เท่าทัน (Potter, 2005, pp. 54-56) มาจากคำว่า Literacy ในภาษาอังกฤษ มีความหมาย ว่าการออกออกเขียนได้ มีที่มาจากการถ่ายทอดความรู้ในยุคโบราณของหลายวัฒนธรรมที่ใช้ การสื่อสารด้วยวาจาเป็นหลัก สำหรับชนชั้นทั่วไป ส่วนการสื่อสารที่เป็นตัวอักษรนั้นเป็นความรู้ ที่ถ่ายทอดกันในกลุ่มของขุนนาง พระ หรือชนชั้นสูงของสังคม ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการอ่าน อักษรและเขียนอักษร คือ การอ่านออกเขียนได้ จึงได้รับการยอมรับนับถือว่า เป็นผู้มีความรู้มากกว่า ชาวบ้านธรรมดา ซึ่งถือว่ามีความรู้ที่เป็นทักษะ และมากกว่าการรู้หรือเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ยังคงต้องมีความเชี่ยวชาญหรือความชำนาญในความรู้นั้น ๆ ด้วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546 อ้างถึงใน เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, 2560, น. 58) ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทัน หมายถึง การรู้จริงตามธรรมดา หรือการรู้ถึงเหตุการณ์หรือความคิดของบุคคลได้ทันที ซึ่งมีความหมาย

เกี่ยวข้องกับคำว่า วิจาร์ณญาณ ซึ่งหมายถึง ปัญญาที่ไตร่ตรองพิจารณาเหตุผล หรือปัญญาที่สามารถรู้หรือให้เหตุผลที่ถูกต้อง

เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์ (2560, น. 59) กล่าวถึง การรู้เท่าทัน หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ที่สามารถแยกแยะสิ่งต่าง ๆ ด้วยเหตุและผลถึงความผิชอบชั่วดี สามารถแยกแยะว่า สิ่งมีคุณ มีโทษ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ รู้จักที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการตามความเป็นจริงโดยเกิดจากการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ ซึ่งการรู้เท่าทันจัดเป็นทักษะ (skill) อย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ ตามความเป็นจริงของแต่ละบุคคล

จากความหมายข้างต้น การรู้เท่าทันจึง หมายถึง ความรู้ถึงเหตุการณ์ตามความเป็นจริง ความสามารถในการแยกแยะสิ่งต่าง ๆ โดยเกิดจากการใช้ปัญญาไตร่ตรองและการคิดอย่างมีวิจาร์ณญาณ ซึ่งถือว่าเป็นทักษะ (skill) อย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากความสามารถในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

การรู้เท่าทันสังคม (Social Literacy)

Arthur, & Davison (2000) ได้อธิบายการรู้เท่าทันสังคม เป็นความสามารถของบุคคล ในการบูรณาการโดยนำความรู้ ทักษะ รวมทั้งทัศนคติและค่านิยมที่เขาเชื่อในชีวิตสังคมไปใช้นอกจากนี้ ยังเกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคมที่หลากหลาย ตลอดจนการพัฒนาความรู้ทางสังคมเพื่อทำความเข้าใจ และตีความปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่ต้องเผชิญในชีวิต

Lgleysteen (2018 as cited in Az-Zahra, Sarkadi, & Bachitiar, 2018, p. 163) กล่าวถึง การรู้เท่าทันทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการมีปฏิสัมพันธ์หรือติดต่อกับคนรอบข้าง ซึ่งรวมถึงด้านความฉลาดทางสังคม สติปัญญา หรือแม้แต่ความฉลาดทางอารมณ์

Az-Zahra, Sarkadi, & Bachitiar (2018, p. 163) การรู้เท่าทันสังคม หมายถึง ความสามารถที่บุคคลสามารถใช้ในการดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมในชุมชนของตน มีความเกี่ยวข้องกับทักษะที่หลากหลาย เช่น ทักษะด้านสติปัญญา ทักษะการเข้าสังคม ทักษะด้านความร่วมมือ รวมไปถึงในด้านทัศนคติและค่านิยม

Jerolimek (1971) อธิบายตัวชี้วัดของการรู้เท่าทันสังคม (Social literacy) โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน และแบ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. ทักษะทางปัญญา ได้แก่
 - 1.1 ระบุและกำหนดประเด็น
 - 1.2 ตั้งสมมติฐาน เขียนข้อสรุปตามข้อมูล
 - 1.3 วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล
 - 1.4 แยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็น
 - 1.5 กำหนดปัจจัยเชิงสาเหตุ

- 1.6 เสนอความคิดเห็นจากมุมมองที่แตกต่างกัน
- 1.7 ให้คุณค่าในการพิจารณาสำหรับการตัดสินใจ
2. ทักษะทางสังคม ได้แก่
 - 2.1 ความอ่อนไหวทางสังคม
 - 2.2 การควบคุมตนเอง
 - 2.3 การแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์กับผู้อื่น
3. ความสามารถในการร่วมมือ ได้แก่
 - 3.1 มีบทบาทในกลุ่ม
 - 3.2 มีส่วนร่วมในการอภิปรายกลุ่ม
 - 3.3 มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกลุ่ม
4. ทศนคติและค่านิยมทางสังคม ได้แก่
 - 4.1 การรู้ค่านิยมร่วมกันที่ใช้ในสังคม
 - 4.2 การตัดสินใจโดยพิจารณาคูณค่าทั้งสองทางเลือก
 - 4.3 การรู้เท่าทันสิทธิมนุษยชนสำหรับพลเมืองทุกคน
 - 4.4 การพัฒนาความซื่อสัตย์ของพลเมือง
 - 4.5 การพัฒนาความเคารพในอุดมคติและมรดกของชาติ
 - 4.6 การพัฒนาความเป็นพี่น้องในหมู่มนุษย์

ดังนั้น ขอบเขตของการรู้เท่าทันทางสังคมจึงไม่ใช่แค่การมีความรู้ในการแก้ปัญหาสังคมเท่านั้น แต่ยังมีทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาชีวิตอีกด้วย ความหมายการรู้เท่าทันสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันและการทำงานของผู้อื่น ตลอดจนการยอมรับนับถือในสิ่งที่ถูกต้องของคนอื่น และการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้ การรู้จักควบคุมตนเอง รู้จักตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสังคม หมายถึง ความสามารถที่บุคคลสามารถใช้ในการดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมในชุมชนของตน เกี่ยวข้องกับทักษะที่หลากหลาย เช่น ทักษะด้านสติปัญญา ทักษะการเข้าสังคม ทักษะด้านความร่วมมือ รวมไปถึงในด้านทัศนคติและค่านิยม บุคคลนั้นสามารถระบุปัญหา วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้ รวมไปถึงมีความสามารถในการพิจารณาเหตุผลในมุมมองที่หลากหลายจากสิ่งที่พบได้ด้วยตนเองในสังคม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

ชัยรัตน์ โดศลดา (2555) การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 2) ศึกษาคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยพิจารณาจากทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1.1) ขั้นตอนอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา 1.2) ขั้นวิเคราะห์หลักฐาน 1.3) ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล 1.4) ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และ 1.5) ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ 2) คุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนซึ่งพิจารณาจากผลของการทดลองใช้กระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีดังนี้ 2.1) ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หลังเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3) ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น นักเรียนสามารถกำหนดคำถามสำคัญ ตั้งสมมติฐาน วิเคราะห์ เปรียบเทียบ ตีความหลักฐานและเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของเส้นเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศศิพัชร จำปา (2559) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ 2) ทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ 3) ขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์เกิดขึ้น ผู้เรียนมีคะแนนในการประเมินความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้เรียนมีสำนึกรักท้องถิ่นในระดับมากที่สุด และผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก

ศุภณัฐ พานา (2562) การศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนิสิตหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) นิสิตสามารถเรียงลำดับเหตุการณ์และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ได้ แต่ยังขาดการนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาใช้สนับสนุนคำอธิบายของตน 2) แนวทางในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ คือ 2.1) ด้านหลักสูตร ตรวจสอบภูมิหลังของนิสิตเกี่ยวกับทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ฝึกฝนการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ประกอบคำอธิบายของตน จัดลำดับให้รายวิชาวิธีการและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ประกอบคำอธิบายของตน จัดลำดับให้รายวิชาวิธีการและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ประกอบคำอธิบายของตน จัดลำดับให้รายวิชาวิธีการและหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ได้เรียนในช่วงชั้นปีแรก ๆ ระบุเกณฑ์การคัดเลือกเนื้อหาและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และจัดกิจกรรมในห้องเรียนที่มีคอมพิวเตอร์หรืออนุญาตให้นิสิตใช้อุปกรณ์ในการสื่อสารเพื่อเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ 2.2) ด้านการเรียนการสอน การเตรียมสอน: กำหนดเกณฑ์ การคัดเลือกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนการสอน: กระตุ้นให้นิสิตค้นคว้าหลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ เพิ่มเติมด้วยตนเอง ส่งเสริมให้นิสิตตระหนักถึงความสำคัญของการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในการสนับสนุนข้อสรุป ส่งเสริมทักษะในการวิเคราะห์และประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และเป็นแบบอย่างในการวิเคราะห์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ให้แก่ นิสิต การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ควรออกแบบภาระงานให้หลากหลาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ ดังนี้

กรัณย์พล วิวรรณมงคล (2555) การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครู 2) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครู และ 3) ประเมินผลการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์สำหรับนักศึกษาครู ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์โดยเน้นให้นักศึกษาได้ปฏิบัติจริง จำนวน 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสร้างสรรค์เอกสารนำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า ซึ่งผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาครูทั้ง 2 กิจกรรมอยู่ในระดับดีและระดับดีมากตามลำดับ นอกจากนี้ ผลประเมินการดำเนินงานการจัดกิจกรรมของนักศึกษาครู ส่งผลให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้บูรณาการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดชิ้นงานเชิงสร้างสรรค์ของนักศึกษา และเกิดผลกระทบต่อการพัฒนาทางการศึกษาและชุมชนอย่างมีส่วนร่วมจากส่วนงานต่าง ๆ ยังได้แนวทางการพัฒนาโดยเฉพาะนักศึกษาครูได้ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูสามารถใช้กับแหล่งเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์

พรรณทิรา สุวรรณสถิต (2560) การจัดการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์สำหรับเยาวชน พิพิธภัณฑสถาน ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาศึกษาองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ของพิพิธภัณฑสถาน ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับเยาวชนที่เข้ามาเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถาน เพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้ที่มีประสิทธิภาพตรง วัตถุประสงค์ การจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ผ้าและเครื่องแต่งกายของไทยผลการศึกษา พบว่า พิพิธภัณฑสถาน เป็นพิพิธภัณฑสถานเฉพาะทางด้านผ้า มีวิธีการจัดแสดงที่เหมาะสมกับผู้เข้าชมที่เป็นผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีความรู้ด้านผ้าและการออกแบบอยู่แล้ว ทำให้กลุ่มเยาวชนมีปัญหาในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูล อีกทั้งภายในนิทรรศการมีศัพท์เฉพาะทางด้านผ้าและคำราชาศัพท์อยู่มากจึงเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของเยาวชน นอกจากนี้ พิพิธภัณฑสถาน ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ จำแนกได้ 5 หัวข้อ คือ 1) ประวัติศาสตร์การแต่งกายของไทย 2) ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ 3) ประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญา 4) ประวัติศาสตร์การทูต 5) ประวัติศาสตร์ชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย และมีแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและแนวทางการเรียนรู้แบบพลิก เพื่อให้เยาวชนได้รับความรู้ความสนุกสนานโดยมีใบงานและห้องกิจกรรมเป็นเครื่องมือส่งเสริมการเรียนรู้

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ, และฟ้า วิไลขำ (2561) พิพิธภัณฑสถาน: แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ผลการศึกษา พบว่า พิพิธภัณฑสถานเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณค่าและสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งการรู้จักตนเองและการรู้จักผู้อื่น ฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 พิพิธภัณฑสถานในศตวรรษที่ 21 จะเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ข้อมูลวิชาการเชื่อมโยงวิชาการเข้ากับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคม และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวของประชาชนทุกคน ดังนั้นพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยควรพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ สถานที่การจัดแสดง และการส่งเสริมกิจกรรม การบริหารจัดการพื้นที่ ความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์ และบุคลากร

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์
2. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

1.1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหาดังต่อไปนี้

1.1.1 หลักการจัดการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.2 วิธีการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.3 บทบาทของผู้สอน บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนการสอนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.1.4 บทบาทของผู้เรียน บทบาทของผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

1.2 ศึกษาปัญหาในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยมีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1.2.1 ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

2.1 กลุ่มครูผู้ที่มีประสบการณ์ ได้แก่ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1 คน และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 3 คน

มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

2.1.1 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) รายวิชาประวัติศาสตร์

2.1.2 ด้านประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่า 3 ปี

2.2 กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย ได้แก่ อาจารย์ผู้ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 4 คน

มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

2.2.1 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

1) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านประวัติศาสตร์ มีคุณวุฒิและผลงานทางวิชาการด้านที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา

2) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านสังคมศึกษาที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษา หลักการจัดการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา

2.2.2 ด้านประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนด้านประวัติศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 4 ปี และอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนด้านสังคมศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 4 ปี

2.3 ภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง

มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

2.3.1 ด้านวิชาการ ได้แก่ ภัณฑารักษ์ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องในมีความรู้ ความเข้าใจ และการดูแลรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุที่มีคุณค่าทางอารยธรรม สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานด้านพิพิธภัณฑ์

2.3.2 ด้านประสบการณ์ ได้แก่ ภัณฑารักษ์ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องโดยตรงกับโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุที่มีคุณค่าทางอารยธรรม ในพิพิธภัณฑ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ

3.1 แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

3.1.1 ศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.1.2 ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

3.1.3 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะ การคิดทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบในการสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ได้แก่

1) ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1 คน และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 2 คน

2) อาจารย์ที่ทำการสอนในระดับอุดมศึกษา แบ่งเป็น อาจารย์ผู้มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 2 คน

3) ภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย จำนวน 1 คน

3.1.4 กำหนดโครงสร้างและประเด็นสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการ เรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ใน 2 ประเด็น ได้แก่ สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และปัญหาในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

3.1.5 สร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสร้างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความสอดคล้องของแบบ

สัมภาษณ์เชิงทฤษฎี และเนื้อหาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขทั้งทางด้านเนื้อหาและด้านการใช้ถ้อยคำ
สำนวนภาษา

3.1.6 นำแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างเสร็จแล้วไปใช้กับกลุ่มเป้าหมาย
เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) เป็นการเก็บข้อมูลในลักษณะ
ของข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหนังสือ ตำรา และเอกสารวิชาการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นหนังสือ
และสื่อสิ่งพิมพ์ อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ งานเขียนทางวิชาการ บทความวิชาการ
โดยผู้วิจัยจะเลือก เฉพาะส่วนที่เชื่อมโยง หรือมีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ และกรอบแนวคิด
ในการวิจัย

4.2 การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยในครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ
(Semi-Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ให้ผู้ถูก
สัมภาษณ์ตอบตามแนวคิดการศึกษา และมีอิสระในการตอบโดยข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลปฐมภูมิ
(Primary Data) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

4.2.1 ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามในการเก็บรวบรวมข้อมูล
โดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัดหมาย วัน เวลา สถานที่ที่จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
โดยผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นคำถาม ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมเตรียมและศึกษาวิธีใช้
เครื่องมือในการบันทึกเสียง เตรียมสมุด จดบันทึก และอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

4.2.2 เลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกแบบเจาะจง ดังต่อไปนี้ ครูผู้มีประสบการณ์
ที่จัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนในสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
สุโขทัย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 3 คน อาจารย์ที่ทำการสอนในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ อาจารย์
ผู้มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และมีความเชี่ยวชาญการจัดการเรียน
การสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวนทั้งหมด 4 คน

4.2.3 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้มีการสนทนาเพื่อสร้าง
ความคุ้นเคยให้กับผู้สัมภาษณ์พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและ
ขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้
โดยผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ ทั้งนี้หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใดผู้วิจัย
ก็จะไม่บันทึกเสียง

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

5.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้ เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้ นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

5.3 การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2552, น. 32) ดังต่อไปนี้

5.3.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยไดมานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบคือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตร่วมกับการซักถาม รวมทั้ง การศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบ เป็นต้น

5.4 นำข้อมูลที่ได้จากแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มาวิเคราะห์ สรุปตามประเด็นที่ตั้งไว้เพื่อนำเสนอในรูปแบบความเรียง

5.5 นำเสนอสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

6. ผลที่จะได้รับ

6.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

6.2 ปัญหาในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์นำมาปรับใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป

การพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. วัตถุประสงค์

เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตร เนื้อหาของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง วิธีการทางประวัติศาสตร์กับการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ

ตัวชี้วัด

1.1.1 วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (ส 4.1 ม. 3/1)

1.1.2 ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ (ส 4.1 ม. 3/2)

1.2 คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้

1.3 คำชี้แจงหรือคำแนะนำ

1.4 เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้

1.5 การวัดผลประเมินผล

2. กลุ่มเป้าหมาย

2.1 นักเรียน ได้แก่ นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

2.1.1 นักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 โรงเรียนบ้านยางเมือง อำเภอศรีมหาสาร จังหวัดสุโขทัย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 23 คน

2.2 กลุ่มครูผู้ที่มีประสบการณ์ ได้แก่ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1 คน และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 3 คน

มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

2.2.1 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครูสังคมศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่จัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) รายวิชาประวัติศาสตร์

2.2.2 ด้านประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมากกว่า 3 ปี

2.3 กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย ได้แก่ อาจารย์ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน และอาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 2 คน

มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

2.3.1 ด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

1) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านประวัติศาสตร์ มีคุณวุฒิและผลงานทางวิชาการด้านที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา

2) อาจารย์ที่มีประสบการณ์ด้านสังคมศึกษาที่ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนรู้ด้านสังคมศึกษา หลักการจัดการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ หรือวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในสถาบันอุดมศึกษา

2.3.2 ด้านประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ ได้แก่ อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนด้านประวัติศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 4 ปี และอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนด้านสังคมศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาไม่น้อยกว่า 4 ปี

2.4 ภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง

มีเกณฑ์การคัดเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection) โดยกำหนดคุณสมบัติ ดังนี้

2.4.1 ด้านวิชาการ ได้แก่ ภัณฑารักษ์ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องในมีความรู้ ความเข้าใจ และการดูแลรักษาโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุที่มีคุณค่าทางอารยธรรม สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานด้านพิพิธภัณฑ์

2.4.2 ด้านประสบการณ์ ได้แก่ ภัณฑารักษ์ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องโดยตรงกับโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุที่มีคุณค่าทางอารยธรรม ในพิพิธภัณฑ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี

3. เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาและการพัฒนาเครื่องมือ ได้แก่

3.1 แนวคำถามเชิงลึก (In-depth interview)

3.1.1 ศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวคำถามเชิงลึก (In-depth interview)

3.1.2 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับ เพื่อนำมาเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ได้แก่ นักเรียน ครูผู้มีประสบการณ์ที่จัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 3 คน อาจารย์ที่ทำการสอนในระดับอุดมศึกษา ได้แก่ อาจารย์ผู้มีประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ และมีความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวนทั้งหมด 4 คน ภัณฑารักษ์ของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง จำนวน 1 คน

3.1.3 กำหนดโครงสร้างและประเด็นแนวคำถามเชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

3.1.4 สร้างแนวคำถามเชิงลึก (In-depth interview) เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน แล้วนำแนวคำถามเชิงลึกที่สร้างขึ้นไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์เชิงทฤษฎีและเนื้อหา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขทั้งทางด้านเนื้อหาและด้านการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา

3.1.5 นำแนวคำถามเชิงลึก (In-depth interview) ที่สร้างเสร็จแล้วไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์

3.2 ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างและการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรม

การสร้างและการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

1. ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหา และข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย และโบราณวัตถุสำคัญในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง
3. ค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและตั้งประเด็นการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มครูผู้มีส่วนการณ กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย เป็นต้น
4. ร่างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ภายในชุดกิจกรรม ประกอบด้วย คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ คำชี้แจงหรือคำแนะนำ เนื้อหาสาระ และสื่อในการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล
5. นำร่างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและขอคำแนะนำแก้ไขส่วนที่บกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไข
6. นำชุดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรม
7. หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินชุดกิจกรรมชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ประเมินแล้ว โดยมีเกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมของรายการประเมินจากค่าเฉลี่ยที่มีค่า 3.50 ขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่น้อยกว่า 1.00
8. นำร่างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมาปรับปรุงในส่วนที่บกพร่อง
9. พิมพ์ร่างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นรูปเล่มและนำไปใช้จริงในสนาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 การสร้างและการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

ตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้องของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้
พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังต่อไปนี้

1. ผู้ศึกษานำแบบประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมที่ผ่านการประเมิน
โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มาทำการตรวจให้คะแนน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้

1.1 ให้ 5 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม
ในระดับมากที่สุด

1.2 ให้ 4 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม
ในระดับมาก

1.3 ให้ 3 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม
ในระดับปานกลาง

1.4 ให้ 2 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม
ในระดับน้อย

1.5 ให้ 1 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม
ในระดับน้อยที่สุด

2. ผู้ศึกษานำผลการตรวจให้คะแนนค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้น นำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้
(ไชยศ เรืองสุวรรณ, 2553, น. 138)

2.1 ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น
มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

2.2 ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น
มีความเหมาะสมในระดับน้อย

2.3 ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น
มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

2.4 ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น
มีความเหมาะสมในระดับมาก

2.5 ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น
มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

3. เกณฑ์ค่าเฉลี่ยขั้นต่ำเพื่อใช้พิจารณาว่า องค์ประกอบชุดกิจกรรมมีความเหมาะสม คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 คะแนนขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 คะแนน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตรดังนี้ (ปกรณ์ ประจันบาน, 2552, น. 214)

$$\text{สูตร } \bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนคะแนนหรือข้อมูลทั้งหมด

2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (เชษฐภูมิ วรรณไพศาล, 2563, น. 432)

$$\text{สูตร } SD = \sqrt{\frac{\sum (X_i - \bar{X})^2}{n-1}}$$

เมื่อ SD แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

X_i แทน ข้อมูลหรือคะแนนแต่ละตัว

n แทน จำนวนข้อมูลหรือคะแนนทั้งหมด

\sum แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน ในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังต่อไปนี้

1. ก่อนทำการทดลองผู้วิจัยชี้แจงหลักการ เหตุผลและประโยชน์ของการวิจัยให้กับนักเรียน พร้อมทั้งทำความเข้าใจกับนักเรียนเกี่ยวกับชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการ ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อให้ผลการ ใช้ชุดกิจกรรมเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ผู้วิจัยทำการทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ด้วยการนำแบบทดสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จำนวน 23 คน โดยลักษณะของแบบทดสอบเป็นข้อสอบอัตนัยโดยการกำหนดให้นักเรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ครูกำหนดให้ และตอบคำถามในแต่ละข้อคำถามจะแยกตามองค์ประกอบของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

3. ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

4. ภายหลังกการทดลองสิ้นสุดลงผู้ศึกษาทดสอบหลังเรียน (Posttest) โดยใช้แบบทดสอบฉบับเดิม เพื่อเป็นคะแนนหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 3 รายงานผล

หลังจากใช้ชุดกิจกรรมชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยทำการศึกษาผลของการใช้ชุดกิจกรรมเพื่อนำไปรายงานผลและวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.3 แบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

3.3.1 ศึกษาเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อให้การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

3.3.2 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ในสาระประวัติศาสตร์ ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และกำหนดขอบเขตเนื้อหาที่จะสร้างแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

3.3.3 นำแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์ ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจพิจารณาความถูกต้องและให้ข้อเสนอแนะ

3.3.4 นำแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องกับตัวชี้วัด

3.3.5 หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์ที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ประเมินแล้ว โดยมีเกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมของรายการประเมินจากค่าเฉลี่ยที่มีค่า 3.50 ขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่น้อยกว่า 1.00

3.3.6 นำแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์ ที่ได้ทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปดำเนินการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จำนวน 23 คน

3.4 แบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

การสร้างและการหาคุณภาพแบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ มีขั้นตอนดังนี้

3.4.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

3.4.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

3.4.3 นำเสนอแบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมเสนอต่อคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความเหมาะสม และความถูกต้องตามหลักการและรูปแบบ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3.4.4 นำแบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมที่ได้แก้ไขตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

3.4.5 ผู้วิจัยนำแบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของแบบประเมิน

3.4.6 หาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม ที่ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ประเมินแล้ว โดยมีเกณฑ์การพิจารณาความเหมาะสมของรายการประเมินจากค่าเฉลี่ยที่มีค่า 3.50 ขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่น้อยกว่า 1.00

3.4.7 นำแบบประเมินการคิดทางประวัติศาสตร์ที่ได้ทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ไปดำเนินการทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จำนวน 23 คน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยปฏิบัติตามขั้นตอนดังนี้

4.1 นำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ไปยังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยด้วยตนเอง

4.2 เลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกแบบเจาะจงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 23 คน

4.3 ผู้วิจัยทำการวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ด้วยการนำแบบทดสอบกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย

4.4 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่พัฒนาขึ้นกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายพร้อมกับสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนไปด้วย

4.5 เมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการสอนผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่กำหนดอีกครั้ง โดยใช้แนวคำถามเชิงลึก (In-depth interview) การสะท้อนคิด และแบบทดสอบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อวิเคราะห์ต่อไป

4.6 นำผลที่ได้รวบรวมไว้จากการสังเกตพฤติกรรมและการทำแบบทดสอบแล้วจึงนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ ดังนี้

5.1 ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

5.2 ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการสังเกต ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ และ สร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม ในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้ นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

5.3 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2552, น. 32) ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตร่วมกับการซักถาม รวมทั้งการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย เป็นต้น

5.4 ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลจากบันทึกภาคสนามที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดแบบพรรณนาซึ่งเป็นแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ที่ได้จากการสังเกตสัมภาษณ์ และร่วมแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมการสนทนาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย หลังจากนั้นจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

5.5 ผู้วิจัยเปรียบเทียบคะแนนการประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ก่อนการทดลอง (Pretest) และหลังการดำเนินการทดลอง (Posttest) โดยใช้การทดสอบค่า t แบบไม่เป็นอิสระ Dependent T-Test (Paired-Test)

5.6 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสะท้อนคิด เอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา มาเปรียบเทียบกับ การสัมภาษณ์ และการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ทราบถึงการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อการรู้เท่าทันสังคมหลังจากดำเนินใช้ชุดกิจกรรม

5.7 ตรวจสอบความเหมาะสมสอดคล้องของแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อการรู้เท่าทันสังคม แบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม ดังต่อไปนี้

5.7.1 ผู้ศึกษานำแบบประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมที่ผ่านการประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน มาทำการตรวจให้คะแนน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังต่อไปนี้

ให้ 5 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด

ให้ 4 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม ในระดับมาก

ให้ 3 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม ในระดับปานกลาง

ให้ 2 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม ในระดับน้อย

ให้ 1 คะแนน เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าองค์ประกอบนั้นมีความเหมาะสม ในระดับน้อยที่สุด

5.7.2 ผู้ศึกษานำผลการตรวจให้คะแนนค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard Deviation) จากนั้นนำค่าเฉลี่ยไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2553, น. 138)

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น มีความเหมาะสมในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น มีความเหมาะสมในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 คะแนน หมายถึง ชุดกิจกรรมในองค์ประกอบนั้น มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

5.8 เกณฑ์ค่าเฉลี่ยขั้นต่ำเพื่อใช้พิจารณาว่า องค์ประกอบชุดกิจกรรมมีความเหมาะสม คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 คะแนนขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 คะแนน

6. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

6.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) ใช้สูตรดังนี้ (ปกรณ์ ประจันบาน, 2552, น. 214)

$$\text{สูตร } \bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ \bar{X} แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum x$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

n แทน จำนวนคะแนนหรือข้อมูลทั้งหมด

6.2 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (เชษฐภูมิ วรรณไพศาล, 2563, น. 432)

$$\text{สูตร } SD = \sqrt{\frac{\sum (X_i - \bar{X})^2}{n-1}}$$

เมื่อ SD แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

X_i แทน ข้อมูลหรือคะแนนแต่ละตัว

n แทน จำนวนข้อมูลหรือคะแนนทั้งหมด

\sum แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

\bar{X} แทน ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

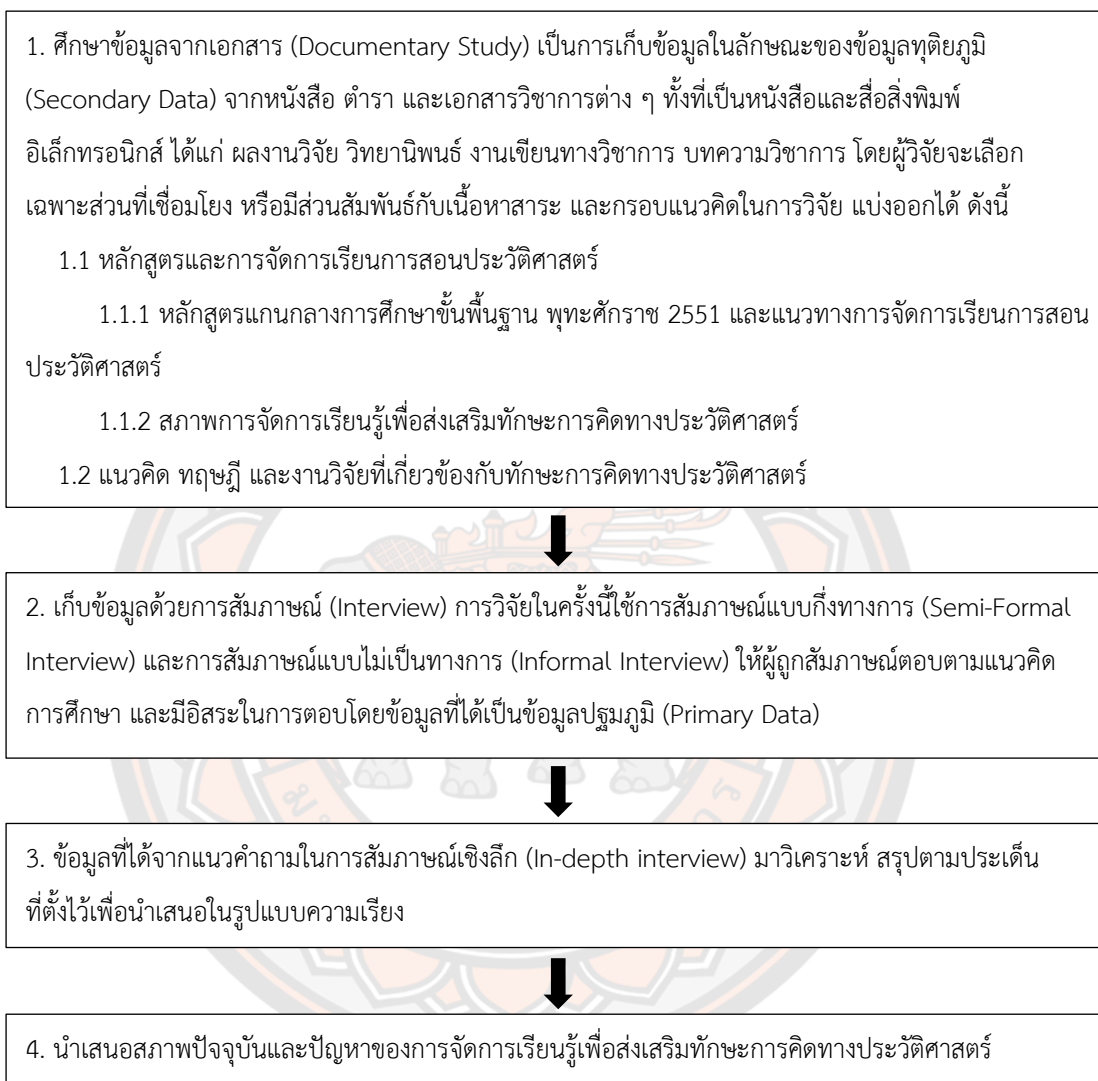
6.3 วิเคราะห์ข้อมูลคะแนนจากแบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนการทดลอง (Pretest) และหลังดำเนินการทดลอง (Posttest) ด้วยค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่า t แบบไม่เป็นอิสระ (t-test for dependent)

7. ผลที่จะได้รับ

7.1 ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

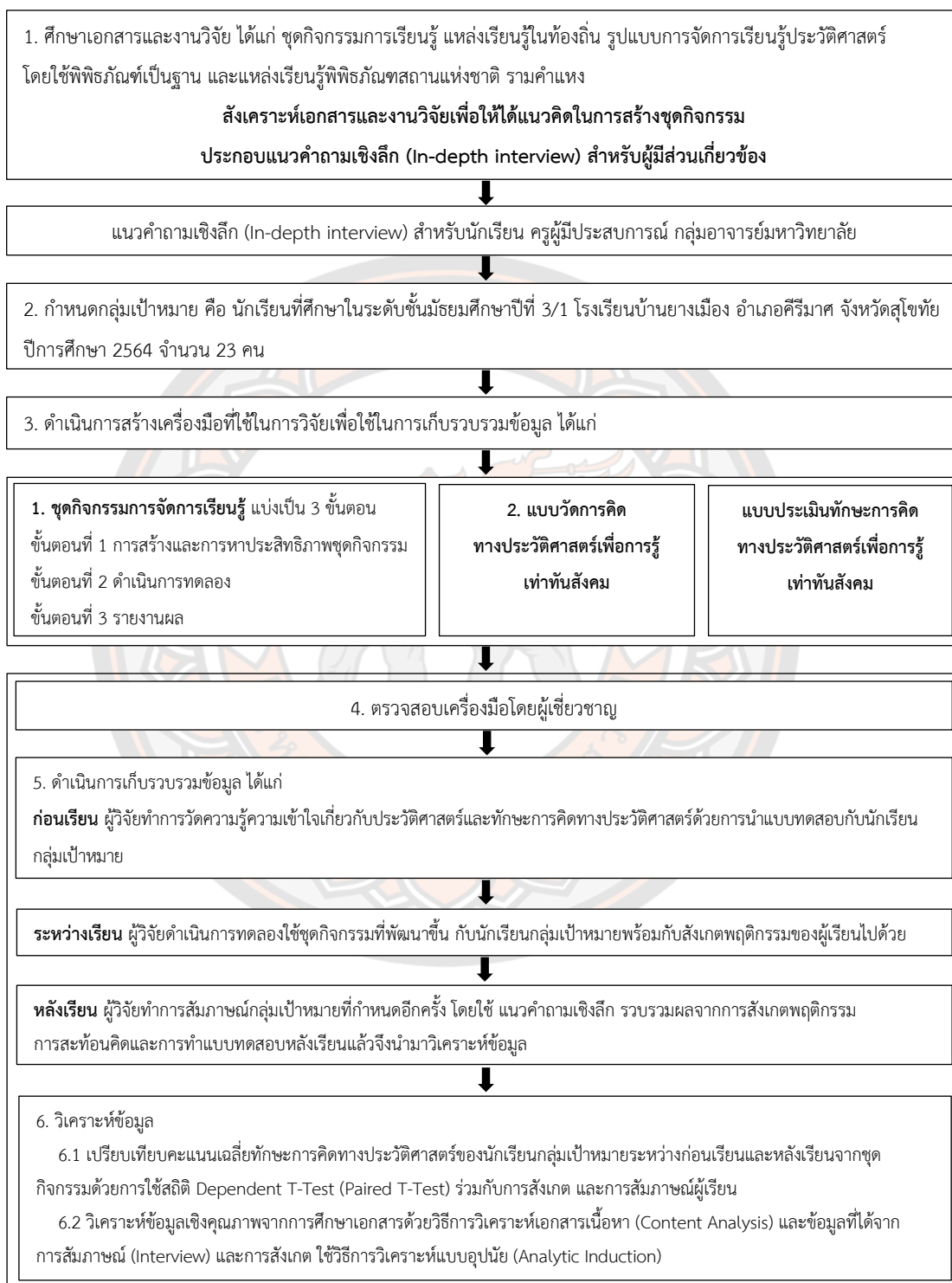
7.2 ผลการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

ภาพ 2 สรุปขั้นตอนและแผนการดำเนินการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 1

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ภาพ 3 สรุปขั้นตอนและแผนการดำเนินการวิจัย วัตถุประสงค์ที่ 2

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนี้เป็นการศึกษา เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ 2) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับผลการวิจัยการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย ประกอบด้วย สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยการใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) มาทำการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ด้วยกระบวนการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) และนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนจังหวัดสุโขทัย จำนวน 3 คน อาจารย์ที่ทำการสอนในระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็น อาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 2 คน อาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ครูสังคัมศึกษาคนที่ 1 เพศหญิง เป็นครู กลุ่มสาระสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดใหญ่พิเศษ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ทั้งในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย เคยสอนในทั้งรายวิชาประวัติศาสตร์ไทย และประวัติศาสตร์สากล มีประสบการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 10 ปี

ครูสังคัมศึกษาคนที่ 2 เพศหญิง เป็นครูวิทยฐานะชำนาญการ กลุ่มสาระสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สอนอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดกลาง เป็นโรงเรียนประจำอำเภอ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย จัดการเรียนการสอนในรายวิชา ประวัติศาสตร์ไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีประสบการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 10 ปี

ครูสังคัมศึกษาคนที่ 3 เพศหญิง เป็นครูวิทยฐานะชำนาญการ กลุ่มสาระสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สอนอยู่ในโรงเรียนขยายโอกาส ขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 10 ปี

อาจารย์มหาวิทยาลัยคนที่ 1 เพศชาย เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรสังคัมศึกษา ระดับ อุดมศึกษา มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนด้านสังคัมศึกษามากกว่า 5 ปี

อาจารย์มหาวิทยาลัยคนที่ 2 เพศชาย เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรสังคัมศึกษา ภาควิชา หลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ ระดับอุดมศึกษา มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญจัดการ การเรียนการสอนด้านสังคัมศึกษามากกว่า 5 ปี

อาจารย์มหาวิทยาลัยคนที่ 3 เพศหญิง เป็นอาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากจบการศึกษาทั้งในระดับมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิตด้านประวัติศาสตร์ มีความสนใจและ ประสบการณ์เกี่ยวกับการทำวิจัยและการจัดการเรียนการสอนด้านประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ในระดับอุดมศึกษา มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 4 ปี

อาจารย์มหาวิทยาลัยคนที่ 4 เพศหญิง เป็นอาจารย์ประจำสาขาสังคัมศาสตร์การศึกษา ภาควิชาพื้นฐานและการพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษา มีความเชี่ยวชาญทางด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากจบการศึกษาในระดับบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิตด้านประวัติศาสตร์ มีประสบการณ์ ด้านการสอนและการวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ พหุวัฒนธรรมศึกษา และสตรีศึกษา และมีประสบการณ์ ด้านการจัดการเรียนการสอนมากกว่า 10 ปี

ตาราง 8 สรุปข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะ
การคิดทางประวัติศาสตร์

ที่	นามสมมติ	เพศ	สถานภาพ
1	ครูสอนสังคมฯ คนที่ 1	หญิง	ครูสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2	ครูสอนสังคมฯ คนที่ 2	หญิง	ครูสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
3	ครูสอนสังคมฯ คนที่ 3	หญิง	ครูสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
4	อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1	ชาย	อาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ การจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา
5	อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2	ชาย	อาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญ การจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา
6	อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3	หญิง	อาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญ ด้านประวัติศาสตร์
7	อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4	หญิง	อาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญ ด้านประวัติศาสตร์

จากตาราง แสดงให้เห็นถึงข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล จำนวน 7 คน ซึ่งประกอบด้วย
1) ครูสอนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 จำนวน 1 คน และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย
จำนวน 2 คน เป็นเพศหญิงทั้ง 3 คน 2) อาจารย์มหาวิทยาลัย แบ่งเป็น อาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญ
และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 2 คน เป็นเพศชาย
จำนวน 2 คน และอาจารย์ผู้มีความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน
เป็นเพศหญิง จำนวน 2 คน

1. การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

การศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัย
แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ หลักการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ บทบาทผู้สอน และ
บทบาทผู้เรียน ดังนี้

1.1 หลักการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านหลักการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้พบประเด็น
สำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ปีพุทธศักราช 2551 การจัดการเรียนรู้ตามลักษณะของเนื้อหาและธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ การบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มวิชา โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1.1 การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการเรียนการสอนจะเน้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีการกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่เนื้อหาและสาระตามที่หลักสูตรกำหนด เป็นส่วนใหญ่ ดังการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

...วางแผนสร้างตามหลักสูตร (หลักสูตรแกนกลางฯปีพุทธศักราช 2551) จัดตาม โครงสร้างตามที่ที่เราเห็นว่าเหมาะสมซึ่งมันก็สามารถที่จะยืดหยุ่นได้นะคะ ปรับเปลี่ยนได้ ให้มันทันต่อสถานการณ์ ณ ขณะนั้นนะคะ สถานการณ์ในที่นี้ก็หมายความว่า ทั้งสถานการณ์ในชั้นเรียนและก็สถานการณ์ทางสังคมค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ที่เคยสอนนะคะ ก็ดูหัวข้อตามตัวชี้วัด (หลักสูตรแกนกลางฯ ปีพุทธศักราช 2551) แล้วก็มันก็ต้องไปทบทวนความรู้เดิมเหมือนเรา จะต้องเรียนก่อนเด็กค่ะ คือ เราเรียนผ่านมาแล้วแหละ แต่พอเราจะมาใช้ มาสอนเหมือนกับว่าเราต้องไปทบทวน เพราะว่าเวลาเราอธิบายหรือสอนเด็กไป มันก็เหมือนเราเอาความรู้เดิมมาพูดใหม่ค่ะ ที่นี้ครูก็จะตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง เพราะว่าประวัติศาสตร์ มันต้องอาศัยข้อมูลที่มันเป็น อ้างอิงหลักความเป็นจริง เวลาเราเอาเรื่องของประวัติศาสตร์มาพูดก็ต้อง มีการทบทวนความรู้ก่อนค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...หลักการจัดการเรียนรู้นะคะ ก็จะดูตามที่หลักสูตร (หลักสูตรแกนกลางฯ ปีพุทธศักราช 2551) กำหนดว่าจะให้สอนเรื่องอะไร จะมีการดูตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดในระดับชั้นที่สอนก่อนค่ะ หลังจากนั้นก็จะใช้หนังสือเรียนประกอบการสอน ดูเนื้อหาว่าเรียนเกี่ยวกับอะไรค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...อาจารย์คิดว่าการสอนประวัติศาสตร์ในระดับโรงเรียน จะค่อนข้างเน้นหนักในเรื่องของการท่องจำ ประวัติศาสตร์จะเป็นเรื่องราว ในอดีตที่เกิดขึ้นไปแล้ว ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์โลกก็ตาม มันจะเกี่ยวข้องกับการปกครองสงครามค่อนข้างมาก ทีนี้เมื่อนำมาจัดการเรียนการสอน ทำให้เนื้อหาจึงมีลักษณะในการท่องจำ เพราะมันจะเกี่ยวข้องกับศักราช สังเกตเถอะหลักฐานทางประวัติศาสตร์อะไรก็แล้วแต่ มักจะขึ้นต้นด้วยศักราช จ.ศ. นั่นป็นักขัตร์นั้นนี้เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นบ้างก็ว่ากันไป

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

1.1.2 การจัดการเรียนรู้ตามลักษณะของเนื้อหาและธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์

การจัดการเรียนรู้ตามลักษณะของเนื้อหาวิชา ธรรมชาติของวิชา โดยคำนึงถึงลักษณะของวิชาว่าควรจัดการเรียนการสอนอย่างไร โดยเฉพาะในรายวิชาประวัติศาสตร์ ที่มุ่งศึกษาในเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีเรื่องของเวลาและสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ตามข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์ ดังนี้

...เราต้องดูที่ธรรมชาติของวิชา ก่อน ธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ จะเป็นในเรื่องของการศึกษาในเรื่องของพฤติกรรมของมนุษย์ที่สำคัญเลยจะต้องเชื่อมโยงอยู่ 2 มิติใหญ่ ๆ เด็กจะต้องรู้ในด้านของมิติทางเวลา และมิติทางด้านของพื้นที่จะสอดคล้องกันเวลาขับเคลื่อนไปอย่างไร พื้นที่ก็จะขับเคลื่อนไปอย่างนั้นนะครับ

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...มีเรื่องของความเปลี่ยนแปลงใจความหลักจะเป็นเรื่องของ ความเปลี่ยนแปลง หลักการของมันคือเราจะจัดการกับความเปลี่ยนแปลงนั้นอย่างไร ดังนั้นการรับข้อมูลอย่างแรกตามธรรมชาติของวิชา ประวัติศาสตร์เราจะไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ อย่างที่สองประวัติศาสตร์มีมิติของมันเอง เพราะฉะนั้นจะมีเรื่องของข้อเท็จจริงและความจริงมาเกี่ยวข้องที่จะต้องวิเคราะห์คู่กัน ที่สำคัญเลยประวัติศาสตร์ไม่ใช่วิชาท่องจำเป็น วิชาที่เน้นความเข้าใจและใช้กระบวนการคิดขั้นสูงพอสมควร

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...ธรรมชาติของวิชาสังคมศึกษาจะกล่าวถึงส่วนของ ปัจจุบันและอนาคตส่วนฐานคิดทางประวัติศาสตร์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เด็กเกิดกรอบแนวคิดอะไรบางอย่างที่สามารถขยับไปข้างหน้ากับศาสตร์อื่น ๆ ได้

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...การจัดการเรียนรู้ตามเนื้อหาของหลักสูตรเนื้อหาจะเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ศิลปะ ยุคโบราณ โดยเริ่มตั้งแต่มนุษย์ถือกำเนิดขึ้นมา และอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ตั้งแต่ยุคหิน มายุคโบราณ กรีก โรมัน อียิปต์ ยุคกลางเป็นการแบ่งยุคทางประวัติศาสตร์ของทางตะวันตก จะเห็นว่าเนื้อหาวิชาค่อนข้างแน่น เพราะ เรียนตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงยุคปัจจุบัน รูปแบบการสอนจะเป็นลักษณะการบรรยายมีการทำสไลด์ประกอบการบรรยาย

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

1.1.3 การบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มวิชา

การนำวิชาประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเชิงบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เช่น การบูรณาการกับสาระภูมิศาสตร์ เพื่อให้เห็นภูมิหลังที่มาที่ไปหรือการศึกษาในเชิงภูมิวัฒนธรรม ดังการให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

...ในตัวกระบวนการของสังคมศึกษาจะมีการบูรณาการ ดังนั้น จึงมีการนำวิชาประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในกระบวนการเรียน เช่น โลกและสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ในส่วนที่เป็นภูมิศาสตร์กายภาพ ไปสู่ภูมิศาสตร์วัฒนธรรม มีการใช้ภูมิประวัติศาสตร์เพื่อวิเคราะห์สภาพหรือกระบวนการสำหรับผู้เรียน รวมถึงรายวิชาแหล่ง วิทยาการเรียนรู้ท้องถิ่นมีฐานคิดของ Locality หรือ Localism กล่าวคือ ตัวของกระบวนการท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่ก็จะมีทั้งประวัติศาสตร์กระแสหลักและประวัติศาสตร์กระแสรอง แล้วก็ประวัติศาสตร์พื้นถิ่นที่สร้าง อำนาจการต่อรองในเชิงพื้นที่ที่นักศึกษาออกไป ดังนั้น จะไม่ได้ใช้ประวัติศาสตร์ทั้งหมดแต่ประวัติศาสตร์สามารถที่จะทำให้เกิดองค์ความรู้และมิติของกระบวนการที่เด็กจะคิดต่อได้

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

กล่าวโดยสรุปด้านหลักการจัดการเรียนรู้ พบประเด็นสำคัญ 3 ประเด็น กล่าวคือ ประเด็นแรกการจัดการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่อิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช 2551 กำหนดโดยศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้

แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนเน้นหนักไปที่เนื้อหาด้านการท่องจำ การปกครอง สงคราม และศักราชของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ตามที่หลักสูตรกำหนด

ประเด็นที่สองการจัดการเรียนรู้ตามลักษณะของเนื้อหาและธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นในการจัดการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในมิติของเวลาและพื้นที่ นอกจากนี้ ประวัติศาสตร์จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่ผู้ศึกษาจะต้องมีกระบวนการคิดขั้นสูงในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งประวัติศาสตร์ยังเป็นฐานคิดสำคัญที่จะทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปพร้อมกับศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่น ๆ ได้

ประเด็นสุดท้ายด้านการบูรณาการในการจัดการเรียนการสอนภายในกลุ่มวิชาเป็นการบูรณาการกับกลุ่มสาระอื่น ๆ ภายในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เช่น การนำวิชาประวัติศาสตร์บูรณาการกับรายวิชาภูมิศาสตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงภูมิวัฒนธรรม รวมไปถึงการศึกษาแหล่งวิทยาการการเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เด็กเกิดมิติของการเรียนรู้ที่หลากหลาย

1.2 วิธีการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็น ได้แก่ การใช้เทคนิคในการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย เช่น การเขียนเส้นเวลา (Timeline) การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน การใช้วิธีการบรรยายและการใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.2.1 การใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย

ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลาย การใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียน รู้จักการสืบค้นข้อมูล โดยเริ่มจากการศึกษาจากประเด็นหรือเรื่องราวที่ตนเองสนใจ หรือแม้แต่ผู้สอนเป็นผู้กำหนดประเด็นเพื่อให้ผู้เรียนทำการศึกษา ผู้สอนให้ผู้เรียนรู้จักการสรุปความคิดรวบยอด (Concept) ในการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเขียนเส้นเวลา (Timeline) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ผู้สอนยังมีการจัดการเรียนการสอนยังมีการนำวิธีการที่น่าสนใจ อย่างเช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place-based Learning) การศึกษาประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ การใช้กระบวนการสืบสอบเชิงปรัชญา (Inquiry Philosophy) เป็นต้น ตามที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้สัมภาษณ์ ดังนี้

...มีการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ให้เด็กคิดอะไรอย่างนี้ค่ะ นักเรียนจะทำงานในลักษณะของเรื่องราวในชุมชนที่ตัวเองสนใจหรือประวัติความเป็นมาในชุมชนที่ตัวเองสนใจ หรือเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในครอบครัวของเขาเอง อย่างเช่น การประกอบอาชีพหรือพิธีกรรมในชุมชนหรือในสังคม เช่น มีเด็กนักเรียนเคยเคยศึกษาในอำเภอคีรีมาศนะคะ ตำบลทุ่งหลวงก็จะมีชื่อเสียงเรื่องของเครื่องปั้นดินเผา เด็กนักเรียนเขาก็จะทำในมุมมองของเขาว่าเขา อากรู้ว่าหรือเริ่มมาตั้งแต่เมื่อไหร่ ในครอบครัวเขาเริ่มทำเครื่องปั้นดินเผา มาตั้งแต่เมื่อไหร่ขณะที่ในชุมชนมีการทำเครื่องปั้นดินเผามานานแล้วนะและครอบครัวของเขา ใครเริ่มทำเป็นคนแรกมีการสืบทอดความรู้กันมาอย่างไร

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ใช้วิธีการอธิบายนะคะ สรุปความ สรุปคอนเซ็ปต์ มอบหมายงานให้นักเรียนส่วนใหญ่ก็ง่าย ๆ ค่ะ วิธีการที่จะศึกษาประวัติศาสตร์ที่เข้าใจง่ายนะคะ ที่ใช้เป็นประจำก็คือมักจะให้นักเรียนไปสรุปคอนเซ็ปต์ออกมาในรูปแบบของไทม์ไลน์ (Timeline) หรือการทำเส้นแสดงเวลานะคะ เพราะว่าเขาก็จะสามารถจัดลำดับความคิดนะคะ เนื่องจากว่าวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนหนึ่งคือต้องใช้ทักษะการจำเป็นพื้นฐานนะคะ เรื่องของลำดับเหตุการณ์อะไรอย่างนี้นะคะ ดังนั้นก็คือ การใช้เส้นไทม์ไลน์ (Timeline) ก็จะช่วยนักเรียนได้มากพอสมควร

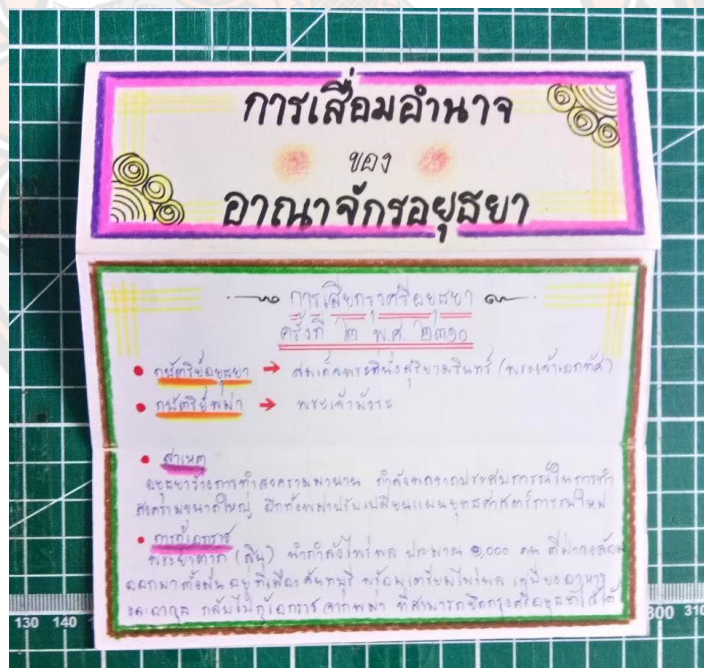
(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

ภาพ 4 การเขียนเส้นแสดงเวลา (Timeline) ของนักเรียน

ภาพ 5 การเขียนเส้นแสดงเวลา (Timeline) ของนักเรียน

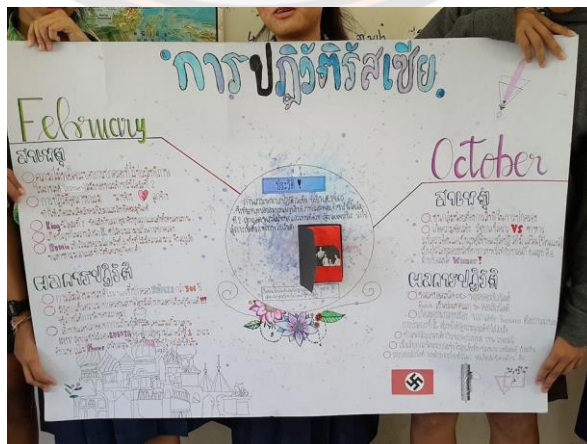
ภาพ 6 การสรุปความคิดรวบยอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน

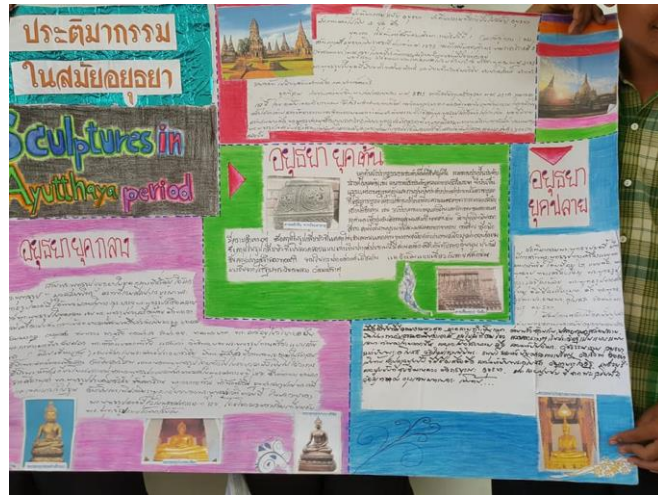
ภาพ 7 การสรุปความคิดรวบยอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน

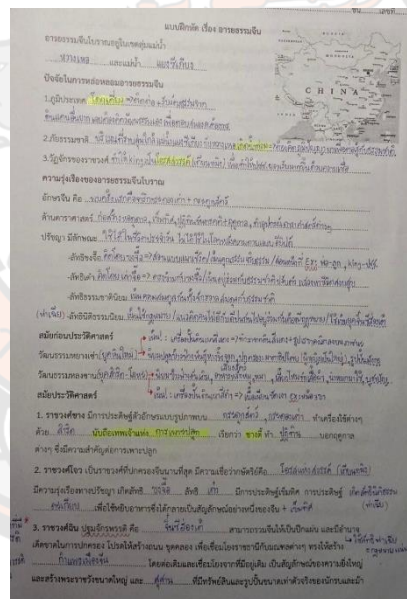
ภาพ 8 การสรุปความคิดรวบยอดโดยใช้แผนผังก้างปลา

ภาพ 9 การสรุปความคิดรวบยอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน

ภาพ 10 การสรุปความคิดรวบยอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน

ภาพ 11 ใบกิจกรรมรายวิชาประวัติศาสตร์ของนักเรียน

...เคยสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ก็คือ ให้เด็กใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์นี้แหละ กำหนดหัวข้อที่จะศึกษาเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่นแล้วก็เข้ากระบวนการสืบค้นหาหลักฐาน วิเคราะห์ สังเคราะห์ตามขั้นตอนเลยคะ มีการลงพื้นที่ อย่างเช่น สืบค้นเรื่องของที่มาชื่อตำบลก็จะใช้ประมานั้นเลยคะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...นอกจากการบรรยายแล้วก็มีให้นักเรียนทำกิจกรรมภายใน ห้องเรียน เช่น การให้นักเรียนทำผังมโนทัศน์ หรือ Mind mapping สรุปเรื่องราวที่อยู่ในหนังสือเรียนหรือจะไปค้นคว้าเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตก็ได้ค่ะเพื่อให้นักเรียนเขาได้รู้จักการค้นคว้าและสรุปตามความเข้าใจของตนเอง

(ครูสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...อาจารย์มีการพัฒนารูปแบบการสอนให้เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 มีการแบ่งกลุ่มนักศึกษาในการทำงาน ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การ เรียนรู้ ยกตัวอย่างเช่น ในเชียงใหม่จะมีอาคารเก่าแก่ทางประวัติศาสตร์ มีรูปแบบของศิลปะตะวันตก ที่เราเห็นผสมผสานในตัวอาคาร เป็นช่วงที่กลุ่มคนตะวันตกเข้ามาในเชียงใหม่ และกลุ่มพ่อค้าไม้ ดังนั้น จึงมีอาคารตะวันตกหลายแห่ง จึงให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มและเลือกอาคารที่สนใจในการศึกษา โดยอาจารย์จะกำหนดหัวข้อให้นักศึกษา ทำการศึกษาอาคารหลังนี้แต่จะยังไม่บอกว่ามีความสำคัญหรือมีประวัติศาสตร์อย่างไร ให้นักศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง ครูจะเก็บข้อมูลก่อนด้วยการถ่ายรูปจุดสำคัญ สถาปัตยกรรมที่มีความเป็นตะวันตกและนำมาเชื่อมโยงกับคำศัพท์สถาปัตยกรรมทางตะวันตกโดยครูจะให้ภาพถ่ายพร้อมคำศัพท์กับเด็กไปเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเก็บข้อมูลหรือถ่ายรูปตรงบริเวณไหนแต่ครูจะไม่บอกก่อน เพียงแต่ให้รูปถ่ายและคำศัพท์ให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองนักศึกษาสามารถถ่ายรูปและสัมภาษณ์คนที่อยู่บริเวณนั้นได้หลังจากนั้นเมื่อได้ข้อมูลนักศึกษาจะนำเสนองานทำเป็นพาวเวอร์พอยท์ (PowerPoint) หรือ แคนวา (Canva) เพื่อนำเสนอให้อาจารย์และเพื่อนในห้องฟัง

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...การสอนประวัติศาสตร์ พื้นฐานเลยที่เลือกใช้ คือ วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์จะแตกต่างจากวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตรงที่ว่าวิธีการทางประวัติศาสตร์ไม่สามารถตั้งสมมติฐานได้ เพราะฉะนั้น เราจะอิงอยู่กับบริบททางสังคมและหลักฐานที่ค้นพบ ตรงนั้น ส่วนวิธีการหลักที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน ก็คือ การใช้การบูรณาการเชิงพื้นที่ อย่างเช่น การนำประวัติศาสตร์มาใช้ในการศึกษาชุมชน เน้นในเรื่องของ Place-based Learning การใช้ประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ซึ่งถ้าเราใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้หลักฐานขั้นต้นหรือหลักฐานชั้นรองเพียงอย่างเดียวจะทำให้ประวัติศาสตร์ดูไม่มีมิติ แต่ในขณะเดียวกันถ้าเราศึกษาประวัติศาสตร์คู่กับบริบทของชุมชน จะทำให้ประวัติศาสตร์ดูมีชีวิตชีวามากขึ้นและตอบโจทย์กับคำถามหลาย ๆ อย่าง นอกจากการศึกษาผ่านหลักฐาน

ที่เป็นตัวหนังสือแล้ว ยังได้ศึกษาผ่านชุมชนอีกด้วย โดยสรุปส่วนใหญ่จะใช้เป็นการศึกษาเชิงพื้นที่ (Place based learning)

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิด Critical Thinking โดยคำว่า Critical thinking สามารถมองได้ 2 แบบ จะมองในเชิงการคิดวิเคราะห์ก็ได้หรือวิจารณ์ญาณก็ได้ และหลังจากนั้นครูก็จะนำ Critical Thinking มาประยุกต์ใช้กับเนื้อหา ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จนสุดท้ายเด็กจะต้องมีความรู้ใหม่

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2565)

...วิธีสอนที่ไปสัมพันธ์กับวิธีคิดทางประวัติศาสตร์ที่ครูใช้หลัก ๆ ก็จะเป็นวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) และอีกวิธีการหนึ่งก็คือการใช้วิธีที่ให้นักศึกษาตั้งประเด็นและความหมายใหม่ทางประวัติศาสตร์ ก็ประยุกต์ใช้วิธีการ Inquiry Philosophy หรือกระบวนการสืบสอบเชิงปรัชญา ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ก็คือ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ (Introduction) ขั้นที่ 2 ขั้นกระตุ้น (Stimulus) เป็นการ กระตุ้นหรือสร้างวิธีคิดต่อให้เด็ก ขั้นที่ 3 การตั้งคำถาม (Question) จุดสำคัญของกระบวนการนี้จะแสดงออกถึงวิธีคิดและการแสดงออกที่เด็กจะสามารถปฏิบัติต่อก็คือ ขั้นที่ 4 ขั้นสนทนา (Dialogue) คล้ายกับการสอนแบบโซเครตีส (Socrates) นั่นคือการมีประเด็นที่โยนให้นักศึกษา นักศึกษาก็จะอภิปรายและสนทนาในลักษณะของการสนทนาดังกล่าว (Discussion Group) สุดท้ายจะออกมาในลักษณะการมีประเด็นร่วมกันที่จะนำไปสู่คำตอบ ขั้นที่ 5 ขั้นสะท้อนคิด (Reflection) โดยส่วนใหญ่ก็จะใช้วิธีการเหล่านี้ พอขยับไปถึงวิจัยในชั้นเรียน นักศึกษาก็จะปรับใช้ตัวเอง นักศึกษาส่วนใหญ่จะใช้ฐานการคิดแบบภูมิประวัติศาสตร์ แต่จะเป็นในลักษณะแบบสืบเสาะ (Inquiry) หรือที่เรียกว่า Inquiry Historical Geography โดยส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสืบเสาะในทุกกระบวนการซึ่งถือเป็นวิธีการที่มีความสำคัญ

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

1.2.2 การใช้สื่อประเภทต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอน

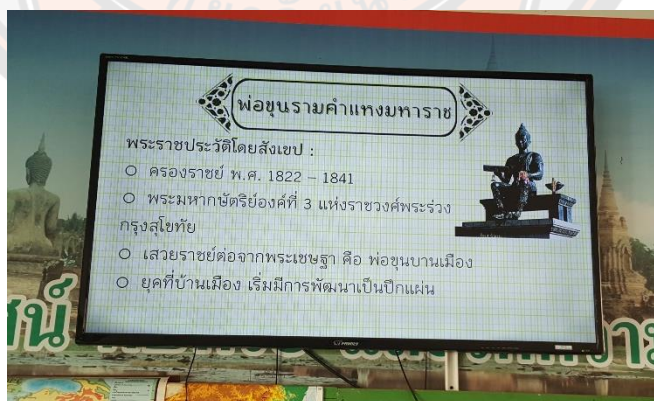
ครูมีการนำสื่อประเภทต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่น การนำวิดีโอประกอบการสอน การดูประวัติศาสตร์ ที่มีความน่าสนใจจากยูทูป (YouTube) เข้ามาใช้ในการประกอบการสอน ดังนี้

...เราอาจจะอธิบายด้วยการหาสื่อเพาเวอร์พอยท์ (Power Point) หรืออาจจะใช้ เป็นสื่อจำพวกคลิปวิดีโอต่าง ๆ ที่เราสามารถค้นหาได้ในอินเทอร์เน็ต ที่เราดูแล้ว เราลอง แล้วว่าตรงกับเนื้อหา เราก็ให้นักเรียนศึกษานะคะ แล้วสุดท้ายเราก็จะมาให้นักเรียน เขาสรุป โดยการสรุปออกมาเป็นไทม์ไลน์ (Timeline) นะคะ ซึ่งเขาก็จะเข้าใจในส่วน ของเนื้อหา นะคะหรือลำดับเหตุการณ์ได้ดีขึ้นค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

ภาพ 12 การใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์

ภาพ 13 การใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์

...ส่วนใหญ่ นะคะ อย่างประวัติศาสตร์นะ เนื้อหามันเยอะ และ เป็นเรื่องราวที่มันเป็นเหมือนต้องอ่านหนังสือ เด็กมันจะเบื่อไม่ชอบ ก็จะใช้สื่อที่อยู่ในยูทูป (YouTube) อะไรที่มันมีทั่วไปคะ ก็เอามาให้ดู เพราะว่าอย่างน้อยเด็กเขาก็ได้เห็นภาพคะ ถ้าเราพูดไปเฉย ๆ ลอย ๆ มันก็จะมันก็จะไม่เห็นภาพ เขาก็จะได้ฟังแต่ครูพูดเห็นแต่ในหนังสือว่ามีตรงไหน แต่ถ้าเอาตัวนี้มาช่วย อย่างเช่นที่เคยใช้แล้วเด็กชอบนะคะ เช่น การใช้วิดีโอสมัยรัชกาลที่ 5 ที่เสียดินแดน 14 ครั้ง มีเพลงอันนั้นเด็ก ๆ สนใจ และเด็กชอบแล้วมันมันเห็นภาพได้มากกว่าที่เขาจะมาอ่าน

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...สำหรับครู นะคะ เวลาที่สอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ครูสอนทั้งระดับประถมและเคยสอนในระดับมัธยมต้นของโรงเรียนขยายโอกาสคะ ก็จะมีการใช้หนังสือเรียน บางครั้งก็อาจจะไม่เพียงพอ จึงต้องมีการนำสื่อประเภทต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การเปิด YouTube ที่เป็นคลิปเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ การทำสื่อการสอน PowerPoint ประกอบการสอน การใช้เพลงเพื่อให้ นักเรียนเขาไม่เบื่อ และยังเข้าใจเนื้อหาด้วยคะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

1.2.3 การใช้วิธีการบรรยายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนจะมีลักษณะในการบรรยายเนื้อหา เนื่องด้วยข้อจำกัดในเรื่อง ของเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมไปถึงเนื้อหาในรายวิชาทำให้ครูเลือกใช้วิธีการบรรยาย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้ข้อมูลไว้ดังนี้

...การสอนจะเริ่มจากการอธิบายถึงแนวคิด เริ่มจากบริบทของคนในสังคมของยุคนั้น ก่อนว่าคนในยุคนั้นมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมเป็นอย่างไร จากนั้นก็เข้าสู่เนื้อหา ศิลปะ อธิบายแนวคิดของการสร้างสรรค์งานในยุคนั้น ว่ามีความเป็นมาอย่างไร รูปแบบของงานที่ปรากฏการยกตัวอย่างผลงานที่โดดเด่นในแต่ละยุค เช่น ศิลปะอียิปต์ จะพูดถึงพีระมิด การทำมัมมี่ ถ้าเป็นศิลปะกรีก จะพูดถึงรูปปั้นกรีกยุคโบราณ ศิลปะโรมันจะพูดถึงสถาปัตยกรรมที่ใหญ่โต เช่น โคลอสเซียม โดยจะพูดโดยสรุปในแต่ละยุค เนื้อหาค่อนข้างไกลตัวและวัฒนธรรมตะวันตกจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการบรรยายเป็นส่วนใหญ่

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ในการสอนประวัติศาสตร์ของครูณะคะ จะมีการใช้วิธีการบรรยาย หรือการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ค่ะ ด้วย ข้อจำกัดทางด้านเวลาเรียนที่กำหนดให้เรียน 1 คาบต่อสัปดาห์ แต่ถ้าเป็นมัธยมปลายจะมี 2 ชั่วโมง แต่ก็ถือว่าน้อยมากนะคะ ถ้าเทียบกับเนื้อหาและสิ่งที่ต้องสอนผู้เรียน ดังนั้น การบรรยายและการสรุปเรื่องราวจึงจำเป็นสำหรับบางเนื้อหาคะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...สำหรับวิธีการสอนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ณะคะ ก็จะมีการบรรยายควบคู่กับการใช้สื่อค่ะ ทั้งหนังสือของสำนักพิมพ์ที่ทางกระทรวง (กระทรวงศึกษาธิการ) รับรองและการใช้สื่อประกอบการสอนที่ทางสำนักพิมพ์ให้มาเป็นแนวทางเอามาใช้ในการสอนในชั้นเรียนคะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

1.1.4 การใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอน

ผู้สอนยังเสนอเกี่ยวกับการสอนประวัติศาสตร์ว่า ควรสอนให้รู้จักตั้งคำถาม เนื่องจากคำถาม จะนำไปสู่คำตอบ เมื่อคำถามมีความน่าสนใจ ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ส่งผลให้เกิดกระบวนการคิดเกิดขึ้นด้วย ตามข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

...การใช้กระบวนการตั้งคำถามในการจัดการเรียนการสอนมีการตั้งคำถามก่อน เช่น นักศึกษาก่อนที่จะไปศึกษาอาคาร หรือเก็บข้อมูล สามารถเชื่อมโยงถึงประวัติศาสตร์ และความสำคัญต่ออาคารและสถานที่นั้นอย่างไร นอกจากนี้ ยังมีการถามความคิดเห็นของผู้เรียน ก่อนการจัดการเรียนการสอน ครูจะตั้งคำถามและถามความคิดเห็นผู้เรียน พยายามใช้สื่อและกระตุ้นการคิดของผู้เรียน

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ในมุมมองของอาจารย์ขอเสนอว่า ควรใช้คำถามที่ส่งเสริมกระบวนการคิดเข้าไปช่วย เพราะจริง ๆ แล้วนะ ประวัติศาสตร์มันคือการคิดตั้งแต่ต้น จากนั้นค้นหาหลักฐานที่ถูกต้อง ขั้นตอนการจำแนกประเภทหลักฐาน เมื่อได้หลักฐานต้องมีการวิพากษ์ก่อนการวิพากษ์ก็คือ การสอบถามว่ามีอะไรกล่าวตรงกันบ้าง จากนั้นก็บันทึกเอาไว้เหตุการณ์ตรงไหน ที่ไม่เหมือนกัน เหตุการณ์ไหนที่มีการพูดซ้ำเหมือนกันค่อนข้างมาก หลังจากวิพากษ์แล้วต้องเรียนรู้ที่จะคิด นั่นคือ การคิดเชิงวิเคราะห์กับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...อาจารย์คิดว่าการสอนประวัติศาสตร์ควรให้รู้จักการตั้งคำถาม เช่น ทำไมพระนเรศวรถึงไปรบ ไปรบเพราะสาเหตุใด แล้วพม่าเข้ามาอยุธยาด้วยเหตุผลอะไร ถ้าเขาไม่เข้ามาจะเกิดอะไรขึ้น ลองให้เขาคิดกลับไปกลับมาซะคะ ด้วยการตั้งคำถามเพราะการตั้งคำถามหรือการชวนเขาคิด ด้วยการใช้กระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์เข้าช่วย

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...อาจารย์มองว่าปรัชญาและประวัติศาสตร์มีความคล้ายคลึงกันในหลักการนะ เพราะปรัชญาคือการตั้งคำถามกับสิ่งรอบตัวปรัชญาสมัยโบราณ ตั้งคำถามว่า ความจริงแท้คืออะไร แล้วก็ความจริงมีอยู่ไหม เหล่านี้ล้วนเป็นคำถามทั้งหมดเลย คำถามนำไปสู่อะไร คำถามนำไปสู่คำตอบ ถ้าเราตั้งคำถามที่น่าสนใจได้เด็กจะอยากรู้ทำให้เขาเกิดความคิดแล้วเขาอยากรู้จากนั้นค่อยใส่วิธีการ

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...เมื่ออยากรู้นักเรียนต้องสืบค้นและนำไปสู่การหาคำตอบมา เพราะเดี๋ยวนี้เด็กสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายมากผ่านการใช้ เครื่องมือต่าง ๆ แต่ก็ต้องบอกเขา (ผู้เรียน) ว่าให้ระวังในการสืบค้นเพราะหลักฐาน บางอย่างมันไม่ใช่หลักฐานข้อมูลที่อ้างอิงมา อาจจะเป็นแค่ความคิดเห็นของใครบางคน ก็ต้องสอนให้เขา (ผู้เรียน) รู้ว่าเขา (ผู้เรียน) ต้องตั้งคำถามว่าอันนั้นมันคือข้อเท็จจริงหรือเป็นแค่ความคิดเห็นของคนหนึ่งคนต่อเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เพราะความคิดเห็นเป็นเพียงข้อคิดเห็นแต่ข้อเท็จจริงสามารถตรวจสอบได้ด้วยหลักฐานซึ่งมีอยู่ในวิธีการประวัติศาสตร์อยู่แล้ว

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

กล่าวโดยสรุปด้านวิธีการจัดการเรียนรู้พบว่า ครูผู้สอนมีการใช้เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่มีความหลากหลาย เช่น การใช้วิธีการสรุปความคิดรวบยอด (concept) การใช้เส้นแสดงเวลา (Timeline) การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลหรือประเด็นที่สนใจได้ถูกต้องตามหลักวิชา การใช้วิธีการศึกษาเชิงพื้นที่ (Place based learning) และ การใช้กระบวนการสืบเสาะ (Inquiry Method) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เช่น การนำวิดีโอการ์ตูน หรือเรื่องราวทางด้านประวัติศาสตร์จากยูทูป (YouTube) มาใช้ประกอบการสอน การใช้ power point ของหน่วยการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ประกอบการสอน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการบรรยายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ยังมีความจำเป็นเนื่องจากการจัดการเรียนรู้ถูกจำกัดด้วยเรื่องของเวลา รวมไปถึงเนื้อหาสาระ ในรายวิชาที่มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ครูเลือกใช้วิธีการบรรยาย ส่วนประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอน ในการสอนประวัติศาสตร์การใช้คำถามถือเป็นเรื่องจำเป็น เนื่องจากการตั้งคำถามที่น่าสนใจจะทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และเป็นการกระตุ้นความคิด ของผู้เรียนก่อให้เกิดกระบวนการคิดตามลำดับ

1.3 บทบาทของผู้สอน

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านบทบาทของผู้สอน ผู้วิจัยสามารถสรุป ประเด็น ได้แก่ ครูควรมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน มีความใจกว้าง เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ควรมีการตั้งคำถามและกิจกรรมในการจัดการเรียน การสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าและหาข้อมูลด้วยตนเอง และมีทักษะในการบูรณาการ ในการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.3.1 ผู้สอนควรมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน

ผู้สอนประวัติศาสตร์ควรเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียน การสอน โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาหลักวิชา ควรมีความเข้าใจและเตรียมตัวในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ต้องมีข้อมูลที่มีแหล่งอ้างอิง ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ มีความสามารถ ในการเชื่อมโยงเรื่องราวต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนเห็นภาพและเข้าใจบทเรียน ดังข้อมูลดังนี้

...ครูต้องมีความรู้พอสมควรเลยละ ครูต้องมีความรู้พอที่จะสามารถเชื่อมโยงเรื่องราว ต่าง ๆ ได้ ถ้าครูไม่มีความรู้หรือไม่เข้าใจ หากสอนไปแบบนกแก้วนกขุนทองเอาตัวเราเป็นที่ตั้ง ก็ไม่ได้นะ ในการสอนประวัติศาสตร์ เพราะว่า เอาทัศนคติตัวเองเข้าไปใส่มากจนเกินไป ในการเป็นครูก็ควรวางตัวเป็นกลาง พยายามที่จะให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเยอะ ๆ เรื่องไหนที่นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้ก็ควรเปิดโอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็น ควรจะ เปิดใจในการในการพูดและควรใช้เหตุผลด้วยนะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ในมุมมองของครูนะคะ เรามองว่า ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องที่ต้องอ้างอิง ครูต้องมี ความรู้พอสมควรในการสอน และต้องมีข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงค่ะ อย่างแรกเลยก็คือ เราต้องชี้แจงเรื่องราวที่เป็นจริง นำให้นักเรียนก่อนว่ามันมีเรื่องราวอะไรหรือว่าข้อเท็จจริง มันเป็นอย่างไร จากนั้นก็อาศัยว่าจะให้เขา (ผู้เรียน) คิดวิเคราะห์จากเหตุการณ์ นั่นก็คือ ให้เขา (ผู้เรียน) วิเคราะห์ในสิ่งที่ปัจจุบันเปรียบเทียบกับสิ่งที่มันเกิดขึ้นในอดีตให้เขา

(ผู้เรียน) รู้จักประเมินสถานการณ์ในวันข้างหน้าว่าถ้าเกิดเหตุการณ์อย่างนี้มันน่าจะเกิดอะไรขึ้นต่อไปอย่างนี้ค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ครูควรเตรียมตัวในการจัดการเรียนการสอนมาให้ดีค่ะ คิดว่าการสอนประวัติศาสตร์ครูควรมีการทำความเข้าใจเนื้อหาเตรียมข้อมูลมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะถ้าหากไม่มีการเตรียมตัว หรือเตรียมเนื้อหาสอนตามหนังสือเรียน ถ้าเด็กนักเรียนเกิดข้อคำถามหรือสงสัย ครูอาจจะตอบไม่ได้หรือถ้าตอบได้อาจทำได้ไม่ดีนัก การเตรียมตัวและเตรียมเนื้อหาจึงเป็นเรื่องจำเป็นค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

1.3.2 ผู้สอนควรมีความใจกว้าง เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็น

ของผู้เรียน

ผู้สอนควรมีความใจกว้าง เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนย่อมมีความคิดเห็นที่หลากหลายแตกต่างกันออกไป ผู้สอนจึงควรมีความเป็นกลาง การจัดการเรียนการสอน จึงไม่ควรสอดแทรกทัศนคติของตนเองมากเกินไป พยายามให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกทางความคิดไม่ตัดสินว่าถูกหรือผิด แต่ควรยอมรับฟังผู้เรียนให้มากขึ้น ตามที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวไว้ดังนี้

...ครูต้องใจกว้างพอสมควรค่ะ แล้วก็ควรเป็นกลางนะคะ ต้องมีไหวพริบพอสมควร ที่จะพานักเรียนให้เดินอยู่ตรงกลางให้ได้ค่ะ ระหว่างความคิดที่เป็นบวกกับความคิดที่เป็นลบ ทุกคนสามารถมองในแง่ลบได้ มองในแง่บวกได้ในทุกเรื่อง แต่ทำอย่างไรก็แล้วแต่ให้เขา (นักเรียน) สามารถอยู่ตรงกลางได้ ว่าถ้าเป็นแบบนี้ ถ้าไปทางบวกคนทุก คนย่อมเห็นด้วยอยู่แล้วหรือเป็นทางที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย แต่ถ้าไปในทางลบเราไม่เห็นด้วยเหมือนคนส่วนใหญ่ เราควรจะแสดงความคิดเห็นอย่างไร เขา (นักเรียน) อาจจะไม่เห็นด้วยกับครูทั้งหมดแต่เขา (นักเรียน) จะยอมรับและฟังเรามากขึ้นค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ครูสามารถเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็น ส่วนใหญ่ก็จะให้เด็กเข้ากลุ่ม เน้นกระบวนการกลุ่ม ให้ผู้เรียนร่วมคิดร่วมทำ พยายามให้เด็กแสดงศักยภาพของตนเอง และเปิดมุมมองให้เขาได้แสดงออกถึงความคิดเห็น พยายามจะไม่ตัดสินว่าถูกหรือผิดแต่จะให้ผู้เรียน รับฟังเหตุผลของกัน และกันค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ครูทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำหรือสนับสนุนผู้เรียน (Facilitator) คอยชี้แนะผู้เรียนว่าควรทำอย่างไร โดยหลักการคือให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student center) ให้ผู้เรียนคิดเอง ตอบเอง ถ้าหากผิดครูก็คอยช่วยเหลือหรือชี้แนะผู้เรียน

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

1.3.3 ผู้สอนควรมีการตั้งคำถามและมีกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน

ครูควรมีการตั้งคำถามและการใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอน การตั้งคำถามของครู ครูควรตั้งคำถามอย่างสมเหตุสมผล ลักษณะของคำถามอาจเป็นคำถามปลายเปิดก็ได้ เพื่อให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นของตนเอง การใช้คำถามในชั้นเรียนจะช่วยกระตุ้นความคิดของผู้เรียน การใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนมีความจำเป็น เนื่องจากการใช้กิจกรรมจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะปฏิบัติ การค้นหาคำตอบหรือข้อมูลช่วยฝึกทักษะการคิดของผู้เรียนได้ ตามที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวไว้ดังนี้

...ครูยังเปิดหนังสือสอน และอิงอยู่กับเนื้อหาจนเกินไป เบื้องต้นเลยครูควรให้เด็กตั้งคำถามให้มาก่อน ครูควรรู้จักตั้งคำถามในลักษณะที่เป็นคำถามปลายเปิด อีกอย่างหนึ่งคือการเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนสัมภาษณ์กันเองภายในห้องเรียน อีกหนึ่งส่วนเลยก็คือ ครูไม่ควรอัดแน่นเนื้อหาจนเกินไป เพราะจะทำให้ประวัติศาสตร์เป็นแบบท่องจำ ไม่ได้เกิดความเข้าใจ และที่สำคัญเลยที่แนะนำครูควรมีกิจกรรมที่หลากหลาย ควรให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมก่อนมากกว่าจะเน้นที่เนื้อหา ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องราวเรื่องหนึ่งที่ครูต้องถอดออกมาสอน ไม่ใช่ว่าต้องสอนไปหมดเลย เด็กก็จำไม่ได้ สุดท้ายวิชาประวัติศาสตร์จะกลายเป็นวิชาท่องจำแต่ไม่ได้เป็นวิชาที่สอนให้เด็กคิดเป็นเลย

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...ครูควรมีกิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนมากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว ควรใช้คำถามในการจัดการเรียนการสอน มีวิธีการจัดการเรียนการสอน ใช้กิจกรรมในแต่ละครั้ง อะไรก็ได้ ที่สามารถจูงใจผู้เรียนในแต่ละบทเรียนโดยเลือกให้สอดคล้องกับบริบทของเนื้อหา (อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ครูควรรู้จักการตั้งคำถาม การถามความคิดเห็นของผู้เรียน ก่อนการจัดการเรียน การสอน ยกตัวอย่างเช่น ครูให้ผู้เรียนเข้าศึกษาในลิงก์ของพิพิธภัณฑ์ของฝรั่งเศส ให้นักศึกษา ค้นคว้ากิจกรรมบนผนังถ้า ผู้เรียนเข้าไปในเว็บไซต์ ผู้เรียนศึกษากิจกรรมหลาย ๆ ชิ้น ครูให้ผู้เรียนเลือกรูปที่สนใจ และให้ผู้เรียนบอกว่าเป็นรูปของอะไร ครูจะตั้งคำถามและ ถามความคิดเห็นผู้เรียน พยายามใช้สื่อและกระตุ้นการคิดของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังมีการใช้ สื่อภาพยนตร์เข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เช่น การสอนผลงานศิลปะบางเรื่อง มีหนังหรือภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องมีการใช้วิธีการเปิดวิดีโอ การใช้สารคดี อย่างเช่น การทำ มัมมี่พยายามให้ผู้เรียนได้เห็นสิ่งที่หลากหลายมากกว่าการฟังบรรยายในห้องเรียน (อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...สำหรับการสอนประวัติศาสตร์จำเป็นมากที่ครูจะต้อง ตั้งคำถามอาจจะเป็นคำถาม พื้นฐานจากระดับความรู้ความจำ จนไปถึงการคิดวิเคราะห์เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิด ในการสอนในห้องเรียนที่ผ่านมากครูจะมีการตั้งคำถามกับผู้เรียนโดยเราต้องรู้ก่อนว่า เรา (ผู้สอน) จะสอนเรื่องอะไร จากนั้นเรา (ผู้สอน) ก็จะพยายามตั้งคำถามให้ผู้เรียนค้นหา คำตอบอาจจะให้เป็นการบ้านก็ได้ หรือให้ผู้เรียนตอบในห้องเรียนจากนั้นครูก็จะเฉลย คำตอบที่ถูกต้องให้ค่ะ ผิดถูก อย่างไรเราจะไม่ตัดสินเขาค่ะ ถ้าเป็นคำถามปลายเปิดนะคะ ส่วนถ้าเป็นคำถามที่ชัดเจน มีคำตอบที่ชัดเจนก็จะเฉลยคำตอบที่ถูกต้องให้ค่ะ การตั้งคำถาม ทำให้ครูได้ข้อมูลจากผู้เรียนถือเป็นการตรวจสอบความรู้ของผู้เรียนด้วยนะคะ (ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...การสอนประวัติศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 เราต้องฝึกทักษะ การคิด เช่น คิดสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ คิดวิพากษ์ ครูสามารถพูดให้เด็กคิดได้ ดังนั้น ครูจึงต้องกระตุ้นคิดด้วยการสร้าง คำถามที่น่าสนใจ เป็นเหตุเป็นผล สมเหตุสมผลมากพอ ให้ผู้เรียนรู้จักการสืบค้นหาสาเหตุ ปลายัย เหตุปลายัยคืออะไร เด็กจะเริ่มได้คำตอบเกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ว่ามีปลายัยอะไรบ้าง ที่นี้ก็จะไม่ใช่วิธีการท่องแล้ว แต่ขณะเดียวกันเขายังจำเนื้อหาอยู่ เพราะเขายังสืบค้นเนื้อหาอยู่ ผู้เรียน ก็จะเกิดกระบวนการคิด ทีละขั้นตอน เพราะฉะนั้น

ถ้าครูเลือกมา 1 เหตุการณ์ เด็กก็จะเข้าใจเหตุการณ์ตั้งแต่ต้นจนจบ ช่วงเวลาในสมัยนั้น มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นเกิดแล้วเป็นอย่างไร จากการตั้งคำถามของครู

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...ถ้าครูผู้สอนแบ่งเวลาของการให้เนื้อหาส่วนหนึ่ง และตั้งคำถามให้เขาส่วนหนึ่ง ตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการคิดนะ เช่น ในเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 ถ้าหากว่า สัมพันธมิตร ไม่ชนะ อักซะชนะ โลกจะเป็นอย่างไร จะเกิดอะไรขึ้น ถ้าเราตั้งคำถามกลับ ด้วยการสมมติ ทำให้เรามีเนื้อหาคุยกับเด็กมากขึ้นเด็กก็จะกล้าตอบเพราะเป็นเรื่อง สมมติ ผิดหรือถูกก็ไม่เป็นไร เพราะเป็นเรื่องสมมติและถ้าหากเขาเขียนมา หรือพูดออกมา ในบางประเด็นที่ครูต้องแก้ไขให้ เราจะสามารถแก้ไขให้ผู้เรียนได้ เพราะอาจเกิดความเข้าใจผิด หรือความคลาดเคลื่อนอะไรบางอย่างหรือบางประเด็น แต่ถ้าหากว่าถูก เราก็ค่อยสอนต่อไป เพราะฉะนั้นครูจึงควรตั้งคำถามให้เป็นก่อน ว่าคำถามอะไรที่มีความสมเหตุสมผล

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...ปัจจุบันคำถามเกี่ยวกับประวัติศาสตร์มีเยอะมากขึ้น บิดเบือนก็เยอะจริงเท็จ อย่งไรก็มี เพราะประวัติศาสตร์สามารถเป็นตัวขับเคลื่อนอะไรบางอย่าง ประวัติศาสตร์ มีข้อจำกัด ข้อท้าทายที่ถือว่าเป็นเสน่ห์ของวิชาเลย ก็คือประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว ไม่มีใครเกิดทัน และสิ่งที่เกิดขึ้นมานานแล้วก็จะสืบค้นยาก เพราะฉะนั้นจึงควรสอนให้เด็ก รู้จักคิดว่ามันจริงไหม ถ้าเด็กได้หลักฐานทางประวัติศาสตร์มาต้องคิดว่ามันจริงไหม ค่อย ๆ เล่า ให้เขา (ผู้เรียน) ฟังว่ามีความสมเหตุสมผลไหม เหตุผลอย่างเดียวน่าไม่พอ ต้องมีความ สมเหตุสมผลด้วยการตั้งคำถามอย่างสมเหตุสมผล แล้วให้เด็กค่อย ๆ คิดอย่าพึ่งเชื่อเขา จะไม่กลายเป็นเหยื่อของประวัติศาสตร์

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 กุมภาพันธ์ 2565)

1.3.4 ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าและหาข้อมูลได้ด้วยตนเอง

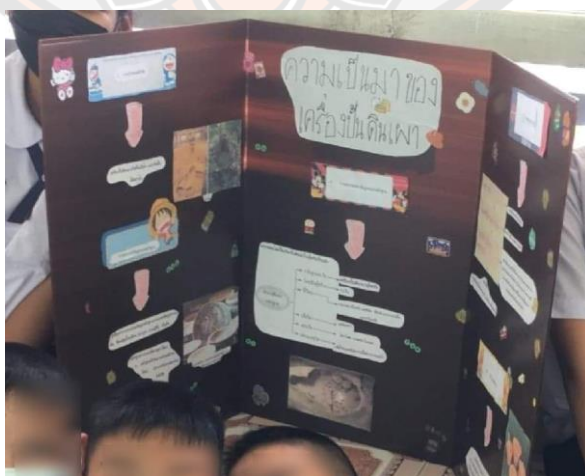
ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าและหาข้อมูลได้ด้วยตนเอง เพราะทำให้ผู้เรียน เข้าใจเนื้อหาและรู้วิธีการจัดการข้อมูลและเลือกใช้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ตามที่ ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้

...ครูต้องสอนให้เด็กรู้จักค้นคว้าให้เป็น อ่านให้เป็น ถ้าเป็นใน ระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นอาจจะให้นักเรียนทำเป็นโครงงานหรือรายงาน หลัก ๆ ก็คือการทำให้ผู้เรียนรู้จัก การค้นคว้าหาข้อมูล ตอนที่ครูสอน ให้ผู้เรียนทำการบูรณานุกรมเพื่อสร้างวินัยและรู้จัก การอ้างอิง ไม่ใช่ว่า ได้ข้อมูลอะไรมาแล้วไม่มีการอ้างอิง เพราะถือว่าเป็นการให้เกียรติ ผู้เขียน เด็กก็จะได้รู้จักว่าต้องอ้างอิงอย่างไร เมื่อเจอคำนี้อีก 1 รอบจะทำให้ ผู้เรียนค้นหา หรือศึกษางานที่ตนสนใจได้ดีขึ้น แล้วเวลาค้นหางานใน อินเทอร์เน็ตก็จะเจอแหล่งข้อมูล ที่มีความหลากหลาย ยิ่งค้นคว้าข้อมูล เจอข้อมูลที่หลากหลาย ผู้เรียนก็จะสกัดข้อมูล ของตนเองถ้าเด็กรู้วิธีการ อ่านที่ถูกต้องก็จะทำให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือนั่นเอง

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

ภาพ 14 ผลงานการค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียน

ภาพ 15 ผลงานการค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียน

ภาพ 16 ผลงานการค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของผู้เรียน

1.3.5 ครูควรมีทักษะในการบูรณาการในการจัดการเรียนรู้

ทักษะในการบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนควรนำศาสตร์ของวิชาประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับศาสตร์อื่น ๆ เช่น ภูมิวัฒนธรรม และศาสตร์อื่น ๆ ทางสังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และก่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาสาระมากขึ้น ด้วยการให้ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่กล่าวว่า

...ครูควรมีความรู้เชิงบูรณาการจนถึงสหวิทยาการ (Interdisciplinary) หมายความว่า ครูมองเรื่องเรื่องหนึ่ง ครูสามารถเชื่อมโยงใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ ที่จะพัฒนาเด็กเข้าไปเพื่อสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์นั้นได้ เพราะฉะนั้นเวลาเราพูดถึงเรื่องสังคม-ศึกษาจะสามารถที่จะเชื่อมโยง เช่น ภูมิประวัติศาสตร์ นักศึกษาครูเมื่อนำไปใช้กับนักเรียนก็จะนำไปใช้กับพื้นที่อารยธรรมต่าง ๆ ที่มันปรากฏในกลุ่มแม่น้ำทำให้เกิดการรับรู้ในตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ แล้วเขาก็อธิบายกระบวนการของภูมิศาสตร์กายภาพที่สัมพันธ์กับภูมิศาสตร์มนุษย์ และก็ต่อยอดไปถึงกระบวนการทางประวัติศาสตร์ได้

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...มีนักศึกษาคคนหนึ่งใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ผ่านพระเครื่องหรือเหรียญ เพราะฉะนั้น ถ้าครูมีวิธีคิดที่จะบูรณาการได้ไม่ว่าครูจะเจอความรู้เชิงบริบทที่แตกต่างกัน ครูก็จะสามารถหยิบแก่นหรือสาระสำคัญขององค์ความรู้มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อย่างเช่น ครูภาคกลาง ครูภาคเหนือ ก็สามารถใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัด

การเรียนการสอน แต่จะใช้ความรู้เชิงบริบทที่แตกต่างกันแต่ผู้เรียนสามารถไปถึงเป้า
ของมาตรฐานและตัวชี้วัดได้

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ครูต้องมีความสามารถเชื่อมโยงความรู้ชุดต่าง ๆ เข้าหากันได้ทั้งเรื่องของโลก เรื่อง
ของชุมชน และสังคม ยกตัวอย่างจากชุมชนที่เขายู่อาศัย ว่ามีอะไรเป็นสินค้าส่งออกใหม่
สินค้า OTOP มาจากไหน มาจากผลิตภัณฑ์หรืองานหัตถกรรมพื้นบ้านใช้ไหม เกิดจาก
ภูมิปัญญาชาวบ้านใช้ไหม เกิดขึ้นในสมัยไหน ยกตัวอย่างเช่น เชียงใหม่มีผ้าทอสมัยก่อน
มีการทอผ้าแล้วเดี๋ยวนี้ยังมีไหม

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...มีกรณีศึกษาหนึ่ง ครูสอนประวัติศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษาของประเทศ
ออสเตรเลีย เขาแบ่งปันวิธีการสอนประวัติศาสตร์ให้ฟัง สอนประวัติศาสตร์สังคมโดยใช้
ชุมชนเป็นฐาน ครูตั้งโจทย์ให้ผู้เรียน ในเรื่องการสอนประวัติศาสตร์สงครามโลก ดูสิว่า
ออสเตรเลียเกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 2 มากน้อยเพียงใด โดยให้ลูกไปถามพ่อแม่ว่า
มีใครไปรบบ้างไหม ในครอบครัวของตนเอง ปู่ย่าตายาย ใครเคยไปรบบ้างหรือไม่ ในกลาง
หมู่บ้านของเขาจะมีรูปปั้นเป็นอนุสาวรีย์ มีการจารึกชื่อผู้ที่เคยไปสงคราม พอนักเรียนได้ชื่อ
ของผู้ที่เคยไปออกรบ ปู่ย่าตายาย ชื่ออะไร จากนั้นเขาก็ไปที่กลางหมู่บ้าน เพื่อดูชื่อว่ามีชื่อ
ของญาติตนเองจารึกไว้หรือเปล่า พอนักเรียนเจอจากนั้นครูก็จะให้โจทย์ต่อถ้าปู่ย่าตา
ยายยังอยู่ ครูก็จะกำหนดคำถามให้ผู้เรียนไปถามว่า ไปรบทำไม ไปรบ แล้วได้อะไร ระหว่าง
รบเกิดอะไรขึ้น ตรงนี้คือการสืบค้นจากบุคคลที่มีตัวตนในประวัติศาสตร์จริง ๆ พอนักเรียน
ได้ข้อมูลครูก็จะให้เขียนรายงานตามที่คุณเรียนคิดอาจจะเป็นการเขียนรายงานประวัติศาสตร์
ครอบครัวของตนเองจากที่เคยไปรบในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ผู้เรียนจะเขียนรายงาน
ตามความสามารถของตนเอง ผลก็คือเด็กเกิดความเข้าใจสังคมประวัติศาสตร์ชุมชนมากขึ้น
เข้าใจเรื่องราวของสงครามโลกครั้งที่ 2 มากขึ้น

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...เด็กจะสรุปในแบบเดียวกันเลยก็คือ ไม่อยากให้สงครามโลกเกิดขึ้นอีกแล้วสงคราม
มีความโหดร้าย ต้องการให้มีสันติภาพ ความรักมากกว่า เด็กสามารถสรุปเองได้ว่า เรื่องราว
ที่เกิดขึ้น เกิดจากอะไร ไม่ควรเกิดขึ้นเพราะอะไร เด็กเข้าใจตัวเองเลยเด็กสามารถเรียนรู้
ได้ด้วยตนเองเลย กล่าวคือ เรื่องราวมีความเชื่อมโยงกับชีวิตของเขาครอบครัวเขาไปมี

ส่วนเกี่ยวข้อง จากนั้น เขาไม่อยากให้เกิดขึ้น ไม่ควรมีสงครามแล้ว นั่นคือการเข้าใจดีที่ปัจจุบันก็ไม่ควรจะมี และอนาคตก็ไม่ควรจะมีอีก ฉะนั้นแล้วในการจัดการเรียนรู้ ก็คือการใช้ชุมชนเป็นฐาน กระบวนการที่ผู้เรียนสืบค้นด้วยตนเองเด็กสามารถเชื่อมโยงตนเองกับประวัติศาสตร์ได้

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

กล่าวโดยสรุปด้านบทบาทผู้สอนมีประเด็นสำคัญจากการศึกษา 5 ประการ ได้แก่ ผู้สอนควรมีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอน ทั้งด้านการเตรียมความพร้อมและความรู้ทางด้านหลักวิชา องค์ความรู้ของเรื่องราวประวัติศาสตร์ เพื่อเชื่อมโยงสิ่งต่างให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเรียน ประการถัดมาผู้สอนควรมีความใจกว้าง เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนมีความคิดที่มีความแตกต่างและหลากหลาย ผู้สอนจึงต้องมีเหตุผล รับฟังและตัดสินใจโดยปราศจากอคติ สนับสนุนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ประการที่สาม ผู้สอนควรมีการตั้งคำถามและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กล่าวคือ ผู้สอนควรมีการกำหนดคำถาม และการใช้คำถามที่เหมาะสมในการสอน เนื่องจากคำถามจะช่วยให้เกิดการกระตุ้น ความคิดและมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน คำถามที่เหมาะสมควรมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ส่วนการใช้กิจกรรมควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ สืบค้นข้อมูล จะช่วยฝึกทักษะการคิดของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ ผู้สอนควรให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพราะจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา รู้จักการจัดการข้อมูลและเลือกใช้ข้อมูลได้อย่างมีความน่าเชื่อถือ ประการสุดท้ายผู้สอนควรมีทักษะในการบูรณาการทั้งในการบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ด้วยการนำศาสตร์ของวิชาอื่น ๆ มาประยุกต์กับการศึกษาประวัติศาสตร์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่มาตรฐานหรือตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้กำหนดไว้

1.4 บทบาทผู้เรียน

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านบทบาทของผู้เรียน ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นได้ทั้งหมด 3 ประเด็น ได้แก่ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และตอบคำถามผู้สอนในชั้นเรียน ผู้เรียนควรมีทักษะในด้านการค้นคว้าหาความรู้ และทัศนคติเกี่ยวกับการเรียนประวัติศาสตร์ของผู้เรียนมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และตอบคำถามผู้สอนภายในชั้นเรียน

ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และตอบคำถามผู้สอนภายในชั้นเรียน กล่าวคือ เมื่อผู้สอนมีการถามคำถามหรือมีการใช้สื่อ เช่น วีดีโอหรือสื่อออนไลน์ประเภทต่าง ๆ ให้ผู้เรียนดู ครูก็จะถามคำถามผู้เรียน ผู้เรียนจะตอบคำถามผู้สอน

ในบางกรณีครูจะมีการให้ผู้เรียน ทำแบบฝึกหัดหรือแบบฝึกทักษะมาก่อนการเข้าห้องเรียน จากนั้นครูก็จะถามคำถามผู้เรียนให้ผู้เรียนตอบคำถาม เป็นต้น ตามที่ผู้ให้ข้อมูลมีความคิดเห็น ดังนี้

...ในการจัดการเรียนการสอนผู้เรียนก็จะมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนบ้างค่ะ มีการตอบคำถามครูภายในชั้นเรียน ตั้งใจเรียน เวลาครูสอนหรือเปิดคลิปวิดีโอให้นักเรียนดู นักเรียนก็จะมีคามสนใจนะคะ เท่าที่จัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ พบว่า เด็กที่เข้ามาเรียนสายศิลป์ โดยเฉพาะด้านสังคมศึกษาโดยเฉพาะก็จะให้ความสนใจมากกว่านักเรียนสายวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ อาจจะเป็นเพราะว่าเขาเข้ามาด้วยความสนใจ จึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์ และได้ตอบครูมากกว่านักเรียนกลุ่มอื่น ๆ ค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...จริง ๆ แล้วในห้องเรียนถ้าครูเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นนักเรียน เขาก็จะแสดงความคิดเห็นนะคะ มีการโต้ตอบกันในห้องเรียน ถามมาตอบไป ถ้าตอบไม่ได้ นักเรียนก็จะไปค้นต่อ ใครไปค้นได้ข้อมูลอะไรมาก็นำมาเราให้เพื่อนฟังนะคะ บางครั้งครูก็ให้การบ้านแบบฝึกหัดหรืองานให้เขาไปทำมาก่อน จากนั้นก็จะมาเฉลยในห้องเรียน เขาก็จะทำมาบ้างบางส่วนค่ะ ส่วนคำตอบจะถูกหรือผิด เราก็ไม่ได้ว่าอะไรอยู่แล้วค่ะ ส่วนถ้าครูมีกิจกรรมในห้องเรียน ถ้าในกรณีเรียนออนไลน์ ครูก็จะใช้คำถาม และให้ผู้เรียนให้สัญญาณมือ ใครยกมือก่อนก็จะได้ตอบคำถามก่อน ถ้าตอบผิด คนถัดไปก็จะมีสิทธิ์ตอบค่ะ โดยภาพรวมผู้เรียนก็ให้ความร่วมมือดีค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...พฤติกรรมส่วนใหญ่ของเด็กที่โรงเรียนก็มีตั้งใจเรียน และไม่ตั้งใจเรียน บางคนเขาก็จะตั้งคำถามว่าเรียนประวัติศาสตร์ไปทำไม เหมือนเขาจะรู้สึกว่าการเรียนประวัติศาสตร์แล้วจะเอาไปใช้ต่อได้อย่างไร พอเขามีคำถามเหล่านี้เขาเลยไม่ค่อยสนใจค่ะ แต่ก็ยังมีนักเรียนบางกลุ่ม ที่ยังสนใจ เวลาครูเปิดวิดีโอ ระหว่างที่สอน ครูมีคำถามถามนักเรียน นักเรียนเขาก็ตอบคำถามค่ะจะถูกจะผิด เขาก็พยายามตอบค่ะ ตรงนี้ก็ถือว่าดีค่ะ เราได้รู้ความคิดของผู้เรียน

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...นักเรียนส่วนใหญ่ที่เคยสอนมานะคะ เคยสอนโรงเรียนขยาย โอกาสค่ะ นักเรียนมัธยมต้นส่วนใหญ่ก็กำลังเริ่มเป็นวัยรุ่น ดังนั้น ในเรื่องเรียนของนักเรียนก็จะให้ความสนใจตามสภาพแต่ละบุคคลค่ะ อย่างเวลาในการจัดการเรียนการสอนนั้น ครูก็จะเตรียมกิจกรรมเตรียมเนื้อหาที่ใช้ในการสอนนะคะ นักเรียนก็ฟังครูค่ะ และเมื่อครูมีคำถามเด็กก็จะตอบครูบ้าง บางคนก็ไม่เคยตอบเลยคนที่ตอบได้ หรือชอบเรียนวิชาประวัติศาสตร์เขาก็จะตอบอยู่เรื่อย ๆ ค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ผู้เรียนควรมีความสนใจ มีความตั้งใจในการจัดการเรียนการสอน ผู้เรียนควรเข้าใจบริบทที่มาที่ไปของสิ่งต่าง ๆ ผู้เรียนควรมีความกระตือรือร้นมากกว่านี้ ในชั้นเรียนผู้เรียนก็จะมีการตอบคำถามบ้างบางส่วน ในบางครั้งถ้าเป็นคำถามง่าย ๆ พื้นฐาน เขาก็จะแย่งกันตอบนะคะ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่ยากขึ้นผู้เรียนอาจจะไม่ตอบบ้างค่ะ โดยรวมก็ถือว่ามีปฏิสัมพันธ์กับอาจารย์ค่ะ แต่เราก็ต้องเข้าใจว่าวิชาที่สอนเป็นวิชาทฤษฎี บางครั้งนักเรียนที่เลือกมาเรียนด้านนี้อาจจะสนใจในด้าน การปฏิบัติมากกว่าค่ะ

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

1.4.2 ผู้เรียนควรมีทักษะในด้านการค้นคว้าหาความรู้

ผู้เรียนควรได้รับการฝึกฝนในเรื่องของทักษะในเรื่องของการค้นคว้าหาความรู้ และการไม่หลงเชื่อข้อมูลใดข้อมูลหนึ่งเพียงเท่านั้น เนื่องจากในการเรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เอกสารหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลาย จึงมีความจำเป็นต้องประเมินความน่าเชื่อถือ หรือตรวจสอบหลักฐานให้ดีเสียก่อน จากนั้นจึงนำไปสู่การวิเคราะห์ และตีความในขั้นตอนต่อไป ยิ่งถ้าเป็นในสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า ผู้เรียนได้รับข้อมูลข่าวสารที่มีความหลากหลาย ย่อมทำให้ผู้เรียนต้องแยกแยะ และเลือกเสพข้อมูลที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ นำไปสู่การเท่าทันสังคม ทักษะในเรื่องนี้จึงมีความจำเป็นต่อผู้เรียนตามให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวไว้ดังนี้

...รายวิชาประวัติศาสตร์มีความสนุกภายในตัวเองง่าย ๆ เลย วิชานี้อาจจะต้องจำตัวละครเยอะหรือมีเนื้อหาค่อนข้างมาก มันก็เลยทำให้ดูว่าเป็นเรื่องยาก อย่างแรกเลยที่ยากเสนอ คือ ประวัติศาสตร์ ก็เหมือนกับวรรณกรรม 1 ชุด เด็กที่เรียนประวัติศาสตร์ จึงควรเป็นเด็กที่ชอบค้นคว้าหาความรู้ ต้องอ่านให้เป็น เป็นนักอ่าน และขยันหาข้อมูล ไม่ได้เชื่อเพียงข้อมูลเดียว ซึ่งปัญหาของผู้เรียนในปัจจุบันก็คือการเชื่อในข้อมูล แต่ไม่คิดเลย

ว่าเบื้องลึกเบื้องหลังของข้อมูลตรงนั้นมันจะถูกต้อง หรือมันจะไม่ถูกต้อง หลังจากนั้นพอคุณเสปข้อมูลไปแล้ว มันทำให้รู้ว่าผู้เรียนขาดการรู้เท่าทันสื่อ และอาจจะนำไปสู่การขาดการรู้เท่าทันทางสังคม

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ผลปรากฏว่าเมื่อเด็กไม่อ่าน ก็จะไม่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ เพราะผู้เรียนจะไม่สามารถเปรียบเทียบชุดข้อมูลได้เลย ถึงแม้ว่าเขาฟังครูเล่าในห้องเรียน และสามารถนำไปถ่ายทอดได้ก็ถือว่ายังเหมาะสม แต่ถ้าเขาคิดว่าข้อมูลของเรานั้นใช่หรือไม่ใช่ มันกลับกลายเป็นว่าเขาจะต่อยอดองค์ความรู้ได้เลย แล้วทักษะตรงนี้จะติดตัวผู้เรียน ก็คือ เรื่องของการคิดเรื่องของการค้นคว้าหาความรู้ มันจะไม่ใช่ที่ว่าเรียนประวัติศาสตร์แล้วเกิดกระบวนการเท่านี้ แต่จะสามารถนำไปต่อยอดกับวิชาอื่น ๆ ได้อีกด้วย

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2565)

...ในห้องเรียนปกติก็จะมีทำให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลประวัติศาสตร์ โดยครูอาจจะกำหนดหัวข้อในการสืบค้นให้ ผู้เรียนคะ จากนั้นก็จะเอาคำตอบที่ได้มาแบ่งปันกันภายในกลุ่ม หรือบางครั้งก็จัดให้มีการนำเสนอภายในห้องเรียนคะ คิดว่าทักษะการสืบค้นข้อมูลมีความจำเป็นอย่างมากในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เนื่องจากว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์ หลักฐานมีเป็นจำนวนมากบางชิ้นเชื่อถือได้ บางอย่างเชื่อถือไม่ได้ การสืบค้นข้อมูลและการประเมินความน่าเชื่อถือจึงสำคัญสำหรับผู้เรียนและเป็นสิ่งที่จำเป็นของเด็กในการเรียนประวัติศาสตร์คะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

นอกจากนี้ผู้เรียนควรเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก Passive Learner มาเป็น Active Learner เนื่องจากว่า การที่ผู้เรียนมีความตื่นตัวและสืบค้นข้อมูล หากคำตอบด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนสามารถสกัดหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง สามารถทำให้เขาถ่ายทอดหรือได้รับชุดข้อมูลของเรื่องราวที่เกิดจากการศึกษาของตนเองได้ ตามที่ผู้ให้ข้อมูลหลักให้สัมภาษณ์ ดังนี้

...ผู้เรียนควรเปลี่ยนบทบาทของตนเองจาก Passive learner เป็น Active Learner และตัวกระบวนการที่สำคัญ ก็คือ กระบวนการสืบเสาะ (inquiry) ประการแรกเลย คือ ผู้เรียนต้องเข้าไปศึกษาหาความรู้ หรือว่าตั้งคำถามกับความรู้ ในกระบวนการที่เขาตั้งประเด็นแล้ว ตัวกระบวนการที่ผลักเขาไปสู่ Active learning การเริ่มต้นของ Active Learning ของพีระมิด

แห่งการเรียนรู้ จะเริ่มจากการสนทนากลุ่ม (discussion group) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เด็กคนหนึ่งจะสามารถสนทนาหรือสร้างประเด็นกับเพื่อนได้ เขาต้องมีองค์ความรู้ที่เขาไปค้นมาก่อนแล้ว เขาจะสับสนเพื่อที่จะนำกระบวนการของเขามาให้เหตุผลหรือให้ความหมายในกระบวนการที่เขาสนใจ และขยับขึ้นไปเป็นเรื่องของการลงมือกระทำ (Practice by doing) ก็คือ เขาต้องมีลักษณะการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การเรียนประวัติศาสตร์ อาจจะไม่ได้เรียนจากชุดข้อมูลเพียงอย่างเดียว แต่เขาสามารถเข้าไปปฏิบัติการหรือสร้างการเรียนรู้ของเขาได้ ในระดับสูงสุดก็คือ การที่ผู้เรียนสามารถนำเรื่องราวเหล่านั้นไปถ่ายทอด แต่ในทฤษฎีการเรียนรู้ จะกล่าวถึงการไปสอนผู้อื่น

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ตอนที่ครูไปทำโครงการ ครูคิดว่าการที่เด็กไปสอนคนอื่นได้ถือเป็นการถ่ายทอด (sharing) คือ การที่สามารถจะคืนข้อมูลที่ตนเอง วิเคราะห์หรือสืบค้นมา กลับไปให้ข้อมูลกับพื้นที่หรือชุมชนที่เข้าไปศึกษา ชุมชนหรือพื้นที่ก็จะได้อะไรหรือคำตอบที่มีการตีความความหมายใหม่กับประวัติศาสตร์หรือชุดข้อมูลพื้นที่ที่ศึกษา

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

1.4.3 ทักษะเกี่ยวกับการเรียนประวัติศาสตร์ของผู้เรียน

ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ว่าเป็นเรื่องที่ไกลตัว และไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับผู้อื่น ดังนั้น การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนประวัติศาสตร์ว่ามีความเกี่ยวข้องกับหรือเชื่อมโยงกับตนเอง จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ ตามผู้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

...ผู้เรียนมักจะรู้สึกว่ายากที่จะเรียนประวัติศาสตร์ไปทำไม เนื่องจากว่า ไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง มานั่งเรียนทำไม สู้รบกันเมื่อสองสามร้อย ปีที่แล้ว เขาเอาไปใช้อะไรได้บ้าง อาจารย์ว่าเป็นคำถามหลักที่ผู้เรียนจะ ตั้งคำถามเสมอเวลาเรียนวิชานี้ มันถึงทำให้รู้สึกเบื่ออย่างไรคะ เพราะคิดว่า เอาไปใช้อะไรก็ได้ไม่ได้ เพราะมันเกิดไปแล้ว ทีนี้ก็เกิดการท่องจำเพื่อนำไปสอบ พอสอบแล้วก็ลืม บทบาทของผู้เรียนอย่างหนึ่งเลยก็คือ ต้อง ทำให้ผู้เรียนคิดว่าสิ่งที่เขาเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับเขา และสามารถนำไปต่อยอดได้

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...วิธีการก็คือ เราควรสอนให้เขา (ผู้เรียน) เข้าใจประวัติศาสตร์ เข้าใจอดีตที่เกิดขึ้นแล้ว แล้วหลาย ๆ เรื่องที่เกิดขึ้นแล้ว สามารถทำให้เราเข้าใจปัจจุบันได้ เช่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ ทำไม่แต่ละช่วงเวลา เศรษฐกิจที่ตกต่ำ อย่างวิกฤตการณ์ต้มยำกุ้ง ปี พ.ศ. 2540 เกิดอะไรขึ้นแล้ว ในปัจจุบัน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาเศรษฐกิจก็ไม่ได้ดีขึ้น มีสาเหตุมาจากอะไร อาจารย์มองว่าเหตุผลที่เด็กไม่ชอบประวัติศาสตร์ เพราะเราเน้นสอนเนื้อหาประวัติศาสตร์มากเกินไป สอนแต่เรื่องราวที่เฉพาะเรื่อง แต่ไม่ได้เชื่อมโยงกับความรู้ปัจจุบัน หรือสิ่งอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เข้ามาใส่ให้เขาเห็นว่าสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับตัวเขาจริง ๆ

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...การสอนที่เชื่อมโยงกับปัจจุบัน ยกตัวอย่างเช่น ในเรื่องของการค้าขายจะเป็น ภาคการค้าของหลวงหรือภาครัฐ โดยการกำหนดเป็นสินค้าต้องห้าม เทียบกับปัจจุบัน คุณคะ ว่าเรามีการกำหนดสินค้าต้องห้ามไหม ถ้าไม่มีหรือถ้ามี มันคืออะไรแล้วที่ไม่มี เพราะอะไร ดังนั้น ผู้เรียนต้องเข้าใจว่าประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของเขา สามารถเข้าใจอดีตเพื่อเรียนรู้ปัจจุบัน และสามารถวางแผนอนาคตได้ ซึ่งเหตุการณ์ เหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ปัจจุบันนี้ถ้าหากเป็นเรื่องไม่ดีไม่ควรให้เกิดขึ้น ไข้หรือไม่ เรียนรู้ว่าอดีตปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดความล้มเหลว ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม ปัจจุบันนี้จะต้องป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นแล้วอนาคตจะวางแผนอย่างไรให้มันสามารถไปต่อ ข้างหน้าได้ อาจารย์คิดว่าถ้าสามารถทำให้เด็กเข้าใจในตอนนี้ได้จะทำให้เขามีมุมมอง ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตของเขามากขึ้น

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

กล่าวโดยสรุปด้านบทบาทของผู้เรียน ได้แก่ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และตอบคำถามผู้สอน ในชั้นเรียน กล่าวคือ ในการจัดการเรียนการสอน เมื่อผู้สอนมีคำถามผู้เรียนจะมีการตอบคำถาม ในชั้นเรียน ในบางครั้งผู้สอนให้แบบฝึกทักษะหรือแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนทำมาก่อน และผู้สอน จะมีการใช้คำถามเป็นการทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียน นอกจากนี้ ผู้เรียนยังควรได้รับการฝึกทักษะ ในด้านการค้นคว้าหาความรู้ และการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล เนื่องจากเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ส่วนด้านทัศนคติในการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ ผู้เรียนยังมีความรู้สึกที่ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงของประวัติศาสตร์กับตนเอง

2. ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

จากการศึกษาข้อมูลด้านปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ พบประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาด้านหลักสูตร และการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาในรายวิชาประวัติศาสตร์ ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ปัญหาด้านหลักการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ ปัญหาด้านบทบาทของผู้เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ปัญหาด้านหลักสูตร และการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาในรายวิชาประวัติศาสตร์

ด้านหลักสูตรและการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาในรายวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดและจำกัดเรื่องราวในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ครูจำเป็นต้องสอนตามเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด และเนื้อหาในบางประเด็นยังทับซ้อนกันทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและขาดแรงจูงใจในการเรียน นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังเสนอว่าหลักสูตรนั้นมีตัวชี้วัดที่กำหนดให้ผู้เรียนศึกษามีเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจยังไม่เหมาะกับคาบเรียนและเนื้อหาที่กำหนดไว้ การกำหนดของหลักสูตรส่งผลให้การวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาเกิดปัญหา นั่นคือ การกำหนดชุดคำตอบขององค์ความรู้ที่มีเพียงชุดคำตอบเดียว คำตอบที่ถูกกำหนดโดยผู้สร้าง ทำให้การเรียนประวัติศาสตร์ที่มีการกำหนดเพียงชุดความคิดเดียว ทำให้ขาดความหลากหลายขององค์ความรู้ ดังการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

...หลักสูตรและโครงสร้างหลักสูตรค่ะ หลักสูตรแกนกลางมักจะจำกัดเรื่องราวให้เด็กต้องเรียนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษา จริง ๆ แล้ว เนื้อหาที่เด็กเรียนมาตั้งแต่ประถมศึกษา บางครั้งนักเรียนอาจมีความรู้สึกว่าทำไมมันถึงครอบคลุมเยอะขนาดนี้จ้ะ มันกลายเป็นว่าแทนที่จะปลูกฝัง ความรักและความภูมิใจในความเป็นมาของตัวเอง มันกลายเป็นว่านักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ฉันไม่อยากจะอ่านทำไมต้องเรียนแล้วเรียนอีกเรียนซ้ำไปซ้ำมาทำให้เด็กกลายเป็นไม่อยากรู้ ไม่สนใจ เพราะว่าเขาเรียนเรื่องเดิม ๆ ค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ซึ่งเท่าที่สังเกตมาก็คือมัธยมต้นก็เรียนพอมมาถึงมัธยมปลายก็เรียนอีกแล้ว แล้วเรื่องหรือดูแคในหลักสูตรเลยคะมันคือเรื่องเดิม จะบอกว่าตัวชีวิต ตัวชีวิตเขียนต่างกันก็จริง แต่ถ้ามองเข้าไปที่เนื้อหา แล้วมันก็คือเรื่องเดียวกันนะคะ ดังนั้น ก็ควรที่ผู้พื้นฐาน อย่ายึดยึดเนื้อหาดีกว่า ดังนั้น หากพอถึงเราทำให้นักเรียนรู้สึกอึดอัด ถูกยึดยึดที่จะใส่ความรู้ให้ ทำให้เขาไม่ค่อยอยากเรียนนะคะไม่ว่าจะวิชาอะไรนะก็ตามคะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...วิชาประวัติศาสตร์ ตัวชีวิตที่กำหนดมาจากหลักสูตรแกนกลาง บางอย่างตอนนี้พอเวลามันเริ่มผ่านไป เรื่องเก่ามันก็เริ่มเก่าลงเรื่อย ๆ ค่ะ ที่นี้ก็คือหลักสูตรก็ยังไม่ค่อยก็ยังเรียนสมัยสุโขทัยก็ยังดันกำเนิดอยู่เพียงแต่ว่าพอในยุคต่อ ๆ มา เหมือนกับว่ามันยังกำหนดอยู่ว่าต้องเรียนสุโขทัย ต้องเรียนอยุธยาต้องเรียนธนบุรีรัตนโกสินทร์ ต้องรู้จักพระมหากษัตริย์ราชวงศ์อะไรอย่างนี้คะ ก็น่าจะปรับในส่วนของตัวชีวิตของหลักสูตรให้มีความร่วมสมัยมากขึ้น

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนด ตัวชีวิตเป็นจำนวนมาก และมีเรื่องราวที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ที่จำนวนมาก ทำให้ผู้เรียนคิดว่าประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่น่าเบื่อ ยาก เนื้อหาเยอะ พอสุดท้ายแล้วเขาเรียน เขาก็มักจะหวังแค่ เรียนเพื่อนำไปทำข้อสอบ แต่ไม่ได้คิดว่าประวัติศาสตร์ต้องเรียนไปทำไม เรียนแล้วได้อะไร ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ววิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญและจำเป็นคะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ในเรื่องของความเชื่อแฝงที่ปรากฏ (Hidden belief) พอปรากฏเป็นจำนวนมากจนทำให้เกิดวาระซ่อนเร้น (hidden agenda) ที่มันแฝงอยู่ในหลักสูตร ครูคิดว่าเป็นจุดสำคัญในการสอนประวัติศาสตร์ ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวัดผลของเด็กเมื่อไปสัมพันธ์กับแบบทดสอบเลือกตอบ (multiple choice question) มันจึงมีชุดคำตอบที่ผู้สร้างหรือออกแบบหลักสูตร วางชุดคำตอบนั้นไว้แล้ว ซึ่งเราก็จะเห็นปรากฏการณ์แบบนี้เกิดขึ้นบ่อย ๆ เวลาเราเห็นการวัดผลและประเมินผลที่มันเกิดขึ้น แต่ว่าเมื่อเด็กได้รับโอกาสในการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษาที่หลากหลายในระดับที่สูงขึ้น เด็กก็จะเกิดการปรับเปลี่ยนความคิดทางประวัติศาสตร์ใหม่

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ยกตัวอย่างเช่น ในระดับมัธยมศึกษาในชั้นเรียน ประวัติศาสตร์ ก็จะเป็นการเรียน เพื่อนำไปใช้ในการทำข้อสอบให้ผ่าน เรา (ผู้สอน) ก็จะมีชุดความคิดหรือคำตอบที่เรา (ผู้สอน) มีอยู่แล้ว ประกอบกับครูก็มีชุดคำตอบอยู่แล้วว่าจะตอบอย่างไร แต่ถ้าคำตอบที่มี มิติและหลากหลาย ส่วนใหญ่ก็จะอยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตรงนี้ก็ เป็นสิ่งที่น่าลำบากใจของครูด้วยเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีครูหลายคนที่จะคิดว่าเราสอน ไม่ตรงตามแบบเรียนหรือหลักสูตร แต่พอเด็กจะต้องสอบวัดผลประเมินผลก็อาจเกิดปัญหา บางครั้งครูก็จะแก้ปัญหาด้วยการมีชุดคำตอบให้ผู้เรียน 2 ชุด และให้เด็กนำไปปรับใช้ ดังนั้น การออกแบบหลักสูตรการจัดการเรียนรู้และการวัดผลประเมินผลต้องมีลักษณะ สอดคล้องกันและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

2.2 ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ด้วยสถานการณ์โควิด 19 ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าศึกษาที่แหล่งเรียนรู้ได้มากพอ เนื่อง จากในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ การศึกษาในพื้นที่หรือแหล่งเรียนรู้ จะทำให้ผู้เรียนได้ศึกษา จากสถานที่จริงและมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งที่ได้ศึกษา นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลยังกล่าวอีกว่า สถานศึกษาขาดการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่ใกล้ตัวผู้เรียน ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจาก ถ้าผู้เรียนได้เรียนประวัติศาสตร์ตามที่หลักสูตรกำหนดหรือตามตำราเรียนเพียงอย่างเดียว โดยไม่มีการรับรู้ข้อมูลสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่หรือใกล้ตนเอง ย่อมทำให้ผู้เรียนขาดการรับรู้ข้อมูลที่จะทำให้ ตนเองเกิดความเข้าใจความเป็นมาของชุมชนตนเอง ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวไว้ ดังนี้

...หนึ่งเลย คือ ถ้าจะเรียนประวัติศาสตร์จริง ๆ นะความรู้สึกนะ ถ้าจะเรียน ประวัติศาสตร์ให้สนุกเลยก็คือ การใช้สื่อเสมือนจริงหรือการลงไปในพื้นที่จริงค่อนข้าง สำคัญมากเลยคะ แค่ว่าเรียนประวัติศาสตร์ไทยอย่างเดียว จะย้อนไปถึงตั้งแต่เมื่อไหร่ แล้วก็กว่าจะมาถึงปัจจุบัน ถ้ามองตรงไหนมันก็มีประวัติศาสตร์ของชาติไทยอยู่ทุกองู ของประเทศ ทีนี้เราจะไปเน้นอะไรก่อน ถ้าเป็นไปได้จริงก็คือน่าจะอันดับแรกเลยนะ หลักสูตรแกนกลางก็ไม่ควรจะไปประจบอะไรมาเลย แล้วก็ไม่ควรที่จะเอาเด็กไปวัดด้วย การทดสอบระดับชาติอะไรต่าง ๆ เพราะท้ายที่สุดแล้วความรู้ในประวัติศาสตร์ระดับท้องถิ่น สำคัญมากเลยนะคะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...ถ้าเรารักในภูมิลำเนาถิ่นเกิดของเรา ก่อน เราก็จะมีความสนใจไปยังพื้นที่ใกล้เคียง นะคะ อย่างเราเป็นคนสุโขทัย ประวัติศาสตร์สุโขทัยไม่ได้มีอยู่แค่ในตำราเรียนที่หลักสูตร กำหนดมาเท่านั้นนะคะ มันมีอะไรมากกว่านั้น จังหวัดพิษณุโลกของเขา ในแต่ละหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ก็มีประวัติศาสตร์ ดังนั้นก็ไม่ควรที่จะไปยึดยึดความรู้ให้เด็กมากเกินไป ถูกคะ ที่เราจะรู้ประวัติศาสตร์ภาพรวมของชาติไทย แต่ท้ายที่สุดแล้วน่าจะเริ่มจากใกล้ตัวก่อน เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจในพื้นที่และชุมชนของตนเองคะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...สถานการณ์โควิด 19 มีผลต่อการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ตอนนั้นอาจารย์ สอนเกี่ยวกับศิลปะสมัยใหม่ (modern art) อาจารย์ก็อยากให้นักศึกษาเห็นรูปแบบของ ศิลปะด้วยตาของตนเอง ประสบการณ์ตรง ก็เลยให้นักศึกษาไปศึกษาที่พิพิธภัณฑ์ ที่เชียงใหม่เป็นพิพิธภัณฑ์ร่วมสมัย เป็นที่รวบรวมผลงานของศิลปินไทย มีความเป็นสากล ในปัจจุบันศิลปะมีความเป็นสากลมาก ก็เลยมีความสนใจที่อยากให้นักศึกษาได้เห็น ถ้ามี จังหวะและโอกาสก็จะพานักศึกษาไปชมงาน เนื่องจากอยากให้เขาได้ศึกษาด้วยตนเองด้วย เด็กก็เกิดความสนใจดี นะคะ แต่พอมีสถานการณ์โควิด ทำให้ต้องระงับการออกนอกพื้นที่คะ ซึ่งความเป็นจริงแล้วการให้นักศึกษาลงพื้นที่ที่มีความสำคัญมากนะคะ

(อาจารย์มหาวิทยาลัยฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

2.3 ปัญหาด้านหลักการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์

เรื่องของหลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เหมือนเป็นปัญหาสำคัญเนื่องจากการที่ครูเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบบรรยาย และขาดการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการใช้หลักฐาน การตีความหลักฐาน การเชื่อมโยงข้อมูล และสรุปประเด็นองค์ความรู้ จากชุดคำตอบเดียว ย่อมทำให้การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ขาดมิติ และมีผลต่อการส่งเสริม กระบวนการคิดของผู้เรียน นอกจากนี้ การจัดการเรียนการสอนที่ยึดโยงกับเนื้อหามากเกินไป การจดจำ ตัวละคร บุคคลสำคัญ ศักราชของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ละเลยการวิเคราะห์ย่อมเป็นปัญหาในการเรียน การสอนประวัติศาสตร์เช่นเดียวกัน ตามข้อมูล ดังนี้

...เมื่อไหร่ก็ตามที่ครูเปิดหนังสือสอนและถ่ายทอดประวัติศาสตร์แบบผลิตซ้ำเรียนมา ตั้งแต่ประถมศึกษาอย่างไร มัธยมก็แค่ไปเสริมตัวละคร แต่ไม่ให้ได้วิเคราะห์เลยก็ลำบาก ตอนนี่ที่พบว่าครูสังคมศึกษามีปัญหาอยู่ก็คือ สอนวิธีการทางประวัติศาสตร์ แต่ไม่รู้จัก การใช้หลักฐานที่ถูกต้อง และที่สำคัญเลยก็คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักฐานชั้นต้น ชั้นรอง

ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาเรื่องเมืองเชียงใหม่ ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่อาจจะเป็นหลักฐานชั้นรองเลยก็เป็นได้ แต่ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย ศิลาจารึกก็จัดเป็นหลักฐานชั้นต้น ปัญหาที่พบก็คือ ครูไม่นำตัวหลักฐานที่มีอยู่แล้วมาช่วยตีความกับผู้เรียน คุณครูก็จะรอแต่คำตอบอย่างเดียวที่เป็นข้อสนเทศทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานเอามาแล้ว ไม่ได้ตีความต่อ

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...กิจกรรมระหว่างครูและนักเรียนในการสอนประวัติศาสตร์ไม่ได้มีกรณีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกันมากเท่าที่ควร ครูอาจจะไม่ได้เปิดโอกาสให้เด็กตีความร่วมกับคุณครู ทำให้ขาดในเรื่องของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น การยกข้อความในพระราชพงศาวดาร ถ้ามองแบบดั้งเดิม เราอาจจะตีความต่อแตกต่างจากนี้อาจไม่ได้แล้ว แต่ในความเป็นจริงในหลักฐานก็มีข้อสนเทศอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น พระราชวังในสมัยอยุธยา ทำไมถึงไม่มีเสา แสดงว่าเมื่อก่อน ส่วนใหญ่ทำจากเครื่องไม้ก็เป็นได้ เราก็นำมาเชื่อมโยงกับภูมิศาสตร์ได้ เมื่อมีเด็กหลาย ๆ คนตีความออกไปอย่างหลากหลาย ครูก็สามารถตีความได้อีกอย่างหนึ่ง แต่เราก็จะไม่บอกว่า ของเด็กผิดหรือของครูผิด ครูและนักเรียนควรแลกเปลี่ยนกันและเหตุผลตรงนั้น ก็จะนำไปสู่กระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...การสร้างองค์ความรู้ เหตุผลสำคัญของประวัติศาสตร์ คือการสร้างองค์ความรู้ เน้นการสร้างองค์ความรู้ให้เป็น และเป็นองค์ความรู้ที่อยู่บนหลักของเหตุและผล ทำให้ผู้เรียนมีความกล้าหาญทางความคิด กล้าที่จะแสดงออก ค้นคว้า เกิดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น ถ้าครูสามารถทำได้ เด็กจะเป็นผู้ฟังที่ดีมากขึ้น เด็กจะมีเหตุผล และเมื่อครูเปิดโอกาสให้เด็ก เด็กยอมรับฟังครู ส่งผลให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นด้วยปัจจุบันเยาวชนก็ขาดตรงนี้ และครูก็ยังขาดการเปิดพื้นที่ให้กับผู้เรียน เพราะฉะนั้นห้องเรียนประวัติศาสตร์ควรจะเป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากกว่าการสอนเพียงแต่เนื้อหาเท่านั้น

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...อาจารย์คิดว่า การสอนประวัติศาสตร์ ในระดับโรงเรียนจะค่อนข้างเน้นหนักในเรื่องของการท่องจำ ประวัติศาสตร์จะเป็นเรื่องราวในอดีตที่เกิดขึ้นไปแล้ว เสน่ห์ของมันก็คือไม่มีใครรู้ว่าข้อเท็จจริงของมันคืออะไร เพราะมันเกิดขึ้นไปแล้ว และที่สำคัญประวัติศาสตร์มีข้อจำเพาะก็คือ ผู้ชนะเท่านั้นสามารถเขียนได้ ฉะนั้นเรื่องราวจึงมักจะวนเวียนอยู่กับคนชนะ เพราะว่าประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์โลกก็ตาม มันจะเกี่ยวข้องกับการปกครอง สงคราม ค่อนข้างมาก ถ้าแบ่งสัดส่วนนะเป็นประวัติศาสตร์การปกครอง ประวัติศาสตร์สงคราม มากกว่าประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และสังคม ฉะนั้นเนื้อหาในประวัติศาสตร์จึงวนเวียนอยู่กับเรื่องการปกครอง เรื่องเกี่ยวกับสงคราม ระหว่างนี้ระหว่างนี้

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...อย่างที่บอกแต่แรกว่าผู้ชนะเขียนประวัติศาสตร์ เรื่องราวจึงเน้นไปที่ผู้เขียน เช่นไทยรบพม่า พม่ารบไทย อยู่ที่มุมมองของใคร เพราะประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไปแล้ว จึงขึ้นอยู่กับมุมมองของใคร ทีนี้เมื่อนำมาจัดการเรียนการสอน ทำให้เนื้อหาจึงมีลักษณะในการท่องจำ เพราะมันจะเกี่ยวข้องกับการประวัติศาสตร์ สังเกตเถอะ หลักฐานทางประวัติศาสตร์อะไรก็แล้วแต่มักจะขึ้นต้นด้วยศักราช จ.ศ. นั้น ปีนักษัตรนั้นนี่ อันนี้คือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ใช่ในเชิงของการเล่าเรื่องราว เพราะจะมีแบบผู้เล่า (Story teller) อีกทีหนึ่ง เช่น พงศาวดารยาว ๆ เล่าเรื่องราวมากมาย

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...อย่างไรก็ตามจะมีศักราชให้ แล้วก็เนื้อเรื่องคืออะไรเสมอ ดังนั้น เวลาสอนหนังสือเรา (ผู้สอน) จึงมักจะใช้ศักราชเป็นตัวตั้ง เช่น กรุงแตกครั้งที่หนึ่งเกิดเมื่อไหร่ ยุทธยาตั้งเมื่อไหร่ ปีพ.ศ. อะไร 1893 ไซ้ใหม่ ทำให้เวลาสอนหนังสือเด็กค่อนข้างจะเบื่อ เพราะต้องท่องจำ อาจารย์คิดว่าเป็นยาขมสำหรับเด็กทุกคนเลย ทำให้ไม่ต้องท่องจำ พ.ศ. นั้นแล้วก็เกิดอะไรขึ้นตัวละครก็เยอะ ยิ่งช่วงเวลาไหนที่ตัวละครเยอะ กษัตริย์องค์นี้รบกับองค์นั้น เรื่องราวต่าง ๆ มากมายสัมพันธ์เป็นเรื่องราวในอดีตที่บางครั้งอาจารย์มองว่าข้อดีอย่างหนึ่งของวิชาประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากกระบวนการสอนแบบการบรรยายท่องจำแล้วว่าเนื้อหามันไปทางนั้น อีกอันคือว่า เด็กมันจะรู้สึกว่าเขาไม่ใช่อะไรได้บ้าง มันเหมือนกับไกลจากตัวเขาอะไรเกิดขึ้นแล้วจบไปแล้ว แล้วก็ไม่เห็นเกี่ยวกับปัจจุบันของเขา และอนาคตเขาเลยอาจจะคิดว่านี่คือข้อจำกัด

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

2.4 ปัญหาด้านบทบาทของผู้เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์

ผู้เรียนถูกฝึกให้เรียนรู้ในลักษณะการฟังบรรยายมากเกินไป จนทำให้ผู้เรียนขาดการคิดวิเคราะห์ หรือการใช้ทักษะกระบวนการคิดที่จำเป็น รวมไปถึงทัศนคติของผู้เรียนที่คิดว่าประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัว และมีคำถามเสมอว่า ทำไมต้องเรียนเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วหลายร้อยปี ตรงนี้จึงเป็นอีกปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ดังการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

...ปัญหาด้านกระบวนการคิดของผู้เรียน ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ ผู้เรียนขาดกระบวนการคิดวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ การประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เด็กไม่ค่อยคิดต่อ หรือบางทีเด็กเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยคิดเยอะ เช่น อย่างครูมีการนำเรื่องราวมาให้ผู้เรียนวิเคราะห์ ว่าเพราะเหตุใด ทำไมถึงเกิดเหตุการณ์แบบนี้ เขาขาดกระบวนการคิด เด็กเดี๋ยวนี้ไม่ค่อยชอบคิด

(ครูสอนสังคมศึกษา คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2565)

...ทัศนคติของผู้เรียนในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่เริ่มจากการไม่ได้สนใจ ในกระบวนการวิชา อาจจะไม่สามารถนำไปใช้ได้ ที่นักศึกษาสนใจอาจจะเป็นวิชาในลักษณะที่เป็นการปฏิบัติมากกว่า บางครั้งอาจจะเป็นที่การจัดการหลักสูตร ที่ทำให้มีความรู้สึกว่าเป็นวิชาทฤษฎีและปฏิบัติถูกแยกออกจากกัน ทำให้เด็กมีความรู้สึกแบบนั้นด้วย จึงมองข้ามความจำเป็นในการเรียนทฤษฎี เพราะรู้สึกว่าตัวเองก็ต้องไปทำงานภาคปฏิบัติอยู่ดี เขาต้องการสร้างสรรค์งาน ดังนั้น อาจารย์เองก็จะคอยบอกนักศึกษาเสมอว่า การที่เราจะสร้างสรรค์งานได้ดี ก็ต้องมีพื้นฐานความรู้ชุดหนึ่ง คือ เราก็ควรรู้ด้วยว่าความเป็นมาของศิลปเป็นอย่างไร บริบทของงาน กว่าจะออกมาเป็นงานศิลปะชิ้นหนึ่งมีแรงบันดาลใจที่มาที่ไปอย่างไรคะ

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ผู้เรียนมักจะรู้สึกว่า เรียนประวัติศาสตร์ไปทำไม เนื่องจากไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง มานั่งเรียนทำไม ผู้รับกันเมื่อสองสามร้อยปีที่แล้ว เขาเอาไปใช้อะไรได้บ้าง อาจารย์ว่าเป็นคำถามหลักที่ผู้เรียนจะตั้งคำถามเสมอเวลาเรียนวิชานี้ มันถึงทำให้รู้สึกเบื่อค่ะ เพราะคิดว่าเอาไปใช้อะไรก็ไม่ได้ เพราะมันเกิดไปแล้ว ทีนี้ก็เกิดการท่องจำเพื่อนำไปสอบพอสอบแล้วก็ลืม

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

กล่าวโดยสรุปปัญหาในการจัดการเรียนการรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ ปัญหาด้านหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์และการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำกัดและกำหนดเรื่องราวในการจัดการเรียนรู้ เนื้อหาในบางประเด็นมีความซ้ำซ้อนระหว่างระดับประถมศึกษาและระดับมัธยม ส่งผลต่อการวัดผลและประเมินผลที่ส่วนใหญ่มีการกำหนดชุดคำตอบที่ถูกต้องเพียงชุดคำตอบเดียว ทำให้องค์ความรู้ไม่มีความหลากหลาย ส่วนปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ผู้สอนยังคงใช้วิธีการบรรยายเป็นหลัก และขาดการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งทำให้ขาดมิติในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ด้านทัศนคติเกี่ยวกับรายวิชาประวัติศาสตร์ของผู้เรียน ที่ยังคงคิดว่าการเรียนประวัติศาสตร์เป็นเรื่องไกลตัวเพราะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมานานแล้ว ทำให้ไม่เห็นความจำเป็นในการเรียนและขาดความเชื่อมโยงกับตนเอง

ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

1.1 การจัดการเรียนรู้ที่เน้นตามหลักการของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ เป็นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ในแต่ละระดับชั้นเป็นกรอบในการออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน

1.2 การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์มีความมุ่งเน้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในลักษณะของเนื้อหาสาระของหลักวิชา เป็นการจัดการกิจกรรมการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญ บุคคลสำคัญ ศักราชที่พบในหลักฐานทางประวัติศาสตร์

1.3 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากเป็นวิธีการถ่ายทอดที่มีความสะดวกและสามารถสรุปประเด็นสำคัญโดยครูผู้สอนได้ ทำให้ส่วนใหญ่การบรรยายจึงเป็นวิธีการที่นิยมใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

1.4 ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังขาดการสืบค้นข้อมูลและการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้เรียนมักเชื่อข้อมูลข้อมูลเพียงชุดเดียว ยังขาดทักษะการสืบค้นข้อมูล และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล และเลือกที่จะเชื่อถือข้อมูลที่มาจากแหล่งอ้างอิงเพียงที่เดียวมากกว่า จะเปรียบเทียบข้อมูล หรือการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

2. ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

2.1 ปัญหาด้านหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์และการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา เนื่องจากการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ ที่ถูกกำหนดโดยหลักสูตรแกนกลาง

การมีเนื้อหาวิชาที่ไม่ได้เน้นให้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวภายในท้องถิ่นของตนเอง อีกทั้งการวัดผลและประเมินผลที่มีเพียงชุดคำตอบเดียวทำให้ได้รับองค์ความรู้ที่ไม่เกิดความหลากหลาย

2.2 ปัญหาด้านการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ ที่เน้นการบรรยายเนื้อหาวิชา และการถ่ายทอดองค์ความรู้เพียงชุดเดียว ทำให้ขาดความหลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเน้นหนักไปที่การท่องจำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตัวละครสำคัญ ศักราช ทำให้เกิดการผลัดซ้ำของชุดข้อมูล ผู้เรียนขาดการตีความและเกิดความเคยชินในการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ส่งผลให้บทบาทของผู้เรียนในการเรียนคือการจดจำเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อไปใช้ในการสอบวัดผลและประเมินผล

2.3 ทศนคติเกี่ยวกับการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ของผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนมีมุมมองในรายวิชาประวัติศาสตร์ในลักษณะการเน้นเนื้อหา เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และศักราชของเหตุการณ์ เนื่องจากการถ่ายทอดและการผลิตซ้ำองค์ความรู้ชุดเดิม ทำให้วิชาประวัติศาสตร์ขาดความน่าสนใจ ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และมองเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในลักษณะที่เป็นสิ่งไกลตัว ขาดความเชื่อมโยงกับตนเอง

ข้อค้นพบที่น่าสนใจ

ข้อค้นพบที่น่าสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์จากการสังเกตและสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะการบูรณาการ ในลักษณะการนำเนื้อหาในรายวิชาประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้กับศาสตร์อื่น ๆ ยกตัวอย่างเช่น การบูรณาการประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ในการศึกษาเกี่ยวกับภูมิวัฒนธรรม จะทำให้ผู้เรียนมีกรอบแนวคิดที่มีความหลากหลาย

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ควรให้ผู้เรียนรู้จักการสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง โดยอาจใช้ทั้งการจัดการเรียนรู้ผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ และวิธีการสืบเสาะ (Inquiry) เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเด็นหรือองค์ความรู้สำคัญในการจัดการเรียนรู้

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมกระบวนการคิดโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การให้ผู้เรียนรู้จักการใช้หลักฐาน การวิพากษ์หลักฐาน ผ่านการตั้งคำถามที่น่าสนใจของครูผู้สอน ทำให้ผู้เรียนสามารถสรุปข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ได้ด้วยตนเองอย่างมีความสมเหตุสมผล

4. ครูควรมีการเตรียมความพร้อมในด้านองค์ความรู้ในการจัดการเรียนการสอน และความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ชุดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จะทำให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างน่าสนใจ และมีความหลากหลาย สร้างความสนใจให้กับผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรับรู้ได้ว่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับตนเอง

5. ผู้เรียนควรมีทักษะในการสืบค้นข้อมูลและมีความสามารถในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาสรุปและนำเสนอในรูปแบบของตาราง ดังนี้

ทั้งนี้ ข้อมูลสรุปจากตารางดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยแบ่งตารางสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยมีรายละเอียดดังตาราง

ตาราง 9 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม
1. หลักการจัดการเรียนรู้	<p>1. การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยศึกษาจากมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดของแต่ละระดับชั้น</p> <p>2. การจัดการเรียนรู้ตามเนื้อหาสาระของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ของรายวิชาประวัติศาสตร์</p> <p>3. การจัดการเรียนการสอนตามเนื้อหาสาระของวิชาประวัติศาสตร์ที่เน้นด้านเนื้อหา เนื้อหาสาระ บุคคลสำคัญ เหตุการณ์สำคัญ ศักยภาพ การสอนประวัติศาสตร์สงครามและการปกครอง</p>	<p>1. การจัดการเรียนรู้โดยศึกษาลักษณะและธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ โดยศึกษาทั้งในมิติของเวลาและพื้นที่ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง และการใช้กระบวนการคิด</p> <p>2. การนำหลักบูรณาการเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยการบูรณาการระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ ร่วมกับประวัติศาสตร์ หรือในลักษณะของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดมิติในการสร้างองค์ความรู้ที่หลากหลายมากขึ้น</p>
2. วิธีการจัดการเรียนรู้	<p>1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นเป็นศูนย์กลาง ครูวางแผนการสอนเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้</p> <p>2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนมากกว่าผู้เรียน</p> <p>3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน</p>	<p>1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ เน้นการให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ เพื่อสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง</p> <p>2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้อยู่โดยใช้วิธีการที่น่าสนใจ เช่น การใช้การจัดกิจกรรมโดยใช้</p>

ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม
	<p>ตามลำดับขั้นตอน เริ่มจากการนำเข้าสู่บทเรียน การจัดกิจกรรมการสอน และการสรุป โดยเชื่อมโยงกับลักษณะและเนื้อหาของกระบวนวิชา</p> <p>4. การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้สื่อในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้สื่อประเภทวีดีโอ การใช้ภาพประกอบ การใช้สื่อประเภทวีดีโอผ่านโปรแกรมยูทูป (YouTube) และสื่อออนไลน์ประเภทต่าง ๆ</p> <p>5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดึงดูดความสนใจ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้เส้นเวลา (Timeline) การสรุปประเด็นสำคัญ การทำแบบฝึกหัดของผู้เรียน การใช้กระบวนทางประวัติศาสตร์ เข้ามาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นต้น</p>	<p>วิธีการทางประวัติศาสตร์</p> <p>3. การจัดกิจกรรมโดยใช้วิธีการศึกษาเชิงพื้นที่ (Place based learning) เข้ามาใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ร่วมกับการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อให้การจัดกิจกรรมมีมิติในด้านการศึกษามากขึ้น</p> <p>4. การใช้กระบวนการสืบเสาะ (Inquiry Method) เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เน้นการให้ผู้เรียนสืบเสาะหาความรู้ด้วยตนเอง จากนั้น เมื่อสรุปประเด็นที่ศึกษาได้สามารถนำมาแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแบ่งปันกับผู้อื่นได้</p> <p>5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด การฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้ การวิพากษ์หลักฐาน การวิเคราะห์ ตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้สามารถสกัดองค์ความรู้หรือสรุปประเด็นในการศึกษาได้ ทั้งนี้ครูอาจจัดกิจกรรมผ่านการใช้คำถามที่มีความน่าสนใจและพัฒนาการคิดขั้นสูง เข้ามาใช้ในชั้นเรียน</p>
3. บทบาทผู้สอน	<p>1. ครูมีการเตรียมตัวสอน ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมเนื้อหา สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้</p> <p>2. ครูมีทัศนคติที่ดี มีความใจกว้าง ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ในมุมมองที่แตกต่างอย่างสันติ และ ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง</p> <p>3. ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้วยกลวิธีที่มีความน่าสนใจ เช่น การใช้เทคนิคการบูรณาการ การใช้คำถาม หรือการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการคิด</p>	<p>1. ครูควรมีความรู้รอบด้านทั้งในเนื้อหาหรือหลักวิชาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน และความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้ และการประยุกต์ใช้ความรู้ เข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์</p> <p>2. ครูควรมีความสามารถในการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงขององค์ความรู้รอบด้าน</p> <p>3. ครูควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การให้ผู้เรียนค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีการจัดการ และเลือกใช้ข้อมูลที่สามารถเชื่อถือได้</p>

ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม
4. บทบาทผู้เรียน	<p>1. ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอน ในลักษณะการตอบคำถามภายในชั้นเรียน ในลักษณะการถามตอบ และการตอบคำถามของครู รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้สอน</p> <p>2. ผู้เรียนมีทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ในรายวิชาประวัติศาสตร์ นั่นคือ การมองว่า รายวิชาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาแล้วและไม่มีความเกี่ยวข้องกับตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการจัดการเรียนการสอน</p>	<p>1. ผู้เรียนควรมีทักษะในการสืบค้นและค้นคว้าหาข้อมูล และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล เลือกใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล</p> <p>2. ผู้เรียนควรมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือผู้เรียนควรเป็นผู้ริเริ่มในการตั้งประเด็นที่ศึกษาและลงมือกระทำด้วยตนเอง ทั้งผ่านกระบวนการสืบเสาะ และวิธีการอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสรุปและสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง</p>
1. ปัญหาด้านหลักสูตรและ การวัดผลประเมินผลทางการศึกษา ในรายวิชาประวัติศาสตร์	<p>1. ข้อจำกัดของหลักสูตรที่มีการกำหนดมาตรฐาน ตัวชี้วัดเป็นจำนวนมาก ในบางระดับชั้นมีการทับซ้อนกันของเนื้อหาในรายวิชา</p> <p>2. หลักสูตรรายวิชาที่มีการกำหนดโครงสร้างไว้อย่างชัดเจนมีผลต่อการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา การประเมินผลส่วนใหญ่จะเป็นแบบทดสอบเลือกตอบ และมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ทำให้ขาดมิติของคำตอบที่หลากหลาย</p>	<p>1. การปรับปรุงหลักสูตรรายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น เนื้อหาและตัวชี้วัดไม่ควรจะซ้ำซ้อนและอัดแน่นมากเกินไป</p> <p>2. การวัดผลและประเมินผลควรมีความหลากหลาย และมีคำตอบที่หลากหลายมากกว่าคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว</p>
2. ปัญหาเรื่อง การจัดการเรียน การสอนโดยใช้ แหล่งเรียนรู้ทาง ประวัติศาสตร์	<p>1. การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ค่อนข้างมีจำกัด ผู้เรียนยังไม่สามารถศึกษาเรื่องราวในชุมชนของตนเอง ได้มากเท่าที่ควร</p> <p>2. สถานการณ์โควิด 19 ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่นหรือเกี่ยวเนื่องกับการจัดการเรียนรู้</p>	<p>1. ควรเพิ่มเรื่องราวเกี่ยวกับที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือสังคมของผู้เรียน เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับตนเอง</p> <p>2. ควรให้ผู้เรียนมีโอกาสมิมีส่วนร่วมในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ เช่นพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์และช่วยให้เข้าใจบทเรียน</p>
3. ปัญหาด้าน หลักการจัดการเรียน การสอนรายวิชา ประวัติศาสตร์	<p>1. การถ่ายทอดข้อมูลหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดเพียงเนื้อหา หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามที่หลักสูตรที่รัฐกำหนด และการใช้การบรรยายในการจัดการเรียนการสอน ทำให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับข้อมูลเพียงด้านเดียว</p>	<p>1. ควรมีความหลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ให้ผู้เรียนรู้จักการสืบเสาะข้อมูล การวิพากษ์หลักฐาน และแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นที่ได้จากการศึกษาเรื่องราวจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์</p>

ประเด็นที่เกี่ยวข้อง	สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	แนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม
	2. ด้านเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ สงคราม และการปกครองเป็นส่วนใหญ่ เรื่องราวมักจะเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ ในสังคมในแต่ละสมัย การเน้นการท่องจำ คักราช เหตุการณ์สำคัญ	2. ควรเพิ่มเติมเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม
4. ปัญหาด้าน บทบาทของผู้เรียน ในรายวิชา ประวัติศาสตร์	1. ผู้เรียนขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์ และกระบวนการคิดในการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ 2. ทศนคติของผู้เรียนเกี่ยวกับวิชา ประวัติศาสตร์ที่ขาดความเชื่อมโยงกับ ตัวผู้เรียนทำให้ผู้เรียนไม่ได้ให้ความสำคัญ มากเท่าที่ควร	ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียน ได้ฝึกทักษะและกระบวนการคิดมากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียน เกิดทักษะและกระบวนการ คิดขั้นสูง
สรุปข้อมูลสำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์		
1. การจัดการเรียนรู้โดยมีการศึกษาธรรมชาติของวิชาและการใช้การบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เช่น สารภูมิศาสตร์ เข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์		
2. การจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในกิจกรรมการเรียนการสอน ผ่านการใช้วิธีการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น การใช้กระบวนการทางประวัติศาสตร์ (historical Method) กระบวนการสืบเสาะ (Inquiry Method) การใช้กระบวนการหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิด การใช้คำถาม เป็นต้น		
3. ครูควรมีการเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความรู้ในเนื้อหา และความสามารถ ในการเชื่อมโยงข้อมูลในลักษณะของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักการค้นคว้า หาความรู้ด้วยตนเอง		
4. ผู้เรียนควรมีบทบาทสำคัญ และเป็นผู้ลงมือทำกิจกรรมในชั้นเรียน (Active Learner) ผ่านการสืบค้นข้อมูล การกำหนดประเด็นที่ตนเองสนใจศึกษา และสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง		

ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยได้เสนอผลการดำเนินการตามขั้นตอนไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ขั้นตอนที่ 2 การนำชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ ขั้นตอนที่ 3 ผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1. กระบวนการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ผ่านแหล่งเรียนรู้ และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม และแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดทางประวัติศาสตร์ ได้ผลการศึกษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑเป็นฐานผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ ผู้เรียนจะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์สถานที่และแหล่งเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน ส่วนครูจะทำหน้าที่ในการช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียนจัดเตรียมกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมจากแหล่งเรียนรู้ ลักษณะของการจัดกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง ฝึกทักษะการสังเกต การเก็บข้อมูล การคิดอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการ (การเตรียมตัวก่อนออกเดินทาง) ขั้นศึกษาแหล่งเรียนรู้ (ขั้นดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้) ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกเน้นบทบาทที่ผู้เรียน และขั้นสรุปงาน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม เป็นการจัดการเรียนรู้หลังจากที่ผู้วิจัยสร้างชุดกิจกรรมตามขั้นตอนเสร็จสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยศึกษาขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมจากนักการศึกษา ผู้วิจัยได้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมทั้งหมด 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการทดสอบก่อนเรียน

2) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 3) ขั้นตอนกิจกรรม 4) ขั้นสรุปบทเรียน 5) ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ ส่วนแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดจากงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ โดยกิจกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้และเป็นที่ยอมรับในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ กล่าวคือ การเรียนรู้ผ่านวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีหลักที่ใช้ในการสืบสอบความจริงทางประวัติศาสตร์ การเรียนรู้ประวัติศาสตร์จากหลักฐาน การกำหนดประเด็นคำถามในการจัดการเรียนรู้ การศึกษาประวัติศาสตร์จากสื่อและแหล่งเรียนรู้

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่กล่าวไปข้างต้นมาใช้ในการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

การศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ผลการศึกษารายละเอียด ดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน ประกอบด้วย หลักการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ บทบาทผู้สอน และบทบาทผู้เรียน และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ส่วนใหญ่หลักการจัดการเรียนการสอน จะเน้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีพุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดในแต่ละระดับชั้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนมุ่งเน้นการสอนตามหน่วยการเรียนรู้ เนื้อหาสาระของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์สำคัญ บุคคลสำคัญ โดยอิงลำดับเวลาหรือศักราชเป็นแกนในการศึกษา ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการบรรยายมากกว่าการใช้กิจกรรมเนื่องจากมีความสะดวกและข้อจำกัดด้านเวลา จึงทำให้การบรรยายเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยม ตามข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

...วางโครงสร้างตามหลักสูตร (หลักสูตรแกนกลางฯ ปีพุทธศักราช 2551) จัดตามโครงสร้างตามที่ที่เราเห็นว่าเหมาะสม

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...การสอนประวัติศาสตร์ในระดับโรงเรียนจะค่อนข้างเน้นหนักในเรื่องของการท่องจำ ประวัติศาสตร์ไทยมักจะเกี่ยวข้องกับการปกครองสงครามค่อนข้างมาก ทำให้เนื้อหาที่มีลักษณะ ในการท่องจำ เพราะมันจะเกี่ยวข้องกับศักราช จ.ศ. นั้น ปีนักษัตรนั้นนี้เกิดเหตุการณ์อะไร ขึ้นบ้างที่วากันไป

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

...ในการสอนประวัติศาสตร์ของครูณะคะ จะมีการใช้วิธีการบรรยายหรือการเล่า เรื่องราวทางประวัติศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ค่ะ ด้วยข้อจำกัดทางด้านเวลาเรียนที่กำหนดให้เรียน 1 คาบต่อสัปดาห์

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...สำหรับวิธีการสอนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ณะคะ ก็จะมีการบรรยายควบคู่กับ การใช้สื่อค่ะ ทั้งหนังสือของสำนักพิมพ์ที่ทางกระทรวง (กระทรวงศึกษาธิการ) รับรองและ การใช้สื่อประกอบการสอน

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

ด้านปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ พบประเด็นสำคัญ ได้แก่ ปัญหาด้านหลักสูตรและการวัดประเมินผลทางการศึกษา ปัญหาการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการใช้แหล่งเรียนรู้ ปัญหาด้านหลักการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ และปัญหาด้านบทบาทผู้เรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักสูตรแกนกลางเป็นตัวกำหนดการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา ส่วนใหญ่ การประเมินผลจะเป็นการทดสอบโดยมีเพียงชุดคำตอบเดียว ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษา ประวัติศาสตร์ที่เรื่องราวสามารถตีความได้ตามข้อเท็จจริงและหลักฐานที่ปรากฏ ปัญหาด้านเนื้อหา ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีเรื่องราวส่วนใหญ่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์การปกครอง สงคราม มากกว่าจะศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ สังคม และเรื่องราวภายในท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้เรียนยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงข้อมูล รวมถึงการสืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ส่งผลต่อทัศนคติในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และมองว่า รายวิชาขาดความน่าสนใจ และเรื่องราวที่ศึกษาเป็นสิ่งที่ไกลตัวผู้เรียน ตามข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

...หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการกำหนดตัวชี้วัดเป็นจำนวนมาก และมีเรื่องราวที่ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ที่จำนวนมากนักเรียนก็มักจะหวังแค่ว่า เรียนเพื่อนำไปทำข้อสอบแต่ไม่ได้คิดว่าประวัติศาสตร์ต้องเรียนไปทำไม เรียนแล้วได้อะไร ทั้งที่ความเป็นจริงแล้ววิชาประวัติศาสตร์มีความสำคัญและจำเป็นค่ะ

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 29 เมษายน 2565)

...การวัดผลของเด็กเมื่อไปสัมพันธ์กับแบบทดสอบเลือกตอบ (multiple choice question) จึงมีชุดคำตอบที่ผู้สร้างหรือออกแบบหลักสูตร วางชุดคำตอบนั้นไว้แล้ว ซึ่งเราก็จะเห็นปรากฏการณ์แบบนี้เกิดขึ้นบ่อย ๆ เวลาเราเห็นการวัดผลและประเมินผลที่เกิดขึ้น

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 1 พฤษภาคม 2565)

...ปัญหาด้านกระบวนการคิดของผู้เรียน ผู้เรียนขาดกระบวนการคิดวิเคราะห์เรื่องราวต่าง ๆ การประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เด็กไม่ค่อยคิดต่อ ครูมีการนำเรื่องราวมาให้ผู้เรียนวิเคราะห์ ว่าเพราะเหตุใด ทำไมถึงเกิดเหตุการณ์แบบนี้ เขา (ผู้เรียน) ขาดกระบวนการคิด

(ครูสอนสังคมศึกษาฯ คนที่ 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 2565)

...ผู้เรียนมักจะรู้สึกว่าการเรียนประวัติศาสตร์ไปทำไม เนื่องจากไม่เกี่ยวข้องกับชีวิตของตนเอง อาจารย์ว่าเป็นคำถามหลักที่ผู้เรียน จะตั้งคำถามเสมอเวลาเรียนวิชานี้ มันถึงทำให้รู้สึกเบื่อค่ะ เพราะคิดว่าเอาไปใช้อะไรก็ไม่ได้ ที่นี้ก็เกิดการท่องจำเพื่อนำไปสอบพอสอบแล้ว ก็ลืม

(อาจารย์มหาวิทยาลัย คนที่ 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

ผู้วิจัยนำการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์มาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานสำหรับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.3 ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง ผลการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สุโขทัยเป็นอาณาจักรที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมีร่องรอยอารยธรรมที่ปรากฏบนพื้นที่อย่างหลากหลาย ทั้งแหล่งโบราณคดีในยุคก่อนประวัติศาสตร์ โบราณสถาน และโบราณวัตถุที่เป็นเครื่องแสดงถึงร่องรอยอารยธรรมในอดีตอันเป็นรากฐานและมรดกของสังคมไทย ส่วนพิพิธภัณฑสถาน

แห่งชาติรามคำแหงเป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่กรมศิลปากรขุดแต่งได้จากโบราณสถานบริเวณเมืองเก่าสุโขทัยและเป็นแหล่งสำหรับการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของสุโขทัยตั้งแต่มุขก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

สุโขทัยเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบตอนล่างของภาคเหนือเป็นยุคที่มีความเจริญทั้งด้านการปกครอง การศาสนา และการดำรงชีวิต จากหลักฐานทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่ามีชุมชนในเมืองสุโขทัยมาก่อนแล้ว มีพัฒนาการของชุมชนเล็กกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ จนพัฒนาการเป็นบ้านเมือง ทั้งนี้ อาจแบ่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์สุโขทัยได้ดังนี้ สมัยก่อนประวัติศาสตร์สุโขทัย สมัยก่อนราชวงศ์พระร่วง สมัยสุโขทัยภายใต้ราชวงศ์พระร่วง สุโขทัยในสมัยกรุงศรีอยุธยา และสุโขทัยในสมัยรัตนโกสินทร์ สุโขทัยจึงจัดเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีร่องรอยอารยธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานและเป็นมรดกสำคัญของสังคมไทย

ส่วนพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง เป็นสถานที่สำคัญในการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย เนื่องจากเป็นที่จัดแสดงโบราณวัตถุชิ้นสำคัญของประเทศ โบราณวัตถุส่วนใหญ่เป็น แบบศิลปะสุโขทัยที่กรมศิลปากรได้จากการขุดแต่งโบราณสถานบริเวณเมืองเก่าสุโขทัย และได้มาจากเมืองใกล้เคียง เช่น เมืองศรีสัชชนาลัย กำแพงเพชร เพชรบูรณ์ และพิจิตร บางส่วนได้มาจากการบริจาคของพระราช ประสิทธิคุณ อดีตเจ้าอาวาสวัดราชธานี เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย และประชาชนมอบให้

ภาพ 17 บริเวณด้านหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

การแบ่งส่วนการจัดแสดง ได้แก่ อาคารอนุสรณ์ลายสีอิฐ ประกอบด้วย ส่วนประชาสัมพันธ์ จำหน่ายบัตรค่าธรรมเนียมเข้าชม ห้องประชุม และส่วนจัดแสดงนิทรรศการเกี่ยวกับการจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง นิทรรศการภาพเรื่อง “สุโขทัย- สุโขทัย อดีตและปัจจุบัน” โดยแสดงเรื่องราวภาพรวมจังหวัดสุโขทัย อาทิที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นต้น

ภาพ 18 อาคารอาคารอนุสรณ์ลายสีไอ

ภาพ 19 ภายในนิทรรศการภาพเรื่อง “สุโขทัย-สุโขทัย อดีตและปัจจุบัน”

ส่วนอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง แบ่งเป็นอาคารจัดแสดงชั้นล่าง จัดแสดงตามหัวข้อทั้งหมด 12 หัวข้อ เช่น โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุชิ้นเยี่ยมของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง ในสุโขทัย พุทธปฏิมาในสุโขทัย เป็นต้น ส่วนอาคารจัดแสดงชั้นบน จัดแสดง 9 หัวข้อ เช่น สังคโลก และเครื่องถ้วย ประติมากรรมและเครื่องตกแต่งสถาปัตยกรรม พระพิมพ์ พุทธศิลป์ในประเทศไทย เป็นต้น สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

...การจัดแสดงของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จะมี นิทรรศการชิ้นเด่น นั่นคือ พระพุทธรูปลีลา จากนั้นจะนำเข้าสู่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ โดยเรียง Timeline ตามลำดับ อายุสมัยการแบ่งแยกทางโบราณคดี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เข้าสู่ยุคทวารวดี เขมร สุโขทัย สุโขทัยก็จะมีด้วยกันหลายนิทรรศการมีโซนจารึก และมีคำอธิบายจารึกด้านบน มีการจัดแสดง เรื่องราวเกี่ยวกับสังคโลก เรื่องพระพุทธรูป ศาสดารามูร ซึ่งก็จะปิดจบนิทรรศการในสมัย รัตนโกสินทร์ เป็นช่วงรัชกาลที่ 5 และ 6

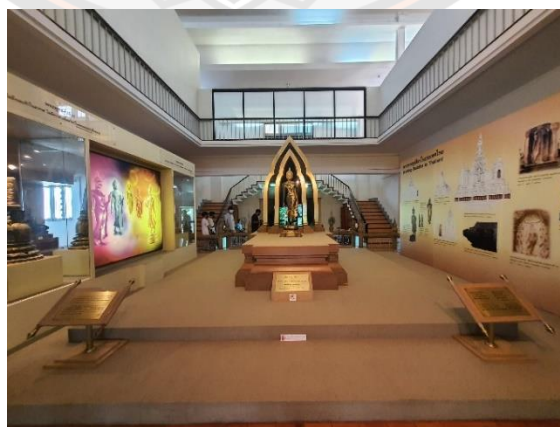
(ภัณฑารักษ์, ผู้ให้สัมภาษณ์, 30 เมษายน 2565)

ภาพ 20 บริเวณทางเข้าหน้าอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง

ภาพ 21 อาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง

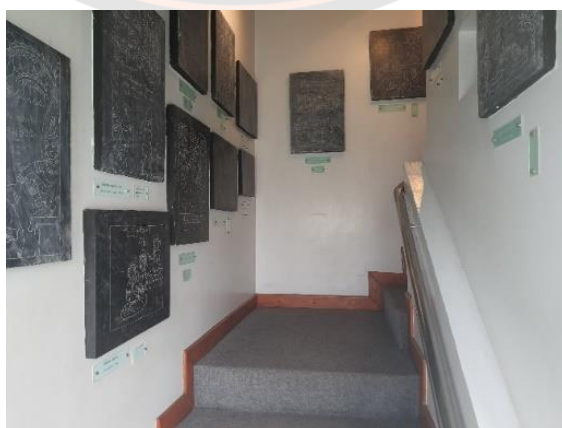
ภาพ 22 ส่วนจัดแสดงโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุชิ้นเยี่ยมของพิพิธภัณฑ

ภาพ 23 ส่วนจัดแสดงจากชุมชนป่ามาสู่การตั้งถิ่นฐานบ้านเมือง (โบราณวัตถุจากแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์และสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์)

ภาพ 24 ส่วนจัดแสดงอักษรและภาษา

ภาพ 25 ส่วนจัดแสดงอุโมงค์นimitในมณฑลปัตตานี

ภาพ 26 ห้องพระธาตุ

ภาพ 27 ส่วนจัดแสดงพระพิมพ์

ส่วนต่อมาเป็น อาคารปูนปั้นประติมากรรม เป็นสถานที่จัดแสดงประติมากรรมปูนปั้นที่ใช้ในการตกแต่งปราสาท เจดีย์ วิหาร และอาคารต่าง ๆ ที่พบในเขตโบราณสถานของสุโขทัยและจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งมีการจัดแสดงไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถศึกษาได้ถึงรูปแบบศิลปะ ศาสนา และวิถีชีวิตที่สะท้อนผ่านงานศิลปกรรมได้

ภาพ 28 อาคารปูนปั้นประติมากรรม

ภาพ 29 ประติมากรรมปูนปั้นภายในอาคารปูนปั้นประติมากรรม

ส่วนอาคารไม้โถงพบว่ามีการจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และวัตถุทางชาติพันธุ์ เช่น วิหารจำลอง เกวียน เรือสำปั้น อุปกรณ์เกี่ยวกับการทำนา เช่น เครื่องสีข้าว คันไถ เป็นต้น

ภาพ 30 อาคารไม้โถง

นอกจากนี้ ยังมีส่วนการจัดแสดงการแจ้ง เป็นการจัดแสดงโบราณวัตถุขนาดใหญ่ เช่น ใบเสมา ธรรมจักร ทับหลังหินทราย ฐานรูปเคารพ ราวลูกกรงกำแพงวัด ช่างจำลองจากวัดสำคัญ เป็นต้น โบราณสถานที่เหลือเพียงส่วนฐานของเจดีย์ มีการขุดค้นพบพระธาตุ สิ่งของมีค่าบรรจุภายใน เครื่องสังคโลกและเครื่องถ้วยจีน

ภาพ 31 การจัดแสดงการแจ้งของพิพิธภัณฑ

ภาพ 32 การจัดแสดงการแจ้งของพิพิธภัณฑ

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง ผู้วิจัยนำมาลำดับขั้นตอนในชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้ ครูผู้สอนกำหนดประเด็นในการศึกษาในแต่ละชุดกิจกรรม ผู้เรียนศึกษาและวิเคราะห์นิทรรศการที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ ผู้เรียนเชื่อมโยงเรื่องราวของนิทรรศการและโบราณวัตถุให้สอดคล้อง

กับประเด็นภายในชุดกิจกรรม ผู้เรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ภายในชุดกิจกรรมร่วมกับ
โบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ และทำแบบฝึกทักษะในแต่ละกิจกรรม

1.4 ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุดกิจกรรม ขั้นตอนการสร้างและการจัด กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม

1.4.1 องค์ประกอบของชุดกิจกรรม

ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นประกอบการสร้างชุดกิจกรรม ได้แก่ สภาพปัจจุบัน
ของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดประวัติศาสตร์ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด
สาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
ปีพุทธศักราช 2551 คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ผ่านแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากนั้นผู้วิจัยศึกษา
แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบ ขั้นตอน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม โดยองค์ประกอบของ
ชุดกิจกรรมประกอบด้วย คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ คำชี้แจงหรือคำแนะนำ เนื้อหาสาระและ
สื่อในการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างชุดกิจกรรมทั้ง 4 ชุดกิจกรรม ได้แก่ ชุดกิจกรรมที่ 1
เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ) ชุดกิจกรรมที่ 3
เรื่อง ชันกุโรกุ (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม) ชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย
มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้

คู่มือครูของชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริม
ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูใช้ศึกษาและ
ปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เพื่อจะได้นำชุดกิจกรรมดังกล่าวไปใช้ในการจัดการเรียนรู้
เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด คู่มือครู ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะสำหรับครู เป็นข้อเสนอแนะสำหรับการใช้
ชุดกิจกรรม และแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สำหรับแผนการจัดการเรียนรู้
มีทั้งหมด 10 คาบ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้สำหรับครู เพื่อเป็นแผนที่ใช้ในการจัดกิจกรรม
การเรียนรู้ แนวทางการใช้สื่อการเรียนรู้ และจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างเพื่อใช้ประกอบชุดกิจกรรมการจัด
การเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทัน
สังคม มีองค์ประกอบตามหลักวิชาการ ประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดชั้นปี สาระสำคัญ
จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล สื่อและ
แหล่งเรียนรู้ บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้

โดยคู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 คน เพื่อพิจารณาความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ก่อนนำไปทดลองใช้กับผู้เรียน

แผนการจัดการเรียนรู้
 หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง วิธีการทางประวัติศาสตร์กับการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
 รหัส ส 23102 รายวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรม
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1,2 เวลา 10 ชั่วโมง
 ผู้สอน ครูเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง โรงเรียนบ้านยางเมือง
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1

1.มาตรฐานการเรียนรู้

ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

2. ตัวชี้วัด

1. วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (ส 4.1 ม. 3/1)
2. ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่สนใจ (ส 4.1 ม. 3/2)

3. สาระการเรียนรู้

3.1 สาระการเรียนรู้แกนกลาง

ความรู้ (K)

1. การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
2. การศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

3.2 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

- หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่น

ทักษะกระบวนการ (P)

- ทักษะ/กระบวนการ การจำแนก การให้เหตุผล การสังเคราะห์ การจัดระบบความคิดเป็นแผนภาพ การสรุปความรู้
- กระบวนการคิด

คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์/ เจตคติ (A) และค่านิยม 12 ประการ

- ใฝ่เรียนรู้ (ค่านิยม12 หลัก ข้อที่4)
- มุ่งมั่นในการทำงาน
- รักความเป็นไทย (ค่านิยม12หลัก ข้อที่1)

ภาพ 33 แผนการจัดการเรียนรู้

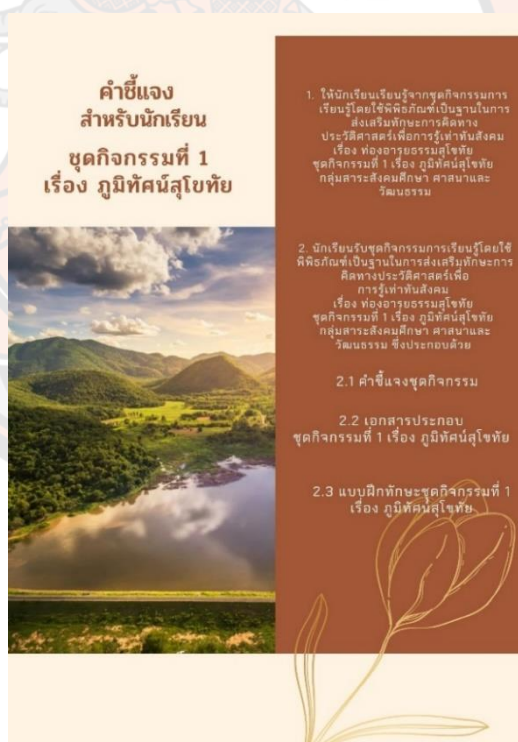
คำชี้แจงการใช้ชุดกิจกรรม

ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม เป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นหลักในการจัดกิจกรรม มีการกำหนดรูปแบบกิจกรรม ชิ้นงานหรือภาระงานที่ใช้ในพิพิธภัณฑสถาน โดย ทำการศึกษาข้อมูลและเรื่องราวจากนิทรรศการ หรือวัตถุสิ่งของภายในพิพิธภัณฑสถาน เพื่อฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม ประกอบด้วย ความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐาน

ทางประวัติศาสตร์ การตรวจสอบความ น่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ และ การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ซึ่งจะนำไปสู่การรู้เท่าทันสังคมของผู้เรียน ซึ่งมีทั้งหมด 4 ชุดกิจกรรม

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จ ผู้สอนจะต้อง มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน ผู้สอนมีการเตรียมเอกสาร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ และสามารถสื่อสารให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เข้าใจในการดำเนิน กิจกรรม กระตุ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิด สามารถแสวงหาความรู้ สืบค้นข้อมูล เชื่อมโยง ความคิด มีความรับผิดชอบในการทำกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

คำชี้แจงการใช้ชุดกิจกรรมเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้ ผู้เรียนรับรู้ถึงจุดประสงค์หลักของกิจกรรม และเป็นแนวทางให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรม ตามขั้นตอนที่กำหนด การดำเนินกิจกรรมในการเข้าศึกษาภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง

ภาพ 34 ตัวอย่างคำชี้แจงสำหรับนักเรียนของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

ภาพ 35 คำชี้แจงการใช้แหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน

**เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้
เนื้อหา**

เนื้อหาที่ใช้ในชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน ในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม ประกอบด้วย ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัยมีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งเมืองสุโขทัย ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ใคร? (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ) เป็นการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทโบราณวัตถุ ภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง ชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง ซังกุโรกู (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม) เกี่ยวกับเครื่องสังคโลกสุโขทัย และชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย เกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจในสมัยสุโขทัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย

มีเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศและที่ตั้งเมืองสุโขทัย กล่าวคือ จังหวัดสุโขทัย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม โดยตอนเหนือเป็นที่ราบสูงมีภูเขาเป็นพืดยาวมาทางทิศตะวันตก พื้นที่ตอนกลางเป็นที่ราบและตอนใต้เป็นที่ราบสูง มีแม่น้ำไหลผ่านจากเหนือลงใต้ โดยผ่านพื้นที่อำเภอศรีสัชชนาลัย สวรรคโลก ศรีสำโรง เมืองสุโขทัย และอำเภอกงไกรลาศ เป็นระยะทางประมาณ 170 กิโลเมตร จังหวัดสุโขทัยมีภูเขาที่สูงที่สุด คือ เขาหลวง ซึ่งยอดเขามีความสูง 1,200 เมตรจากระดับน้ำทะเล สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยพื้นที่ลาดจากทิศตะวันตกซึ่งเป็นที่ดินเขาลาดต่ำลงไปทาง

ทิศตะวันออกเข้าสู่แม่น้ำยม ตัวเมืองโบราณสุโขทัยตั้งอยู่บนที่ลาดเอียงนี้และอยู่ห่างจากแม่น้ำยมประมาณ 10 กิโลเมตร มีลำน้ำที่สำคัญคือลำน้ำแม่ลำพันไหลจากภูเขาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไหลผ่านตัวเมืองด้านทิศเหนือและลงสู่แม่น้ำยมที่อยู่ถัดจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออก

ปัจจุบันลำน้ำแม่ลำพันตื้นเขินและแคบมีสภาพเหมือนเป็นลำคลองเล็ก ๆ สายหนึ่งเท่านั้น ที่ราบที่ทำกินของเมืองสุโขทัยอยู่ทางทิศใต้และทิศเหนือค่อนไปทางทิศตะวันตกของตัวเมืองซึ่งทางทิศตะวันตกนี้พื้นที่จะเป็นที่เนินสูงของชายเขาไม่เหมาะที่จะประกอบกิจการเกษตรกรรม ส่วนทางด้านทิศตะวันออกนั้นพื้นที่เป็นที่ลุ่มขนาดใหญ่ ก่อนถึงแม่น้ำยมบริเวณที่ลุ่มแห่งนี้ ในบางตำแหน่งก็ลุ่มต่ำมากจนมีลักษณะเป็นบึงใหญ่มีน้ำขังตลอดปีตรงกับที่กล่าวไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหงว่าทางทิศตะวันออกของเมืองสุโขทัยมีทะเลหลวง

ภาพ 36 แผนที่จำลองเมืองสุโขทัยโบราณ

ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)

เป็นการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง เน้นการให้ผู้เรียนศึกษาโบราณวัตถุสำคัญในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง สุโขทัย ทั้งส่วนที่จัดแสดงชั้นบน และชั้นล่างโดยศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามความสนใจของผู้เรียน ผู้เรียนจะศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของโบราณวัตถุผ่านแผ่นป้ายอธิบายของโบราณวัตถุ ซึ่งจะมีการอธิบายลักษณะ อายุ แหล่งที่พบ โบราณวัตถุสำคัญภายในอาคาร เช่น พระพุทธรูปลีลา กลองมโหระทึก ศิวลึงค์และปี่ชู่หรือปี่นทิกา (แผ่นรองรับศิวลึงค์) พระพุทธเจ้าประทับยืนเหนือพนักสบดี ศิลปะทวารวดี ประติมากรรมปูนปั้นที่ได้จากโบราณสถานวัดมหาธาตุและวัดพระพายหลวง อาทิ หน้ากาล (เกียรติมุข) กรอบซุ้มพระพุทธรูปพระมหาโยคี เศียรฤๅษี พระหริหระสำริด เศียรพระพรหม เศียรพระศิวะ ส่วนองค์ของประติมากรรม หินรูปเทพเจ้า ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ (วิษณุอนันตศायิน) เครื่องถ้วยสุโขทัยแบบต่าง ๆ ตุ๊กตา ลังค์โลกและสิ่งของเนื่องในพิธีกรรม เป็นต้น

ภาพ 37 ตัวอย่างศิลปวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง

ภาพ 38 การจัดแสดงในหัวข้ออินดูปฏิมานในสุโขทัย

ภาพ 39 การจัดแสดงประติมากรรมปูนปั้นสมัยสุโขทัย

ชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง ชันกูโรกุ (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม)

มีเนื้อหาเกี่ยวกับเครื่องสังคโลกสุโขทัย สังคโลกหรือเครื่องสังคโลก หมายถึง เครื่องถ้วยชาม สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับสถาปัตยกรรม ประติมากรรม สิ่งผลิตอันเนื่องด้วยความเชื่อ ในพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ซึ่งทำด้วยดินแล้วนำไปเผาไฟในระดับเนื้อแกร่งขึ้นไป ไม่ว่าจะเป็นแบบเคลือบหรือแบบไม่เคลือบ และเป็นสิ่งของที่ผลิตจากแหล่งเตาในอาณาจักรสุโขทัย หรือดินแดนภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

เครื่องสังคโลกทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในหลายรูปแบบ เช่น จาน ชาม หม้อ กระปุก กาน้ำ รวมถึงเครื่องประดับสถาปัตยกรรมในทางศาสนา อย่างกระเบื้องมุงหลังคา ซ่อฟ้า บราลี รูปปั้นเทวดา นักรบ กระเบื้องปูพื้น หรือสิ่งของเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา เช่น มังกร นาค ยักษ์ ทวารบาล ตุ๊กตารูปแม่และเด็ก ฯลฯ และมีการตกแต่งให้สวยงามด้วยลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายดอกไม้ ปลา และกนกจักร เป็นต้น

การผลิตสังคโลกจะเริ่มในสมัยสุโขทัย โดยผลิตไว้ใช้ในท้องถิ่น และแวนแคว้นใกล้เคียง แต่การผลิต “สังคโลก” จำนวนมากจนเป็นสินค้าส่งออกสำคัญมาเริ่มขึ้นในสมัยอยุธยา เป็นศูนย์กลางอำนาจในดินแดนแถบนี้แล้ว ดังได้พบหลักฐานเครื่องสังคโลกในซากเรือสินค้าสมัยอยุธยา จมอยู่ก้นอ่าวไทยและน่านน้ำใกล้เคียง

ภาพ 40 การจัดแสดงวิถีสุโขทัย สืบสานสู่วิถีไท

ภาพ 41 การจัดแสดงเครื่องสังคโลกภายในพิพิธภัณฑ์

ภาพ 42 ตัวอย่างนิทรรศการภาพเกี่ยวกับสังคโลกภายในพิพิธภัณฑ์

ชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่องเศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย

เนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจในสมัยสุโขทัย กล่าวคือ การค้าสมัยสุโขทัย เป็นการค้าแบบเสรี มีตลาดเป็นศูนย์กลาง เรียกว่า ตลาดปสาน การค้าระหว่างเมืองจะไม่มี การเก็บภาษีผ่านด่าน ดังที่กล่าวไว้ในศิลาจารึกว่า “เจ้าเมืองบ่เอาจอบในไพร่ลู่ทาง” เป็นการส่งเสริมทางด้านการค้า ทำให้พ่อค้าจากดินแดนอื่นเข้ามาติดต่อค้าขายกับสุโขทัยเพิ่มมากขึ้น การค้าภายในพระมหากษัตริย์ของอาณาจักรสุโขทัยทรง สนับสนุนส่งเสริมการค้าขาย โดยให้ประชาชนทำการค้าได้อย่างเสรี ไม่เก็บภาษีการค้าหรือภาษีผ่านด่าน ที่เรียกว่า จกอบ การค้าภายนอกอาณาจักร เช่น การค้ากับหงสาวดี ขอม มลายู ชาว ซึ่งสินค้าออกที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องเทศและของป่า เช่น พริกไทย ไม้ฝาง งาช้าง หนังสัตว์ ไม้หอม นอแรด

สำหรับเส้นทางการค้าสมัยกรุงสุโขทัยที่สำคัญ ได้แก่ เส้นทางระหว่างกรุงสุโขทัยกับเมือง เมาะตะมะ มะริด และตะนาวศรี เป็นเส้นทางเชื่อมกรุงสุโขทัยกับมอญ พม่า อินเดีย เปอร์เซีย อาหรับ และแอฟริกา พ่อค้าไทยนำสินค้า อาทิ สังคโลกจากสุโขทัยผ่านแม่สอดไปเมืองเมาะตะมะ อันเป็นปลายทางและเป็นเมืองท่าสำหรับขนส่งสินค้าต่อไปยังประเทศหนึ่ง เส้นทางสุโขทัยกับหัวเมืองฝ่ายใต้ ตั้งแต่เพชรบุรีลงไป นครศรีธรรมราช ปัตตานี ตลอดแหลมมลายู เส้นทางสุโขทัยกับจีน เขมร สุมาตรา ซวา ฟิลิปปินส์ เกาหลี ลังกา (ศรีลังกา) และอินเดีย

ภาพ 43 ท่อน้ำสังคโลก จัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ

ภาพ 44 นิทรรศการภาพและโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ

สื่อการสอน

สื่อการสอนในแต่ละชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. โบราณวัตถุและศิลปวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง

ภาพ 45 ตัวอย่างโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ

2. นิทรรศการภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

ภาพ 46 ตัวอย่างนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ

3. ใบความรู้

เอกสารหมายเลข 5 ใบความรู้เรื่อง สังกโลก

ที่มาของสังโลก

สังโลก หรือ เครื่องสังโลก หมายถึง เครื่องถ้วยชาม สังกอนเครื่องใช้ เครื่องประดับสถาปัตยกรรม ประติมากรรม สิ่งประดิษฐ์เพื่อความเชื่อ ในพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา ซึ่งทำด้วยดินแล้วนำไปเผาไฟในระดับหนึ่งหรือเผาหิน (stoneware) ที่ไม่เปราะแตกง่ายหรือแบบไม่เคลือบ และเป็นสิ่งของที่ผลิตจากแหล่งผลิตในอาณาจักรสุโขทัย หรือดินแดนภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย

อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนี้คำว่า สังกโลก นอกจากจะใช้ในความหมายที่หมายถึงเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากแหล่งผลิตในเขตจังหวัดสุโขทัยแล้ว ยังใช้เรียกครอบคลุมถึงเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตจากแหล่งผลิตอื่นๆ ในประเทศไทย รวมทั้งที่ผลิตจากแหล่งผลิตในต่างประเทศด้วย เช่น สังกโลกญวน สังกโลกญี่ปุ่น สังกโลกจีน สังกโลกสเปนบ้าง แหล่ง สังกโลกเวียดนาม เป็นต้น

สารานุกรมสุโขทัยศึกษา ให้ความหมายไว้ว่า สังกโลก เป็นชื่อเครื่องปั้นดินเผาชนิดหนึ่ง มีลักษณะเด่น คือ เป็นเครื่องปั้นดินเผาเคลือบเงาสีเขียว โดยเผาอย่างยี่สิบวันเมื่อเผาครบเป็นลายระย้าเขียวไปทั่ว แหล่งผลิตอยู่ในบริเวณลุ่มน้ำยม-น่าน ซึ่งมีเมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัยเป็นศูนย์กลางสำคัญ หลักฐานเก่าแก่กล่าวถึง เครื่องปั้นดินเผาชนิดนี้เรียก "เครื่องถ้วยชาม" คำว่า เซลิ่ง เป็นชื่อดินของเมืองศรีสัชนาลัย หรือเมืองสวรรคโลก เครื่องถ้วยชามจึงน่าจะจะเป็นดินเผาของเครื่องปั้นดินเผาสังโลก ซึ่งเป็นสินค้าสำคัญสมัยอยุธยา

เครื่องปั้นดินเผาสังโลกมีวิวัฒนาการจากการผลิตเครื่องปั้นดินเผาในท้องถิ่นก่อน แล้วค่อยๆ พัฒนาเทคนิควิธีการจนสามารถผลิตได้ทั้งเนื้อแกร่งและเคลือบเป็นตุ๊ก โดยเทคนิคการเขียนและการเขียนลายต่างๆ นับได้ว่าชอม จีน และเวียดนาม มีอิทธิพลอยู่ไม่น้อย

เครื่องสังโลกทำเป็นของเครื่องใช้ในหลายรูปแบบ เช่น จาน ชาม หรือ กระปุก กาน้ำ รวมถึงเครื่องประดับสถาปัตยกรรมในทางศาสนา อย่างพระเบ็ญจมุขสัสดา ขอสัสดา ราศี รูปปั้นเทวดา นักรบ กระเบื้องปูพื้น หรือสิ่งของเกี่ยวกับความเชื่อและศาสนา เช่น มังกร นาค ยักษ์ ทวารบาล ตุ๊กตา รูปแม่และเด็ก ฯลฯ และมีการตกแต่งผิวด้วยลายต่างๆ เช่น ลายดอกไม้อันงดงาม และลวดลาย เป็นต้น

ลักษณะของสังโลก

ลักษณะของเครื่องสังโลกของสุโขทัยและศรีสัชนาลัยมีหลายแบบ เช่น แบบเคลือบสีเขียวบ้างที่มี การทูลายด้วยสีเคลือบ เรียกว่า เซลาดอน (Celadon) แบบสีน้ำตาลอมเขียว และแบบเคลือบสีขาวที่เขียน ลายด้วยสีดำ หรือสีน้ำตาลเข้มดำเป็นสีออกโบล

สังนิชฐานว่า แบบเคลือบสีขาวมีชื่อเสียงอยู่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 เพราะช่างมีความชำนาญ และรูปแบบเป็นที่ต้องการของอาณาจักรอื่น รวมทั้งยังมีราคาแพงกว่า ซึ่งนิยมทำเป็นเครื่องเคลือบส่งขายไปอินเดียจีน

อย่างไรก็ตามแม้การผลิตสังโลกจะขึ้นในสมัยสุโขทัย โดยผลิตให้ใช้ในท้องถิ่น และส่วนคนบริเวณใกล้เคียง แต่การผลิต "สังโลก" จำนวนมากจนเป็นสินค้าส่งออกสำคัญมาเริ่มขึ้นในสมัยอยุธยาเป็นศูนย์กลางอำนาจในดินแดนแถบนี้แล้ว ดังได้พบหลักฐานเครื่องสังโลกในซากเรือสินค้าสมัยอยุธยาที่อ่าวไทยและบ้านไร่ใกล้จังหวัด

ที่มา : อนุกรมม โลกวัฒนธรรมปริทรรศน์. (2560). ตาม-ตอบประวัติศาสตร์สุโขทัย. กรุงเทพฯ: สารคดี.

ภาพ 47 ตัวอย่างใบความรู้ภายในชุดกิจกรรมการเรียนรู้

4. เอกสารประกอบกิจกรรม เช่น ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

เอกสารหมายเลข 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ด้านที่ 1

เมื่อหัวพ่อขุนรามคำแหง เมืองสุโขทัยนี้ดี ในนามีปลา ในนามีข้าว เจ้าเมืองเอาจกอนไพร่ลู่ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง ใครจักใคร่ค้าม้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้าทองคำ

ด้านที่ 2

สร้างป้าหมากป่าพลูหัวเมืองนี้ทุกแห่ง ป้าพร้าวก็หลายในเมืองนี้ ป้าลางก็หลายในเมืองนี้ หนามม่วงก็หลายในเมืองนี้ หนากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แก่นมัน

ด้านที่ 3

เบื้องดินนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน มีพระอนจนะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป้าหมากกลาง มีไร่ มีนา มีถิ่นถ่าน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎีพิหาร ปูครออยู่ มีศรีรัตนสังข์ มีป่าพร้าว ป้าลาง มีป่าม่วง ป้าขาม มีน้ำโคก

ด้านที่ 4

เบื้องตะวันออก รอด สรลง สองแคว ลุมบาจาย สดา เหล่าฝั่งของเถิงเจ้านนเวียงคำเป็นแล้ว เบื้องหัวนอน รอดคนที พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เนทรบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นแล้ว เบื้องตะวันตก รอดเมืองจอต เมือง...น หงสาวดี สมุทรหาเป็นแดน เบื้องดินนอน รอดเมืองแพร่ เมืองม่าน เมือง... เมืองพลัว ฝั่งฝั่งของเมืองขวา

ที่มา : จารึกพ่อขุนรามคำแหง
หลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย, ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง
พุทธศักราช 1835

ภาพ 48 ตัวอย่างเอกสารประกอบกิจกรรมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้

5. แผนที่

เอกสารหมายเลข 3
แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย

ที่มา : สืบค้นจาก <http://www.sukhothai.go.th/sukhothai/index.php/th/2020-08-08-15-51-33/2020-08-08-16-22-58> เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2565

ภาพ 49 ตัวอย่างแผนที่ภายในชุดกิจกรรมการเรียนรู้

6. แบบฝึกทักษะกิจกรรม

แบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 2
ของ ของใคร
(เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)

ชื่อ _____

คำชี้แจง: จากการเขียนบทพิพิธภัณฑสถานให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

ภาพโบราณวัตถุ

6. โบราณวัตถุชิ้นนี้มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

8. ปัจจุบันยังมีการใช้ของชิ้นนี้อยู่หรือไม่ อย่างไร

9. โบราณวัตถุชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความโดดเด่นของสุโขทัยในด้านใด จงอธิบายพร้อมให้เหตุผลประกอบ

1. ชื่อหลักฐาน:

2. อายุ:

3. สถานที่พบ:

4. ประเภทของหลักฐาน:

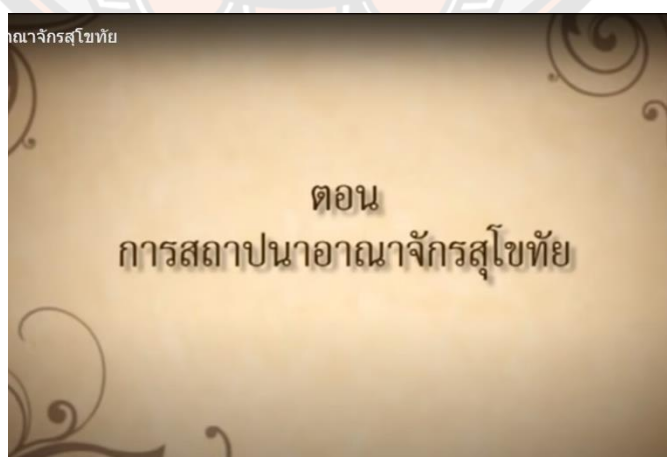
5. ลักษณะของหลักฐาน:

7. โบราณวัตถุชิ้นนี้ต่างจากวัตถุอื่นใดหรือไม่ อย่างไร

ภาพ 50 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะของนักเรียนภายในชุดกิจกรรมการเรียนรู้

7. วิถีทัศน์ประกอบการสอนประวัติศาสตร์สุโขทัย

ภาพ 51 ตัวอย่างวิถีทัศน์ประกอบการสอน

การวัดผลและประเมินผล

ผู้วิจัยมีการนำการประเมินผลตามสภาพจริงเข้ามาใช้ในการประเมินผลของผู้เรียน โดยใช้เกณฑ์และวิธีการที่มีความหลากหลาย ผู้เรียนได้ฝึกทำกิจกรรมหรือแบบฝึกทักษะเพื่อแสดงออกถึงความรู้และทักษะที่มี การประเมินเป็นการประเมินผลที่เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลงานของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรม และการทดสอบความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่จัดการเรียนการสอน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลจากแบบฝึกทักษะกิจกรรม ในแต่ละชุดกิจกรรม เป็นการประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การให้คะแนนรูปลึคแบบแยกส่วน (Analytic Scoring Rubrics) จำแนกออกเป็น 3 ระดับคุณภาพ ได้แก่ 3 (ดี) 2 (พอใช้) 1 (ปรับปรุง) โดยมีประเด็นการประเมิน 2 ส่วน ได้แก่ 1) การประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ประกอบด้วยความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตรวจสอบความ น่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในแง่มุมต่าง ๆ การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ 2) การรู้เท่าทันสังคม

เกณฑ์การให้คะแนนแบบฝึกทักษะชุดกิจกรรม (10 คะแนน)

รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
	3	2	1
1. การตอบคำถาม (2 คะแนน)	ตอบคำถามได้ถูกต้องชัดเจน สมบูรณ์	ตอบคำถามยังไม่ถูกต้อง แต่ยังคงครอบคลุมประเด็นคำถาม	ไม่สามารถตอบคำถามได้ครบตามประเด็นที่กำหนด
2. ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (2 คะแนน)	- บอกแหล่งที่มา ผู้แต่งที่เกี่ยวข้องกับเอกสารหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ มีการระบุรายละเอียดที่สมบูรณ์ - จำนวนประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ โดยระบุลักษณะและช่วงเวลาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ มีการระบุรายละเอียดที่สมบูรณ์ - อธิบายแนวคิดสำคัญหรือจุดประสงค์ในการสร้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีรายละเอียดที่สมบูรณ์	- บอกแหล่งที่มา ผู้แต่งที่เกี่ยวข้องกับเอกสารหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ มีการระบุครอบคลุมส่วนใหญ่ - จำนวนประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ โดยระบุลักษณะและช่วงเวลาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ มีการระบุครอบคลุมส่วนใหญ่ - อธิบายแนวคิดสำคัญหรือจุดประสงค์ในการสร้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมส่วนใหญ่	- บอกแหล่งที่มา ผู้แต่งที่เกี่ยวข้องกับเอกสารหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ - จำนวนประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ - ไม่สามารถอธิบายแนวคิดสำคัญหรือจุดประสงค์ในการสร้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมส่วนใหญ่

ภาพ 52 ตัวอย่างเกณฑ์การให้คะแนนแบบฝึกทักษะกิจกรรม

2. การประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอน ทั้งภายในห้องเรียน และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง โดยครูสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความมีวินัย การแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็น การตอบคำถาม การร่วมมือทำงานส่วนรวม โดยมีการวัดคุณภาพปฏิบัติ 3 ส่วน ได้แก่ 3 (ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอ) 2 (ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้ง) 1 (ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้งหรือน้อย)

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล

ชื่อ..... ชั้น..... เลขที่.....

ลำดับที่	พฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ		
		3	2	1
1	ความมีวินัย			
2	การตอบคำถามในชั้นเรียน			
3	การแสดงความคิดเห็น			
4	การรับฟังความคิดเห็น			
5	การร่วมมือทำงานส่วนรวม			
รวม				

ลงชื่อ..... ผู้ประเมิน

เกณฑ์การให้คะแนน
 ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอให้ 3 คะแนน
 ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้งให้ 2 คะแนน
 ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้งหรือน้อยครั้งให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
12 - 15	ดี
8 - 11	พอใช้
ต่ำกว่า 8	ปรับปรุง

ภาพ 53 ตัวอย่างแบบประเมินด้วยการสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน

3. การประเมินด้วยการทดสอบ เป็นการประเมินผลด้วยการใช้แบบทดสอบแบบเขียนตอบทำการวัดและประเมินผลก่อนเรียน เพื่อศึกษาความพร้อมของผู้เรียนในเรื่องของทักษะและองค์ความรู้ในการเรียนรู้ หลังจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียนเพื่อประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม โดยแปลผลออกมาในรูปแบบของผลคะแนน

แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบชนิดเขียนตอบ จำนวน ข้อ 10 จำนวน 30 คะแนน
2. ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 90 นาที
3. ให้นักเรียนอ่านใจข้อและตอบคำถามที่กำหนดไว้ในแต่ละข้อคำถาม
4. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบลงในแบบทดสอบให้ครบทุกข้อ และส่งแบบทดสอบเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น

คำอธิบายเกี่ยวกับเกณฑ์การให้คะแนน

1. ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง ทักษะการใช้ความสามารถในการคิดอย่างรอบด้าน โดยสามารถติดตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ การทำความเข้าใจบริบทแวดล้อมของเหตุการณ์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การรวบรวมหลักฐาน การประเมินและตรวจสอบหลักฐาน การวิเคราะห์และการตีความ ข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นเพื่อใช้สำหรับการวัด และประเมิน ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แบ่งออกได้ดังนี้

- 1.1 ความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
 - เรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้
 - นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้
- 1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 - บอกแหล่งที่มาของข้อมูล ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์
- 1.3 การตรวจสอบความ น่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่างๆ
 - สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้
 - ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานแต่ละชิ้นพร้อมเหตุผลประกอบ

ภาพ 54 ตัวอย่างแบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

4. การสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ผู้เรียนหลังจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม กำหนดเป็นแนวคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้เรียนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็นหลังจากการดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้น

ขั้นตอนการสร้างและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม

ขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จากนั้นค้นคว้าเกี่ยวกับเนื้อหาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีการค้นคว้าเอกสารเพิ่มเติม ร่างชุดกิจกรรม และนำชุดกิจกรรมให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ จำนวน 3 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรม จากนั้น นำชุดกิจกรรมไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จำนวน 23 คน ต่อไป

ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม ผู้วิจัยดำเนินการศึกษา ค้นคว้าทั้งจากเอกสาร ตำรา วารสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการทดสอบก่อนเรียน เป็นการประเมินความพร้อมของผู้เรียนก่อนการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ และเป็นการวัดทักษะการคิด

ทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของผู้เรียน 2) ชี้นำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจ และเร้าความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการจัดการเรียนรู้ 3) ชี้นำดำเนินกิจกรรม ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนชี้แจงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม 4) ชี้นำสรุปบทเรียน เป็นขั้นที่ผู้สอนสรุปบทเรียนในแต่ละชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ทบทวนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด 5) ชี้นำประเมินผลการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยประเมินผลด้วยการทดสอบหลังเรียนเพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบว่ามีการจัดกิจกรรมเป็นอย่างไร และเพื่อให้ได้ข้อมูลของผู้เรียนว่ามีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม นำมาใช้ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป และยังสามารถตรวจความก้าวหน้าระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนได้อีกด้วย

1.5 ผลการหาคุณภาพด้านความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

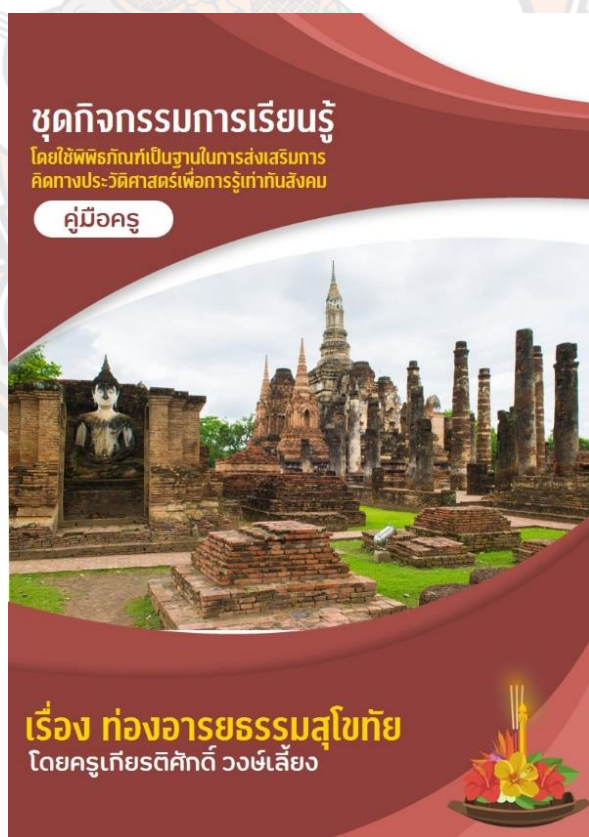
ผู้วิจัยดำเนินการหาคุณภาพด้านความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามแบบประเมินแบบประเมินความเหมาะสมในองค์ประกอบต่าง ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มีเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมทั้ง 5 ระดับ ได้แก่ 5 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก 3 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง 2 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย 1 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด ผลการประเมินปรากฏดังตาราง ดังนี้

ตาราง 10 ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน
ในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

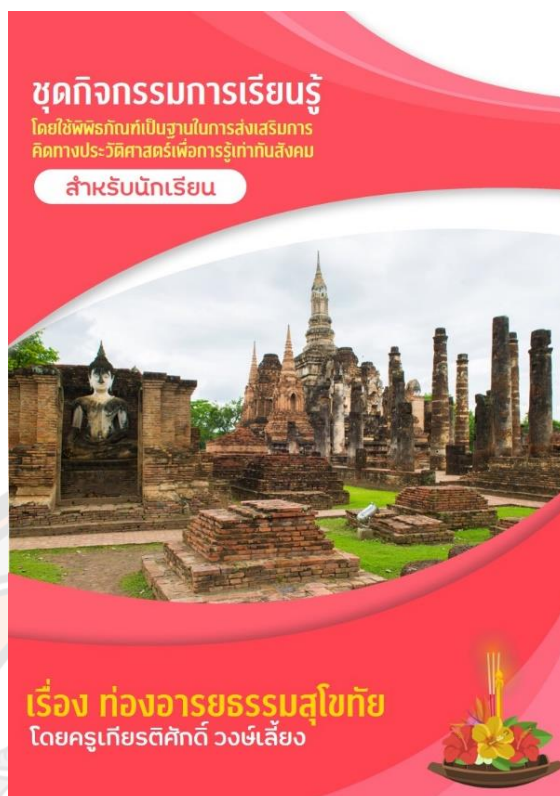
ที่	รายการ	N=3		
		\bar{X}	S.D.	ระดับความ เหมาะสม
1	ด้านคำชี้แจง			
	1.1 องค์ประกอบมีความชัดเจน ครบถ้วนเพียงพอ	4	0	มาก
	1.2 ข้อปฏิบัติในการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เข้าใจง่าย ชัดเจน	4.67	0.58	มากที่สุด
	1.3 สื่อความหมายมีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4	0	มาก
	เฉลี่ยด้านคำชี้แจง	4.22	0.19	มาก
2	คู่มือครู			
	2.1 กำหนดบทบาทครูผู้สอนชัดเจน	4	0	มาก
	2.2 ระบุหน้าที่ของครูผู้สอนได้ละเอียดครบถ้วนเพียงพอสำหรับการ การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้ เท่าทันสังคม	3.67	0.58	มาก
	2.3 สามารถชี้แนะแนวทางให้นักเรียนบรรลุตามจุดประสงค์ได้	4	0	มาก
	2.4 กำหนดการประเมินผลการเรียนรู้ชัดเจน	3.67	0.58	มาก
	เฉลี่ยด้านคู่มือครู	3.83	0.29	มาก
3	ด้านแผนการจัดการเรียนรู้			
	3.1 องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วน	3.67	0.58	มาก
	3.2 สารการเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัด	4	0	มาก
	3.3 จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมจริยธรรม	4.33	0.58	มาก
	3.4 เนื้อหามีความละเอียดและชัดเจน	4.33	0.58	มาก
	3.5 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อการรู้เท่าทันสังคม	4	0	มาก
	3.6 เนื้อหาเหมาะสมวัยของผู้เรียน	3.67	0.58	มาก
	3.7 เนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นของการเรียนรู้	4	0	มาก
	3.8 เนื้อหามีความเหมาะสมกับเวลาเรียน	3.67	0.58	มาก
	3.9 กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.33	0.58	มาก

ที่	รายการ	N=3		
		\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
3.10	นักเรียนศึกษาและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง	4.33	0.58	มาก
3.11	การวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา	4	0	มาก
	เฉลี่ยด้านแผนการจัดการเรียนรู้	4.03	0.14	มาก
4.	ด้านสื่อการเรียนรู้			
4.1	คำแนะนำในการใช้สื่อมีความชัดเจน เข้าใจง่าย	4.67	0.58	มากที่สุด
4.2	สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
4.3	สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.33	0.58	มาก
4.4	สอดคล้องกับเนื้อหา	4	1	มาก
4.5	เนื้อหามีความเหมาะสมกับผู้เรียน	4.67	0.58	มากที่สุด
4.6	ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ เกิดความคิดรวบยอดรวดเร็ว และสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง	4.33	0.58	มาก
4.7	ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาด้านความรู้ ทักษะกระบวนการคุณธรรมจริยธรรม	4.67	0.58	มากที่สุด
4.8	ช่วยให้ผู้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม	4.33	0.58	มาก
	เฉลี่ยด้านสื่อการเรียนรู้	4.46	0.56	มาก
5.	การประเมินผลการเรียนรู้			
5.1	สอดคล้องกับตัวชี้วัด	4.67	0.58	มากที่สุด
5.2	มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้	4	1	มาก
5.3	การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม	4.67	0.58	มากที่สุด
5.4	เกณฑ์การวัดและประเมินผลครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้	4.67	0.58	มากที่สุด
	เฉลี่ยด้านการประเมินผลการเรียนรู้	4.5	0.66	มากที่สุด
	เฉลี่ยรวม	4.2	0.23	มาก

ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน ในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้น จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน พบว่า การประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุดกิจกรรมทั้งหมด จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 ท่าน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.2 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.23 ผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนะในการปรับปรุงด้านคำชี้แจง ผู้เชี่ยวชาญ ให้เขียนคำชี้แจงของครูและนักเรียน ให้มีรายละเอียดที่ชัดเจน เชื่อมโยงให้เห็นถึงการส่งเสริมทักษะ การคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม ปรับปรุงข้อความคำถามของชุดกิจกรรมให้มีความเหมาะสม กับวัยของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ข้อคำถามและแบบฝึกหัดไม่ควรยากจนเกินไป อาจทำให้เด็กเกิดความสับสนได้ ผู้เชี่ยวชาญปรับปรุงขั้นตอนการ จัดกิจกรรมโดยตัดบางกิจกรรม ที่ไม่จำเป็นออก และควรจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนฝึกทักษะการสืบค้น การคิดทางประวัติศาสตร์ และ ควรมีเวลาให้ผู้เรียนศึกษาข้อมูลในการเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์เป็นสำคัญ ด้านการวัดผลและประเมินผล ควรมีการปรับช่วงเกณฑ์คะแนนให้มีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน

ภาพ 55 คู่มือครูชุดกิจกรรมการเรียนรู้

ภาพ 56 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน

2. การนำชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้

ภายหลังจากหาคุณภาพด้านความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง ปีการศึกษา 2564 จำนวน 23 คน รวมระยะเวลาในการจัดกิจกรรมทั้งหมด 10 คาบ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยดำเนินการเตรียมการ (การเตรียมตัวก่อนออกเดินทาง) ก่อนการเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง โดยมีการติดต่อประสานงานและกำหนดวัน เวลาในการพานักเรียนเข้าชมและดำเนินกิจกรรมภายใน

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง สุโขทัย ผู้วิจัยเตรียมชุดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนก่อนพานักเรียนเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ หลังจากนั้นผู้วิจัยชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยชี้แจงหลักการและแนวทางตามลำดับขั้นตอนของการใช้ชุดกิจกรรม ตลอดจนลักษณะการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง

การจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยเน้นให้ผู้เรียนศึกษาและวิเคราะห์นิทรรศการที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ ผู้เรียนเชื่อมโยงเรื่องราวของนิทรรศการและโบราณวัตถุให้สอดคล้องกับประเด็นภายในชุดกิจกรรม ผู้เรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ภายในชุดกิจกรรมร่วมกับโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ และทำแบบฝึกทักษะในแต่ละกิจกรรม ส่วนการวัดและประเมินผลผู้วิจัยเน้นการประเมินตามสภาพจริง ทั้งการประเมินแบบฝึกทักษะ การประเมินพฤติกรรมผู้เรียน และการประเมินผลกระบวนการทำงาน

2.2 การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ดังต่อไปนี้

2.2.1 ขั้นการทดสอบก่อนเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการประเมินผลก่อนเรียนด้วยการให้ผู้เรียนทำแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม เพื่อให้ทราบพื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์ของผู้เรียน ผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 12.17 คะแนน ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงทางประวัติศาสตร์ได้ เนื่องจากผู้เรียนอาจจะยังไม่คุ้นเคยกับการอ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ และการวิเคราะห์ ตีความจากสิ่งที่หลักฐานนำเสนอ นอกจากนี้ยังพบว่าจากแบบทดสอบก่อนเรียน ผู้เรียนบางส่วนยังขาดทักษะการเขียนอธิบาย เนื่องจากข้อสอบที่ใช้ นั้น เป็นข้อสอบอัตนัย ประเภทให้ผู้เรียนเขียนตอบจึงทำให้ ผู้เรียนตอบคำถามในลักษณะที่เป็นคำตอบสั้น ๆ แต่ยังขาดใจความสำคัญและการอธิบายเพื่อสนับสนุน

2.2.2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจ และเร้าความสนใจในการจัดการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งก่อนการดำเนินกิจกรรม ผู้สอนมีการใช้คำถามในการเร้าความสนใจของผู้เรียน การถามองค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เช่น นักเรียนคิดว่าความหมายของประวัติศาสตร์ คืออะไร ประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากน้อย เพียงใด นักเรียนคิดว่าในจังหวัดของเรา

มีความโดดเด่นในเรื่องอะไร นักเรียนจะนึกถึงอะไรเมื่อกกล่าวถึง ประวัติศาสตร์สุโขทัย วิธีการทางประวัติศาสตร์คืออะไร และเราจะนำไปใช้อย่างไร เป็นต้น

คำถามที่กล่าวมาข้างต้นเป็นคำถามที่ผู้สอนใช้ในการถามความรู้เบื้องต้นของผู้เรียน และเร้าความสนใจก่อนการจัดกิจกรรม จากนั้นครูเปิดวิดีโอเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย เพื่อเป็นการทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียน

ภาพ 57 ครูนำเข้าสู่บทเรียนและชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ภาพ 58 ครูชี้แจงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ภาพ 59 ครูแนะนำเกี่ยวกับชุดกิจกรรมให้ผู้เรียน

2.2.3 ขั้นตอนกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนนำผู้เรียนเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ และผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนชี้แจงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ในขั้นนี้ผู้สอนจะทำการนัดหมายผู้เรียนในการเดินทางไปยังพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง จังหวัดสุโขทัยโดยเข้าชมพิพิธภัณฑ์ ในวันที่ 9-10 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ผู้สอนนำผู้เรียนไปยัง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ก่อนเข้าชมครูผู้สอนชี้แจงระเบียบของพิพิธภัณฑ์ให้กับ นักเรียนในเรื่องของการเข้าชมโบราณวัตถุในอาคารจัดแสดงภายในพิพิธภัณฑ์

หลังจากนั้นผู้สอนแจกชุดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนแต่ละคนเพื่อใช้ในการศึกษา ภายในพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง ผู้สอนออกแบบให้ ตัวการ์ตูนมกร เป็นตัวนำทางผู้เรียนและชี้แจง รายละเอียดเส้นทางและการทำงานของแต่ละชุดกิจกรรม ซึ่งลักษณะของชุดกิจกรรมจะเป็นเรื่องราวที่ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยใช้ชื่อว่า ห้องอารยธรรมสุโขทัย ซึ่งประกอบด้วย ชุดกิจกรรมทั้งหมด 4 ชุดกิจกรรม ซึ่งกิจกรรมจะมีลักษณะเส้นทางการเข้าชมพิพิธภัณฑ์ โดยเริ่มจากการเข้าชมอาคารอนุสรณ์ลายสือไท ซึ่งจะสอดคล้องกับชุดกิจกรรมที่ 1 ภูมิทัศน์สุโขทัย จากนั้น ผู้เรียนจะเข้าชมอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ รามคำแหง เพื่อเข้าชมและศึกษาศิลปวัตถุภายในอาคาร และทำแบบฝึกทักษะในชุดกิจกรรมตั้งแต่ชุดกิจกรรมที่ 2 จนถึงชุดกิจกรรมที่ 4

ภาพ 60 คำแนะนำชุดกิจกรรมท่องอารยธรรมสุโขทัย

ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย ในกิจกรรมนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสุโขทัยกับวิถีชีวิตของคนสุโขทัย โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ที่ตั้ง ผังเมืองของอาณาจักรสุโขทัย สภาพทางภูมิศาสตร์และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต

ครูจะอธิบายเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ของสุโขทัยเป็นการนำเข้าสู่บทเรียน จากนั้นผู้เรียนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศของสุโขทัยจากเอกสารประกอบการเรียน ภายในชุดกิจกรรมที่ 1 ได้แก่ ใบความรู้เรื่องภูมิประเทศและที่ตั้งเมืองสุโขทัย แผนที่ภูมิประเทศจังหวัดสุโขทัย แผนที่ท้องที่จังหวัดสุโขทัย แผนที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ใบความรู้เรื่องผังเมืองสุโขทัย และศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

จากนั้นให้ผู้เรียนศึกษาลักษณะสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัย และแผนที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยซึ่งเป็นข้อมูลที่จัดแสดงภายในอาคารอนุสรณ์ลายสีอิฐ โดยศึกษา นิทรรศการภาพเล่าเรื่อง “สุโขไท-สุโขทัย อดีตและปัจจุบัน”

ภาพ 61 แผนผังจัดแสดงในอาคารอนุสรณ์ลายสีโอไท

ภาพ 62 นิทรรศการภาพถ่ายเล่าเรื่อง “สุโขทัย-สุโขทัย อดีตและปัจจุบัน”

ภาพ 63 ผู้เรียนเข้าชมอาคารอนุสรณ์ลายสีโอไท

ภาพ 64 เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑ์ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับเมืองสุโขทัย

เมื่อผู้เรียนศึกษาข้อมูลเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นผู้เรียนทำแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 1 ซึ่งเป็นกิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์

ผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาจากเอกสารประกอบซึ่งเป็นข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นเอกสารชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง โดยผู้เรียนจะทำหน้าที่ในการศึกษาและอธิบายให้ได้ว่าข้อมูลที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์คืออะไร และหลักฐานแต่ละชนิดมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

จากนั้นผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงองค์ความรู้จากเอกสารที่ศึกษาภายในชุดกิจกรรมและจากการศึกษาภายในพิพิธภัณฑ์เพื่อให้สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ว่าปัจจัยทางภูมิศาสตร์มีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในสมัยสุโขทัยอย่างไร และในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด จากคำถามภายในชุดกิจกรรมจะทำให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งในอดีตและปัจจุบันว่ามีความเกี่ยวเนื่องกันมากน้อยเพียงใด

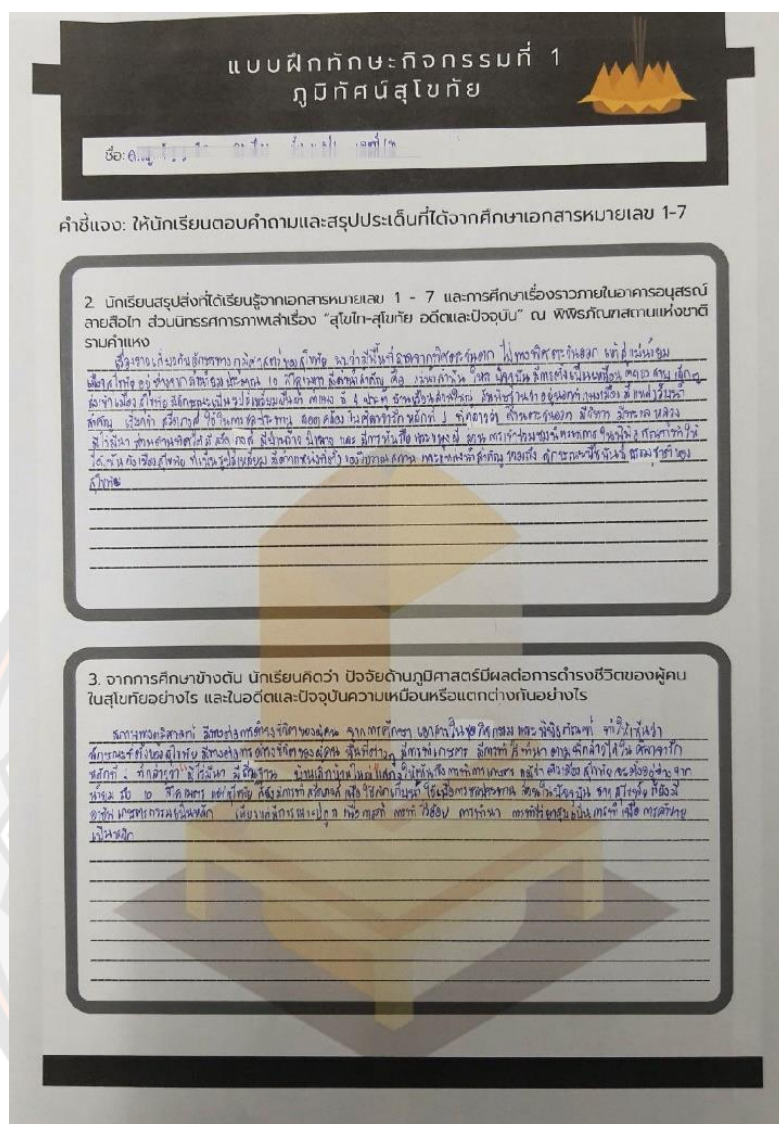
แบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 1
ปฏิบัติศัลยโศภิต

ชื่อ: _____

คำชี้แจง: ให้นักเรียนตอบคำถามและสรุปประเด็นที่ได้จากศึกษาเอกสารหมายเลข 1-7

ตัวอย่างหลักฐาน (หมายเลขเอกสาร)	ข้อมูลที่ได้จากหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์	ความเข้าใจของ หลักฐานแต่ละยุค
เอกสารหมายเลข 1	การเจริญเติบโตของพืชในดินที่อุดมด้วยอินทรีย์วัตถุจะดีกว่าจากลักษณะการขยายพันธุ์ ถ้าได้มีการสร้างธาตุอินทรีย์ในดินแล้ว จะช่วยให้ดินอุดมไปด้วยธาตุอาหารพืชได้มากขึ้น และช่วยให้ดินมีความชุ่มชื้นได้ดีขึ้น ซึ่งช่วยให้พืชสามารถดูดน้ำได้ดีขึ้น และช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น ซึ่งช่วยให้พืชสามารถดูดน้ำได้ดีขึ้น และช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น	เป็นการศึกษาเกี่ยวกับดินที่อุดมด้วยอินทรีย์วัตถุ ซึ่งช่วยให้ดินมีความชุ่มชื้นได้ดีขึ้น และช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น
เอกสารหมายเลข 6	การเจริญเติบโตของพืชในดินที่อุดมด้วยอินทรีย์วัตถุจะดีกว่าจากลักษณะการขยายพันธุ์ ถ้าได้มีการสร้างธาตุอินทรีย์ในดินแล้ว จะช่วยให้ดินอุดมไปด้วยธาตุอาหารพืชได้มากขึ้น และช่วยให้ดินมีความชุ่มชื้นได้ดีขึ้น ซึ่งช่วยให้พืชสามารถดูดน้ำได้ดีขึ้น และช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น	เป็นการศึกษาเกี่ยวกับดินที่อุดมด้วยอินทรีย์วัตถุ ซึ่งช่วยให้ดินมีความชุ่มชื้นได้ดีขึ้น และช่วยให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้น

ภาพ 65 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 1 ข้อที่ 1

ภาพ 66 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 1 ข้อที่ 2 และ 3

สำหรับผลการจัดกิจกรรม พบว่า ในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดแสดงสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดสุโขทัย ภายในอาคารอนุสรณ์ลายสือไท ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมทั้งจากเอกสาร และวิทยากรที่มาบรรยายให้นักเรียนฟัง

นักเรียนมีการใช้สื่อภายในพิพิธภัณฑ์ มีการพูดคุยกับเพื่อนในการแลกเปลี่ยนประเด็นต่าง ๆ และจากข้อคำถามภายในชุดกิจกรรม นอกจากนี้ผู้เรียนยังรู้สึกตื่นเต้นกับการได้เห็นแผนที่ของอาณาจักรสุโขทัยที่มีขนาดใหญ่ และทำเป็นแผนที่จำลอง แสดงโบราณสถานสำคัญภายในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และลักษณะของภูมิประเทศของสุโขทัยทำให้ผู้เรียนนำมาเป็นข้อมูลในการตอบคำถามภายในชุดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ) ในกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการสืบค้น ผู้เรียนจะได้สืบค้นโบราณวัตถุและศิลปวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รามคำแหง เมื่อผู้เรียนได้ศิลปวัตถุที่ตนสนใจ จากนั้นผู้เรียนตอบคำถามจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ชุดที่ 2 โดยลักษณะของคำถามจะเป็นคำถามประเภทรู้จำจนไปถึงคำถามประเภทการคิดวิเคราะห์ มีคำถามเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก ตัวอย่างคำถามจะถามเกี่ยวกับชื่อของหลักฐาน อายุสถานที่ค้นพบ ประเภทของหลักฐาน ลักษณะของหลักฐาน ความน่าเชื่อถือของหลักฐาน วัสดุที่ใช้ทำ และวัตถุแสดงให้เห็นถึงความโดดเด่นของสมัยสุโขทัยอย่างไร

ภาพ 67 ตัวอย่างโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ (พระพุทธรเจ้าประทับยืนเหนือพนัสนิ) สบติ)

ภาพ 68 ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ณ ห้องอักษรและภาษา

ภาพ 69 ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ณ ห้องอินทูปฐิมาในสุโขทัย

ภาพ 70 ผู้เรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับโบราณวัตถุ ณ ส่วนจัดแสดงกลองมโหระทึก

ภาพ 71 ผู้เรียนเข้าชม ณ ส่วนจัดแสดงประติมากรรมปูนปั้น

จากการทำกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนเลือกโบราณวัตถุที่มีความหลากหลาย อาทิ ศิลปวัตถุที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น พระพุทธเจ้าประทับเหนือพญานาค ทับหลังนารายณ์บรรทมสินธุ์ (วิชฌนุอนันตศายิน) กลองมโหระทึก ศิลาจารึกหลักที่ 49 วัดสระศกดิ์ เป็นต้น ผู้เรียนจะตอบคำถาม ครูผู้สอนตามที่ผู้สอนกำหนดให้ โดยในขั้นนี้ผู้สอนจะทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียน ด้วยการช่วยในการแนะนำการเชื่อมโยงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมาเป็นไปของสภาพสังคมในสมัยนั้นอย่างไร ผู้เรียนจะทำหน้าที่ในการวิเคราะห์เรื่องราวจากสิ่งที่ตนเองค้นพบได้จากกิจกรรม จากการทำกิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นการพัฒนาการคิดทางประวัติศาสตร์ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถบอกแหล่งที่มายุคสมัย ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ และ ยังสามารถวิเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็นทางประวัติศาสตร์จากโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์จากนั้นสรุป ประเด็นได้อย่างมีเหตุผล

แบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 2 ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)

ชื่อ: _____

คำชี้แจง: จากการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

ภาพโบราณวัตถุ

- 1.ชื่อหลักฐาน: กลองมโหระทึก
- 2.อายุ: ยุคสุวรรณภูมิ 1-5
- 3.สถานที่พบ: อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ
- 4.ประเภทของหลักฐาน: วัตถุ

6.โบราณวัตถุชิ้นนี้มีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

มีอายุเก่าแก่ มีลักษณะเป็นเหล็กสำริด มีลักษณะคล้ายหม้อดินเผา แต่มีลักษณะที่ต่างออกไป คือ มีหูจับ และจากการตรวจสอบด้วยเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์

8. ปัจจุบันยังมีการใช้ของชิ้นนี้อยู่หรือไม่ อย่างไร

ใช้ทำเครื่องดนตรี เช่น กลองมโหระทึก ใช้ในงานพิธีกรรม และในงานแสดงวัฒนธรรม

7. โบราณวัตถุชิ้นนี้ทำจากวัสดุอะไร ใช้ทำอะไร

ทำจากสำริด ใช้ทำเครื่องดนตรี

9.โบราณวัตถุชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความโดดเด่นของสุโขทัยในด้านใด

สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปกรรมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตลวดลายที่งดงาม และมีความประณีต

ภาพ 72 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 2 (กลองมโหระทึกสำริด)

ชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่องซังกูโรกุ (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม)

ในชุดกิจกรรมนี้ผู้เรียนจะศึกษาเกี่ยวกับสังคโลกเมืองสุโขทัย เริ่มจากการศึกษาที่มาที่ไปจากนิยามของคำว่าสังคโลก จากเอกสารหมายเลข 1-5 ของชุดกิจกรรม โดยผู้สอนจะรวบรวมนิยามของคำว่า สังคโลกตามข้อสันนิษฐานของนักประวัติศาสตร์ อาทิ ข้อสันนิษฐานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) สมเด็จพระยาตากษัตริย์ราชานุกาฬ จากนั้นผู้เรียนจะสรุปข้อเท็จจริงที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน เมื่อผู้เรียนศึกษาข้อมูลเรียบร้อยแล้วจากนั้นผู้เรียนจะสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับสังคโลกตามแนวคิดของผู้เรียน หลังจากนั้นผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาโบราณวัตถุภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย โดยเน้นศึกษา ณ อาคารจัดแสดงชั้นบนที่จัดแสดงเครื่องสังคโลก ตั้งแต่สังคโลกขนาดเล็ก เครื่องใช้ในครัวเรือน สิ่งของที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ประติมากรรมและเครื่องตกแต่งโบราณสถาน เครื่องถ้วยสุโขทัย ผู้สอนกำหนดในแบบฝึกกิจกรรมให้ผู้เรียนเลือกสังคโลกมา 1 ชิ้น พร้อมอธิบายลักษณะทั่วไปของหลักฐานและประเภทของสังคโลกที่ผู้เรียนเลือกแสดงให้เห็นถึงการใช้งานในประเภทใด

ภาพ 75 เครื่องถ้วยจีนลายคราม ณ ส่วนจัดแสดงสังคโลกและเครื่องถ้วย

ภาพ 76 ผู้เรียนเข้าชมส่วนจัดแสดงประติมากรรมและเครื่องตกแต่งสถาปัตยกรรม

ภาพ 77 ผู้เรียนเข้าชมโบราณวัตถุเครื่องถ้วยจากแหล่งเรืออัปปาง

ภาพ 78 นิทรรศการภาพให้ข้อมูลผู้เรียนภายในพิพิธภัณฑ์

จากการจัดกิจกรรมพบว่า ในกิจกรรมนี้ผู้เรียนจะต้องวิเคราะห์และประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ว่าจากหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษร ผู้เรียนได้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างไร มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมจากกิจกรรม เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การบอกแหล่งที่มาบุคคลสมัย ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของหลักฐาน การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ จากนั้นผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์และตีความจากหลักฐานสู่เรื่องราวทางประวัติศาสตร์

การตอบคำถามท้ายแบบฝึกทักษะชุดกิจกรรมที่ 3 กำหนดให้ผู้เรียนเลือกสังคมขึ้นมา 1 ชั้น พร้อมอธิบายว่าสะท้อนให้เห็นถึงการใช้สังคมในลักษณะใด ผู้เรียนบางคนเลือกท่อส่งน้ำที่ทำมาจากสังคโลก ผู้เรียนอธิบายลักษณะทั่วไป และจากนั้นผู้เรียนเขียนเชื่อมโยงในลักษณะของการใช้ท่อส่งน้ำ สังคโลกในการชลประทานเมืองสุโขทัย การใช้ในการทำเกษตรกรรม และการผันน้ำมาใช้เพื่ออุปโภคบริโภคในยามแล้ง ผู้เรียนบางคนเลือกโบราณวัตถุสังคโลกอย่างตุ๊กตาเสียมกระบาล และเขียนสะท้อนเกี่ยวกับการนำไปใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้ผู้เรียนได้รับรู้ถึงการใช้สังคโลกในมิติต่าง ๆ และผู้เรียนยังมีปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวของสังคโลกที่ไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องปั้นดินเผาหากแต่ยังมีบทบาทอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนสุโขทัย

แบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 3

ซังกุโรกุ (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชา)

ชื่อ: _____

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. ให้นักเรียนศึกษาเอกสารหมายเลข 1-4 แล้วตอบคำถามที่กำหนดให้

เอกสารหมายเลข 1	พระราชนิพนธ์หนังสือ เรื่อง เที้ยวเมืองพระร่วง
ข้อเท็จจริงที่ได้จากหลักฐาน	รัชกาลที่ 6 เสด็จประพาสสุโขทัย มณฑลพายัพเขตป่าไม้ หอวัง หะพหุ-ทลวง หนองจันทน์แตกหัก ซึ่งเราเริ่มมีการตระหนักว่า "สังคโลก" สันนิษฐานว่าชาวจีนที่รับมาจากเมืองสุโขทัยคือสังคโลกที่หนึ่ง
การประเมินความน่าเชื่อถือ	พระราชนิพนธ์ของเมืองพระร่วงมีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่รัชกาลที่ 6 ยืนยันจากหลักฐานที่พบเห็น
วิเคราะห์และตีความจากหลักฐาน	จากเอกสารเป็นข้อสันนิษฐานจะการเริ่มภาชนะ แก้วบริเวณวัดพระพายทลวง ซึ่งมีลวดลาย เด็ดร้อนจะไม่เคลือบว่า "สังคโลก"

เอกสารหมายเลข 2	ตำนานเครื่องโต๊ะและถ้วยปิ่น
ข้อเท็จจริงที่ได้จากหลักฐาน	ข้อสันนิษฐานของกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เกี่ยวกับเรื่องสังคโลก โดยให้ความเห็นว่า หอวังเว้าค้ำพระสังคโลกไปเมืองจีน และนำเข้ามา โดยมีการสร้างเตาเผาไฟดิบโดยลวดลายที่สังคโลก และจากนั้นเข้าไปทำสังคโลก และส่งขายที่เมืองจีน ลวดลายจะละเอียดและมีสีฟ้า การสันนิษฐานของกรมพระยาดำรงราชานุภาพที่เกี่ยวกับเรื่องสังคโลก
การประเมินความน่าเชื่อถือ	หลักฐานสันนิษฐานน่าเชื่อถือ เนื่องจากเป็นข้อสันนิษฐานจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของพระยาดำรงราชานุภาพ ซึ่งเป็นเอกสารที่ผ่านการศึกษาของนักประวัติศาสตร์
วิเคราะห์และตีความจากหลักฐาน	จากหลักฐานที่นำ มาตั้งรับข้อมูลเกี่ยวกับการผลิตและที่มาของเครื่องสังคโลกในสุโขทัย และการเรียกชื่อสังคโลก ในสมัยนั้นใช้คำว่า "สังคโลก"

ภาพ 79 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 3 ข้อที่ 1

สมัยสุโขทัย จากนั้นผู้เรียนจะศึกษาแบบฝึกทักษะที่ครูผู้สอนกำหนดให้ เมื่อผู้เรียนทำการศึกษาข้อมูลจากชุดกิจกรรมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนจะดำเนินการเข้าศึกษาภายในอาคารพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง โดยศึกษาบริเวณห้องเครื่องสังคโลก ผู้เรียนสามารถศึกษาหลักฐานชั้นต้นประเภทหลักฐานทางโบราณคดี เครื่องถ้วยสังคโลกในสมัยสุโขทัย การค้นพบสังคโลกบริเวณแหล่งเรืออับปางกรรมวิธีการทำสังคโลก ข้อมูลจากป้ายนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นข้อมูลในการทำแบบฝึกทักษะ

ภาพ 81 ผู้เรียนศึกษากรรมวิธีการผลิตและส่งออกสังคโลกสุโขทัย

ภาพ 82 ส่วนจัดแสดงสังคโลกและเครื่องถ้วย

ผลจากการทำกิจกรรมพบว่า ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูล ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เริ่มจากให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ตามที่ผู้วิจัยได้กำหนด ผู้เรียนศึกษาโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ จากนั้นผู้เรียนจะนำมาเชื่อมโยงว่าโบราณวัตถุมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของสุโขทัยอย่างไร ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับที่มา อายุ และลักษณะของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังได้คิดเชื่อมโยงต่ออีกว่ามีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของสุโขทัยอย่างไร ผู้เรียนบางคนเลือกศึกษาตุ๊กตามวยปล้ำ ซึ่งเป็นสิ่งของโลกในสมัยสุโขทัยที่ทำไว้เพื่อเป็นของเล่นเด็กและใช้สำหรับการสะเดาะเคราะห์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ผู้เรียนยังได้ฝึกทักษะการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ ผ่านการศึกษาข้อความจากศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชที่ให้ผู้เรียนศึกษาข้อเท็จจริงจากหลักฐาน จากนั้นผู้เรียนจะประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน เมื่อผู้เรียนประเมินความน่าเชื่อถือเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์และตีความจากสิ่งที่ได้จากการศึกษาข้อความจากศิลาจารึก ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในด้านการวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยเมื่อผู้เรียนดำเนินการประเมินค่าหลักฐานและวิเคราะห์ข้อความที่ครูกำหนดให้ ผู้เรียนจะทำการสรุปสิ่งที่ได้จากการศึกษาเอกสารหมายเลข 1-5 และการศึกษาหลักฐานประเภทโบราณวัตถุภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ โดยสรุปเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจในสมัยสุโขทัยโดยมีการอ้างอิงหลักฐานในการอธิบาย

ผู้เรียนอธิบายลักษณะทางเศรษฐกิจโดยมีการอ้างอิงข้อความจากจารึกและมีการนำหลักฐานประเภทโบราณวัตถุที่อยู่ภายในพิพิธภัณฑ์โดยเฉพาะเครื่องสังคโลก ซึ่งเป็นสินค้าเศรษฐกิจสำคัญในสมัยสุโขทัยมาอธิบายเป็นข้อสนับสนุนในการให้เหตุผล นอกจากนี้ ผู้เรียนยังได้ฝึกการวิเคราะห์จากชุดกิจกรรมซึ่งผู้สอนตั้งคำถามเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจของสุโขทัยว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร ผู้เรียนทำการวิเคราะห์เรื่องราวและให้เหตุผลประกอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เรียนได้ศึกษาจากหลักฐานและมีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้ผู้เรียนได้เปรียบเทียบความแตกต่างมีความเข้าใจปัจจุบันที่มีรากฐานมาจากอดีต จากการตั้งคำถามเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้เท่าทันสังคม กล่าวคือการทำที่ผู้เรียนรู้จักการวิเคราะห์เรื่องราวและให้เหตุผลโดยมีการอ้างอิงหรือเหตุผลสนับสนุนประเด็นที่กำหนดได้อย่างน่าเชื่อถือทั้งของสังคมอดีตและปัจจุบัน

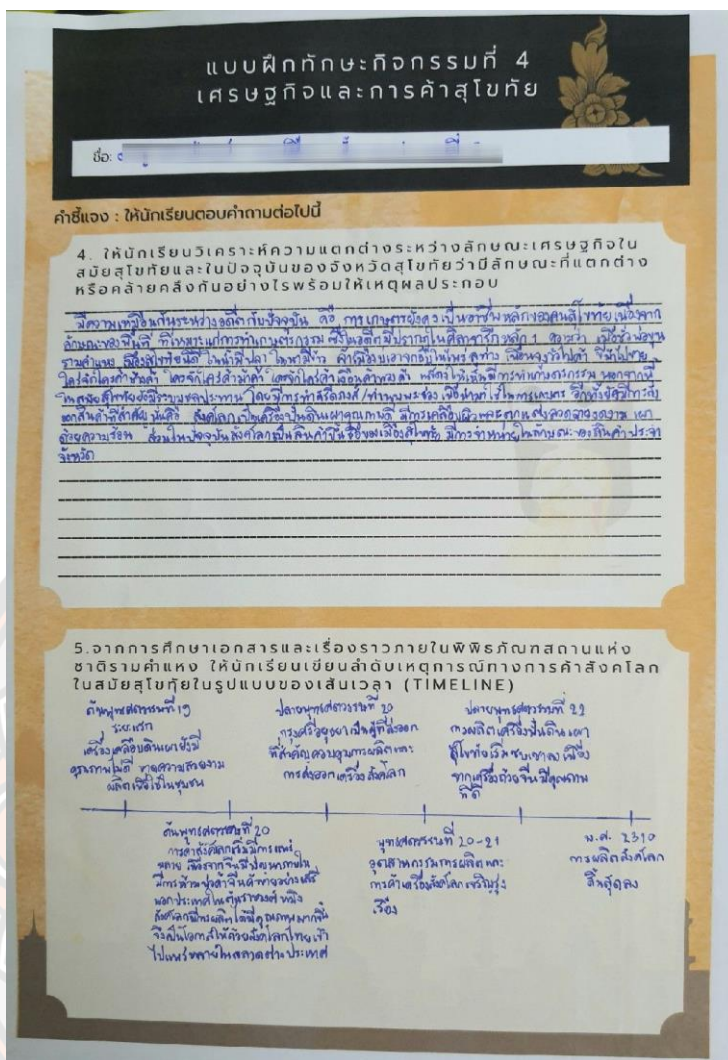
แบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 4 เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย

ชื่อ: _____

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้
1. ให้นักเรียนศึกษาเอกสารหมายเลข 1 แล้วตอบคำถามที่กำหนดให้

ศิลาจารึกหลักที่ 1	ด้านที่ 3
ข้อความ	เมืองต้นนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีตลาดปสาน มีพระอนะ มีปราสาท มีป่าหมากพร้าว ป่าหมากกลาง มีไร่ มีนา มีที่ขนาบ มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก เมืองหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎีพิหาร ปู่ครูอยู่ มีสรัดกองสี มีป่าพร้าว ป่าสาบ มีป่าม่วง ป่าขาม มีน้ำโคก
ข้อเท็จจริงที่ได้จากหลักฐาน	คิดเห็นว่ามีตลาดปสาน มีพระอนะ มีป่าหมากพร้าว มีป่าขาม มีไร่ มีนา มีที่ขนาบ มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก เมืองหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีกุฎีพิหาร ปู่ครูอยู่ มีสรัดกองสี มีป่าพร้าว ป่าสาบ มีป่าม่วง ป่าขาม มีน้ำโคก
การประเมินความน่าเชื่อถือ	น่าเชื่อถือ เนื่องจาก เป็นหลักฐานชั้นต้น ที่ปรากฏในจารึกหลักที่ 1 พ.ศ. 1835
วิเคราะห์และตีความจากหลักฐาน	ทำให้ทราบถึงความมั่งคั่งของสุโขทัย เศรษฐกิจค้าขายในสุโขทัย มีชื่อว่า ตลาดปสาน และพระอนะ มีการทำเกษตรปลูกพืช ปลูกไร่ ปลูกนา
ศิลาจารึกหลักที่ 1	ด้านที่ 3
ข้อความ	เมืองตะวันออก รอด สรลง (สองแคว) ลุมพายย สภา เก่าฝั่งบองเตง เรียงรันกเบรียงคำเป็นที่แล้ว เมืองหัวนอน รอดคบกที่ พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว เมืองตะวันตก รอดเมืองจอด เมือง...หงสาวดี สมุทรหาเป็นแดนเมืองต้นนอน รอดเมืองแพร่ เมืองบ้าน เมือง... เมืองลัวะ ฝั่งฝั่งของเมืองชวา
ข้อเท็จจริงที่ได้จากหลักฐาน	แสดงให้เห็นอาณาเขตของสุโขทัย มีลุ่มน้ำท่าแม่แยง ไต่แก่งด้านทิศตะวันออกถึงแม่น้ำโขง ฝั่งใต้จดแม่น้ำป่าสัก ทิศใต้จดแม่น้ำท่ามะพร้าว ทิศตะวันออกถึงแม่น้ำโขง รอดคบกที่ พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ฝั่งทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว เมืองตะวันตก รอดเมืองจอด เมือง...หงสาวดี สมุทรหาเป็นแดนเมืองต้นนอน รอดเมืองแพร่ เมืองบ้าน เมือง... เมืองลัวะ ฝั่งฝั่งของเมืองชวา
การประเมินความน่าเชื่อถือ	น่าเชื่อถือ เพราะว่าเป็นหลักฐานชั้นต้น ที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานหลักที่ 1 ด้านที่ 3
วิเคราะห์และตีความจากหลักฐาน	จากศิลาจารึกทำให้เรารู้ถึงอาณาเขตของสุโขทัย ว่ามีอาณาเขตแต่ลำน้ำโขง ฝั่งใต้จดแม่น้ำป่าสัก เป็นอยู่ และเศรษฐกิจของสุโขทัย

ภาพ 83 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 4 ข้อที่ 1

ภาพ 84 ตัวอย่างแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 4 ข้อที่ 4 และ 5

ส่วนด้านความสามารถในการลำดับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ภายในชุดกิจกรรมผู้เรียนจะทำการเขียนลำดับเวลา (Timeline) ของการค้าสังคมโลกในสมัยสุโขทัยว่ามีจุดเริ่มต้นและสิ้นสุดอย่างไร ผ่านการศึกษาจากทั้งเอกสารที่ผู้สอนกำหนดและการศึกษาจากนิทรรศการภายในอาคารพิพิธภัณฑ์ ผู้เรียนจะสร้างออกมาในรูปแบบของเส้นเวลา เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมครูผู้สอนจะช่วยสรุปเรื่องราวที่ให้ผู้เรียนทำการศึกษาและเพิ่มเติมข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้กับผู้เรียนเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

ภาพ 85 ผู้เรียนทำแบบฝึกทักษะ ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง

กล่าวโดยสรุปจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมทั้งจากเอกสาร และวิทยากรที่มาบรรยายให้นักเรียนฟัง นักเรียนมีการใช้สื่อภายในพิพิธภัณฑ์ มีการพูดคุยกับเพื่อนในการแลกเปลี่ยนประเด็นต่าง ๆ และจากข้อคำถามภายในชุดกิจกรรม นอกจากนี้ผู้เรียนยังรู้สึกตื่นเต้นกับการได้เห็นแผนที่ของอาณาจักรสุโขทัยที่มีขนาดใหญ่ และลักษณะของภูมิประเทศของสุโขทัยทำให้ผู้เรียนนำมาเป็นข้อมูลในการตอบคำถามภายในชุดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนจะทำหน้าที่ในการวิเคราะห์เรื่องราวจากสิ่งที่ตนเองค้นพบได้จากกิจกรรม

จากการทำกิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นการพัฒนาการคิดทางประวัติศาสตร์ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถบอกแหล่งที่มายุคสมัย ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ และยังสามารถวิเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็นทางประวัติศาสตร์จากโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์จากนั้นสรุปประเด็นได้อย่างมีเหตุผล ผู้เรียนฝึกการแยกแยะข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ การประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานว่ามีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

ผู้เรียนยังได้รับการฝึกทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมจากกิจกรรม ต่าง ๆ เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การบอกแหล่งที่มา ยุคสมัย ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของหลักฐาน การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ได้ จากนั้นผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์และตีความจากหลักฐานสู่เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จาก คำถามท้ายแบบฝึกทักษะชุดกิจกรรม ผู้เรียนยังมีปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐาน ประเภทลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.2.4 ขั้นสรุปบทเรียน เป็นขั้นที่ผู้สอนสรุปบทเรียนในแต่ละชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ทบทวนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งในเนื้อหาสาระภายในชุดกิจกรรม และยังเป็นทบทวนและสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนจะทำการสรุปบทเรียนในแต่ละชุดกิจกรรมหลังจากเสร็จสิ้นการทำกิจกรรมในแต่ละชุดกิจกรรม เริ่มตั้งแต่ชุดกิจกรรมที่ 1 ภูมิทัศน์สุโขทัย ผู้สอนจะสรุปเกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของชาวสุโขทัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นที่กำหนดให้ได้มากขึ้น ชุดกิจกรรมที่ 2 ของ ใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ) เป็นชุดกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนทำการสืบค้นโบราณวัตถุภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุโขทัย ผู้เรียนจะได้ตอบคำถามจากระดับพื้นฐานไปจนถึงการฝึกการคิดขั้นสูง หลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินการของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนสรุปเกี่ยวกับสิ่งที่ให้ผู้เรียนค้นหาและช่วยให้คำตอบเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้เรียนตอบคำถามภายในชุดกิจกรรมให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ขึ้น ส่วนชุดกิจกรรมที่ 3 ชังกูโรกุ (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม) ภายในชุดกิจกรรมนี้ผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับสังคโลกทั้งจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้และข้อมูลภายในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุโขทัย เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงเรื่องราวของเครื่องสังคโลก

เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมผู้สอนจะใช้คำถามกับผู้เรียนเพื่อเป็นการประเมินสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ของผู้เรียนและจากนั้นผู้สอน จะสรุปกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ดำเนินการและเนื้อหาสาระที่ได้จากชุดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวที่ได้ ศึกษาจากชุดกิจกรรม ชุดกิจกรรมที่ 4 เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย ภายในชุดกิจกรรมผู้เรียนจะได้ศึกษา ลักษณะทางเศรษฐกิจและการค้าของสุโขทัย โดยเฉพาะการค้าสังคโลกซึ่งเป็นสินค้าส่งออกในสมัยสุโขทัย

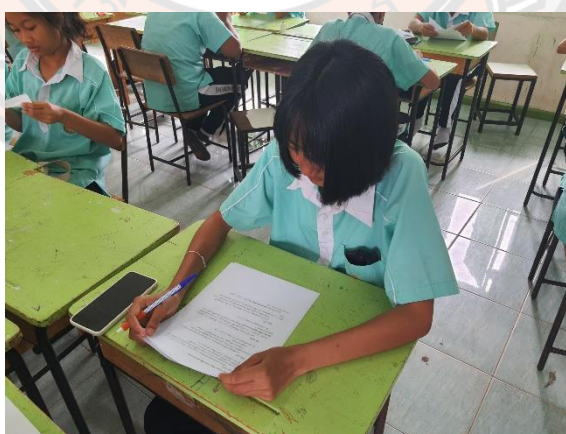
ผู้สอนจะสรุปให้ผู้เรียนเข้าใจหลังจากเสร็จสิ้นการดำเนินการกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ข้อมูลเพื่อนำไปตอบคำถาม และอธิบายเพิ่มเติมในการทำแบบฝึกทักษะของชุดกิจกรรมในขั้นสรุปบทเรียนผู้เรียนและผู้สอนได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และการสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ประวัติศาสตร์ ทำให้ผู้สอนทราบถึงความเปลี่ยนแปลงในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนให้ความสนใจในการดำเนินการกิจกรรม และมีความกระตือรือร้นในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามที่ครูผู้สอนกำหนด นอกจากนี้ในขั้นสรุปบทเรียนครูผู้สอนยังทำหน้าที่ในการเพิ่มเติมข้อมูลและให้ข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ผู้เรียนยังบกพร่องเพื่อให้การดำเนินการกิจกรรมเกิดประสิทธิภาพและมีความสมบูรณ์

2.2.5 ขั้นประเมินผลการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยประเมินผลด้วยการทดสอบหลังเรียน ซึ่งเป็นแบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม เป็นแบบทดสอบชนิดเขียนตอบ จำนวนทั้งหมด 10 ข้อ ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ ประมาณ 90 นาที ผู้วิจัยให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังจากการดำเนินกิจกรรมเสร็จสิ้นแล้ว ณ โรงเรียนบ้านยางเมือง ผู้เรียนดำเนินการทำแบบทดสอบด้วยตนเอง ในแต่ละข้อจะวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้

เท่าทันสังคมตามที่ผู้วิจัยได้กำหนด ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการลำดับเรื่องราว ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ การวิเคราะห์และตีความทาง ประวัติศาสตร์ และการรู้เท่าทันสังคม เมื่อผู้เรียนทำแบบทดสอบเสร็จสิ้นแล้ว หลังจากนั้นผู้วิจัยจะนำผลการ ทดสอบมาแปลผลเป็นคะแนน เพื่อวิเคราะห์และแปลผล ซึ่งผลจากการดำเนินการทดสอบหลังเรียนผู้เรียนมี คะแนนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาพ 86 ผู้เรียนทำแบบวัดหลังเรียนด้านทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

ภาพ 87 ชั้นประเมินผลการเรียนรู้ของผู้สอน

2.3 ผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

เมื่อทำการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ผลการวิเคราะห์คะแนนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

ตาราง 11 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างก่อนเรียนหลังเรียนของคะแนนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน (n=23)

การทดสอบ	N	\bar{X}	SD	\bar{D}	S.D. _D	t-test	Sig.(1-tailed)
ก่อนเรียน	23	12.17	1.64				
หลังเรียน	23	19.91	1.70	7.74	0.96	38.51*	0.0000

*มีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนที่เรียนผ่านชุด กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานดำเนินการโดยผู้วิจัยนำผลการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน การตรวจแบบฝึกหัดและการตอบคำถาม และการสอบถามความคิดเห็นผู้เรียนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มาศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อหาข้อสรุปและประเมินคุณภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม โดยผู้สอนจัดการเรียนการสอนตามขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม ซึ่งประกอบด้วย 1) ขั้นการทดสอบก่อนเรียน 2) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 3) ขั้นดำเนินกิจกรรม 4) ขั้นสรุปบทเรียน

5) ชั้นประเมินผลการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อนำไปสู่การรู้เท่าทันสังคม ผลการจัดกิจกรรมสามารถสรุปได้ดังนี้

ความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

จากการพิจารณาการตอบคำถามของนักเรียน และการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ในเบื้องต้นผู้เรียนยังไม่สามารถเรียงลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ครูกำหนดขึ้นได้ เนื่องจากผู้เรียนยังมีความคิดเกี่ยวกับเนื้อหาในรายวิชาประวัติศาสตร์ ในเรื่องของการลำดับเหตุการณ์ที่จำเป็นต้องมีศักราชระบุชัดเจน อีกทั้งผู้เรียนยังไม่เข้าใจแนวทางในการลำดับเหตุการณ์ และการเรียบเรียงออกมาเป็น Timeline ครูผู้สอนจึงต้องมีการแนะนำและอธิบายเพิ่มเติมให้กับผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยให้ผู้เรียนฝึกในเรื่องของการลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และนำเสนอออกมาในรูปแบบของเส้นเวลา (Timeline) ผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย ผู้เรียนได้ฝึกการลำดับเวลาผ่านแบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 4 นั่นคือการเขียนลำดับเหตุการณ์การค้าสังคมสุโขทัยในรูปแบบของเส้นเวลา (Timeline) ผู้เรียนบางส่วนสามารถเขียนลำดับเหตุการณ์ในรูปแบบของเส้นเวลาได้ผ่านการศึกษาเอกสารภายในชุดกิจกรรมและนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์ ทำให้ผู้เรียนเขียนออกมาในรูปแบบของเส้นเวลา และลำดับเหตุการณ์ได้ อย่างไรก็ตามการลำดับเหตุการณ์จะอยู่ในรูปของช่วงเวลาที่ยังไม่มีศักราชชัดเจน สามารถระบุได้เป็นช่วงของเหตุการณ์

ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์

จากการพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมและการตอบคำถามนักเรียน รวมทั้งการตรวจแบบฝึกทักษะกิจกรรม พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนในช่วงแรกของการดำเนินกิจกรรม ครูผู้สอนต้องมีการชี้แนะและผู้เรียนบางส่วนยังตอบคำถามในแบบฝึกทักษะยังไม่ชัดเจน การระบุศักราช ช่วงเวลา สถานที่ ผู้เรียนต้องได้รับคำแนะนำจากครูผู้สอน แต่หลังจากผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ โดยในชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ) ที่ให้ผู้เรียนสืบค้นวัตถุโบราณที่ตนเองสนใจภายในพิพิธภัณฑ์และจากนั้นผู้เรียนจะตอบคำถามโดยระบุชื่อหลักฐาน อายุ สถานที่พบ ประเภทของหลักฐาน ซึ่งเป็นการบอกแหล่งที่มียุคสมัย ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ จากนั้นผู้เรียนจะวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือ และการนำไปใช้และความโดดเด่นของสุโขทัยในด้านใด ส่วนชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง ชังกูโรกู (สังคโลก) ให้ผู้เรียนสืบค้นหลักฐานประเภทสังคโลก โดยผู้เรียนต้องระบุชื่อหลักฐาน อายุ ประเภทของหลักฐาน และลักษณะการใช้สังคโลกตามประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้เรียนต้องศึกษาหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรที่ครูกำหนดให้ภายในชุดกิจกรรม ผลการดำเนินกิจกรรม ผู้เรียนสามารถระบุอายุ สถานที่ที่ค้นพบหลักฐาน สารสำคัญของหลักฐาน บริบทอื่น ๆ ได้ตามที่กำหนด

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุม

ต่าง ๆ

จากการพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรม การตรวจแบบฝึกทักษะ และการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน พบว่า ในช่วงแรกผู้สอนต้องให้คำแนะนำเกี่ยวกับการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน และการอธิบายเกี่ยวกับความแตกต่างของข้อเท็จจริงและความจริง จากนั้นครูผู้สอนให้ผู้เรียนทำ กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรม โดยในชุดกิจกรรมแต่ละชุดจะให้ ผู้เรียนฝึกการระบุข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ครูกำหนดให้ จากนั้น ดำเนินการประเมินความน่าเชื่อถือของ หลักฐาน โดยเอกสารภายในชุดกิจกรรมมีทั้งเอกสารขั้นต้น และเอกสารชั้นรอง ในชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย ผู้เรียนส่วนน้อยที่สามารถบอกข้อเท็จจริง จากหลักฐานและประเมินความน่าเชื่อถือของ หลักฐานได้เพียงบางส่วน และยังพบว่าผู้เรียนมีการคัดลอก ข้อความจากหลักฐานที่ครูกำหนดให้มาเป็นคำตอบ ของแบบฝึกทักษะของชุดกิจกรรม อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้สอนใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ชุดที่ 3 และชุดที่ 4 ตามลำดับ พบว่า ผู้เรียนสามารถแยกแยะ ข้อเท็จจริงและความจริงทางประวัติศาสตร์ และประเมินความ น่าเชื่อถือของหลักฐานแต่ละชิ้นโดยมี การอธิบายเหตุผลประกอบ ผู้เรียนสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของ หลักฐานได้โดยมีการพิจารณา ลักษณะของหลักฐาน ประเภทของหลักฐาน และสามารถแสดงเหตุผลของ ตนเองในการประเมิน ความน่าเชื่อถือของหลักฐานได้

การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

จากการพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการทำแบบฝึกทักษะ การตอบคำถาม การเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า ในช่วงแรกของการจัดกิจกรรมผู้เรียนส่วนน้อยที่สามารถวิเคราะห์สิ่งที่ โจทย์ระบุ ผู้สอนต้องมีการให้ คำแนะนำและช่วยผู้เรียนในการตอบคำถามของแบบฝึกทักษะ ภายใน ชุดกิจกรรมแต่ละชุดจะฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์และตีความสิ่งที่ได้จากการอ่านหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นชุดกิจกรรมที่ 1 ภูมิทัศน์ สุโขทัย ที่ให้ผู้เรียนสรุปสิ่งที่ได้จากการศึกษา เรื่องราวทางภูมิประวัติศาสตร์ทั้งจากนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์ และจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ ที่ครูผู้สอนเตรียมมาให้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องใช้ความสามารถในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะของภูมิประเทศและที่ตั้งของเมืองสุโขทัยว่ามีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร ผู้เรียน สามารถ วิเคราะห์ได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ลักษณะการตอบคำถามของผู้เรียนจะเป็นการนำข้อความจาก เอกสารและหลักฐานที่ครูกำหนดให้มาตอบคำถามและเพิ่มเติมคำตอบของตนเองบางส่วน แต่เมื่อ ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมจนกระทั่งถึงชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้ มีการอธิบายอย่างมีเหตุผล การวิเคราะห์สิ่งที่ได้ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีความชัดเจนและมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้

ที่ได้จากทั้งการศึกษาจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ผู้สอนกำหนดให้และการศึกษาจากนิทรรศการภายในพิพิธภัณฑ์ได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น

จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน การตอบคำถาม การทำกิจกรรม และการทำแบบฝึกทักษะ ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การรู้เท่าทันสังคม ซึ่งตามทฤษฎีผู้วิจัยได้ใช้แบบฝึกทักษะในการพิจารณาด้านการรู้เท่าทันสังคมของผู้เรียน ซึ่งเป็นความสามารถที่ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยมีแหล่งอ้างอิงหรือหลักฐานสนับสนุนประเด็นของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้อย่างน่าเชื่อถือ ซึ่งผู้วิจัยได้สอดแทรกสิ่งเหล่านี้ลงในแบบฝึกทักษะของชุดกิจกรรมในแต่ละชุดกิจกรรม ซึ่งพบว่าในช่วงแรกของการวิจัยต้องอาศัยผู้สอนในการให้คำแนะนำ ผู้เรียนจะมีคำถามในการสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของคำตอบ ซึ่งผู้สอนให้แนวทางในการตอบคำถามให้กับผู้เรียนและพยายามให้ผู้เรียนตอบคำถามด้วยตนเอง และฝึกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งที่โจทย์กำหนด ยกตัวอย่างเช่น ปัจจัยทางภูมิศาสตร์มีผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในอดีตอย่างไร และมีความเหมือนหรือแตกต่างระหว่างอดีตและปัจจุบันอย่างไร จากคำถามผู้เรียนมีการแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ทั้งการยกหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาตีความและอธิบาย รวมไปถึงการอธิบายลักษณะของการดำรงชีวิตของคนสุโขทัยในปัจจุบันผู้เรียนรู้จักการเปรียบเทียบ เข้าใจความเหมือนและความแตกต่าง สามารถพิจารณาสิ่งที่ครูผู้สอนกำหนดได้ อย่างไรก็ตามด้วยข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการดำเนินกิจกรรม และระดับความรู้พื้นฐานมัธยมศึกษาตอนต้นของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนอาจตอบคำถามที่มีความกระชับ และการอธิบายเหตุผลสนับสนุนที่กระชับ สั้น ๆ ไม่ยาวมาก เมื่อผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ครบถ้วน ซึ่งมีแบบฝึกทักษะที่ส่งเสริมการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม ดังที่ผู้เรียนได้ให้สัมภาษณ์จากการจัดกิจกรรม พบว่า

...หลังจากทำกิจกรรมทั้งหมดทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย เข้าชมโบราณวัตถุในพิพิธภัณฑ์ ได้เลือกวัตถุโบราณที่สนใจ เพื่อตอบคำถามในกิจกรรมคุณครูชวนให้คิดและวิเคราะห์เกี่ยวกับที่มาที่ไปของวัตถุและวัตถุแต่ละชิ้นสื่อให้เห็นถึงอะไร ทำให้ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้น่าสนใจมากขึ้น และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น กรณีถ้ามีข่าวเกิดขึ้นเราต้องฟังข่าวให้แน่ใจก่อนว่า ข่าวนั้นจริงหรือไม่ อาจจะต้องดูจากหลาย ๆ สำนักข่าวหรือหลาย ๆ ช่อง จะไม่เชื่อเพียงช่องเดียว

(นักเรียน 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2565)

...การทำกิจกรรมประทับใจเกี่ยวกับการเรียน ประวัติศาสตร์นอกห้องเรียน การออกมาชมพิพิธภัณฑ์ทำให้เห็นของจริง ช่วยสร้างประสบการณ์และเพิ่มเติมความรู้ จากในหนังสือเรียน ชุดกิจกรรมของครูมีความน่าสนใจ คุณครูมีข้อมูลให้อ่านที่หลากหลาย และนำมาใช้ประกอบการเรียนในพิพิธภัณฑ์ ทำให้เราเข้าใจเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์มากขึ้น สามารถนำไปใช้ในการเรียนวิชาอื่น ๆ ได้ เช่น การแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น ในรายวิชาภาษาไทย รวมถึงจากข่าวต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์และสื่อออนไลน์

(นักเรียน 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2565)

...เรียนประวัติศาสตร์ทำให้เราคิดว่า เราจะไม่หลงเชื่อข้อมูลง่าย ๆ ตามที่เขาออกมา แต่จะต้องแยกแยะข้อมูลก่อนว่า อะไรเป็นเรื่องจริง และเรื่องไม่จริง คุณครูให้ทำกิจกรรม โดยอ่านเอกสารที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และค้นหาเกี่ยวกับโบราณวัตถุที่สนใจ ในพิพิธภัณฑ์ ถ่ายรูปและนำเสนอสิ่งของมาวิเคราะห์ ตอบคำถามให้ได้ความรู้มากขึ้น

(นักเรียน 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2565)

...จากการทำกิจกรรมได้ฝึกเขียน timeline เกี่ยวกับการค้า สังคโลกที่คุณครูให้ทำ ในชุดกิจกรรม ทำให้เข้าใจถึงความเป็นของเครื่องสังคโลกว่ามีการค้าขายอย่างไรจนมาถึง ตอนนี้ที่สังคโลกเป็นของขึ้นชื่อของจังหวัดสุโขทัย เราได้เห็นพัฒนาการของการค้า ยิ่งดูของ ในพิพิธภัณฑ์แล้วทำให้เห็นว่า เศรษฐกิจของสุโขทัยน่าจะเจริญเป็นอย่างมาก เพราะว่าของ โบราณในพิพิธภัณฑ์มีเป็นจำนวนมาก ยังมีการพบเครื่องสังคโลกบริเวณแหล่งเรือจมอีกด้วย

(นักเรียน 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2565)

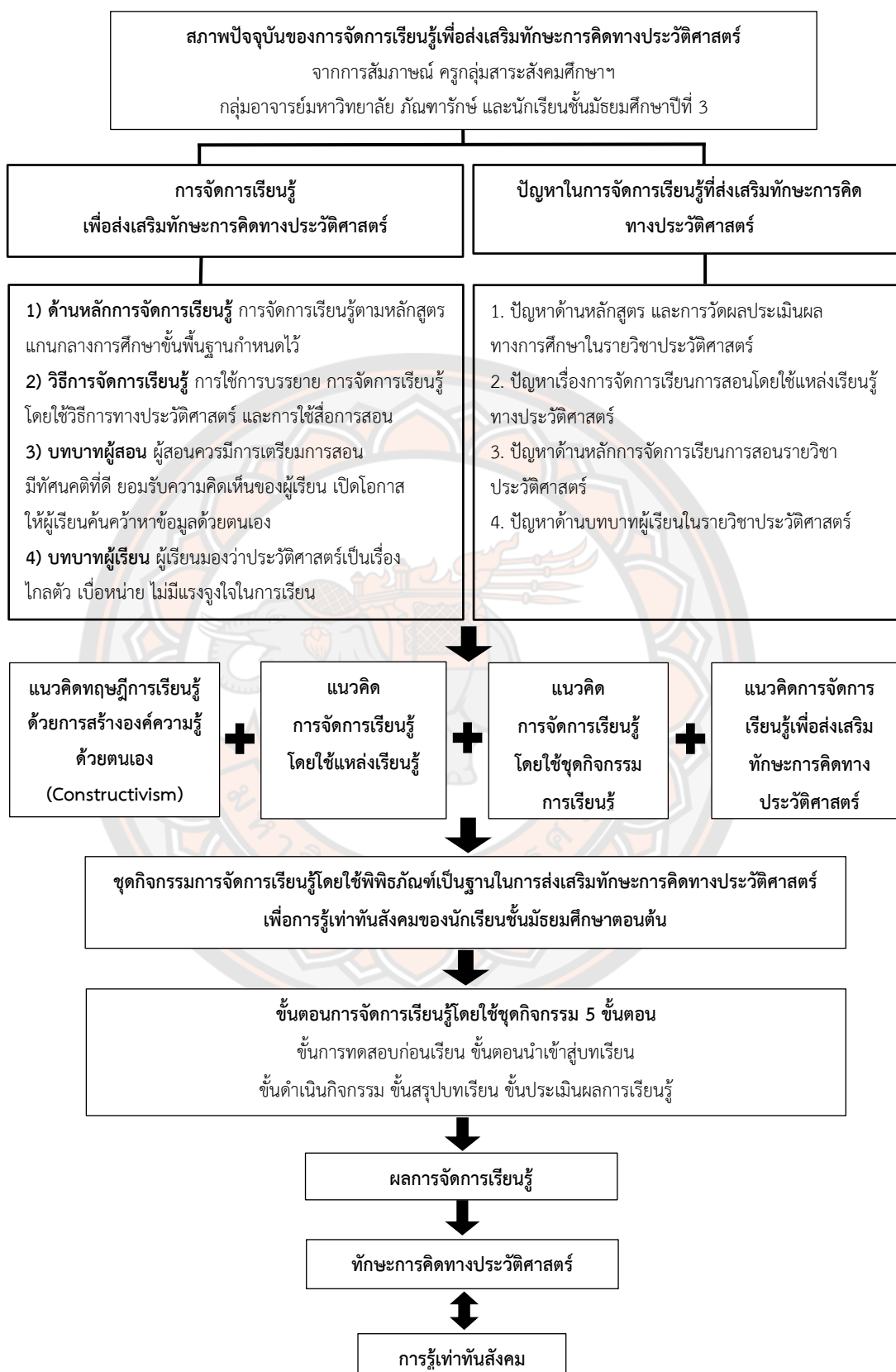
...หนูคิดว่าการทำกิจกรรมในวิชาประวัติศาสตร์สนุกดีค่ะ หนูชอบการออกมานอก สถานที่และเห็นของจริงว่ามีที่มาที่ไปอย่างไร ยิ่งได้เรียนจากเอกสารภายในชุดกิจกรรมและ การได้ข้อมูลจากป้ายอธิบายในพิพิธภัณฑ์เพื่อทำแบบฝึกหัด ทำให้หนูได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ มากขึ้นได้เข้าใจถึงที่ตั้งของสุโขทัยที่มีผลต่อชีวิตของคนในพื้นที่ และการสืบค้นโบราณวัตถุ ภายในพิพิธภัณฑ์ ทำให้เราเข้าใจถึงความเป็นมาของโบราณวัตถุ สถานที่ที่เจอ และ คนโบราณใช้ทำอะไร ประโยชน์เป็นอย่างไร ทำให้การเรียนไม่น่าเบื่อเหมือนเดิม

(นักเรียน 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2565)

...ครูนำเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายมาให้อ่าน ทำให้ได้ฝึกวิเคราะห์ ความแตกต่างของข้อเท็จจริงและความจริง มีการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐาน เมื่อดูว่าหลักฐานมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ จากนั้นก็ต้องมาวิเคราะห์ว่าหลักฐานชิ้นนั้น ให้ข้อมูลอะไรกับเรา เราต้องพยายามตีความให้ได้ สิ่งที่ได้จากการทำกิจกรรม ก็คือการได้ เข้าใจว่าประวัติศาสตร์ไม่ได้มีข้อมูลเพียงอย่างเดียว เราต้องอ่านจากหลาย ๆ แหล่งข้อมูล เพราะบางอย่างบอกไว้ไม่เหมือนกันเลย สิ่งที่น่ามาปรับใช้ได้เลยก็คือคิดว่าเวลาเรารับข้อมูล ข่าวสาร เราต้องแยกแยะว่าเป็นความจริงหรือไม่ดูจากหลาย ๆ แหล่งไม่จำเป็นต้องเชื่อเลย แต่เราต้องคิดและ มีเหตุผลก่อน

(นักเรียน 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2565)

สรุปภาพรวมจากการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานจะเห็นได้ว่าหลังจากที่ผู้เรียน ได้ทำกิจกรรมตามขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑสถาน นักเรียนส่วนใหญ่มีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมดีขึ้น กล่าวคือ นักเรียนสามารถลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยเรียงลำดับข้อมูลตามลำดับของ เหตุการณ์ และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบของเส้นเวลา (Timeline) ได้ ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สามารถบอกยุคสมัย ภูมิหลังที่มา สาระสำคัญของ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนสามารถตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในแง่มุมต่าง ๆ สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ ผู้เรียน รู้จักการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานแต่ละชิ้นพร้อมให้เหตุผลประกอบ ผู้เรียนสามารถ วิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สามารถวิเคราะห์และตีความเรื่องราว ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผล มีแนวความคิดที่หลากหลายสามารถพร้อมมีการอ้างอิง หลักฐานสนับสนุน นำไปสู่การสรุปเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือและมีเหตุผล เมื่อผู้เรียนมีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ผู้เรียนยังมีความพึงพอใจต่อการจัดการกิจกรรม การเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน และการทำกิจกรรมในแต่ละชุดกิจกรรมซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะ การคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมกับ คนในชุมชนของตนเอง มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล โดยมีการอ้างอิงหรือ หลักฐานที่สนับสนุน สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้อย่างน่าเชื่อถือ ผู้เรียนบางส่วน ยังเสนอแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือในรายวิชาอื่น ๆ อีกด้วย

ภาพ 88 แผนภาพสรุปผลการวิจัย

บทที่ 5

บทสรุป

งานวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และเพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ 1) ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานและนำความรู้ไปพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ 2) ครูผู้สอนได้รับแนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมความทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ 3) ครูผู้สอนได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับข้อมูลสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ 4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้รับแนวทางในการพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนักเรียน ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย 5) จังหวัดสุโขทัยได้ฐานข้อมูลที่เป็นประโยชน์และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ 1) ครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนจังหวัดสุโขทัย จำนวน 3 คน 2) อาจารย์ที่ทำการสอนในระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็น อาจารย์ผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ จำนวน 2 คน อาจารย์ที่มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญการจัดการเรียนการสอนสาขาวิชาสังคมศึกษา จำนวน 2 คน 3) ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จำนวน 1 คน 4) นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง จังหวัดสุโขทัย ปีการศึกษา 2564 จำนวน 23 คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Criterion Based Selection)

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหาแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ในปัจจุบัน ประกอบด้วย หลักการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ บทบาทของผู้สอน และบทบาทผู้เรียน 2) ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย ซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ใช้วิธีการวิเคราะห์สรุปลง (Analytic Induction) โดยการวิเคราะห์สรุปลงข้อมูลจากบันทึกภาคสนาม ที่เป็นส่วนบันทึกละเอียดแบบพรรณนาซึ่งเป็นแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และการแสดงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก พร้อมการสนทนา ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) ส่วนที่ 2 เปรียบเทียบคะแนน การประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ก่อนการทดลอง (Pretest) และหลังการดำเนินการ ทดลอง (Posttest) โดยใช้การทดสอบค่า t แบบไม่เป็นอิสระ Dependent T-Test (Paired T-Test)

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุด กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1.1 การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนจะเน้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีการกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่เนื้อหาและสาระตามที่หลักสูตร กำหนดเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ ยังมีการจัดการเรียนรู้ตามลักษณะของเนื้อหาวิชา ตามที่กำหนดไว้ในแบบเรียน การจัดการเรียนการสอนมีการคำนึงถึงธรรมชาติของวิชาที่มุ่งศึกษาในเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีเรื่องของเวลาและสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ยังมีการนำวิชาประวัติศาสตร์ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเชิงบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เช่น การบูรณาการกับสาระภูมิศาสตร์ เพื่อให้เห็นภูมิหลังที่มาที่ไปหรือการศึกษาในเชิงภูมิวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอน การใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้

ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ยังมีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะการบรรยายเนื้อหา เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมไปถึงเนื้อหาในรายวิชาทำให้ครูเลือกใช้วิธีการบรรยาย อย่างไรก็ตาม ครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลาย อาทิ การใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการสืบค้นข้อมูล การสรุปความคิดรวบยอด (Concept) ในการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเขียนเส้นเวลา (Timeline) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ครูยังมีการนำสื่อประเภทต่าง ๆ เข้ามาช่วย

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่น การนำวิดีโอประกอบการสอน การ์ตูนประวัติศาสตร์ที่มีความน่าสนใจจากยูทูป (YouTube) เข้ามาใช้ในประกอบการสอน การสอนด้วยการใช้เกม กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้คำถาม การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place-based Learning) การศึกษาประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ การใช้กระบวนการสืบสอบเชิงปรัชญา (Inquiry Philosophy) เป็นต้น

ด้านบทบาทผู้สอน พบว่า ครูมีการเตรียมตัวในการจัดการเรียนการสอน ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมเนื้อหา สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ ครูมีทัศนคติที่ดี มีความใจกว้าง ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ในมุมมองที่แตกต่างอย่างสันติ และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยกลวิธีที่มีความน่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ และเกิดความเข้าใจในเนื้อหาและรายวิชาในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้เทคนิคการบูรณาการ การใช้คำถาม หรือการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการคิด

บทบาทผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนบางคนมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนในลักษณะการตอบคำถามภายในชั้นเรียน การตอบคำถามของครู และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้สอน ผู้เรียนมีทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ นั่นคือ การมองว่ารายวิชาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาแล้วและไม่มีความเกี่ยวข้องกับตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการจัดการเรียนการสอน

1.2 ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1.2.1 ปัญหาด้านหลักสูตรและการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาในรายวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า ข้อจำกัดของหลักสูตรที่มีการกำหนดมาตรฐาน ตัวชี้วัดเป็นจำนวนมาก ในบางระดับชั้นมีการทับซ้อนกันของเนื้อหาในรายวิชา และหลักสูตรรายวิชาที่มีการกำหนดโครงสร้างไว้อย่างชัดเจนมีผลต่อการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา เนื่องจากทั้งสองส่วนทั้งหลักสูตรและการวัดผลมีความเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า การประเมินผลจะเป็นแบบทดสอบเลือกตอบและมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ทำให้ขาดมิติของคำตอบที่หลากหลาย

1.2.2 ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ พบว่า การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นค่อนข้างมีจำกัด ผู้เรียนยังไม่สามารถศึกษาเรื่องราวในชุมชนหรือพื้นที่ของตนเองได้มากเท่าที่ควร สถานการณ์โควิด 19 ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่นหรือเกี่ยวเนื่องกับการจัดการเรียนรู้

1.2.3 ปัญหาด้านหลักการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ พบว่าการถ่ายทอดข้อมูลหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดเพียงเนื้อหา หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตามที่หลักสูตรที่รัฐกำหนดทำให้ผู้เรียนรับชุดข้อมูลด้านเดียว และการใช้การบรรยายในการจัดการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับข้อมูลเพียงด้านเดียว ด้านเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เนื้อหาส่วนใหญ่ที่นำมาใช้จะเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์สงคราม และการปกครองเป็นส่วนใหญ่ เรื่องราวมักจะเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในสังคมในแต่ละสมัย เนื้อเรื่องก็จะมีลักษณะคล้ายกันทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การเน้นการท่องจำคำกรားชเหตุการณ์สำคัญ

1.2.4 ปัญหาด้านบทบาทของผู้เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์และกระบวนการคิดในการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทักษะของผู้เรียนเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ที่ขาดความเชื่อมโยงกับตัวผู้เรียนทำให้ผู้เรียนไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่าที่ควร

2. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

2.1 กระบวนการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ พบว่า ส่วนใหญ่หลักการจัดการเรียนการสอนจะเน้นตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานปีพุทธศักราช 2551 ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดในแต่ละระดับชั้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนส่วนใหญ่ยังใช้วิธีการบรรยายมากกว่าการใช้กิจกรรมเนื่องจากมีความสะดวกและข้อจำกัดด้านเวลา ส่วนปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ พบว่า หลักสูตรแกนกลางเป็นตัวกำหนดการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา ส่วนใหญ่การประเมินผลจะเป็นการทดสอบโดยมีเพียงชุดคำตอบเดียว ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เรื่องราวสามารถตีความได้ตามข้อเท็จจริงและหลักฐานที่ปรากฏ ผู้เรียนยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงข้อมูล รวมถึงการสืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ส่งผลต่อทัศนคติในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และมองว่ารายวิชาขาดความน่าสนใจ และเรื่องราวที่ศึกษาเป็นสิ่งที่ไกลตัวผู้เรียน

ผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) กล่าวคือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ ครูผู้สอนกำหนดประเด็นในการศึกษาในแต่ละชุดกิจกรรม ผู้เรียนศึกษาและวิเคราะห์นิทรรศการที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน ผู้เรียนเชื่อมโยงเรื่องราวของนิทรรศการและโบราณวัตถุให้สอดคล้องกับประเด็นภายในชุดกิจกรรม ผู้เรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ภายในชุดกิจกรรมร่วมกับโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถาน และทำแบบฝึกทักษะในแต่ละกิจกรรม จากนั้นผู้วิจัยศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุดกิจกรรม ขั้นตอนการสร้างและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม พบว่า องค์ประกอบของชุดกิจกรรมประกอบด้วย 1) คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ 2) คำชี้แจงหรือคำแนะนำ 3) เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดผลประเมินผล ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม มีขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นการทดสอบก่อนเรียน เป็นการวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของผู้เรียน 2) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจ และเร้าความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กระตุ้น ให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการจัดการเรียนรู้ 3) ขั้นดำเนินกิจกรรม ครูผู้สอนชี้แจงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม 4) ขั้นสรุปบทเรียน เป็นขั้นที่ผู้สอนสรุปบทเรียนในแต่ละชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน 5) ขั้นประเมินผล การเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยประเมินผลด้วยการทดสอบหลังเรียน

หลังจากนั้น ผู้วิจัยดำเนินการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ผลการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุดกิจกรรมทั้ง 4 ชุด จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 ท่าน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.2 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.23 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.2 การนำชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้

ผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านยางเมือง ปีการศึกษา 2564 จำนวน 23 คน รวมระยะเวลาในการจัดกิจกรรมทั้งหมด 10 คาบ ก่อนการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จากนั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้

โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ขั้นการทดสอบก่อนเรียน ผู้วิจัยดำเนินการประเมินผลก่อนเรียนด้วยการให้ผู้เรียนทำแบบวัดการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม เพื่อให้ทราบพื้นฐานทางด้านประวัติศาสตร์ของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ยังไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงทางประวัติศาสตร์ได้ เนื่องจากผู้เรียนอาจจะยังไม่คุ้นเคยกับการอ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ และการวิเคราะห์ ตีความจากสิ่งที่หลักฐานนำเสนอ นอกจากนี้ ยังพบว่า จากแบบทดสอบก่อนเรียน ผู้เรียนบางส่วนยังขาดทักษะการเขียนอธิบาย เนื่องจากข้อสอบที่ใช้นั้น เป็นข้อสอบอัตนัย ประเภทให้ผู้เรียนเขียนตอบจึงทำให้ผู้เรียนตอบคำถามในลักษณะที่เป็นคำตอบสั้น ๆ แต่ยังขาดใจความสำคัญ และการอธิบายเพื่อสนับสนุน

2.2.2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจ และเร้าความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้สอนมีการใช้คำถามในการเร้าความสนใจของผู้เรียน การถามองค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ คำถามที่ผู้สอนใช้ในการถามความรู้เบื้องต้นของผู้เรียน และเร้าความสนใจก่อนการจัดกิจกรรม ส่วนผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สอน ผู้เรียนบางส่วนมีการตอบคำถามผู้สอน โดยส่วนใหญ่จะตอบคำถามได้ในลักษณะที่เป็นคำถามพื้นฐานประเภทความรู้ความจำ

2.2.3 ขั้นดำเนินกิจกรรม ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนชี้แจงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้ ผู้สอนจะทำการนัดหมายผู้เรียนในการเดินทางไปยังพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย เริ่มเข้าสู่ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย ในกิจกรรมนี้ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดสุโขทัยกับวิถีชีวิตของคนสุโขทัย โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ที่ตั้งผังเมืองของอาณาจักรสุโขทัย สภาพทางภูมิศาสตร์และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิต ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ) ในกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เน้นกระบวนการสืบค้น ผู้เรียนจะได้สืบค้นโบราณวัตถุและศิลปวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง เมื่อผู้เรียนได้ศิลปวัตถุที่ตนสนใจ ชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง ชังกูโรกุ (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม) ในชุดกิจกรรมนี้ ผู้เรียนจะศึกษาเกี่ยวกับสังคโลกเมืองสุโขทัย และชุดกิจกรรมที่ 4 เศรษฐกิจและการค้าในสมัยสุโขทัย ผู้เรียนจะได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของเศรษฐกิจและการค้าในสมัยสุโขทัย ทั้งจากหลักฐานที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ขั้นต้นและชั้นรองและการศึกษาโบราณวัตถุและศิลปวัตถุภายในห้องจัดแสดงในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นที่จะศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม ทั้งจากเอกสารและวิทยากรที่มาบรรยายให้นักเรียนฟัง นักเรียนมีการใช้สื่อภายในพิพิธภัณฑสถาน มีการพูดคุยกับเพื่อนในการแลกเปลี่ยน

ประเด็นต่าง ๆ และจากข้อคำถามภายในชุดกิจกรรม นอกจากนี้ ผู้เรียนยังรู้สึกตื่นเต้นกับการได้เห็นแผนที่ของอาณาจักรสุโขทัยที่มีขนาดใหญ่ และลักษณะของภูมิประเทศของสุโขทัย ทำให้ผู้เรียนนำมาเป็นข้อมูลในการตอบคำถามภายในชุดกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ผู้เรียนจะทำหน้าที่ในการวิเคราะห์เรื่องราวจากสิ่งที่ตนเองค้นพบได้จากกิจกรรม จากการทำกิจกรรมดังกล่าวจึงเป็นการพัฒนาการคิดทางประวัติศาสตร์ในด้านความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถบอกแหล่งที่มายุคสมัย ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ และยังสามารถวิเคราะห์และเชื่อมโยงประเด็นทางประวัติศาสตร์จากโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ จากนั้น สรุปประเด็นได้อย่างมีเหตุผล ผู้เรียนได้ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์อย่างไร มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด ผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมจากกิจกรรม เช่น ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การบอกแหล่งที่มายุคสมัย ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของหลักฐาน การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของหลักฐาน ผู้เรียนสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ จากนั้น ผู้เรียนจะทำการวิเคราะห์และตีความจากหลักฐานสู่เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จากคำถามท้ายแบบฝึกทักษะชุดกิจกรรม ผู้เรียนยังมีปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษร และไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2.2.4 ชั้นสรุปบทเรียน เป็นขั้นที่ผู้สอนสรุปบทเรียนในแต่ละชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งในเนื้อหาสาระภายในชุดกิจกรรม และยังเป็นการทบทวนและสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากชุดกิจกรรมการเรียนรู้

2.2.5 ชั้นประเมินผลการเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยประเมินผลด้วยการทดสอบหลังเรียนเพื่อให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบว่ามีการจัดกิจกรรมเป็นอย่างไร และเพื่อให้ได้ข้อมูลของผู้เรียนว่ามีทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

2.3 ผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าคะแนนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1.1 การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน พบว่า

ด้านการจัดการเรียนการสอน จะเน้นการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีการกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นไปที่เนื้อหาและสาระตามที่หลักสูตรกำหนดเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ ยังมีการจัดการเรียนรู้ตามลักษณะของเนื้อหาวิชา ตามที่กำหนดไว้ในแบบเรียน การจัดการเรียนการสอนมีการคำนึงถึงธรรมชาติของวิชาที่มุ่งศึกษาในเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีเรื่องของเวลาและสถานที่เข้ามาเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับ สุโรยา หมะจิ (2563) ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการ อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ครูจะศึกษาสภาพปัญหาการเรียนประวัติศาสตร์ของนักเรียน ศึกษาเอกสาร หลักสูตรและแบบเรียน ศึกษาสาระ มาตรฐานการเรียนรู้ก่อน แต่ไม่ได้สำรวจความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

ส่วนความรู้ที่นำมาจัดทำหลักสูตรที่ใช้สอน จะได้จากการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษาดูงานจากโรงเรียนอื่น จากเพื่อนร่วมงาน ศึกษาเอกสารหลักสูตรและแบบเรียน โดยยึดหลักสูตรแกนกลางที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ และนำมาจากโรงเรียนต้นแบบนำมาปรับใช้ตามความเหมาะสม สำหรับการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ โดยนำมาจากหลักสูตรแกนกลาง ศึกษา มาตรฐานการเรียนรู้รายปี ศึกษาจากสาระการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังมีการนำวิชาประวัติศาสตร์มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในเชิงบูรณาการกับศาสตร์อื่น ๆ เช่น การบูรณาการกับสาระภูมิศาสตร์ เพื่อให้เห็นภูมิหลังที่มาที่ไปหรือการศึกษาในเชิงภูมิวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามลำดับขั้นตอน การใช้กิจกรรมในการจัดการเรียนรู้ เช่นเดียวกับที่ ทิศนา แคมมณี (2560, น. 146-147) กล่าวว่า การบูรณาการระหว่างวิชา (interdisciplinary) เป็นการนำเนื้อหาสาระของหลาย ๆ วิชามาสัมพันธ์ให้เป็นเรื่องเดียวกัน ตัวอย่างเช่น นำเนื้อหาสาระของวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศิลปะ และดนตรี มาประสานสัมพันธ์กันเป็นเรื่องเดียวกัน ภายใต้หัวข้อเรื่อง หรือ “Theme” ที่เลือก ทั้งนี้ การบูรณาการเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้หลาย ๆ ด้านประกอบกัน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติไปพร้อม ๆ กัน ช่วยเปิดโลกทัศน์ทั้งผู้สอนและผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ มีความคิดและมุมมองที่กว้างขึ้น ตามที่ ฤทัยพรรณ ทองจับ (2564) พบว่า ประวัติความเป็นมา

พิธีกรรมวัฒนธรรมสังคมประเพณีชั้กพระ นำมาบูรณาการการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ ทั้ง 5 ขั้นตอนเป็นอย่างดี โดยการบูรณาการประเพณีชั้กพระสามารถนำเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ในประเพณีชั้กพระ นักเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รายวิชา ประวัติศาสตร์ เข้าใจวางแผนประเพณีท้องถิ่น และผ่านเกณฑ์การประเมินทุกคน

ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ส่วนใหญ่ยังมีการจัดการเรียนการสอนในลักษณะ การบรรยายเนื้อหา เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน รวมไปถึง เนื้อหาในรายวิชาทำให้ครูเลือกใช้วิธีการบรรยาย สอดคล้องกับ ทุดิยาภรณ์ ภูมิตอนมิ่ง (2551, น. 75) พบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะเน้นครูเป็นศูนย์กลาง เน้นการสอน แบบบรรยายเพื่อถ่ายทอดความรู้ มากกว่าการส่งเสริมให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ และแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามครูมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาประวัติศาสตร์ที่มีความ หลากหลาย อาทิ การใช้กิจกรรมการเรียนการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีการ สำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อีกเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักการสืบค้นข้อมูล การสรุปความคิดรวบยอด (Concept) ในการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนเขียนเส้นเวลา (Timeline) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ครูยังมีการนำสื่อประเภทต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่น การนำวิดีโอประกอบการสอน การ์ตูนประวัติศาสตร์ ที่มีความน่าสนใจ จากยูทูป (YouTube) เข้ามาใช้ในประกอบการสอนช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้รวดเร็วและสะดวกมากขึ้น ดังที่ Maurice, P. Hunt (1955, p. 369) กล่าวว่า คุณค่าของการใช้สื่อการสอนเพื่อกระบวนการเรียนรู้ ง่ายขึ้น ประหยัดเวลา สื่อการสอนช่วยถ่ายทอดความคิดระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนช่วยสร้างความเข้าใจ ในเรื่องราวที่สอนได้รวดเร็วขึ้นทั้งผู้เรียนยังจำได้ถาวรและลืมได้โดยยาก ส่วน อัมพร พงษ์กังสนานันท์ (2550) พบว่า สื่อเป็นตัวกลางสำคัญในกระบวนการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นตัวนำความต้องการ ของครูไปสู่ผู้เรียน และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ซึ่งใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือหลักในการปฏิบัติงาน และติดต่อสื่อสารข้อมูล โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ต การนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ก็มีหลายประเภทที่นำมาใช้ เช่น คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) การเรียนอิเล็กทรอนิกส์ (E-learning) สื่อมัลติมีเดีย เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีวิธีการจัดการเรียนการสอนด้วยการใช้เกม กระบวนการจัดการเรียน การสอนโดยใช้คำถาม การจัดการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place-based Learning) การศึกษา ประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ การใช้กระบวนการสืบสอบเชิงปรัชญา (Inquiry Philosophy) เป็นต้น ตามที่ วิชาดา พินลา (2560, น. 11-18) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีวิธีการจัดการเรียนรู้ ที่หลากหลาย ได้แก่ วิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการประวัติศาสตร์บอกเล่า การจัดการเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์ และการใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางที่ช่วย

พัฒนาผู้เรียนให้มีเหตุผล รู้จักคิดหาคำตอบได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ ครูควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมศักยภาพของนักเรียน เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงพื้นที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการลงภาคสนามสำรวจชุมชนท้องถิ่นของตนเอง นอกจากนี้ ยังควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปรายแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากการลงชุมชนเพื่อเป็นการกระตุ้นความสนใจและทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ใหม่ ๆ อีกด้วย สอดคล้องกับ เฉลิม มนิลา นิติเชตต์ปรีชา (2559, น. 278) กล่าวว่า การจัดเนื้อหาวิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเพื่อลดความเบื่อหน่ายจำเจของผู้สอนและผู้เรียน อาจทำได้โดยผู้สอนควรพิจารณานำวิธีการสอนโดยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (historical method) ประกอบกับการใช้เทคนิคใหม่ ๆ เช่น การสอนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Method) การสอนแบบหน่วย (Unit Method) การสอนเป็นทีม (team teaching) เข้ามาใช้ ข้อสำคัญควรยึดหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (student center) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสประกอบกิจกรรมการเรียนการสอนซึ่งถ้าจัดในรูปแบบการเรียนรู้หรือศูนย์กิจกรรม รวมทั้งการจัดในรูปแบบการเรียนรู้แบบอิสระ (independent study) ก็จะช่วยเพิ่มบรรยากาศและสภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เท่าที่เป็นอยู่ดีขึ้น ถ้าสามารถนำผู้เรียนให้ได้สัมผัสกับประสบการณ์ตรง เช่น การไปฟังบรรยาย การอภิปราย การไปทัศนศึกษา รวมไปถึงการให้ผู้เรียนเป็นผู้ประกอบกิจกรรมโดยตรงหรือมีส่วนร่วมให้มากที่สุด ตั้งแต่การวางโครงการและการสรุปประเมินผล จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอน เปลี่ยนไปในทิศทางที่เป็นผลดีกับผู้เรียน

ด้านบทบาทผู้สอน พบว่า ครูมีการเตรียมตัวในการจัดการเรียนการสอน ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การเตรียมเนื้อหา สื่อ และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนรู้ ครูมีทัศนคติที่ดี มีความใจกว้าง ยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ในมุมมองที่แตกต่างอย่างสันติ และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยกลวิธีที่มีความน่าสนใจ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญ และเกิดความเข้าใจในเนื้อหาและรายวิชาในการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้เทคนิคการบูรณาการ การใช้คำถาม หรือการใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการคิด ซึ่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564, น. 43-44) ศึกษา เรื่องสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า บุคลิกภาพ ทัศนคติ และวิธีการสอนของครูผู้สอนส่งผลโดยตรงต่อความสนใจ ความอยากเรียน ความชอบ แรงจูงใจ ในการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ของผู้เรียน โดยประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น ประกอบด้วย ด้านความรู้และความเข้าใจในเนื้อหา ผู้สอนบางคนยังมีความคิดว่าตนเองมีความรู้ในเนื้อหาสาระประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง ทำให้การถ่ายทอดความรู้หรือการตีความอาจบิดเบือนไปจากหลักฐานความเป็นจริง ด้านทัศนคติและบุคลิกภาพ ครูผู้สอนบางส่วนไม่เข้าใจบทบาทของตนเองว่า “ครู คือ ผู้ถ่ายทอด ผู้กำกับ” ครูจึงควรตระหนักเสมอว่า หน้าที่ของครู คือ

การทำให้ผู้เรียนเข้าใจในเรื่องที่สอนและอยากที่จะเรียนรู้ รวมถึงลักษณะบุคลิกภาพของครูผู้สอน เช่น ครูผู้สอนพูดเสียงอยู่ในลำคอ ใช้น้ำเสียงโทนเดียวในการเล่าเรื่อง เป็นต้น วิภาดา พินลา (2561) พบว่า ครูผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาเทคนิคการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เนื่องจากจะเป็นแนวทางในการกระตุ้นผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีความเข้าใจ ความรัก และความภูมิใจในชาติของตน เข้าใจลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมของสังคมมนุษย์ที่อยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ กันและที่สำคัญผู้เรียนประวัติศาสตร์ จะได้รับการฝึกฝนทักษะการคิดวิเคราะห์ การแยกแยะข้อเท็จจริงจากข้อมูลหลักฐาน ให้รู้จักคิดเป็น ไม่หลงเชื่อสิ่งใดง่าย ๆ โดยมีได้พิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ฝึกฝนการอ่าน การเขียน การเล่าเรื่อง และการนำเสนออย่างมีเหตุผล อันเป็นกระบวนการสร้างภูมิปัญญาอย่างแท้จริง เช่นเดียวกับ กระทรวงศึกษาธิการ (2553) ที่มีเป้าหมายให้ครูเน้นกระบวนการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยการศึกษาและวิเคราะห์ผู้เรียนรายบุคคล กำหนดเป้าหมายที่ต้องการเกิดขึ้นกับผู้เรียน ออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดเตรียมและเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนที่หลากหลาย และการวิเคราะห์ผลการประเมินมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

บทบาทผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนบางคนมีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอนในลักษณะการตอบคำถามภายในชั้นเรียน การตอบคำถามของครู และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้สอน ผู้เรียนมีทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาประวัติศาสตร์ นั่นคือ การมองว่ารายวิชาประวัติศาสตร์เป็นการศึกษาเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาแล้วและไม่มีความเกี่ยวข้องกับตนเอง จึงทำให้เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในการจัดการเรียนการสอน ตามที่สุริยา หมะจิ (2563) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ไม่กล้าพูดหรือกล้าแสดงออกในกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนเห็นความสำคัญกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์น้อยมาก เพราะคิดว่าไม่สำคัญ นำเบื่อหน่าย และต้องท่องจำ ทำให้ไม่เกิดแรงจูงใจในการเรียน ส่งผลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์น้อย ไม่สามารถลำดับเหตุการณ์และเชื่อมโยงสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ ซึ่ง ชุติมา มั่นเหมาะ (2562) พบว่า นักเรียนห้องเรียนพิเศษ สายวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการเรียนประวัติศาสตร์ เนื่องจากห้องเรียนจะเน้นหนักในโปรแกรมวิชาห้องเรียนพิเศษกำหนดไว้ จึงทำให้ให้ความสำคัญกับสายวิชามากกว่า แต่จะให้ความสำคัญกับรายวิชาประวัติศาสตร์ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ชอบเรียนวิชาประวัติศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 82.44 และไม่ชอบเรียนประวัติศาสตร์คิดเป็นร้อยละ 17.60 โดยผู้ที่ชอบเรียนให้เหตุผลว่า วิชาประวัติศาสตร์เรียนแล้วสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้ มีเนื้อหาที่น่าสนใจ ครูมีวิธีการสอนที่น่าสนใจ ส่วนผู้ที่ไม่ชอบเรียนให้เหตุผลว่า เนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ยาก ไม่น่าสนใจ รองลงมา คือนำไปใช้ประโยชน์ไม่ได้ วิธีการสอนของครูยังไม่น่าสนใจ เป็นต้น

1.2 ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ แบ่งออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1.2.1 ปัญหาด้านหลักสูตร และการวัดผลประเมินผลทางการศึกษาในรายวิชา

ประวัติศาสตร์ พบว่า ข้อจำกัดของหลักสูตรที่มีการกำหนดมาตรฐาน ตัวชี้วัดเป็นจำนวนมาก ในบางระดับชั้นมีการทับซ้อนกันของเนื้อหาในรายวิชา และหลักสูตรรายวิชาที่มีการกำหนดโครงสร้างไว้อย่างชัดเจนมีผลต่อการวัดผลประเมินผลทางการศึกษา เนื่องจากทั้งสองส่วนทั้งหลักสูตรและการวัดผลมีความเกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งส่วนใหญ่พบว่า การประเมินผลจะเป็นแบบทดสอบเลือกตอบและมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว ทำให้ขาดมิติของคำตอบที่หลากหลาย ซึ่งหลักสูตรประวัติศาสตร์ (สริวรรณ สุวรรณอาภา ม.ป.ป. อ้างถึงใน เฉลิม มนิลา นิติเชตต์ปรีชา, 2559) พบว่า เนื้อหามีมากและเวลาเรียนมีน้อยไม่ได้สัดส่วนกัน ผู้สอนควรมีส่วนร่วมในการจัดทำประมวลการสอนเพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ส่วนหลักสูตรควรมีการจัดให้เป็นลำดับขั้น ไม่ควรบรรจุเนื้อหาวิชามากเกินไป ควรมีการปรับปรุงแบบเรียนให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพิ่มรายละเอียดให้มากขึ้น เนื้อหาควรตรงกับข้อเท็จจริงเป็นลำดับเหตุการณ์ และตัดเนื้อหาที่ไม่สำคัญออกบ้าง สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 อ้างถึงใน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564, น. 22) พบปัญหาการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ พบว่า หลักสูตรสถานศึกษาไม่ครอบคลุมและไม่เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษา ผู้บริหารและครูยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาที่ถูกต้อง รวมถึงการจัดเวลาสอนในหลักสูตรกำหนดเพียงสัปดาห์ละ 2-3 คาบเท่านั้น ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้ครบถ้วนตามเนื้อหาและไม่สามารถลงลึกในรายละเอียดได้ ซึ่ง สุโรยา หมะจิ (2563) พบว่า หลักสูตรกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้บางข้อยากต่อการนำไปปฏิบัติได้จริง จำนวนบทเรียนมากเกินไปไม่สามารถสอนได้ครบถ้วนตามเวลาที่กำหนด ครูบางคนไม่ได้รับการอบรมให้ออกแบบการสอนที่สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ทำให้ไม่แน่ใจว่าทำถูกหรือไม่ สอดคล้องกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) พบว่า หลักสูตรเน้นเพื่อให้ความรู้ มีรายละเอียดและขอบเขตเนื้อหาความรู้ที่กว้างมากเกินไปไม่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลง ชีวิตประจำวันของผู้เรียน บางเนื้อหาไม่สามารถถ่ายทอดให้ผู้เรียนเห็นภาพได้ เน้นความจำ เนื้อหา มากกว่าวิธีคิด มาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรไม่เหมาะสมกับช่วงวัยและระดับการเรียนรู้เนื้อหาและตัวชี้วัดไม่สอดคล้องกัน บางข้อยากต่อการปฏิบัติได้จริง เกิดอุปสรรคที่หนีไม่พ้นกรอบเนื้อหาและการวัดผลและประเมินผลที่ไม่สามารถออกนอกกรอบได้

1.2.2 ปัญหาเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์

พบว่า ผู้เรียนยังไม่สามารถศึกษาเรื่องราวในชุมชนหรือท้องถิ่นของตนเองได้มากเท่าที่ควร สถานการณ์โควิด 19 ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายในท้องถิ่นหรือเกี่ยวเนื่องกับการจัดการเรียนรู้ ในการเรียนประวัติศาสตร์ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นมีความจำเป็น ทั้งนี้

หลักสูตรไม่ได้บรรจุประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้เลย จังหวัดเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์นำศึกษาของเมืองไทย มีหลายจังหวัด เช่น นครศรีธรรมราช นครพนม เชียงใหม่ สุโขทัย ผู้เรียนควรจะได้ศึกษาถึงประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นละเอียดเท่า ๆ กับประวัติศาสตร์ชาติไทย เพราะเป็นสิ่งที่ใกล้ชิดและสัมพันธ์กับผู้เรียนในท้องถิ่นนั่นเอง และทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตนด้วย (นิ่มนวล ทศวัฒน์, และศักดิ์ศรี ปาณะกุล อ้างถึงใน เฉลิม มนิลา นิติเชตต์ปริชา, 2559) ซึ่ง โลเปซ (Lopez, 2000) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในสถานศึกษา ในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งที่ท้องถิ่นมีส่วนช่วยเหลือในการศึกษาให้แก่สถานศึกษาได้ดี คือ ภูมิปัญญาในท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นให้ยั่งยืน ตามที่ นิรุต กลีบจันทร์ (2559) ศึกษาเรื่อง แนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่า สภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ด้านสถานที่โดยภาพรวมมีสภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับมาก สภาพการใช้แหล่งเรียนรู้ในอันดับสูงสุด ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เช่น เจดีย์พระบรมธาตุสมัยกรุงศรีอยุธยา วิหารวัดมหาธาตุในวัดมหาธาตุ พระปรางค์ก้อบึงมะเฟืองศิลปะสมัยลพบุรี เจดีย์เหลี่ยมสมัยละโว้ และเจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์หรือทรงดอกบัวตูมสมัยสุโขทัย

1.2.3 ปัญหาด้านหลักการจัดการเรียนการสอนรายวิชาประวัติศาสตร์ พบว่าการถ่ายทอดข้อมูลหรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่มุ่งเน้นการถ่ายทอดเพียงเนื้อหา หรือเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ตามที่หลักสูตรที่รัฐกำหนดทำให้ผู้เรียนรับชุดข้อมูลด้านเดียว และการใช้การบรรยายในการจัดการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับข้อมูลเพียงด้านเดียว และเนื้อหาที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เนื่องจากเนื้อหาส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์สงคราม และการปกครองเป็นส่วนใหญ่ เรื่องราวมักจะเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญในสังคมในแต่ละสมัย เนื้อเรื่องก็จะมีลักษณะคล้ายกันทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา การเน้นการท่องจำคิราษ เหตุการณ์สำคัญ ซึ่ง ญฐกรณ ค่ำชะอม (2553) พบว่า ครูผู้สอนเป็นผู้นำเสนอแต่ผู้เดียว เน้นการพูด เล่าอธิบายสิ่งที่ต้องการสอนให้กับนักเรียน ส่วน จุฬารณณ์ หวังกุลลา (2557) พบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ กล่าวคือ ห้องเรียนในบางโรงเรียนไม่เหมาะสมกับการสอนประวัติศาสตร์ โรงเรียนขาดห้องสมุดและหนังสือประกอบอื่น ๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ครูขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะ สอนไม่ตรงตามวิชาเอก ผู้บริหารขาดความเข้าใจในหลักสูตรประวัติศาสตร์จึงทำให้ไม่เกิดความร่วมมือในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564) พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นปัญหาต่อเนื่องมาจากหลักสูตร หนังสือหรือตำราเรียน และยังพบอีกว่าการสอนยังไม่ได้เน้นให้เด็กเกิดการคิดวิเคราะห์เท่าที่ควร สอนแบบ chalk and talk สอนตามแบบเรียนและท่องจำ เน้นเนื้อหามากกว่าวิธีการ ส่งผลให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์แบบท่องจำ

มากกว่าเข้าใจ ไม่สามารถลำดับเหตุการณ์เชื่อมโยงกับทางประวัติศาสตร์ได้ ขาดการเรียนรู้จากสถานที่จริงและแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย แต่ยังพบว่าครูผู้สอนบางส่วนเปิดโอกาสให้คิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม หาหลักฐานมายืนยัน นำมาถกในชั้นเรียน สามารถแสดงความคิดเห็นส่วนตัว และเปิดกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน ส่วนกิจกรรมที่ผู้เรียนชอบ คือ การออกไปนอกสถานที่ การได้พูดคุยกับครูผู้สอน การดูวีดิทัศน์ต่าง ๆ การได้เรียนรู้เรื่องราวที่แปลกใหม่ เป็นต้น

1.2.4 ปัญหาด้านบทบาทของผู้เรียนในรายวิชาประวัติศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์และกระบวนการคิดในการเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ทักษะคิดของผู้เรียนเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ที่ขาดความเชื่อมโยงกับตัวผู้เรียนทำให้ผู้เรียนไม่ได้ให้ความสำคัญมากเท่าที่ควร ซึ่งสภาพการณ์ของปัญหาสำหรับผู้สอนและผู้เรียนต่างมีทัศนคติที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะและเนื้อหาของวิชา ทั้งยังขาดการสนับสนุนจากฝ่ายบริหารให้มีการศึกษาและแก้ปัญหาในเรื่องนี้ (เฉลิม มณิลา นิติเขตต์ปรีชา, 2559) สอดคล้องกับ รัฐพล บุญญานูวัตร (2563) พบว่า ปัญหาที่น่าหนักใจคือครูและนักเรียนมองว่า ประวัติศาสตร์ไม่ใช่วิชา ที่สำคัญจึงมุ่งไปที่กลุ่มสาระหลักสำหรับใช้เพื่อการสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อในสถาบันอุดมศึกษามากกว่า วิชาประวัติศาสตร์เปรียบเหมือนตัวสำรองที่ผู้เรียนเรียนกันแบบขอไปทีเพื่อให้มีคะแนนผ่านไปเท่านั้น นอกจากนี้ ผู้เรียนมีทั้งชอบและไม่ชอบประวัติศาสตร์ ในส่วนที่ชอบเรียน เนื่องจากประวัติศาสตร์มีเนื้อหาที่น่าสนใจ มีเรื่องราวให้ติดตามมากมาย ส่วนที่ไม่ชอบเรียน เนื่องจาก ผู้เรียนไม่เห็นความสำคัญของการเรียน ไม่สามารถนำเรื่องที่เรียนมาเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ และการเรียนการสอนส่วนใหญ่เน้นการท่องจำ ผู้สอนไม่ได้เปิดโอกาสให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ให้ข้อมูลด้านเดียว สอนเพียงประวัติศาสตร์กระแสหลัก ทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและขาดแรงจูงใจในการเรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564, น. 43)

2. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

2.1 กระบวนการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

กระบวนการพัฒนาชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานผู้วิจัยได้นำทฤษฎีการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ผู้วิจัยดำเนินการสร้างชุดกิจกรรมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยดำเนินการเป็นขั้นตอน อย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสร้างชุดกิจกรรม จากนั้นศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหา และข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัย และโบราณวัตถุสำคัญในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย แนวทางการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ หนังสือเรียน ตำรา วารสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งเทคนิค วิธีการสร้างและพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วจึงดำเนินการสร้างชุดกิจกรรม และผ่านการตรวจสอบและแก้ไขจุดบกพร่องตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ อีกทั้งการนำแนวคิด และหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการสร้างชุดกิจกรรม ดังที่ สุนทร สิ้นธพานนท์ (2553, น. 19-20) ได้เสนอขั้นตอนการสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเลือกหัวข้อ 2) กำหนดเนื้อหาที่จะจัดทำชุดการเรียนการสอน 3) เขียนจุดประสงค์ในการเรียนการสอน 4) สร้างแบบทดสอบ 5) จัดทำชุดการเรียนการสอน 6) วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 7) การรวบรวมและจัดทำสื่อการเรียนการสอน และการสร้างชุดกิจกรรมมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ส่วน ได้แก่ 1) คู่มือครูและแผนการจัดการเรียนรู้ 2) คำชี้แจงหรือคำแนะนำ 3) เนื้อหาสาระและสื่อในการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดผลประเมินผล สอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ (2551, น. 52) จำแนกองค์ประกอบของชุดกิจกรรมเป็น 4 ส่วน ได้แก่ คู่มือการใช้ชุดกิจกรรม/แผนการสอน บัตรคำสั่งหรือบัตรงาน เนื้อหาหรือสื่อการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้มาประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน ผลการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุดกิจกรรมทั้ง 4 ชุด จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 ท่าน โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.2 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.23 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

2.2 การนำชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้

การนำชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นไปใช้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม มีขั้นตอนดังต่อไปนี้ ดังนี้

- 1) ขั้นตอนการทดสอบก่อน เป็นการวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของผู้เรียน
- 2) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นขั้นตอนที่ครูผู้สอนสร้างแรงจูงใจ และเร้าความสนใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กระตุ้นให้ผู้เรียนกระตือรือร้นในการจัดการเรียนรู้
- 3) ขั้นดำเนินกิจกรรม ครูผู้สอนชี้แจงขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม และอำนวยความสะดวกในการดำเนินกิจกรรม
- 4) ขั้นสรุปบทเรียน เป็นขั้นที่ผู้สอนสรุปบทเรียนในแต่ละชุดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน
- 5) ขั้นประเมินผล การเรียนรู้ เป็นขั้นที่ผู้วิจัยประเมินผลด้วยการทดสอบหลังเรียน

ผู้วิจัยได้ออกแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมเพื่อฝึกให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ อันประกอบด้วย ความสามารถในการลำดับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ และการวิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ผู้เรียนได้ฝึกคิด ปฏิบัติ และแสวงหาองค์ความรู้ด้วยตนเองตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่ง ทิศนา แคมมณี (2560) กล่าวถึงบทบาทของ ผู้เรียนว่า ผู้เรียนควรมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว ต้องจัดกระทำข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ จะต้องสร้างความหมายกับสิ่งนั้นด้วยตนเอง ผู้เรียนจะเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่และแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีคู่มือครู คำชี้แจง เนื้อหาที่เป็นลำดับขั้นตอน นักเรียนสามารถปฏิบัติตามที่กำหนดได้ ด้านแผนการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง คำชี้แจงหรือคำแนะนำ มีการกำหนดบทบาทครูและผู้เรียนไว้อย่างชัดเจน มีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง และมีความหลากหลายทั้งการประเมินจากแบบฝึกทักษะ การทดสอบ ร่วมกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ญัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้ (2561) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา พบว่า ผู้เรียนเห็นคุณค่าศิลปะล้านนาอยู่ในระดับมาก โดยผู้เรียนเห็นคุณค่าศิลปะด้านรูปทรงมากที่สุด มีระดับความรู้เกี่ยวกับศิลปะล้านนาอยู่ในระดับมาก มีพฤติกรรมการเห็นคุณค่าศิลปะถึงระดับการรู้คุณค่าในขั้นชื่นชอบ

คุณค่าและมีความรู้สึกในเชิงบวกต่อกิจกรรมศิลปะ ส่วน กัญฐาภรณ์ พานเงิน (2559) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ชีวิตแบบพอเพียงอย่างมีวิจารณญาณ เรื่องชุมชนริมน้ำจันทบูร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ พบว่า ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม เรื่อง ชุมชนริมน้ำจันทบูร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.59/87.91 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 และผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.3 ผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ผลการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า คะแนนทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีความหลากหลาย และน่าสนใจ โดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม นอกจากนี้ ครูผู้สอนยังดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ภายในพิพิธภัณฑสถานโดยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ด้วยตนเอง เช่น การวิเคราะห์ อภิปราย ลงความเห็น และ ตัดสินใจ โดยการใช้คำถามปลายเปิดแทนการใช้คำถามปลายปิด สอดคล้องกับบทบาทของผู้สอนตามทฤษฎี การสร้างความรู้ด้วยตนเองตามที่ Devries (1992 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2560, น. 95) กล่าวว่าไว้ว่า บทบาทครูจะต้องช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดกับผู้เรียน จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของผู้เรียนดำเนินกิจกรรมให้เป็นที่ไปในทางที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียน นอกจากนี้ Brooks, & Brooks (1993 อ้างถึงใน วิโชติ พงษ์ศิริ, 2540, น. 11) พบว่า ครูผู้สอนต้องกระตุ้นให้นักเรียนได้มีโอกาสสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งกับครูและนักเรียนด้วยกัน ครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยครูใช้คำถามที่สมเหตุสมผล ใช้คำถามปลายเปิดให้นักเรียนมีส่วนร่วมค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

ทั้งนี้ ภายในชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน ผู้สอนกำหนดประเด็นในแต่ละชุดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษาและวิเคราะห์นิทรรศการที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน เรื่อง “สุขโขไท-สุขโขทัย อดีตและปัจจุบัน” ประกอบชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุขโขทัย จากนั้นผู้เรียนจะสำรวจโบราณวัตถุที่จัดแสดงและเนื้อหาของนิทรรศการภายในอาคารของพิพิธภัณฑสถาน วิถีสุขโขไท สืบสานสู่วิถีไทย สังคโลกและเครื่องถ้วย เป็นต้น จากการศึกษาทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเรื่องราวของนิทรรศการและโบราณวัตถุให้เชื่อมโยงกับประเด็นของชุดกิจกรรมตามลำดับเรื่องราว

ที่กำหนดไว้ ในระหว่างการทำกิจกรรมครูผู้สอนมีการกำหนดคำถาม ประเด็นศึกษา ผ่านโบราณวัตถุ และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร ภายในชุดกิจกรรมให้ผู้เรียนศึกษาประกอบกับการสำรวจโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเอื้อให้เกิดการสร้างคำถามให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น การดำเนินกิจกรรมดังกล่าวสอดคล้องกับ Clabough (2012, p. 72) ที่ได้ข้อค้นพบว่าหลักฐานขั้นต้น เป็นเครื่องมืออันทรงคุณค่าที่ทำให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดขั้นสูงนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ที่เพิ่มขึ้น และหลังจากนั้นผู้เรียนตอบคำถามภายในแบบฝึกทักษะในแต่ละชุดกิจกรรม ซึ่ง สถาบันสังคมศึกษา (2563, น. 64-65) กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในพิพิธภัณฑ์ อาจเป็นการอธิบายเพื่อขยายความรู้เดิม เพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงชุดความรู้ใหม่เข้ากับชุดความรู้ที่มี อยู่เดิม มีกิจกรรมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ (Workshop) เกี่ยวกับโบราณวัตถุที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ มีประเด็นคำถามหรือชิ้นงานที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติให้สำเร็จจากการเรียนรู้ที่พิพิธภัณฑ์ ควรใช้คำถาม ที่ชี้ชวนให้ผู้เรียนได้มุ่งความสนใจไปที่โบราณวัตถุ ควรใช้คำถามปลายเปิด และคำถามในการแสดง ความคิดเห็น การใช้คำถามที่ทำทนายจะช่วยดึงดูดให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบจากการเรียนรู้ในพิพิธภัณฑ์

ผลจากการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม เมื่อผู้เรียนได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยที่เหมาะสมกับนักเรียน มัธยมตอนต้น ดังนี้ 1) ความสามารถในการลำดับเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ 2) ความเข้าใจ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ 3) การตรวจสอบความน่าเชื่อถือจากหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ และ 4) การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่ง บารอน (2010) พบว่า แหล่งเรียนรู้เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถพัฒนาความเข้าใจและพัฒนาการคิด ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะพิพิธภัณฑ์ จะช่วยสนับสนุนและกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความสนใจ เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในแบบของตนเอง พิพิธภัณฑ์ยังเป็นหน่วยงานที่สามารถตอบสนอง ความต้องการด้านการศึกษาได้เป็นอย่างดี ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด แรงจูงใจในการศึกษาด้วยตนเอง เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะต่าง ๆ (ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ, และฟ้า วิไลขำ, 2561, น. 43-67)

นอกจากนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมฝึกที่ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงประเด็นต่าง ๆ ให้เข้ากับชีวิตประจำวันและสร้างความกระจำ ในประเด็นทางสังคมมากขึ้น ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม สามารถวิเคราะห์ในประเด็น ทางสังคม จากสถานการณ์ที่กำหนดให้ในการประเมินผลในการทำกิจกรรม สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง และความจริง ประเมินความน่าเชื่อถือของเรื่องราวได้อย่างมีเหตุผล ไม่หลงเชื่อข้อมูลเพียงข้อมูลเดียว แต่จะมีการตรวจสอบข้อมูลเพิ่มเติม สอดคล้องกับศศิพัชร จำปา (2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิด

ทางประวัติศาสตร์ พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นฯ ผู้เรียนมีกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ที่สูงขึ้น ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ชัยรัตน์ โตศิลา (2555) ศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ พบว่า ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนกลุ่มทดลองที่เรียนจากกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีพัฒนาการไปในทิศทางที่ดีขึ้น นักเรียนสามารถกำหนดคำถามสำคัญ ตั้งสมมติฐาน วิเคราะห์ เปรียบเทียบ ตีความหลักฐาน และเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อนำเสนอในรูปแบบเส้นเวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยผู้วิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ละข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรศึกษาบริบทของพื้นที่เกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหงและแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของสุโขทัยเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและเกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 ควรมีการจัดกิจกรรมในการบูรณาการกับผู้เรียนในระดับชั้นอื่น ๆ รายวิชา หรือกลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

1.3 ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน ต้องเสริมสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการพูดคุยกับบุคคลสำคัญ เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย และได้ชุดคำตอบที่มีความหลากหลายมากขึ้น

1.4 ควรมีการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ และลักษณะของชุดกิจกรรม รวมถึงต้องมีการศึกษาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นหลักฐานทางโบราณคดี เพื่อให้เกิดความเข้าใจและผู้เรียนได้ข้อมูลครอบคลุมประเด็น

ที่ต้องการศึกษา ผู้สอนจึงต้องใช้เวลาในการศึกษาและคัดเลือกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญเพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

1.5 ควรมีการวางแผนก่อนการดำเนินการเนื่องจากการจัดกิจกรรมเป็นการจัดกิจกรรมนอกสถานที่อาจทำให้เกิดความไม่สะดวกเท่ากับการจัดกิจกรรมภายในชั้นเรียน รวมถึงในระหว่างการดำเนินกิจกรรมผู้สอนควรกระตุ้นผู้เรียนด้วยวิธีการใช้คำถาม การยกตัวอย่าง การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดทั้งการประเมินค่าหลักฐาน การวิเคราะห์ การตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การศึกษาโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดและนำไปสู่การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ของการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมได้ต่อไป

1.6 ควรมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน ผู้สอนสามารถเลือกเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่มีความหลากหลาย ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของขั้นตอนในการจัดการเรียนการสอน รูปแบบและเนื้อหาสาระ ลักษณะของการเรียนรู้ของผู้เรียน และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.7 ควรมีการเตรียมความพร้อมก่อนนำเข้าสู่ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็น ฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ไปใช้ ในด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อใช้ในการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด ความสนใจและสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานประวัติศาสตร์ การส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง

1.8 ควรมีการศึกษาและทำความเข้าใจการใช้ชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์ เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นเพื่อให้เกิดความชำนาญและความสะดวกในการจัดการเรียนการสอนและนำไปพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

2.2 ควรมีการพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เพื่อพัฒนาทักษะอื่น ๆ เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดข้ามวัฒนธรรม หรือทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นในคริสต์ศตวรรษที่ 21

2.3 ควรมีการวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐาน ไปประยุกต์ใช้กับสาระอื่น ๆ ของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และการบูรณาการข้ามศาสตร์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ และคณิตศาสตร์ เป็นต้น

2.4 ควรมีการวิจัยและพัฒนาคิดทางประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้แบบอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน

2.5 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ประเภทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เพื่อให้เกิดแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้แต่ละชนิด

2.6 ควรมีการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในการส่งเสริมความสามารถหรือทักษะด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน โดยนำแนวทางการสร้างและใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาและศึกษาประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ที่จะพัฒนาขึ้นไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลชนก สกนธวัฒน์. (2562). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทางเศรษฐศาสตร์โดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบฉากทัศน์เป็นฐานเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ทางการเงินของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). คู่มือการจัดการสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กรมสามัญศึกษา. (2534). แนวทางการนิเทศในโรงเรียนตามรูปแบบการนิเทศเพื่อให้โรงเรียนพัฒนาตนเอง. กรุงเทพฯ: การศาสนา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กรัณย์พล วิวรรณมงคล. (2555). การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษาเชิงสร้างสรรค์ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 4(1), 50-58.
- กัญชุลิกา วงศ์กิติรัตน์. (2557). การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการให้บริการของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดลพบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- กัญญาภรณ์ พานเงิน. (2559). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้ชีวิตแบบพอเพียงอย่างมีวิจารณญาณ เรื่องชุมชนริมน้ำจันทบูร กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- กิ่งแก้ว อารีรักษ์, และละเอียด จุฑานันท์. (2548). รูปแบบการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้องค์ความรู้จากการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน. ใน กิ่งแก้ว อารีรักษ์, ละเอียด จุฑานันท์, ทิศนา ขัมมณี, และชาริณี ตรีวรวิญญู (บรรณาธิการ), การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย (หน้า 113-152). กรุงเทพฯ: อัลฟ่า มิเลินเนียม.

- กิตติศักดิ์ ลักษณะนา. (2559). การพัฒนาการคิดทางประวัติศาสตร์: การคิดเกี่ยวกับความสำคัญทางประวัติศาสตร์. *วารสารศิลปศาสตร์*, 12(2), 137-158.
- เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์. (2560). การรู้เท่าทันการสื่อสารในยุคดิจิทัล. ใน *การรู้เท่าทันการสื่อสาร* (บทที่ 4, น. 57-72). กรุงเทพฯ: สุตรไฟศาลบิวเดอร์.
- คณะกรรมการการอำนวยการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี. (2541). *พระมหากษัตริย์ไทยกับการพิพิธภัณฑสถาน*. กรุงเทพฯ: กราฟิเคอส์แมท (ประเทศไทย).
- ฉัตร ชมวารรณ มุกดาวิจิตร. (2559). *พิพิธภัณฑสถาน Museum refocused* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันพิพิธภัณฑสถานการเรียนรู้แห่งชาติ.
- จิรา จงกล. (2532). *พิพิธภัณฑสถานวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง กู๊ป.
- จุฑาภรณ์ หวังกุลลา. (2557). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ เรื่อง เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์สากลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- เฉลิม มลิลิน นิติเชตต์ปรีชา. (2559). *เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนาธิป พรกุล. (2554). *การสอน กระบวนการคิด ทักษะและการนำไปใช้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2561). *องค์ความรู้หลักสูตรและการสอนสังคมศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลทิพย์ เอี่ยมสำอาง, และวัศนี ศิลตระกูล. (2533). *ภูมิปัญญาชาวบ้าน เทคโนโลยีพื้นบ้าน และแหล่งวิทยาการในชุมชน*. ใน เอกสารการสอนชุดวิชา หน่วย 1-8 การพัฒนาและการใช้แหล่งวิทยาการในชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2540). *เอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการศึกษาพัฒนาสรร หน่วยที่ 1 - 5*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยรัตน์ โตศิลา. (2555). *การพัฒนากระบวนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2* (ปริญญาโทปริญญาตรีปริญญาเอก). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเซอร์วิส.
- ชุตินันท์ มั่นเหมาะ (2562). *การจัดกิจกรรมเสริมศักยภาพการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองเก่าพิจิตรบนฐานชุมชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร

- เชษฐภูมิ วรรณไพศาล. (2563). การวิจัยทางสังคมศึกษา: หลักการและการประยุกต์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเซอร์วิส.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). เทคโนโลยีการศึกษา. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.
- ชุตติยาภรณ์ ภูมิดอนมิ่ง. (2551). ความรู้ความเข้าใจในวิธีการทางประวัติศาสตร์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน ของครูสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา (ช่วงชั้นที่ 3 ถึง 4) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ณัฐกรณ์ คำชะอม. (2553). ผลของการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้แบบ 5E และวิธีการทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประวัติศาสตร์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐกาญจน์ จันทน์เนื้อไม้. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าศิลปะล้านนา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดําริ บุญชู. (2548). การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารวิชาการ, 8(1), 27-31.
- ทศนา แคมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2562). ออกนอกขอบประวัติศาสตร์ไทย: ว่าด้วยประวัติศาสตร์นอกขอบและวิธีวิทยาทางเลือก. นนทบุรี: ฟาเดียวกัน.
- นฤมล ต้นธสุเรศรัษฎ์. (2533). แหล่งวิทยาการในชุมชน. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิคม มูลิกะคามะ. (2521). วิชาการพีธีภักษ์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์, และอาคม พัตติยะ. (2525). หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- นิรุต กลีบจันทร์. (2559). แนวทางการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเสรษฐ์. (2544). แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็ก มิได้สร้างเพื่อใคร. วารสารวิชาการ, 12(4), 26-37.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ. (2549). สถิติเพื่อการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท์.
- บุญแก้ว ควรหาเดช. (2542). นวัตกรรมการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ปรกรณ์ ประจันบาน. (2552). สถิติขั้นสูงสำหรับการวิจัยและประเมิน (Advanced Statistics for Research and Evaluation). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปรัชญา ชื่อสัตย์. (2563). การพัฒนาชุดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด STEAM ร่วมกับโครงการเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความเป็นนวัตกรรมและผลงานสร้างสรรค์ หุ่นกระบอก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประจักษ์ บุญอารีย์. (2545). การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อการศึกษา. วารสารครูทัศน์, 16(1), 46-47.
- ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ, และฟ้า วิไลขำ. (2561). พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ: แหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารห้องสมุด, 62(1), 43-67.
- พรรณทิรา สุวรรณสถิต. (2560). การจัดการเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์สำหรับเยาวชน ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชาติ แก้วพวง. (2560). การคิดทางประวัติศาสตร์: ทักษะสำคัญของนักศึกษาครูสังคมศึกษา. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1(1), 68-90.
- พิชาติ แก้วพวง. (2563). ศาสตร์การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา = Science of Social Studies Learning Management. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง สำนักศิลปากรที่ 6 สุโขทัย กระทรวงวัฒนธรรม. (2561). นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ रामคำแหง (พิมพ์ครั้งที่ 2). สมุทรสาคร: บางกอกอินเฮาส์.
- ภาสินี เปี่ยมพวงสานต์. (2548). สิ่งแวดล้อมศึกษา แนวการสอนสาระการเรียนรู้และกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โยธิน กล้ามราน. (2547). การพัฒนางานวิชาการด้านการจัดแหล่งเรียนรู้โรงเรียนกุดเวียงวิทยัพุดง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 จังหวัดชัยภูมิ (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รักชนก โคจรานนท์. (2548). แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม.
- รัชนิกร ทองสุชาติ. (2543). เอกสารประกอบการสอนวิชาสารสนเทศเพื่อการสอนสังคมศึกษา: 071732. เชียงใหม่: ภาควิชามัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- รัฐพงศ์ บุญญานวัตร. (1 พฤศจิกายน 2563). ปรากฏการณ์มีอบกับกระแสการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ไทย. สืบค้น 23 เมษายน 2565, จาก https://www.matichon.co.th/article/news_2419998

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- ฤทัยพรรณ ทองจับ, และในตะวัน กำหอม. (2564). ประเพณีชักพระ: การบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนบ้านคลองขุดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 7(1), 253-272.
- วิภาดา พินลา. (2560). เทคนิคการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์สำหรับครูสังคมศึกษาในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 21. *วารสารปาริชาติ*, 30(2), 1-19.
- วิภาพรรณ พินลา, และวิภาดา พินลา. (2561). *การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร ชำรงโสดถิสกุล. (ม.ป.ป.). บทสะท้อนแนวคิดว่าด้วยชุดการสอน ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ และชุดการเรียนรู้. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 19(3), 356-369.
- วิโชติ พงษ์ศิริ. (2540). *การศึกษามูลลัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิซึ่มด้วยวิธีการสอนแบบแก้ปัญหากับการสอนตามคู่มือครู* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2561). *พิพิธภัณฑ์และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- ศศิพัชร จำปา. (2558). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์* (ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ศศิพัชร จำปา. (2559). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยใช้แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์*. *วารสารวิชาการ ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 9(2), 1158-1171.
- ศศิพัชร จำปา. (2562). กระบวนการสืบสวนและตีความทางประวัติศาสตร์: การเรียนรู้ด้วยวิธีปฏิบัติการประวัติศาสตร์. *วารสารวิชาการ ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 12(5), 974-988.
- ศิริพร ชีปนวัฒนา. (2548). *หลักการศึกษากลยุทธ์*. เชียงใหม่: สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ.
(2543). *ยุทธศาสตร์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดประเมินผลวิชาสังคมศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม. (2548). *การบริหารพิพิธภัณฑ
เชิงธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.
- สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). *รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง สภาพการจัดการเรียน
การสอนวิชาประวัติศาสตร์ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้น 11 ธันวาคม 2564,
จาก <http://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1912>
- สุคนธ์ สินธพานนท์. (2553). *นวัตกรรมการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน*. กรุงเทพฯ:
9919 เทคนิคพรินติ้ง.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมาลี ชัยเจริญ. (2535). จะสอนวิชาสังคมโดยใช้สื่ออะไรดี. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 15(1-2), 16-17.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). *รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*.
กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2548). *รายงานการสังเคราะห์องค์ความรู้ เรื่อง การพัฒนาชุมชนเมืองแห่งการเรียนรู้
สำหรับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2556). *จิตวิทยาการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ, และอรทัย มูลคำ. (2551). *20 วิธีการจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุโรยา หมะจิ, จุฑารัตน์ คชรัตน์, และเกีตถวา บุญปรากการ (ผู้บรรยาย). (17 กรกฎาคม 2563).
สภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาประวัติศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 4 โรงเรียนเอกชนในสังกัดสำนักงานศึกษาธิการ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช.
ใน *การประชุมมหาดใหญ่ วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 11* (น. 639-649).
สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- เสริมศิริ นิลดำ, เกศกนก ชุ่มประดิษฐ์, จิราพร ขุนศรี, ธวัชชัย ดวงไทย, วรพงษ์ วิไล, สาวิตรี พรหมสิทธิ์.
(2560). *การรู้เท่าทันการสื่อสาร (Communication Literacy)*. เชียงราย: คณะวิทยาการ
จัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- แสงจันทร์ อินทนนท์. (2532). *นวัตกรรมนิเทศการศึกษานอกโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.

- หทัยชนันท์ กานต์การันยกุล. (2556). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการออกแบบทางศิลปะด้วยสมุดร่างภาพตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิลิซึมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อัมพรพงษ์ กังสนานันท์. (2550). *การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2531). *กระบวนการกลุ่มหรือกลุ่มสัมพันธ์และการบริหารทีมงานที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Arthur, J., & Davison, J. (2000). Social literacy and citizenship education in the school curriculum. *The curriculum journal*, 11(1), 9-23.
- Az-Zahra, H.R., Sarkadi, S., & Bachtar, I.G. (2018). Students' social literacy in their daily journal. *Mimbar Sekolah Dasar*, 5(3), 162-173.
- Barton, K.C., & Linda, S.L. (2004). *Teaching history for the common good*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Bradshaw, M. (2006). Creating controversy in the classroom: Making progress with historical significance. *Teaching History*, 125, 18.
- Buchana, L.B. (2015). Fostering historical thinking toward civil rights movement counter-narratives: Documentary film in elementary. *The Social Studies*, 106, 47-56.
- Clabough, C.J. (2012). *Educators' perceptions about the uses of primary sources in social studies classroom* (Doctoral dissertation). Knoxville, U.S.A.: The University of Tennessee.
- Clark, L.H. (1973). *Teaching social studies in secondary schools: A hand book*. New York: Macmillan.
- Collingwood, R.G. (1956). *The idea of history*. New York: n.p.
- Collingwood, R.G. (1982). *The Idea of History* (21st ed.). London: Oxford University.
- Colby, S.R. (2007). *Students as historians: The historical narrative inquiry model's impact on historical thinking and historical empathy*. U.S.A.: University of North Texas.
- Daniel, R.V. (1966). *Studying history: How and why*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall.

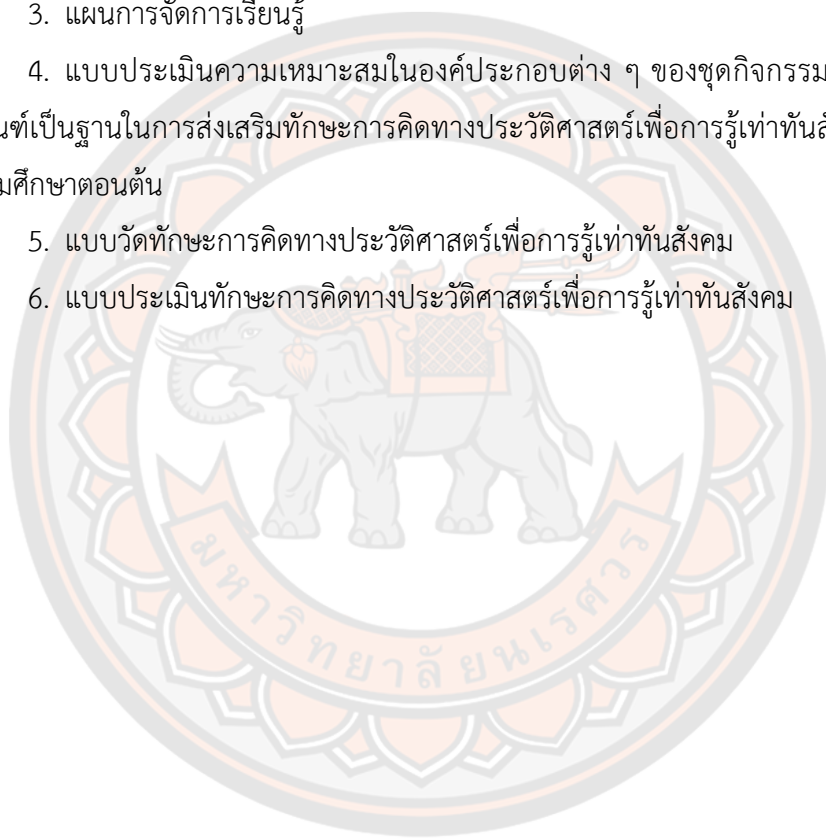
- Derives, R., & Zan, B. (1992). *Study compares teachers and classroom atmosphere*. N.P.: The Constructivist, Spring.
- Egan. (1997). *The educated mind: How cognitive tools shape our understanding*. London: University of Chicago.
- Forton, E. (1967). *The new social studies*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill Book.
- Hafni Resa Az-Zahra, Sarkadi, & Ishak, G.B. (2018). Students social literacy in their daily journal. *Mimbar Sekolah Dasar*, 5(3), 162-173.
- Hsu, T., Ke, H., & Yang, W. (2006). Knowledge-based mobile learning framework for museums. *The Electronic Library*, 24(5), 635-648.
- Hunt, M.P., & Metcalf, L.E. (1955). *Teaching high school. Social studies: Problems in reflective thinking and social understanding*. New York: Harper and Brothers.
- ICOM. (1962). *Amsterdam 1962*. Retrieved August 14, 2021, from www.icom.museum/the-governance/general-assembly/resolutions-adopted-by-icom-general-assemblies-1946-to-date/amsterdam-1962/
- ICOM. (2007). *Museum Definition-ICOM*. Retrieved August 14, 2021, from <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/>
- Institute of Museum & Library Services. (2009). *Museums, libraries, and 21st century skills*. Institute of Museum and Library Services. Washington, DC: n.p.
- James, E.P. (2005). *Media literacy*. United Kingdom: University of California at Santa Babara.
- Jerolimek, J. (1971). *Social studies in elementary education*. New York: The Macmillan.
- Jonassen, D.H. (1992). Evaluating constructivist leaning. In T.M. Duffy (Ed.), *Constructivism and the technology of instruction* (pp. 137-147). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Kenworthy, J.F. (1968). *Guide to social studies teaching in secondary school*. Belmont California: Wadsworth.
- Lopez, J. & Scott, J. (2000). *Social structure*. London: Bunkingham.
- National Center for History in the Schools. (1996). *National standards for history: Basic edition*. Los Angeles, CA: NCHS at the University of California.

- Parker, R.J., & Donnelly, D. (2014). Changing conceptions of historical thinking in history education: An Australian case study. *Revista Tempo e Argumento, Florianopolis*, 11(6), 113-136.
- Pellegrino, A.M. (2007). *The manifestation of critical thinking and metacognition in secondary American history students through the implementation of lesson plans and activities consistent with historical thinking skills*. U.S.A: The Florida State University.
- Scott, K., & Merritt, E. (2011). Museums and the future of education. *On the Horizon*, 19(3), 188-195.
- Stanford History Education Group. (2002). *Historical thinking chart*. Retrieved August 14, 2021, from <https://sheg.stanford.edu/history-lessons/historical-thinking-chart>
- Steffe, L., & Gale, J. (1995). *Constructivism in education*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- VanSledright, B.A. (2002). *In search of America's past: Learning to read history in elementary school*. New York: Teachers College.
- VanSledright, B.A. (2010). *The challenge of rethinking history education: On practices, theories, and policy*. United Kingdom: Routledge.
- Weinberg, S. (2001). *Historical thinking and understanding*. United Kingdom: Routledge.

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เรื่อง สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์
2. ตัวอย่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม เรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. แผนการจัดการเรียนรู้
4. แบบประเมินความเหมาะสมในองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
5. แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม
6. แบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

1. แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เรื่อง สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

เรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....วันเดือนปี ที่สัมภาษณ์.....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์

กรอบแนวคิด : เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) กลุ่มครูผู้มีประสบการณ์ 2) กลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย 3) ภัณฑารักษ์ ซึ่งประกอบด้วยประเด็นคำถาม ดังนี้

1) หลักการจัดการเรียนรู้

- แนวคิด/หลักการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร
- หลักการจัดการเรียนรู้มีการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์หรือไม่ อย่างไร

2) วิธีการจัดการเรียนรู้

- วิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ควรมีลักษณะอย่างไร
- วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ควรมีลักษณะอย่างไร
- ข้อเสนอแนะด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

3) บทบาทผู้สอน

- บทบาทของผู้สอนในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ควรมีลักษณะอย่างไร
- ลักษณะของครูที่จัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทาง

ประวัติศาสตร์ ควรมีลักษณะ หรือวิธีการอย่างไร

4) บทบาทผู้เรียน

- ผู้เรียนควรมีบทบาทอย่างไรในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์
- ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์มีอะไรบ้าง
- ข้อเสนอแนะของบทบาทผู้เรียนในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์

5) ปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

- ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร
- อุปสรรคหรือข้อจำกัดที่พบในการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีอะไรบ้าง
- ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร
- ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

2. ตัวอย่างชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม เรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้
โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมการ
คิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม
สำหรับนักเรียน

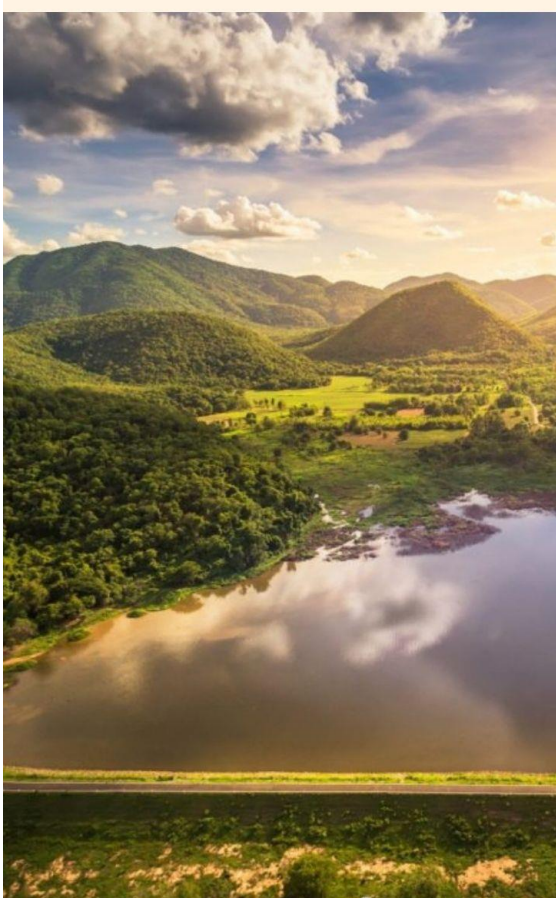

เรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย
โดยครูเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

คำชี้แจง สำหรับนักเรียน

ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย

1. ให้นักเรียนเรียนรู้จากชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม เรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

2. นักเรียนรับชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม เรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย

2.1 คำชี้แจงชุดกิจกรรม

2.2 เอกสารประกอบชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย

2.3 แบบฝึกทักษะชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย

เอกสารหมายเลข 1

ใบความรู้เรื่อง ภูมิประเทศและที่ตั้งเมืองสุโขทัย

การเจริญเติบโตจนเป็นชุมชนเมืองนั้น อาจพิจารณาได้จากลักษณะทางกายภาพของตำแหน่งที่ตั้งแห่งนั้น ๆ ว่าได้มีการก่อสร้างคูน้ำคันดินล้อมรอบเป็นคูกำแพงเมือง และมีศาสนสถานสำคัญอยู่กลางเมืองอันเป็นคติที่เลียนแบบเมืองในอาณาจักรขอมโบราณที่นิยมสร้างโดยใช้ศาสนสถานไว้ตรงกลางเรียกว่าประหรือเมืองที่มีศาสนาเป็นแกนกลาง

เมืองที่พบหลักฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นรุ่นแรก ๆ ในบริเวณพื้นที่แห่งนี้นั้น อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านและแม่น้ำยม บนที่ราบลุ่มแม่น้ำน่านได้แก่เมืองทุ่งยั้งในเขตท้องที่อำเภอลับแลจังหวัดอุตรดิตถ์ซึ่งยังเหลือร่องรอยคูน้ำคันดินของคู และกำแพงเมืองเดิมล้อมรอบบริเวณที่มีวัดพระบรมธาตุทุ่งยั้งเป็นศูนย์กลางของเมือง ส่วนที่ราบลุ่มแม่น้ำยมนั้นคือเมืองศรีสัชชนาลัยโบราณ ในเขตท้องที่อำเภอศรีสัชชนาลัย จังหวัดสุโขทัยและเมืองสุโขทัยเก่า ในเขตท้องที่อำเภอเมือง เมืองสุโขทัยสมัยโบราณตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกของแม่น้ำยมห่างจากเมืองอันเป็นที่ตั้งตัวจังหวัดสุโขทัยบนฝั่งตะวันออกประมาณ 10 กิโลเมตร

สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปประกอบด้วยพื้นที่ลาดจากทิศตะวันตกซึ่งเป็นที่ดินเขาลาดต่ำลงไปทางทิศตะวันออกเข้าสู่แม่น้ำยม ตัวเมืองสุโขทัยตั้งอยู่บนที่ลาดเอียงนี้และอยู่ห่างจากแม่น้ำยมประมาณ 10 กิโลเมตรมีลำน้ำที่สำคัญคือลำน้ำแม่ลำพันไหลจากภูเขาทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือไหลผ่านตัวเมืองด้านทิศเหนือและลงสู่แม่น้ำยมที่อยู่ถัดจากตัวเมืองไปทางทิศตะวันออก ปัจจุบันลำน้ำแม่ลำพันตื้นเขินและแคบมีสภาพเหมือนเป็นลำคลองเล็ก ๆ สายหนึ่งเท่านั้น

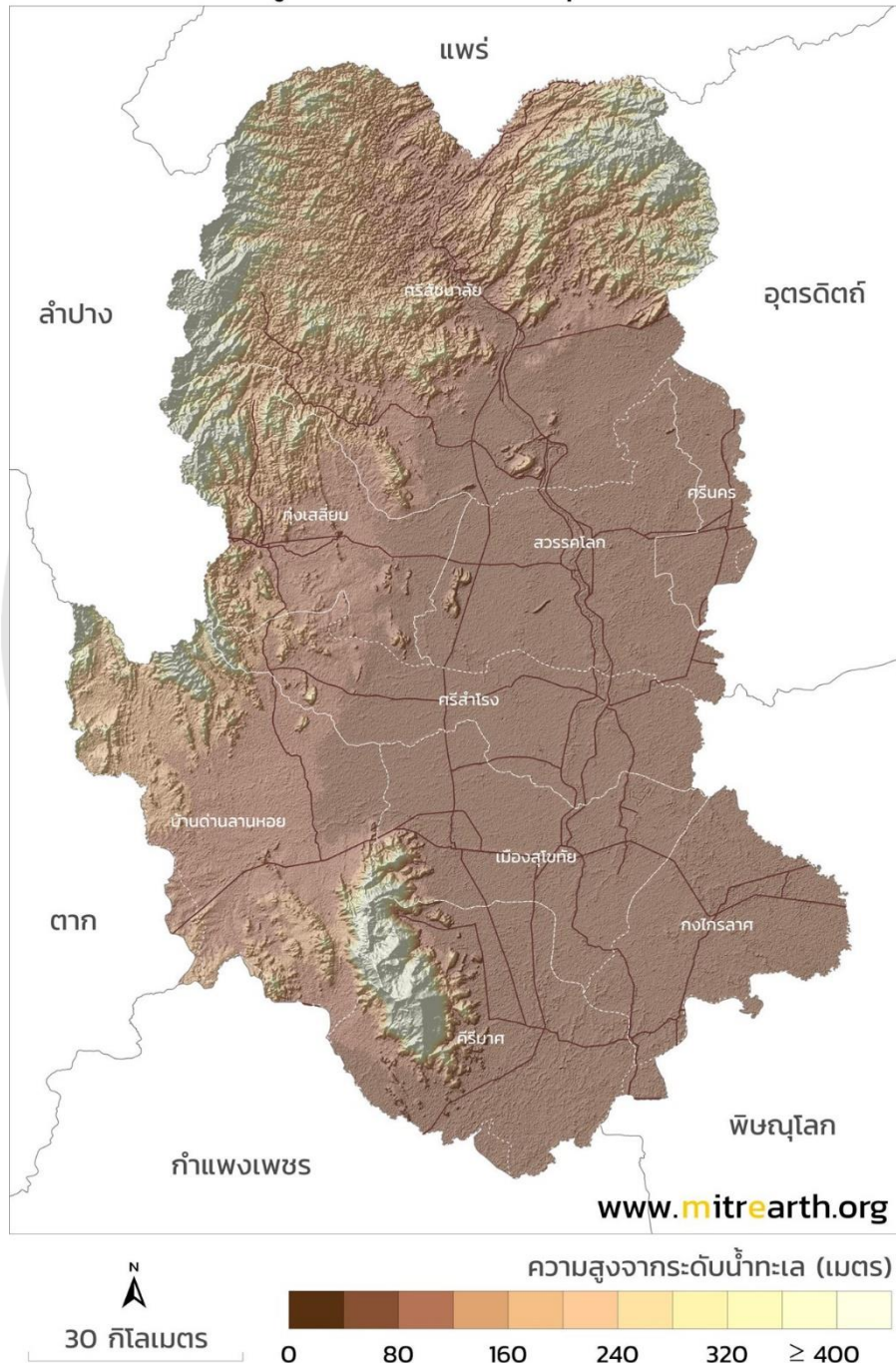
อีกสายหนึ่งเรียกว่าคลองเสาหอไหลเข้าสู่เมืองที่มุมทิศตะวันตกเฉียงใต้อัน เป็นตำแหน่งที่มีระดับพื้นที่สูงสุดของตัวเมืองที่ตั้งตะแคงไปสู่จุดต่ำสุดทางมุมเมืองทิศตะวันออกเฉียงเหนือคลองเสาหอนี้ไหลผ่านตัวเมืองไปแล้วก็จะไปรวมกับลำน้ำแม่ลำพันที่นอกเมืองทางด้านทิศตะวันออกต่อไป

ที่ราบที่ทำกินของเมืองสุโขทัยอยู่ทางทิศใต้และทิศเหนือค่อนข้างไปทางทิศตะวันตกของตัวเมืองซึ่งทางทิศตะวันตกนี้พื้นที่จะเป็นที่เนินสูงของชายเขาไม่เหมาะที่จะประกอบการเกษตรกรรม ส่วนทางด้านทิศตะวันออกนั้นพื้นที่เป็นที่ลุ่มขนาดใหญ่ ก่อนถึงแม่น้ำยมบริเวณที่ลุ่มแห่งนี้ในบางตำแหน่งก็ลุ่มต่ำมากจนมีลักษณะเป็นบึงใหญ่มีน้ำขังตลอดปีตรงกับที่กล่าวไว้ในศิลาจารึกหลักที่ 1 จารึกพ่อขุนรามคำแหงว่าทางทิศตะวันออกของเมืองสุโขทัยมีทะเลหลวง

ที่มา: พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2562). *สุโขทัยเมืองพระร่วง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครสวรรค์: เดอะเบสท์เพรส แอนด์ ครีเอชั่น.

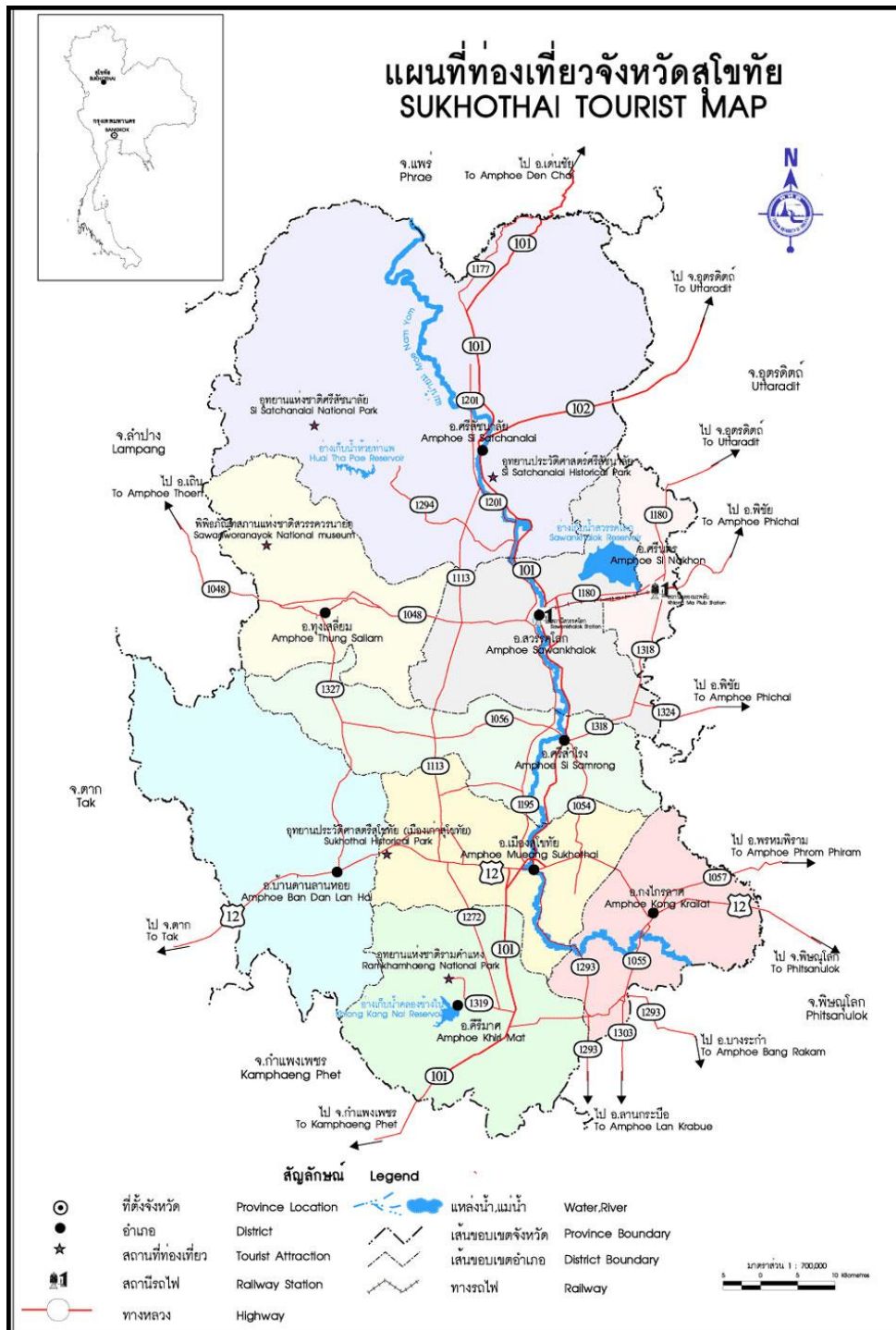
เอกสารหมายเลข 2
แผนที่ภูมิประเทศจังหวัดสุโขทัย

ภูมิประเทศ จังหวัดสุโขทัย

ที่มา: สืบค้น 13 กุมภาพันธ์ 2565, จาก www.mitrearth.org

เอกสารหมายเลข 3
แผนที่ท่องเที่ยวจังหวัดสุโขทัย

ที่มา: สืบค้น 13 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <http://www.sukhothai.go.th/sukhothai/index.php/th/>

2020-08-08-15-51-33/2020-08-08-16-22-58

เอกสารหมายเลข 5 ใบความรู้ เรื่อง ผังเมืองสุโขทัย

ผังเมืองสุโขทัยเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กำแพงเมืองชั้นในสุดมีขนาดกว้าง 1,360 เมตร ยาว 1,800 เมตร มีคูน้ำล้อมรอบ กำแพงเมืองมี 4 ประตู โดยสันนิษฐานว่าประตูเมืองในทิศเหนือ ใต้ และตะวันตก เป็นตำแหน่งเดิม คือ ประตูศาลหลวง ประตูนะโม และประตูอ้อ แม้ว่าจารึกพ่อขุนรามคำแหง บันทึกว่า กำแพงเมืองสุโขทัยเป็นแบบตรีบูร ที่เดิมนักวิชาการสันนิษฐานว่า หมายถึง กำแพง 3 ชั้น แต่จากการขุดค้นทางโบราณคดี พบด้วยขามสมัยราชวงศ์หมีง ที่กำแพงชั้นนอก 2 ชั้น จึงนำไปสู่ข้อสันนิษฐานว่า กำแพงชั้นนอก 2 ชั้น นั้นสร้างขึ้นหลังสมัยพ่อขุนรามคำแหง คำว่า “ตรีบูร” อาจแปลว่า กำแพงที่เป็นสิริ หรือตรีบูร อาจมา จากคำว่า “ตรีปุระ” ที่เพี้ยนมาจากคำภาษาหมีง ว่า “ตริปุรัม” ที่แปลว่า “พระนคร” หรือ “ศรีนคร”

จากหลักฐานทำให้เห็นภาพเมืองสุโขทัยว่า ประกอบด้วยวัดในพระพุทธศาสนาทั้งภายใน กำแพงเมือง และนอกกำแพงเมืองทั้ง 4 ทิศ บ้านเรือนราษฎรและไร่นาคงตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองชั้นใน โดยเฉพาะทางทิศเหนือ และทิศตะวันออก เพราะทิศตะวันตกและทิศใต้ติดกับเทือกเขา เป็นป่า และสวน รวมทั้งวัด

แหล่งรับน้ำสำคัญ เรียกว่า สรีดภงส์ ใช้เพื่อการชลประทานและ ที่สถิตของผีเทวดา ผู้อารัก্ষเมืองตั้งอยู่ทางทิศใต้ นอกจากนั้น ยังมีสระกักเก็บน้ำที่ชื่อว่า ทะเลหลวงตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเมือง

ที่มา: โชติมา จตุรวงศ์. (2560). ผังเมืองสุโขทัยและวัฒนธรรมการปลูกตาล. *วารสารหน้าจั่ว: ว่าด้วย ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย*, 14(1), 6-43.

เอกสารหมายเลข 6
เรื่อง จารึกพ่อขุนรามคำแหง

กลางเมืองสุโขทัยนี้มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีพระอัฐฐารศ มีพระ
(พ)ุทธรูป มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม มีพิหารอันใหญ่ มีพิหาร
อันราม มีปุครุ นีสไ(สยม)ต์ มีเถร มีมหาเถร

เบื้องตะวันตกเมืองสุโขทัยนี้มีอรัญญิก^{๒๑} พ่อขุนรามคำแหงกระทำโดยทานแก่
มหาเถรสังฆราชปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวักกว่าปุครุในเมืองนี้ทุกคน ลูกแต่เมือง
ศรีธรรมราช^{๒๒} ในกลางอรัญญิก มีพิหารอันหนึ่ง มีอันใหญ่สูงงามแก่^{๒๓} มีพระอัฐฐารศ
อันหนึ่งลูกอื่น

เบื้องตะวันออกเมืองสุโขทัยนี้มีพิหาร มีปุครุ มีทะเลหลวง มีป่าหมากป่าพลู
มีโรมันนา มีดินถ้าน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก มีปาม่วง มีป่าขาม ดูกามดังแก่^{๒๔}

-(งแต่)ง เบื้องตีนอนเมืองสุโขทัยนี้มีตลาดปสาน มีพระอจนะ มีปราสาท มีป่า
หมากพร้าวป่าหมากกลาง มีโรมันนา มีดินถ้าน มีบ้านใหญ่บ้านเล็ก

เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้มีคูฎพิหารปุครุอยู่ มีศรีดงส มีป่าพร้าวป่ากลาง
มีปาม่วงป่าขาม มีน้ำโลก มีพระขลุ่ย ศีเทพดาในเขาอันนั้นเป็นใหญ่กว่าทุกฝืนในเมืองนี้
ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้ว ไหว้ดีพลีถูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ฝั้ไหว้ดีพลีถูก
ฝืนในเขาอันนี้คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย

ที่มา: จารึกพ่อขุนรามคำแหง

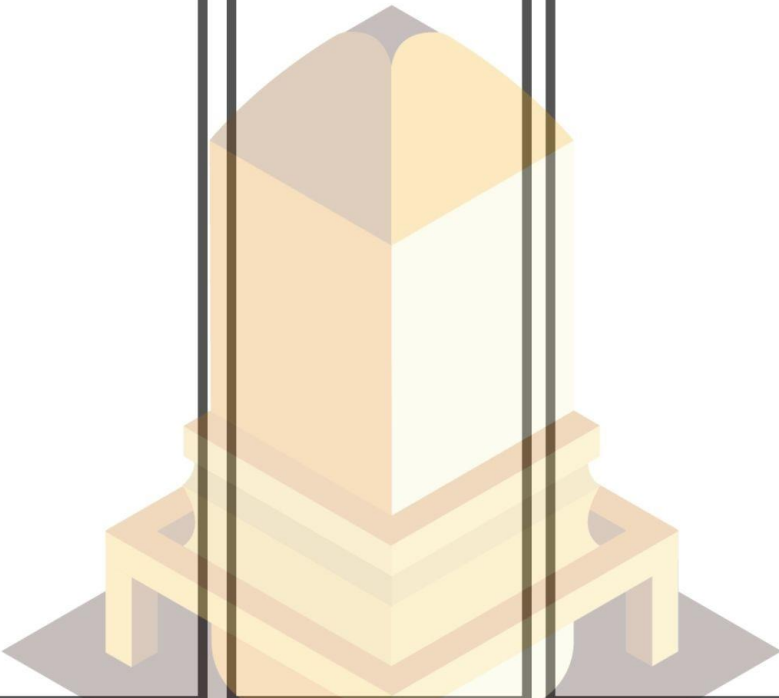
หลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย, ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง
พุทธศักราช 1835

แบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 1 ภูมิกศน์สุโขทัย

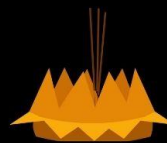

ชื่อ: _____

คำชี้แจง: ให้นักเรียนตอบคำถามและสรุปประเด็นที่ได้จากศึกษาเอกสารหมายเลข 1-7

ตัวอย่างหลักฐาน (หมายเลขเอกสาร)	ข้อมูลที่ได้จากหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์	ความน่าเชื่อถือของ หลักฐานแต่ละชนิด
		

แบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 1 ภูมิทัศน์สุโขทัย

ชื่อ:

คำชี้แจง: ให้นักเรียนตอบคำถามและสรุปประเด็นที่ได้จากศึกษาเอกสารหมายเลข 1-7

2. นักเรียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากเอกสารหมายเลข 1 - 7 และการศึกษาเรื่องราวภายในอาคารอนุสรณ์ลายสือโก ส่วนนิทรรศการภาพเล่าเรื่อง "สุโขไท-สุโขทัย อดีตและปัจจุบัน" ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง

3. จากการศึกษาข้างต้น นักเรียนคิดว่า ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์มีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในสุโขทัยอย่างไร และในอดีตและปัจจุบันความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

คำชี้แจง
สำหรับนักเรียน
ชุดกิจกรรมที่ 2
เรื่อง ของ ของใคร
(เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)

1. ให้นักเรียนเรียนรู้จากชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม เรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)

2. นักเรียนรับชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม เรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งประกอบด้วย

2.1 คำชี้แจงชุดกิจกรรม

2.2 แบบฝึกทักษะชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)

แบบฝึกทักษะกิจกรรมที่ 2 ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)

ชื่อ:

คำชี้แจง: จากการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้

ภาพโบราณวัตถุ

6. โบราณวัตถุชิ้นนี้มีความ
น่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร

8. ปัจจุบันยังมีการใช้ของ
ชิ้นนี้อยู่หรือไม่ อย่างไร

9. โบราณวัตถุชิ้นนี้สะท้อนให้เห็นถึงความโดดเด่นของสุโขทัยในด้านใด
จงอธิบายพร้อมให้เหตุผลประกอบ

1. ชื่อหลักฐาน:

2. อายุ:

3. สถานที่พบ:

4. ประเภทของหลักฐาน:

5. ลักษณะของหลักฐาน:

7. โบราณวัตถุชิ้นนี้ทำจาก
วัสดุอะไร ใช้ทำอะไร

3. แผนการจัดการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง วิธีการทางประวัติศาสตร์กับการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ รหัส ส 23102 รายวิชาประวัติศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 เวลา 10 ชั่วโมง
ผู้สอน ครูเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง โรงเรียนบ้านยางเมือง
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1

1. มาตรฐานการเรียนรู้

ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ

2. ตัวชี้วัด

2.1 วิเคราะห์เรื่องราวเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีเหตุผลตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (ส 4.1 ม. 3/1)

2.2 ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนสนใจ (ส 4.1 ม. 3/2)

3. สาระการเรียนรู้

3.1 สาระการเรียนรู้แกนกลาง

ความรู้ (K)

1. การใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์วิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
2. การศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

3.2 สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่น

ทักษะกระบวนการ (P)

ทักษะ/กระบวนการ

1. การจำแนก การให้เหตุผล การสังเคราะห์ การจัดระบบความคิดเป็นแผนภาพ
2. การสรุปความรู้

กระบวนการคิด

คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณและคิดอย่างเป็นระบบ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์/ เจตคติ (A) และค่านิยม 12 ประการ

1. ใฝ่เรียนรู้ (ค่านิยม 12 หลัก ข้อที่ 4)
2. มุ่งมั่นในการทำงาน
3. รักความเป็นไทย (ค่านิยม 12 หลัก ข้อที่ 1)

สมรรถนะ

1. ความสามารถในการสื่อสาร
2. ความสามารถด้านการคิด
3. ความสามารถในการแก้ปัญหา
4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต
5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

4. สาระสำคัญ

วิธีการทางประวัติศาสตร์เป็นกระบวนการหรือขั้นตอนในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้มีความถูกต้องน่าเชื่อถือ การศึกษาเกี่ยวกับวิธีการทางประวัติศาสตร์มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อนักเรียน เพราะจะทำให้มีวิธีการค้นคว้าเรื่องราว วิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ อย่างมีเหตุมีผล ซึ่งนักเรียนสามารถนำไปใช้ในการศึกษาเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ทั้งเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ท้องถิ่น หรือที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชาติไทย

5. จุดประสงค์

ด้านความรู้ (K)

1. ผู้เรียนสามารถอธิบายลักษณะภูมิประเทศ ที่ตั้ง ผังเมืองของอาณาจักรสุโขทัย
2. ผู้เรียนวิเคราะห์ลักษณะทางภูมิศาสตร์และปัจจัยที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต
3. ผู้เรียนสามารถอธิบายลักษณะของโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

รามคำแหง

4. ผู้เรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับสังคโลกเมืองสุโขทัย
5. ผู้เรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจและการค้าสมัยสุโขทัย

ด้านทักษะ/กระบวนการ (P)

1. ผู้เรียนสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของโบราณวัตถุและศิลปวัตถุในสมัยสุโขทัย
2. ผู้เรียนสามารถสรุปสิ่งที่เรียนรู้จากโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

รามคำแหง

3. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และตีความ ลักษณะของโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุในสมัยสุโขทัย
4. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และตีความเรื่องราวเกี่ยวกับสังคโลกเมืองสุโขทัย
5. สรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับเรื่องสังคโลกเมืองสุโขทัย

6. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ลักษณะของเศรษฐกิจและการค้าสมัยสุโขทัย
7. ผู้เรียนสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผล
8. ผู้เรียนสามารถสรุปสิ่งที่เรียนรู้จากเรื่องเศรษฐกิจและการค้าสมัยสุโขทัย
9. ผู้เรียนสามารถลำดับเหตุการณ์เกี่ยวกับการค้าสังคมโลกในสมัยสุโขทัยในรูปแบบเส้นเวลา

(Timeline)

ด้านคุณลักษณะ (A)

1. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย
2. ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตน

6. กระบวนการจัดการเรียนรู้

1. การจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐาน
2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้

7. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการทดสอบก่อนเรียน

1. ผู้สอนสนทนาเกี่ยวกับประเด็นในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น โดยครูให้นักเรียนยกตัวอย่างการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในสมัยสุโขทัย
2. ผู้เรียนสนทนาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้สอนเกี่ยวกับประเด็นต่าง ๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัยที่ผู้เรียนสนใจ โดยยกตัวอย่างสถานที่สำคัญในการศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในสุโขทัยและมีความร่วมสมัยในยุคอาณาจักรสุโขทัย
3. ผู้สอนให้ผู้เรียนทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

1. ผู้สอนชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยชี้แจงหลักการและแนวทางตามลำดับขั้นตอนของการใช้ชุดกิจกรรมตลอดจนลักษณะการเข้าใช้แหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง
2. ผู้สอนทำความเข้าใจกับผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนศึกษาและวิเคราะห์นิทรรศการที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถาน ผู้เรียนเชื่อมโยงเรื่องราวของนิทรรศการและโบราณวัตถุให้สอดคล้องกับประเด็นภายในชุดกิจกรรม ผู้เรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ภายในชุดกิจกรรมร่วมกับโบราณวัตถุภายในพิพิธภัณฑสถาน และทำแบบฝึกทักษะในแต่ละกิจกรรม

3. ผู้สอนใช้คำถามในการเร้าความสนใจของผู้เรียนด้วยการถามองค์ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ได้แก่

- 3.1 นักเรียนคิดว่าความหมายของประวัติศาสตร์ คืออะไร
- 3.2 ประวัติศาสตร์มีความเกี่ยวข้องกับนักเรียนมากน้อย เพียงใด
- 3.3 นักเรียนคิดว่าในจังหวัดของเรามีความโดดเด่นในเรื่องอะไร
- 3.4 นักเรียนจะนึกถึงอะไรเมื่อกล่าวถึง ประวัติศาสตร์สุโขทัย
- 3.5 วิธีการทางประวัติศาสตร์คืออะไร และเราจะนำไปใช้อย่างไร เป็นต้น

4. ผู้สอนเปิดวิดีโอที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์สุโขทัยเพื่อเป็นการทบทวนความรู้ให้กับผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนกิจกรรม

ผู้สอนนำนักเรียนเข้าศึกษา ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย โดยก่อนการดำเนินกิจกรรม ผู้สอนแจกชุดกิจกรรมโดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมเรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งประกอบด้วย 4 ชุดกิจกรรม ได้แก่ ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ ชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง ชันกูโรกู (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม) และชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย โดยมีรายละเอียดการดำเนินการของแต่ละชุดกิจกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ชุดกิจกรรมที่ 1 เรื่อง ภูมิทัศน์สุโขทัย

1. ครูผู้สอนนำเข้าสู่บทเรียนด้วยการเล่าเรื่องเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศและข้อมูลพื้นฐานของอาณาจักรสุโขทัย
2. นักเรียนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิศาสตร์เมืองสุโขทัยและแผนผังเมืองสุโขทัย โดยแบ่งกลุ่มออกเป็น 2 กลุ่ม แต่ละกลุ่มร่วมกันศึกษาข้อมูลทั้งจากใบความรู้และเอกสารประกอบการทำกิจกรรม
3. นักเรียนเข้าศึกษาแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหงโดยศึกษา ณ อาคารอนุสรณ์ลายสือไท โดยศึกษาส่วนนิทรรศการภาพเล่าเรื่อง “สุโขไท-สุโขทัย อดีตและปัจจุบัน” ที่แสดงเกี่ยวกับภาพรวมของจังหวัดสุโขทัย อาทิ ที่ตั้ง ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการดำเนินกิจกรรม และการทำแบบฝึกทักษะกิจกรรม
4. เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรมผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปสิ่งที่ตนได้ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ที่ตั้ง ผังเมืองของอาณาจักรสุโขทัย และสภาพทางภูมิศาสตร์และปัจจัยที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตเมื่อผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ที่ได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้สอนเติมเต็มข้อมูลและใช้คำถามกระตุ้นความคิดเพื่อนำเข้าสู่บทเรียนถัดไป

ชุดกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)

1. ครูผู้สอนแนะนำกิจกรรมที่ 2 เรื่อง ของ ของใคร (เรื่องเล่าผ่านโบราณวัตถุ)
2. นักเรียนศึกษาโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง
3. นักเรียนเข้าศึกษาโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในแหล่งเรียนรู้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหงโดยศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการดำเนินกิจกรรม และการทำแบบฝึกทักษะกิจกรรม
4. เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรมผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปสิ่งที่ตนได้ศึกษาเกี่ยวกับโบราณวัตถุ และศิลปวัตถุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง เมื่อผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ที่ได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้สอนเติมเต็มข้อมูลและใช้คำถามกระตุ้นความคิด เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนถัดไป

ชุดกิจกรรมที่ 3 เรื่อง ชนกุโรกู (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม)

1. ครูผู้สอนแนะนำกิจกรรมที่ 3 เรื่อง สังคโลกเมืองสุโขทัย
2. นักเรียนศึกษาเอกสารหมายเลข 1-5 เกี่ยวกับเรื่องสังคโลกเมืองสุโขทัย เพื่อเป็นข้อมูลในการทำแบบฝึกทักษะที่ 3 เรื่อง ชนกุโรกู (สังคโลกที่ไม่ใช่แค่ถ้วยชาม)
3. นักเรียนเข้าศึกษาในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง โดยผู้สอนกำหนดให้ผู้เรียนศึกษาอาคารจัดแสดงชั้นบนของอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง
4. เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรมผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปสิ่งที่ตนได้ศึกษาเกี่ยวกับสังคโลกเมืองสุโขทัย เมื่อผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ที่ได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้สอนเติมเต็มข้อมูลและใช้คำถามกระตุ้นความคิด เพื่อนำเข้าสู่บทเรียนถัดไป

ชุดกิจกรรมที่ 4 เรื่อง เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย

1. ครูผู้สอนแนะนำกิจกรรมที่ 4 เรื่อง เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย
2. นักเรียนศึกษาเอกสารหมายเลข 1-5 เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย เพื่อเป็นข้อมูลในการทำแบบฝึกทักษะที่ 4 เรื่อง เศรษฐกิจและการค้าสุโขทัย
3. นักเรียนเข้าศึกษาในอาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง เพื่อเป็นข้อมูลในการทำแบบฝึกทักษะ
4. เมื่อสิ้นสุดการทำกิจกรรมผู้เรียนแต่ละกลุ่มสรุปสิ่งที่ตนได้ศึกษาทั้งจากเอกสารและการชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง เมื่อผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ที่ได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้สอนเติมเต็มข้อมูลและใช้คำถามกระตุ้นความคิด

ขั้นตอนที่ 4 ชั้นสรุปบทเรียน

1. หลังจากการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนของชุดกิจกรรมโดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมเรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยครูตั้งคำถามดังต่อไปนี้

1.1 การเรียนรู้ประวัติศาสตร์หลักฐานทางประวัติศาสตร์ควรวិเคราะห์ ดีความ และ ประเมินความน่าเชื่อถืออย่างไร

1.2 การลำดับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มีความจำเป็นหรือไม่ อย่างไร นักเรียน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของนักเรียนได้อย่างไร

1.3 จากการศึกษาเรื่องเศรษฐกิจและการค้าในสมัยสุโขทัย นักเรียนทราบเกี่ยวกับ ลักษณะของเศรษฐกิจในสมัยสุโขทัยว่ามีลักษณะอย่างไร และส่งผลอย่างไรบ้างต่ออาณาจักรสุโขทัย

2. ผู้สอนให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์ถึงการเรียนรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนการสอนและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3. ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การรู้เท่าทัน สังคม และแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้

ผู้สอนให้ผู้เรียนทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม ผู้สอนชี้แจงแนวทางการทำแบบทดสอบและให้ผู้เรียนทุกคนดำเนินการทำแบบทดสอบเมื่อหมดเวลาการดำเนินการทดสอบ ผู้สอนเก็บแบบทดสอบเพื่อนำไปแปลผลและรายงานผลต่อผู้เรียนต่อไป

8. สื่อ / อุปกรณ์ / แหล่งเรียนรู้

8.1 หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของสถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

8.2 PowerPoint ประกอบการสอนเรื่อง หลักฐานทางประวัติศาสตร์และการใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

8.3 PowerPoint ประกอบการสอน เรื่อง ประวัติศาสตร์สุโขทัย

8.4 เอกสารประกอบการสอนเรื่องสุโขทัยศึกษา (ใบความรู้ลำดับเหตุการณ์สมัยสุโขทัย)

8.5 ชุดกิจกรรมโดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมเรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ฉบับนักเรียน)

8.6 วีดิทัศน์ประกอบการสอนสมัยสุโขทัย (visual field trip)

<https://youtu.be/pUMNyOKHIY4>

<https://youtu.be/9gldaDMRs0>

8.7 แหล่งเรียนรู้: พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

8.8 แหล่งเรียนรู้: ห้องกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนบ้านยางเมือง อำเภอศรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

9. ภาระงาน/ชิ้นงาน

9.1 แบบฝึกทักษะชุดกิจกรรมโดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมเรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

9.2 แบบทดสอบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม

10. การวัดและประเมินผล

วิธีการประเมิน	เครื่องมือ	เกณฑ์การวัดผลประเมินผล
ประเมินแบบฝึกทักษะชุดกิจกรรมโดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมเรื่อง ท่องอารยธรรมสุโขทัย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	แบบประเมิน	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75
ประเมินความรู้ด้วยแบบทดสอบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม	แบบทดสอบ	ผ่านเกณฑ์ 9 คะแนนขึ้นไป
ประเมินการทำงานรายบุคคล	แบบสังเกต	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75
ประเมินกระบวนการทำงานกลุ่ม	แบบสังเกต	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75
ประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านใฝ่เรียนรู้ มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย (A) ด้วยแบบประเมิน	แบบประเมิน	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 75

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล

ชื่อ..... ชั้น..... เลขที่.....

ลำดับที่	พฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ		
		3	2	1
1	ความมีวินัย			
2	การตอบคำถามในชั้นเรียน			
3	การแสดงความคิดเห็น			
4	การรับฟังความคิดเห็น			
5	การร่วมมือทำงานส่วนรวม			
รวม				

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
...../...../.....

เกณฑ์การให้คะแนน

- ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอให้ 3 คะแนน
- ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้งให้ 2 คะแนน
- ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้งหรือน้อยครั้งให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
12 - 15	ดี
8 - 11	พอใช้
ต่ำกว่า 8	ปรับปรุง

แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

กลุ่มที่.....

สมาชิกของกลุ่ม 1.....2.....
 3.....4.....
 5.....6.....

ลำดับที่	พฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ		
		3	2	1
1	มีการวางแผนร่วมกันก่อนทำงาน			
2	มีการแสดงความคิดเห็นของสมาชิก			
3	มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก			
4	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนที่วางแผนไว้			
5	สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้			
รวม				

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
/...../.....

เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอให้ 3 คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้งให้ 2 คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้งหรือน้อยครั้งให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
12 - 15	ดี
8 - 11	พอใช้
ต่ำกว่า 8	ปรับปรุง

แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

กลุ่มสาระการเรียนรู้.....ภาคเรียนที่.....ปีการศึกษา.....

ชื่อ-สกุลนักเรียน.....ห้อง.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ ผู้สอน สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน แล้วขีด ✓
ลงในช่องว่างที่ตรงกับระดับคะแนน

คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้าน	รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
		3	2	1
ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้	ตั้งใจเรียน			
	เอาใจใส่ในการเรียน และมีความเพียรพยายามในการเรียน			
	เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ			
	ศึกษาค้นคว้า หาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อ เทคโนโลยีต่าง ๆ แหล่งการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก โรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม			
	บันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบบางสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้			
	แลกเปลี่ยนความรู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ ในชีวิตประจำวัน			
ข้อที่ 6 มุ่งมั่น ในการทำงาน	มีความตั้งใจและพยายามในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย			
	มีความอดทนและไม่ท้อแท้ต่ออุปสรรคเพื่อให้งานสำเร็จ			
ข้อที่ 7 รักความ เป็นไทย	มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย			
	เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย			

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การให้คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมอย่างสม่ำเสมอให้ 3 คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบ่อยครั้งให้ 2 คะแนน

ปฏิบัติหรือแสดงพฤติกรรมบางครั้งหรือน้อยครั้งให้ 1 คะแนน

4. แบบประเมินความเหมาะสมในองค์ประกอบต่าง ๆ ของชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้
พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของ
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

คำชี้แจง

โปรดพิจารณาว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการ
คิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีความเหมาะสมตาม
องค์ประกอบต่าง ๆ ที่กำหนดหรือไม่ โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม”
ตามความคิดเห็นของท่าน ดังนี้

- 5 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับมาก
- 3 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อย
- 1 หมายถึง มีความเหมาะสมในระดับน้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
1. ด้านคำชี้แจง					
1.1 องค์ประกอบมีความชัดเจน ครบถ้วนเพียงพอ					
1.2 ข้อปฏิบัติในการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เข้าใจง่าย ชัดเจน					
1.3 สื่อความหมายมีความชัดเจนเข้าใจง่าย					
2. คู่มือครู					
2.1 กำหนดบทบาทครูผู้สอนชัดเจน					
2.2 ระบุหน้าที่ของครูผู้สอนได้ละเอียดครบถ้วนเพียงพอ สำหรับการจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะการคิดทาง ประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม					
2.3 สามารถชี้แนะแนวทางให้นักเรียนบรรลุตาม จุดประสงค์ได้					
2.4 กำหนดการประเมินผลการเรียนรู้ชัดเจน					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
3. ด้านแผนการจัดการเรียนรู้					
3.1 องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วน					
3.2 สารการเรียนรู้สอดคล้องกับตัวชี้วัด					
3.3 จุดประสงค์การเรียนรู้ครอบคลุมด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมจริยธรรม					
3.4 เนื้อหามีความละเอียดและชัดเจน					
3.5 กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิด ทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม					
3.6 เนื้อหาเหมาะสมวัยของผู้เรียน					
3.7 เนื้อหาเป็นไปตามลำดับขั้นของการเรียนรู้					
3.8 เนื้อหามีความเหมาะสมกับเวลาเรียน					
3.9 กิจกรรมการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
3.10 นักเรียนศึกษาและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง					
3.11 การวัดผลและประเมินผลสอดคล้องกับ จุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา					
4. ด้านสื่อการเรียนรู้					
4.1 คำแนะนำในการใช้สื่อมีความชัดเจน เข้าใจง่าย					
4.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
4.3 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
4.4 สอดคล้องกับเนื้อหา					
4.5 เนื้อหามีความเหมาะสมกับผู้เรียน					
4.6 ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจ เกิดความคิดรวบยอดรวดเร็ว และสรุปองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง					
4.7 ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรมจริยธรรม					
4.8 ช่วยให้ผู้เรียนรู้วิธีการใช้สื่อและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าเพิ่มเติม					

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
	5	4	3	2	1
5. การประเมินผลการเรียนรู้					
5.1 สอดคล้องกับตัวชี้วัด					
5.2 มีความเที่ยงตรงและเชื่อถือได้					
5.3 การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับทักษะการคิด ทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม					
5.4 เกณฑ์การวัดและประเมินผลครอบคลุมจุดประสงค์ การเรียนรู้					

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ตำแหน่ง

วัน/เดือน/ปี

5. แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

แบบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบฉบับนี้เป็นแบบทดสอบชนิดเขียนตอบ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน จำนวน 10 ข้อ
2. ใช้เวลาในการทำแบบทดสอบ 90 นาที
3. ให้นักเรียนอ่านโจทย์และตอบคำถามที่กำหนดให้ในแต่ละข้อคำถาม
4. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบลงในแบบทดสอบให้ครบทุกข้อ และส่งแบบทดสอบเมื่อ

ดำเนินการเสร็จสิ้น

ส่วนที่ 1 คำชี้แจงให้นักเรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ข้อความต่อไปนี้และตอบคำถาม
ข้อ 1 – 2

ข้อความที่ 1

“...เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี 1205 ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหง
หาใครใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้...”

ที่มา: ศิลปจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 4 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ข้อความที่ 2

“...1269 ศก (ปี) กุน พระบาทกรมแดงอัญญาไทยราช ผู้เป็นนัดดา
ของพระบาทกรมแดงอัญศรีรามราช เสด็จนำพลพยุหเสนาทั้งหลาย
ออกมาจากเมืองศรีสุนาลัยมารบตบแต่งพลโยธาเดินอยู่นอกพระวิสัย...

เมื่อเสด็จมีพระบัณฑูรให้ไพร่พลทั้งหลาย...ระดมฟันประตุ
ประหารศัตรูทั้งหลาย...เข้าเสวยราชย์ในเมืองสุโขทัยนี้...”

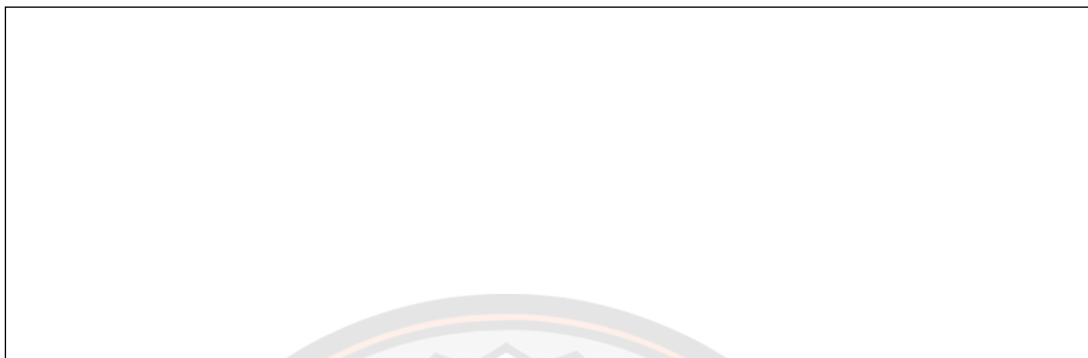
ที่มา: ศิลปจารึกวัดป่ามะม่วง ด้านที่ 1 พ.ศ. 1904

ข้อความที่ 3

“...ศักราช 825 มะแมศก สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเจ้า
ไปเสวยราชสมบัติเมืองพิษณุโลก ครั้งนั้นมหาราชท้าวลูก (พระเจ้า
ติโลกราช) ยกพลมาเอาเมืองสุโขทัย จึงสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
เจ้า แลสมเด็จพระอินทราชาเสด็จไปกันเมือง...”

ที่มา: พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐ

2. ให้นักเรียนลำดับเหตุการณ์โดยแสดงเส้นเวลา (Timeline) เหตุการณ์ จากหลักฐานแต่ละข้อความ พร้อมสาระสำคัญให้ถูกต้อง

ส่วนที่ 2 คำชี้แจง ให้นักเรียนศึกษาข้อความของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ต่อไปนี้และตอบคำถาม ข้อ 3-6

ข้อความที่ 6

“เบื้องหัวนอนเมืองสุโขทัยนี้ มีภูเขาศิวะ มีศรีดงขี้เหล็ก มีป่าพรวัว ป่าลาบ มีป่าม่วง ป่าขาม มีน้ำโคก มีพระขพุง ฝัเทพดาในเขานั่น เป็นใหญ่กว่าทุกฝัในเมืองนี้ ขุนผู้ใดถือเมืองสุโขทัยนี้แล้ว ไหว้ดีพลีถูก เมืองนี้เที่ยง เมืองนี้ดี ฝัไหว้ปดี พลีบ่ถูก ฝัในเขานั่นบ่คุ้มบ่เกรง เมืองนี้หาย”

ที่มา: ศิลปจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 3 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ข้อความที่ 7

“กลางเมืองสุโขทัยนี้ มีพิหาร มีพระพุทธรูปทอง มีพระอัฐฐารศ มีพระพุทธรูป มีพระพุทธรูปอันใหญ่ มีพระพุทธรูปอันราม มีพิหารอันใหญ่ มีพิหารอันราม มีปูครุณีสัยมุตก^๑ มีเธร มีมหาเธร”

1. นิสัยมุตก หมายถึง ผู้พ้นจากนิสัย ได้แก่พระภิกษุผู้ศึกษา อบรมดีแล้ว และมีพรรษาห้าขึ้นไป

ที่มา: ศิลปจารึกหลักที่ 1 ด้านที่ 2 พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ข้อความที่ 8

“พระบาทกัมรเตงอัญ ศรีสุริยวงศ์รามมหาธรรมราชาธิราช...นี่จะเป็น
อันตรธาน...รูปพระอิศวร...พระองค์...บริบูรณ์แล้ว 1271 ศก (ปี) ฉลุ วันศุกร์
ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 8 ปุรวาษาฒ นักชัตฤกษ์...เวลารุ่งเช้าเมื่อเสด็จประดิษฐาน
รูปพระมหেশ্বর รูปพระวิษณุ ในหอเทวาลัยเกษตร ในป่ามะม่วงนี้...ดาบส
พราหมณ์ ทั้งหลายบูชาเป็นนิตย...”

ที่มา: จารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร พ.ศ. 1904

ข้อความที่ 9

หม่อมเจ้า สุภัทรดิศ ดิศกุล บิดาแห่งประวัติศาสตร์ศิลปะ ทรงให้
ความเห็นในเรื่องนี้ว่า

“พระเจ้าแผ่นดิน...ทรงจำต้องอุปถัมภ์ศาสนาพราหมณ์ เพื่อประกอบ
พระราชพิธีต่าง ๆ และเพื่อการปกครองประเทศเช่นเกี่ยวกับ การตัดสินอรรถคดี
เพราะพราหมณ์เป็นผู้รักษาคัมภีร์ธรรมศาสตร์ เป็นต้น...”

ที่มา: สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2546). ศิลปะในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 12.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ข้อความที่ 10

...บริเวณสุโขทัยมีการขยายตัวของแนวความเชื่อฮินดู-พุทธมหายาน
จากเขมร เนื่องจากพบศาสนสถานที่มีลักษณะแบบเดียวกันกับศาสนสถาน
ของเขมรอยู่หลายแห่ง ทั้งในบริเวณสุโขทัยเมืองเก่า เช่น ศาลตาผาแดง
วัดพระพายหลวง วัดศรีสวาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบประติมากรรม เล่าเรื่อง
เทพต่าง ๆ เช่น ประติมากรรมนูนสูงรูปพระนารายณ์ 4 กร และทับหลังนารายณ์
บรรทมสินธุ์ที่วัดศรีสวาย กลิบบนรูปพระไภสัชยคุรุ เทพผู้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ
ที่วัดพระพายหลวง และเทวรูปและเทวสตรีที่ศาลตาผาแดง...

ที่มา: กรมศิลปากร. (2546). นำชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
ศรีสัชชนาลัย กำแพงเพชร. สุโขทัย: โรงพิมพ์วิทยาคอมพิวเตอร์-ออฟเซต.

ข้อความที่ 11

นักวิชาการชี้ให้เห็นว่า แคว้นสุโขทัยได้พัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางของพุทธศาสนาจากลังก้าอันมีผลต่อแบบแผนทางศิลปะและสถาปัตยกรรมและก่อให้เกิดคติความเชื่อแพร่หลายในหมู่ชนต่าง ๆ เช่น คติเกี่ยวกับพระศรีอริยเมตไตรย คติความเชื่อเรื่องปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า เรื่องชาดก คติการบูชาพระพุทธบาท เป็นต้น รวมถึงการสร้างพระพุทธรูป การสร้างวัด อรัญญิก คือวัดที่อยู่เขตป่าเขาให้เป็นที่ จำพรรษาของพระสงฆ์ที่ต้องการปลีกวิเวกและความสงบ เช่น วัดสะพานหิน วัดตึก วัดป่ามะม่วง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังส่งผลให้เกิดขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ เช่น ประเพณีการทอดกฐิน ประเพณีการเทศน์ มหาชาติ ประเพณีการบวช เป็นต้น

ที่มา: กนกวรรณ โสภณวัฒนวิจิตร. (2560). **ถาม-ตอบ**

ประวัติศาสตร์สุโขทัย. กรุงเทพฯ: สารคดี.

ข้อความที่ 12

...ชนเผ่าไทอพยพมาสู่ลุ่มแม่น้ำปิง ยม น่าน ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 13 พวกเขามีระบบความเชื่อเรื่องพลังเหนือธรรมชาติซึ่งสถิต ณ ภูเขา แม่น้ำ ท้องฟ้า แผ่นดิน ป่าเขา และความเชื่อเรื่องผี บรรพบุรุษ จารึกสมัยสุโขทัย แสดงให้เห็นคติความเชื่อดั้งเดิมดำรงอยู่ แม้ว่าคนในสังคมสุโขทัยนับถือศาสนาพุทธ การผสมผสานความเชื่อของอาณาจักรสุโขทัยเป็นไปอย่างราบรื่น ศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์มีระบบความเชื่อที่ซับซ้อนนำมาใช้ในการสนับสนุนสิทธิธรรมทางการเมืองของกษัตริย์ ความเชื่อเหล่านี้ไม่ขัดแย้งกับมาตรฐานจริยธรรมและจารีตประเพณีของผู้คนในสังคม ความสำเร็จของการผสมผสานความเชื่อสมัยสุโขทัยแสดงออกมาในรูปแบบของศิลปกรรม ข้อความในจารึก กุศโลบายในการปกครอง...

ที่มา: วิราวรรณ สมพงษ์เจริญ. (2550). คติความเชื่อของคนไทยสมัยสุโขทัย

พ.ศ. 1726 – พ.ศ. 2006. การค้นคว้าอิสระอักษรศาสตรมหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ข้อความที่ ชื่อหลักฐาน.....

4.2 ความจริง

.....

.....

.....

การประเมินความน่าเชื่อถือ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. นักเรียนระบุแนวความเชื่อในสมัยสุโขทัยว่ามีลักษณะอย่างไร พร้อมให้เหตุผลประกอบการอธิบาย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 ให้นักเรียนศึกษาประเด็นที่กำหนดให้และใช้เป็นข้อมูลในการตอบคำถาม ข้อมูลชุดที่ 1

น้ำพุตกกลางถนน ชาวบ้านในเพชรบูรณ์ เชื่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ แห่รองไปดื่มกิน

โลกออนไลน์มีการแชร์ภาพและคลิปของน้ำพุตกอยู่กลางถนน บริเวณหน้าศาลเจ้าพ่อขุนด่านธงชัย (หน้า อบต.ซับไม้แดง) จ.เพชรบูรณ์ ทำให้มีคนเข้ามาแสดงความคิดเห็นจำนวนมาก ต่อมาผู้สื่อข่าวได้เดินทางไปตรวจสอบพบว่าจุดที่มีน้ำพุตกขึ้นอยู่บนถนนทางหลวง 3004 สายซับสมอทอด-ไพศาลี หน้าศาลเจ้าพ่อขุนด่านธงชัย ซึ่งตั้งอยู่ริมถนนหมู่ที่ 2 ต.ซับไม้แดง อ.บึงสามพัน จ.เพชรบูรณ์ โดยพบว่าน้ำดังกล่าวได้ผุดขึ้นมาจากกลางถนนจริง ซึ่งน้ำมีความใสสะอาด ชาวบ้านหลายคนได้นำภาชนะมาตักน้ำดังกล่าวไปใช้ดื่มและอาบเพราะมีความเชื่อว่าเป็นน้ำทิพย์ศักดิ์สิทธิ์ของศาลเจ้าพ่อขุนด่านธงชัย มาใช้รักษาโรคและปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายได้ ซึ่งจากประวัติของเจ้าพ่อขุนด่านธงชัยเคยเป็นอดีตทหารเก่าขององค์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช โดยเป็นศาลเก่าแก่คู่บ้านที่ชาวบ้านและผู้ที่ยศูจรไปมานับถือ

จากการสอบถามนายตึก คำปลื้ม อายุ 62 ปี เล่าว่าน้ำไปใสเื่องซึ่งมีความเชื่อว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ ก่อนหน้านั้นน้ำนี้เคยผุดมาแล้วหลายสิบปี ซึ่งชาวบ้านเรียกน้ำผุดตรงนี้เป็นน้ำเจ้าพ่อขุนด่าน เมื่อมีชาวบ้านทราบข่าวก็ได้นำขวดมารอกน้ำที่ผุดขึ้นมานี้ไปไว้ใสเื่องไว้สำหรับดื่มกิน

นายวิทวัส แสงกล้า อายุ 40 ปี กล่าวว่าตนเองนั้นเป็นเจ้าของที่ อบต.ซับไม้แดง ที่ผ่านมามีเคยเห็นน้ำผุดมาก่อน แต่มีชาวบ้านเล่าว่าเคยมีน้ำผุดขึ้นมาจากบริเวณนี้ซึ่งสรรพคุณในการรักษาโรคนั้นตนเองคิดว่าไม่น่าจะใช่ โดยน้ำที่ผุดนี้ผุดมาได้ 3 วันแล้ว แต่วันนี้เริ่มเบาลงซึ่งเชื่อว่าน้ำนี้คงเกิดจากน้ำฝนที่ได้ไหลผ่านจากเขา

ด้านนายสมชาย พุ่มมาลา อายุ 57 ปี อดีตนายก อบต.ซับไม้แดง กล่าวว่าประวัติความเป็นมาของน้ำผุดตรงนี้ตั้งแต่ พ.ศ.2500 ต้น ๆ ที่ตนเองมาอยู่ตรงนี้ซึ่งมีมานานแล้ว เมื่อก่อนนี้การสัญจรไปมา 40-50 ปี น้ำตรงนี้จะผุดเกือบทุกปีเมื่อในสมัยนั้น แต่พอมาปัจจุบันบ้านเมื่อมีความเจริญจึงได้ทำถนนปิดน้ำไว้เพื่อที่จะไม่ให้มีน้ำไหลเหมือนในสมัยก่อน ปัจจุบันนี้เชื่อว่าน้ำที่สะสมในส่วนของที่บนเขาหลังเจ้าพ่อขุนด่านมีความเชื่อกันว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ เมื่อถูกกักเก็บไว้พอน้ำเต็มจึงไหลผุดขึ้นมาประชาชนแถวนี้และผู้สัญจรไปมานั้นมีความเชื่อและให้ความเคารพนับถือมาโดยตลอด

ที่มา: <https://www.amarintv.com/news/detail/100597> เข้าถึงเมื่อ 15 มีนาคม 2565

ข้อมูลชุดที่ 2

สาวนุ้ย วัดแสงแรง

การศึกษาทางวัฒนธรรมต่างก็เชื่อกันว่าวัฒนธรรมการนับถือผีเป็นระบบความเชื่อแรกในแต่ละวัฒนธรรมทั้งสิ้น ซึ่งกล่าวได้ว่า แบบแผนความเชื่อเรื่องผียังปรากฏอยู่ในแทบทุกวัฒนธรรม แม้ว่าสังคมจะเจริญไปมากแค่ไหนก็ตาม ผีคือสถานะของมนุษย์หลังจากตายไปแล้ว ดังนั้น การดำรงอยู่ของผีคือโลกทัศน์ ที่มนุษย์สร้างให้กับโลกหลังความตายนั่นเอง ในสังคมไทยโลกทัศน์หรือความเชื่อเกี่ยวกับความตายอันหมายถึงการไปสู่สถานะของผีหรือ “ตายเป็นผี” นั้น เป็นความเชื่อที่ดำรงอยู่ มาก่อน การรับเอาวัฒนธรรมทางศาสนาและความเชื่ออย่างอื่นเข้ามาในดินแดนแถบนี้แล้ว (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2527)

ความเชื่อที่ผสมผสานอยู่ด้วยกันทั้งพุทธ พราหมณ์ และผี มีความกลมกลืนในวิถีชีวิตของชาวบ้าน ไม่มีความ ขัดแย้งกัน เป็นการเสริมซึ่งกันและกันมากกว่า มีการจัดความสำคัญและหน้าที่ของคนในการปฏิบัติ มีหมอทำขวัญทำพิธี ทางพราหมณ์ มีหมอธรรม หมอส่อง หมอลำ ผีฟ้า ทำพิธีทางผี และมีพระสงฆ์ทำพิธีกรรมทางพุทธศาสนา งานบุญประเพณีต่าง ๆ

เช่น งานบุญบั้งไฟทางภาคอีสาน เป็นพิธีกรรมขอฝนจากแดน ซึ่งเชื่อว่า เป็นผู้สร้างโลก และสามารถดลบันดาลให้เกิดฝนได้ พิธีกรรมนี้เริ่มจากวัด โดยมีการนำบั้งไฟไปที่วัด มีพิธีซึ่งพระสงฆ์ พราหมณ์ และชาวบ้านทำร่วมกัน ซึ่งโดยปกติแล้วพระสงฆ์จะไม่ร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับผี แต่มีหลายหมู่บ้านที่มีเรือนผีและศาลพระภูมิในบริเวณวัด แต่ตั้งอยู่นอกอุโบสถ เพราะถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สูงสุดทางพุทธศาสนา

เขตพื้นที่อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราชชาวบ้านก็มีความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างพุทธ พราหมณ์ ผี ให้เห็นเช่นกันคือ ความเชื่อเรื่องสาวนุ้ย วัดแสงแรง (บ้างก็เรียก “แสงแรง”) ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ตั้งมาตั้งแต่ พ.ศ. 2310 ที่ชาวอำเภอท่าศาลา อำเภอใกล้เคียงในจังหวัดนครศรีธรรมราช และพุทธศาสนิกชน โดยมากรู้จักในฐานะที่เป็นศาสนสถานที่มีพระภิกษุสงฆ์เป็นเจ้าอาวาส ชื่อ พ่อห่านทอง ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญด้านการรักษาผู้ป่วยจากคุณไสย มนต์ดำ หรืออาการทางประสาทได้ หายขาดด้วยสมุนไพรกำกับด้วยคาถาตามสูตรการรักษาแบบโบราณ จนเป็นที่ล่ำลือถึงความสามารถเป็นที่เคารพ ยกย่องของผู้คนในสังคมนั้นกว้าง โดยมีชาวบ้านจากทั่วทุกสารทิศเข้าไปพึ่งพาการรักษาจากพ่อห่านทองที่วัดแสงแรงไม่ขาดสาย จนกระทั่งท่านมรณภาพไปเมื่อช่วงปี พ.ศ. 2546 และชาวบ้านได้นำร่างของท่านไปประดิษฐานไว้ในโลงแก้วนำไปวางไว้ที่เจดีย์ใกล้กับโบสถ์ภายในวัดแสงแรง เพื่อเคารพกราบไหว้ระลึกถึงคุณความดีที่ท่านได้สร้างไว้จนถึงปัจจุบัน

นอกจากความศรัทธาในชื่อเสียงของพ่อห่านทองในด้านการรักษาโรคทางไสยศาสตร์แล้ว ชาวบ้านยังมีความเชื่อและความศรัทธาเกี่ยวกับ “สาวนุ้ย” วัดแสงแรงว่าเป็นเทพธิดาที่สามารถดลบันดาลสิ่งที่มีมนุษย์ปรารถนา “สาวนุ้ย” ในอดีตคือ วัณนุ้ยผู้ซึ่งคลอดจากครรภ์มารดาที่เป็นวัวด้วยกัน แต่สาวนุ้ยพิเศษกว่าวัวทั่วไปที่เกิดมาพร้อมเขี้ยวยาว แม้วัวจึงไม่ยอมให้ตีนมเพราะเกรงจะเป็นอันตรายกับตนเอง สาวนุ้ยจึงต้องเล็มหญ้าอ่อนเป็นภิกษา และการดูแลพิเศษจากเจ้าของคือนายทอง ผู้ซึ่งต่อมาบวชเป็นภิกษุและเป็นเจ้าอาวาสวัดแสงแรง แต่สุดท้ายก็ต้องล้มตายนด้วยอายุเพียง 2 ปี ครั้นตายไปนายทองได้นำร่างวัณนุ้ยไปฝัง ต่อมาวันหนึ่งวัณนุ้ยได้ไปเข้าฝันนายทองให้ชุดร่างของตนขึ้นมา และเอาไปบูชาที่บ้านโดยบอกว่าต่อจากนี้ไป ชีวิตนายทองจะรุ่งเรืองขึ้น แต่ทว่าลูกวัวกลับมาในรูปของเทพธิดา ผู้ซึ่งนายทองยังเรียกเธอด้วยชื่อเดิมแบบวัณนุ้ย คือสาวนุ้ย ซึ่งสิ่งที่สาวนุ้ยบอกได้เป็นจริงตั้งแต่นั้นมา อาชีพหมอยาของนายทอง คือ รักษาโรคด้วยยาสมุนไพรและเวทมนต์คาถาแบบโบราณ ได้เติบโตขึ้นอย่างมาก ครั้นต่อมานายทองจึงตัดสินใจออกบวช ก็ได้นำหวัะโหลกสาวนุ้ยมาที่วัดด้วย ซึ่งปัจจุบันหวัะโหลกของสาวนุ้ยยังมีให้เห็นที่วัดแสงแรง ซึ่งเรื่องเล่าของการที่ลูกวัวกลายเป็นเทพธิดาได้ตามความเชื่อของชาวบ้านนั้น ถ้ามองตาม ความเชื่อแบบพุทธและพราหมณ์ การเวียนว่ายตายเกิดถือเป็นเรื่องปกติ และการสร้างความเชื่อโดยการทำสัตว์ให้เป็นเทพจะเอื้อต่อการเคารพบูชาง่ายขึ้น การบูชาเทพอาจสนิทใจกว่าการบูชาสัตว์ ซึ่งคนทั่วไปก็เชื่อว่ามีความดลบันดาลได้มากกว่าด้วย ซึ่งการที่สาวนุ้ยตอบรับการบนบานในทุกเรื่อง ตั้งแต่คนที่ไม่มีบุตร เมื่อมาขอกับท่านหลายคนจะมีลูกอย่างน่าอัศจรรย์ รูปเด็กหญิงชายใส่กรอบหลายขนาดและตุ๊กตาสำหรับเด็กจึงวางเกลื่อนหน้าแท่นบูชาท่าน เรื่องหอย เลขเด็ด การงาน การเรียน ทั้งนี้ขอสำหรับเช่นไหว้หรือแก้บนที่ชื่นชอบของท่านคือ กล้วย จะชนิดใดก็ได้และน้ำชา

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นในการต่อระหว่างพุทธกับผีในกรณีของความเชื่อเรื่อง “สาวนุ้ย วัดแสงแรง” คือ ในทุกวันอังคารสาวนุ้ยจะไม่รับการบนบาน เพราะต้องไปฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าบนสวรรค์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การถวายน้ำชาและกล้วยต้องยุติไปตั้งหนึ่งวัน ซึ่งการเชื่อว่าเทพจะไปฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าในหนึ่งวันของสัปดาหสามารถพบได้ในหลายพื้นที่ โดยในทางพุทธศาสนาถือเป็นอุบายของคณาภิราณ ที่ไม่ยากให้คนขอหรือหวังฟังสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากเกินไป จึงต้องสอนว่า วันหนึ่งในเจ็ดวันอาจเป็นวันพระ สิ่งศักดิ์สิทธิ์จะต้องไปฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า เพื่อเตือนใจให้ชาวพุทธหันหน้าทางธรรม ศึกษาและปฏิบัติเพื่อจะได้พึ่งตนเองบ้างเป็นแก่นแท้ที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน”

ที่มา : สายฝน จิตนุพงศ์. (2563). สาวนุ้ย วัดแสงแรง: ความเชื่อที่ผสมผสานพุทธ พราหมณ์ ผีในวิถีชาวบ้าน. สารานุกรมวัฒนธรรมไทย, 50(6), 11-13.

4.2 ข้อเสีย

ต่อตนเอง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ต่อสังคม

.....

.....

.....

.....

.....

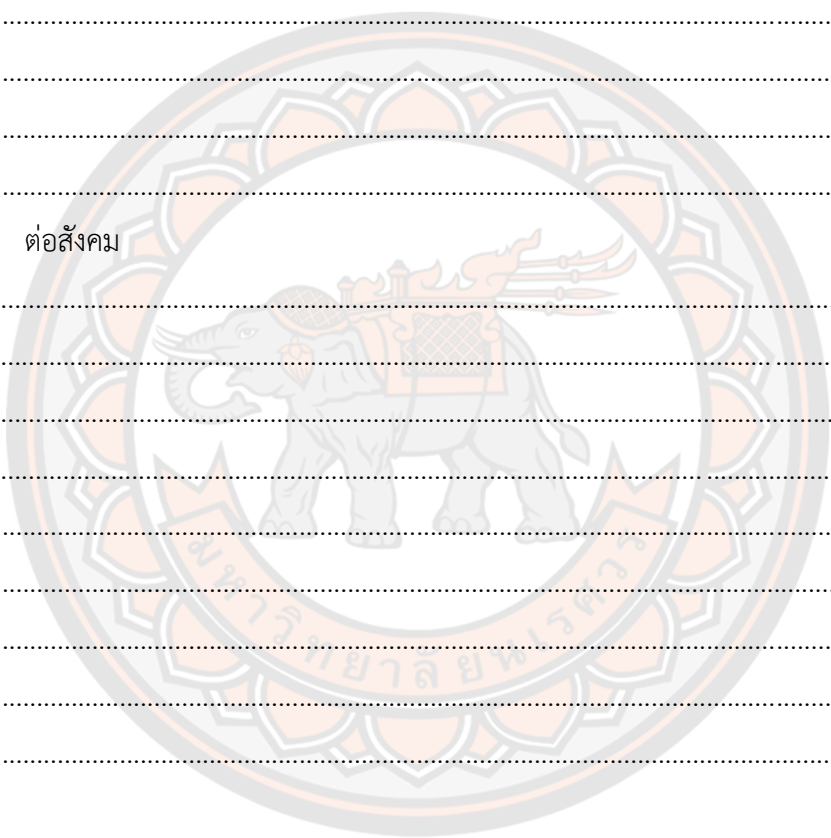
.....

.....

.....

.....

.....

6. แบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม

แบบประเมินทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม คำอธิบายเกี่ยวกับเกณฑ์การให้คะแนน

1. ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ หมายถึง ทักษะการใช้ความสามารถในการคิดอย่างรอบด้าน โดยสามารถคิดตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ การทำความเข้าใจบริบทแวดล้อมของเหตุการณ์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การรวบรวมหลักฐาน การประเมินและตรวจสอบหลักฐาน การวิเคราะห์และการตีความข้อมูลจากแหล่งข้อมูล เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้นเพื่อใช้สำหรับการวัดและประเมิน ตลอดจนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน แบ่งออกได้ดังนี้

- 1.1 ความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์
 - เรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้
 - นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้
- 1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์
 - บอกแหล่งที่มียุคสมัย ภูมิภาคของหลักฐานทางประวัติศาสตร์
- 1.3 การตรวจสอบความ น่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ
 - สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้
 - ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานแต่ละชิ้นพร้อมเหตุผลประกอบ
- 1.4 การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์
 - วิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผลและมีแนวคิด

ที่หลากหลายพร้อมหลักฐานสนับสนุน

- สรุปเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือและมีเหตุผล

2. การรู้เท่าทันสังคม หมายถึง ความสามารถที่บุคคลสามารถใช้ในการดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมใน ชุมชนของตน สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยมีแหล่งอ้างอิงหรือหลักฐานสนับสนุนในประเด็นที่เกิดขึ้นของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน และสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้อย่างน่าเชื่อถือ

เกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคม

1. ทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์

1.1 ความสามารถในการลำดับเรื่องราว หรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

คำอธิบาย	ระดับคุณภาพ
เรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้	
เรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ตามช่วงเวลา และมีสาระครบถ้วนสมบูรณ์	3 ดี
เรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ตามช่วงเวลา มีสาระไม่ครบถ้วน	2 พอใช้
ไม่สามารถเรียงลำดับข้อมูลตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง ตามช่วงเวลา มีสาระไม่ครบถ้วน	1 ต้องปรับปรุง
นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้	
นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้อย่างถูกต้อง มีสาระครบถ้วน สมบูรณ์ สะอาดเรียบร้อย	3 ดี
นำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้อย่างถูกต้อง มีสาระครบถ้วน สมบูรณ์	2 พอใช้
ไม่สามารถนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเส้นเวลา (Timeline) ได้อย่างถูกต้อง	1 ต้องปรับปรุง

1.2 ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์

คำอธิบาย	ระดับคุณภาพ
บอกแหล่งที่มา ยุคสมัย ภูมิหลังของหลักฐานทางประวัติศาสตร์	
- บอกแหล่งที่มา ผู้แต่ง ที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ มีการระบุรายละเอียดที่สมบูรณ์ - จำแนกประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ โดยระบุลักษณะและช่วงเวลาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ มีการระบุรายละเอียดที่สมบูรณ์ - อธิบายแนวคิดสำคัญหรือจุดประสงค์ในการสร้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างมีรายละเอียดที่สมบูรณ์	3 ดี
- บอกแหล่งที่มา ผู้แต่ง ที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ มีการระบุครอบคลุมส่วนใหญ่	2 พอใช้

คำอธิบาย	ระดับคุณภาพ
<ul style="list-style-type: none"> - จำแนกประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ โดยระบุลักษณะและช่วงเวลาของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ มีการระบุครอบคลุมส่วนใหญ่ - อธิบายแนวคิดสำคัญหรือจุดประสงค์ในการสร้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมส่วนใหญ่ 	
<ul style="list-style-type: none"> - บอกแหล่งที่มา ผู้แต่ง ที่เกี่ยวข้องกับเอกสาร หรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ - จำแนกประเภทของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ - ไม่สามารถอธิบายแนวคิดสำคัญหรือจุดประสงค์ในการสร้างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมส่วนใหญ่ 	1 ต้องปรับปรุง

1.3 การตรวจสอบความ น่าเชื่อถือจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ในแง่มุมต่าง ๆ

คำอธิบาย	ระดับคุณภาพ
สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้	
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริง จากข้อมูลในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน และถูกต้อง โดยให้รายละเอียดที่สมบูรณ์ - อธิบายเหตุผลประกอบการจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างชัดเจน 	3 ดี
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริง จากข้อมูลในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน และถูกต้องเป็นส่วนใหญ่ - อธิบายเหตุผลประกอบการจำแนกความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงและความจริงของหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ 	2 พอใช้
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความจริงจากข้อมูลในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ แต่ยังไม่ถูกต้องทั้งหมด 	1 ต้องปรับปรุง
ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานแต่ละชิ้นพร้อมเหตุผลประกอบ	
สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมีเหตุผล น่าเชื่อถือ ตรงประเด็น ครบถ้วนสมบูรณ์	3 ดี
สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ได้อย่างมีเหตุผล น่าเชื่อถือ ตรงประเด็น ครอบคลุมข้อมูลส่วนใหญ่	2 พอใช้
ไม่สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้	1 ต้องปรับปรุง

1.4 การวิเคราะห์และตีความเกี่ยวกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์

คำอธิบาย	ระดับคุณภาพ
- วิเคราะห์และตีความเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างมีเหตุผลและมีแนวคิดที่หลากหลายพร้อมหลักฐานสนับสนุน	
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถอธิบายเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจนโดยมีหลักฐานประกอบ - สามารถระบุสาเหตุและผลกระทบของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง มีหลักฐานอ้างอิงชัดเจน - สามารถตีความเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานได้อย่างตรงประเด็น มีเหตุผลประกอบ สอดคล้องกับบริบทของเรื่องราว/เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ 	3 ดี
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถอธิบายเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้โดยมีหลักฐานประกอบ - สามารถระบุสาเหตุและผลกระทบของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง - สามารถตีความเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานได้อย่างตรงประเด็น มีเหตุผลประกอบ 	2 พอใช้
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถอธิบายเรื่องราวหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้โดยมีหลักฐานประกอบยังไม่ถูกต้อง 	1 ต้องปรับปรุง
- สรุปเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างน่าเชื่อถือและมีเหตุผล	
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากทั้งหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรองได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคนั้นได้อย่างครอบคลุม ตรงประเด็น และถูกต้อง - เรียบเรียงข้อมูลได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ต่อเนื่อง ใช้เหตุผลประกอบการอธิบายได้อย่างชัดเจนและเหมาะสม 	3 ดี
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานขั้นรองได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคนั้นได้อย่างครอบคลุม ตรงประเด็น และถูกต้อง 	2 พอใช้
<ul style="list-style-type: none"> - ไม่สามารถสรุปข้อมูลทางประวัติศาสตร์จากทั้งหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรองได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของสังคมในยุคนั้นได้ 	1 ต้องปรับปรุง

2. การรู้เท่าทันสังคม หมายถึง ความสามารถที่บุคคลสามารถใช้ในการดำรงชีวิตและมีส่วนร่วมในชุมชนของตน สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยมีแหล่งอ้างอิงหรือหลักฐานสนับสนุน ในประเด็นที่เกิดขึ้นของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบัน และสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้อย่างน่าเชื่อถือ

คำอธิบาย	ระดับคุณภาพ
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถเปรียบเทียบสังคมในอดีตและปัจจุบัน และอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ครบถ้วน ชัดเจน - สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยมีแหล่งอ้างอิงหรือหลักฐานสนับสนุน ในประเด็นที่เกิดขึ้นของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบันได้ครอบคลุม และครบถ้วน - สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้อย่างน่าเชื่อถือ สามารถทบทวนข้อดีข้อเสีย และผลกระทบ ที่มีต่อตนเองและผู้อื่นจากประเด็นที่กำหนดได้อย่าง ครบถ้วน ชัดเจน อย่างรอบด้าน 	3 ดี
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถเปรียบเทียบสังคมในอดีตและปัจจุบัน และอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง ครอบคลุมข้อมูลส่วนใหญ่ - สามารถคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลโดยมีแหล่งอ้างอิงหรือหลักฐานสนับสนุน ในประเด็นที่เกิดขึ้นของสังคมทั้งในอดีตและปัจจุบันได้บางอย่างหรือบางประเด็น - สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นได้อย่างน่าเชื่อถือ สามารถทบทวนข้อดีข้อเสีย และผลกระทบ ที่มีต่อตนเองและผู้อื่นจากประเด็นที่กำหนดได้ เป็นส่วนใหญ่แต่ยังไม่ครบถ้วน 	2 พอใช้
<ul style="list-style-type: none"> - สามารถเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถเปรียบเทียบสังคมในอดีตและปัจจุบัน แต่ไม่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง 	1 ต้องปรับปรุง

ภาคผนวก ข รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และรายชื่อผู้ที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. นายบุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่ คุณวุฒิ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. นางสาววีณา แสนโกติก ศึกษานิเทศก์ ระดับชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1 คุณวุฒิ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยนเรศวร
3. นางสาวคานิ่ง อภิรักษ์สิทธิกร ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านหนองกระดิ่ง ตำบลหนองกระดิ่ง อำเภอกีรีมาศ จังหวัดสุโขทัย

ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ และชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานในการส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคม

1. นางสาวอรรัญญา คีรีมาศทอง ตำแหน่ง ครูชำนาญการโรงเรียนบ้านยางเมือง จังหวัดสุโขทัย
2. นางอุไรพร พลแก้ว ตำแหน่ง ครูชำนาญการโรงเรียนคีรีมาศพิทยาคม จังหวัดสุโขทัย
3. นางเบญจมาภรณ์ เทียนทอง ตำแหน่ง ครูโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม จังหวัดสุโขทัย
4. อาจารย์ ดร.นรเศรษฐ์ เตชะ ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
5. อาจารย์ ดร.ชัยณรงค์ จารุพงศ์พัฒนะ ตำแหน่ง หัวหน้าสาขาสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
6. อาจารย์ ดร.ศุภมน พีรพรพิศาล ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
7. อาจารย์ ดร.ภักดีกุล รัตนา ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์การศึกษา ภาควิชาพื้นฐานและการพัฒนาการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. นางสาวธนินทร นิธิอาชากุล ตำแหน่ง ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

ที่ ยว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๓๔๘

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน คุณบุญยวีร์ มงคลพิพัฒน์พร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง รหัสประจำตัว ๖๓๐๖๑๔๕๙ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

โทร ๐๖-๓๙๕๒-๖๕๒๓

ที่ อว ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๓๔๘

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน คุณวิภา แสนโกศิก

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง รหัสประจำตัว ๖๓๐๖๑๔๕๙ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร พิจารณาแล้วเห็นว่าท่าน เป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่าน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยดังแนบมาพร้อมนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามย์ นาอุดม)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

โทร ๐๖-๓๙๕๒-๖๕๒๓

ที่ อว. ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๓๔๔

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน.....๑.....ฉบับ

ด้วย นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง รหัสประจำตัว ๖๓๐๖๑๔๕๕ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากท่าน ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทั้งนี้ นิสิตจะดำเนินการประสานงานด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

โทร ๐๖-๓๙๕๒-๖๕๒๓

ที่ อว. ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๓๔๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านยางเมือง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน.....๑.....ฉบับ

ด้วย นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง รหัสประจำตัว ๖๓๐๖๑๔๕๙ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากท่าน ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิต ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ต่อไป ทั้งนี้ นิสิตจะดำเนินการประสานงานด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

โทร ๐๖-๓๙๕๒-๖๕๒๓

ที่ อว. ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๓๔๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนศิริมาศพิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน.....๑.....ฉบับ

ด้วย นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง รหัสประจำตัว ๖๓๐๖๑๔๕๙ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑ์เป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากท่าน ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทั้งนี้ นิสิตจะดำเนินการประสานงานด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๘

โทรสาร ๐-๕๕๙๖-๘๘๒๖

๒. นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

โทร ๐๖-๓๙๕๒-๖๕๒๓

ที่ อว. ๐๖๐๓.๐๒/ว ๑๓๔๙

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
อำเภอเมืองฯ จังหวัดพิษณุโลก ๖๕๐๐๐

๒๘ เมษายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความร่วมมือเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสุโขทัยวิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน.....๑.....ฉบับ

ด้วย นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง รหัสประจำตัว ๖๓๐๖๑๔๕๙ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาสังคมศึกษา สังกัดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์เพื่อการเรียนรู้เท่าทันสังคมผ่านชุดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้พิพิธภัณฑสถานเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา ศรีพันธ์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ในการทำวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องขอความอนุเคราะห์ข้อมูลจากท่าน ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการวิจัยซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ทั้งนี้ นิสิตจะดำเนินการประสานงานด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีและขอขอบคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนามัย นาอุดม)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร

๑. งานวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัย

โทร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๘

โทรสาร ๐-๕๕๕๖-๘๘๒๖

๒. นายเกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง

โทร ๐๖-๓๙๕๒-๖๕๒๓

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	เกียรติศักดิ์ วงษ์เลี้ยง
วัน เดือน ปี เกิด	27 มิถุนายน 2537
ที่อยู่ปัจจุบัน	34/5 หมู่ 3 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย 64210
ที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนบ้านยางเมือง หมู่ 1 ตำบลทุ่งยางเมือง อำเภอกิรีมาศ จังหวัดสุโขทัย 64160
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครู
ประสบการณ์การทำงาน	4 ปี 6 เดือน
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2560 ศษ.บ. (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

